Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

58

UA ISTÒRIA DE DUES CIUTATS

Charles Dickens

UA ISTÒRIA DE DUES CIUTATS

Charles Dickens

Prològ

Concebí es linhes generaus d'aguesta istòria quan representè damb es mèns hilhs e amics eth drama de Collin *Er Abisme Gelat*. Me cuelhec alavetz eth desir fèrm de representar eth drama ena mia persona, e sagè d'assimilar-me, damb sollicitud e interès especiaus, er estat d'animositat de besonh entà hèr era sua presentacion a un espectador dotat d'esperit d'observacion.

A mesura que m'anè familiarizant damb era idèa, s'anèren diboishant e soslinhant es linhes generaus enquia arribar graduaument a aquerir era forma qu'an ena actualitat. Enquiath punt que s'a apoderat de jo er argument pendent era sua execucion, autrejant tanta vida a tot aquerò qu'en aguestes pagines s'a hèt e s'a patit, que posqui díder, sense exagerar bric, que tot ac è hèt e patit jo madeish.

Guaires referéncies hèsca, encara que siguen leugères, ara condicion deth pòble francés abans o pendent era Revolucion, seràn totafèt exactes, basades en testimònis de persones dignes de fe absoluda. Qu'a estat ua des mies aspiracions híger bèra causa as mejans d'intelligéncia populars e pintoresqui d'aquera epòca terribla, encara que complètament convençut de qué non i a arrés que posque híger arren ara prodigiosa filosofia qu'embarre era òbra admirabla de Carlyle.

LIBRE PRUMÈR

TORNADA ARA VIDA

I.- Eth periòde

Qu'ère çò milhor des tempsi e çò mès detestable des tempsi; era epòca dera sabença e era epòca dera pegaria, eth periòde dera fe e eth periòde dera incredulitat; era èra dera Lum e era èra des Tenèbres, era primauèra dera vida e eth iuèrn dera desesperacion: qu'ac auíem tot e non auíem arren, caminàuem de dret entath cèu e rodàuem precipitadi en abisme: en resumit, se retiraue tant aqueth periòde ar actuau, qu'es nòstes autoritats mès coneishudes èren fèrmes en tot afirmar que, entre ua e era auta, autant en aquerò que hè ath ben coma en aquerò que tòque ath mau, solet en grad superlatiu ei acceptabla era comparason.

Un rei de ben desvolopades maishères e ua reina d'ua cara sarrada se seiguien sus eth tron d'Anglatèrra, e un rei de grani caishaus e ua reina de ròstre beròi ocupauen eth de França. Es senhors des grani magasèms de pan e de peish d'ambdús païsi, vedien clar coma eth cristau qu'eth ben public ère assegurat entà tostemp.

Qu'ère er an de Nòste Senhor de mil sèt cents setanta cinc. En un periòde tan afavorit, non podien mancar en Anglatèrra es revelacions espirituaus. Recentament auie celebrat eth sòn aniversari vint-e-cincau era senhora Souttcott, qu'era sua aparicion sublima en mon, auie anonciat per auança un garda de còrps, profèta privat, en tot pronosticar que se hègen preparatius entà avalar-se a Londres e a Wetsminster. Enquia e tot auie estat definitivament acogat eth hantauma deth Carreron deth Poth, dempús de rondar peth mon pendent dotze ans, e de revelar as mortaus es sòns messatges dera madeisha manèra qu'es esperits der an anterior, acusant ua praubetat subernaturau d'originalitat, revelèren es sòns. Es solets messatges d'orde terrenau que receberen era Corona e eth Pòble anglesi, les arribèren d'un congrès de subdits britanics residents en America, messatges que, per estranh que semble, an estat de molta màger transcendéncia entara raça umana que toti es que recebec aguesta mejançant quinsevolh des porets deth Carreron deth Poth.

Mens afavorida França per çò que hè as ahèrs d'orde espirituau qu'era sua fraia era der escut e deth trident, anaue suaument encantadora, pala enjós, fabricant papèr moneda e degalhant-lo alègrament. Jos era direccion des sòns plan cristians pastors, se permetie entretier-se, ath delà, damb diversions tan umanitàries coma sentenciar a bèth joen a que li talhèssen es mans, l'arringuèssen damb pinces era lengua e l'usclèssen viu, per çò der abominable delicte de non auer queigut de jolhs sus era hanga deth camin, en un dia plujós, entà rénder eth degut acatament ara professon de fraires que passèc a vista de uelh, encara qu'a ua distància de cinquanta o seishanta vares. Qu'ei probable que, quan aqueth criminau siguec amiat entath suplici, eth lenhaire deth *Destin* auesse mercat ja enes bòsqui de França e de Normandia es vielhs arbes qu'era ressèga auie de convertir en hustes que servirien entà bastir aquera plataforma mobila, aprovedida deth sòn tistèr e era sua guinhaueta, que tanta e tan terribla celebritat a conquistat ena istòria. Qu'ei tanben plan possible que, enes vielhes cabanes des costats des casalòts des lauradors des entorns de París, se trapèssen en madeish dia, sauvadi des incleméncies deth temps, es primitiues carretes, plies d'esposcaments de hanga, lecades pes porcèths e servint de pèrga as audèths de corrau, qu'eth laurador *Mòrt* auie seleccionat entà que siguessen es carròces dera Revolucion. Qu'ei vertat que, encara qu'eth Lenhaire e eth Laurador trabalhauen sense pòsa, eth sòn trabalh ère silenciós e non i auie aurelha umana que se n'encuedèsse des sòns passi sords, mès que mès perque sauvar bèra mesfisança d'aqueri que siguessen desvelhats ère madeish que cohessar-se dauant deth mon coma atèu e traidor.

En Anglatèrra, lèu non quedaue un solet atòm d'orde e de proteccion entà poder justificar era vantaria nacionau. Era madeisha capitau ère cada net teatre de panatòris a man armada e de crims gausats e escandalosi. Publica e oficiaument s'avisaue as familhes que non gessessen dera ciutat sense amiar abans es sòn mòbles as magazèms des tapissèrs, solets lòcs que les aufrien bèra garantia. Aqueth qu'amagat enes ombres dera net ère bandolèr, semblaue aunèst mercadèr dera

ciutat ara lum deth dia, e se bèth còp ère arreconeishut peth comerciant autentic ath quau se presentaue jos era forma de “capitan“, li disparaue damb era màger tranquillitat un trait que l’amiaue net ar aute mon, e se n’anaue ath mès córrer. Era diligéncia-corrèu siguec assautada per sèt bandolèrs, des quaus n’aucic a tres era garda, qu’ath sòn torn siguec mòrta pes quate restants “pr’amor que s’auien quedat sense municions“: ara seguida, era diligéncia siguec panada a consciéncia e tranquillament. Eth plan naut e poderós baile de Londres siguec sequestrat e obligat a víuer pendent bèth temps en Turnham Green, per un valent bandit, qu‘auec er aunor de panar a creatura tan illustra dauant madeish dera sua escòrta nombrosa e no mens nombrosa servitud. Enes presons de Londres lutauen es presoèrs en dures batalhes damb es sòns carcerèrs, as quaus obsequiaue era majestat dera lei damb arcabusades a cadun. Enes madeishi salons dera cort, mans abiles panauen as senhors mès importants es crotzes de brilhants qu’ornauen es sòns còthi. Entrèren es mosquetèrs en San Gil ara cèrca de contraband, e eth pòble hec huec contra es mosquetèrs, e es mosquetèrs heren huec contra eth pòble, sense qu’arrés se l’acodisse pensar que semblable eveniment non siguesse çò mès normau dera vida. A tot aquerò, eth borrèu tostemp en foncions, tostemp trabalhant, non ère pro entà acodir as diuèrsi punts que li calie, deishant aué penjats des sues còrdes grani arradims de criminaus e deman penjar a un vulgar lairon, qu’entrèc eth dijòus ena casa deth vesin, e comencèc eth viatge entara eternitat eth dissabte a vier; entà usclar aué en Newgate dotzenes de persones, e deman centenats de huelhetons ena pòrta de Westminster Hall; entà enviar aué entara eternitat a un maudit herotge, e hèr deman çò madeish damb un miserable panaire que panèc sies penics ath hilh d’un laurador.

Totes aguestes causes, e mil d’autes d’aguesta sòrta, èren eth pan nòste de cada dia en aqueth benedit an de mil sèt cents setanta cinc, sense que siguessen obstacle entà que, mentre eth Lenhaire e eth Laurador seguien era sua silenciosa labor, es dus mortaus des mès desvolopades maishères e es dues dera cara sarrada e beròia, respectivament, amièssen a punta de lança es sòns divins drets. D’aguesta manèra amiaue er an de mil sèt cents setanta cinc as Sues Graneses e as milions de creatures insignificantes, entre eres es qu’an de figurar ena presenta cronica, as sòns respectius destins, pes camins que dauant des sòns passi èren dubèrts.

II.- Era Diligéncia

Aqueth qu'ère eth prumèr des personatges qu'auie de jogar un papèr de molta importància ena presenta istòria, era net d'un diuendres de Noveme, ère eth de Dover. Seguie eth viatjaire ara diligéncia, mentre aguesta auançaue pesadament pera pala deth ticolet Schooter. Pujaue caminant entre era hanga apegada ara caisha desordenada dera veitura, e ath sòn costat anauen es auti companhs de viatge, non cèrtament botjadi peth desir de hèr exercici, pòc agradiu en aqueres circonstàncies, senon perque pala, arnesci, hanga, diligéncia e shivaus èren tan pesants, qu'aguesti darrèrs auien hèt veir ja tres còps que non volien seguir endauant, ath delà d'un aute còp que sagèren de hèr repè, damb eth prepaus sediciós de tornar entà Blackheath. Es ramaus e era husta, eth postilhon e eth garda, botadi d'acòrd, les calec hèr lectura der article deth Reglament de Campanha qu'assegure que jamès, ne peth mau de morir, auràn *rason* es animaus, e gràcies ad aquerò se renderen e se resignèren a complir eth sòn déuer.

Damb es caps clins e tremolant es coes sajauen de daurir-se pas entre es mars d'espéssa hanga que caperaue eth camin, estramuncant aciu e enlà, tumant aquiu de manèra espaventosa, queiguent fòrça viatges e trantalhant tostemp. Tanlèu eth majorau les autrejaue un repaus, eth shivau deth dauant secodie violentament eth cap e guairi objèctes l'ornauen damb mina doctorau e enfatica, coma s'era sua intencion siguesse remir qu'era diligéncia podesse arribar naut de tot deth ticò; e tanlèu hège, aqueth, petar eth soriac, eth viatjaire que d'eth parli, lheuaue espaurit eth cap, coma òme ath quau lo trèn bruscament de totes es sues meditacions.

Mars de bugàs aquós en forma d'espèssa broma baisha caperauen totes es vals e s'esguitlaue apegada ara tèrra coma se siguessen esperits malignes que cèrquen repaus e non lo trapen. Era broma baisha ère pegosa e molt hereda, e auançaue en tot formar graciosi retortilhs e masses ondulades que se perseguien e s'agarrauen coma se perseguissen e s'agarren es ondades quan eth mar ei botjat. Qu'ère pro densa entà embarrar en un rondèu plan estret era claror que vessauen es fanaus dera veitura, enquia empedir que se vedessen es rajòus de bugàs qu'es shivaus lançauen pes nassi e qu'aumentauen eth cabau des qu'arribauen dera atmosfèra.

Dus viatjaires, ath delà deth qu'è mentat, pujauen damb dificultat era pala seguint ara diligéncia. Es tres amiauen quilhadi enquias aurelhes es còthi des sòns abrics e es tres tenguien bòtes molt nautes. Degun d'eri aurie pogut díder s'es sòns companhs de viatge èren beròis o lègi, joeni o vielhs; de tau manèra amagauen es sòns ròstres, e non serà sobrèr de díder que s'ère impossible entàs uelhs deth còs aubirar eth senhau corporau mès insignificant, encara n'ère mès as uelhs der esperit aubirar es dera anma, ei a díder, es intencions que cada un d'eri podie amagar. En aqueri erosi tempsi, es viatjaires èren fòrça reservadi e evitauen damb grana cautèla confiar en persones desconeishudes, donques que quinsevolh companh de diligéncia o de camin podie èster un bandolèr o un complice de bandolèrs, senhors qu'abondauen ua barbaritat, pr'amor que totes es tauèrnes e ostaus compdauen damb soldats a sodada de "capitan", qu'aguesti les neurien tot eth personau, començant per ostalèr e acabant peth darrèr mosso d'estable. En aquerò precisament anaue pensant eth garda dera diligéncia-corrèu de Dover era net d'aqueth diuendres deth mes de Noveme de mil sèt cents setanta cinc, mentre aquera pujaue damb dificultat era pala de Schooter, seigut ena banqueta deth darrèr deth carro que l'ère reservada, fotent furiosi còps de pè sus es taules entà evitar qu'es sòns pès quedèssen transformadi en blòcs de gèu e botada era man sus ua arcabusa cargada, que coronaue un molon de sies o sèt pistòles d'arçon, tanben cargades, as quaus servie de basa un aute molon de machetes e punhaus perfèctament ahiladi.

En viatge ath quau se referís era presenta istòria, se passaue ena diligéncia de Dover çò que normaument se passe en toti es viatges: eth garda sospechaue des viatjaires, es viatjaires sospechauen entre eri e deth garda, es uns as auti se guardauen damb maufidança, e per çò deth

postilhon, sonque des shivaus n'ère segur: ei a díder, que damb complèta consciéncia aurie jurat per Ancian e peth Nau Testament, qu'eth bestiar non servie entath trabalh ath quau ère destinat.

- Au, au! cridèc eth postilhon. Amont, guiterosi! Ua tirassada mès e vos traparatz naut de tot d'aguest maudit ticolet! Escota, Pepe!
- Qué se passe?, contestèc eth garda.
- Quina ora penses que deu èster?
- Aumens es onze e dètz.
- Valguem Diu! cridèc eth postilhon. Es onze e dètz e encara non auem arribat en cimalh de Shooter! Au...au! A, lairon!

Eth shivau deth dauant, qu'es sues anques recuelheren era terribla foetada qu'eth postilhon auie acompanhat es sues paraules darrères, auancèc damb decision pera pala, arrossegant as sòns tres companhs. Era diligéncia seguic fotent còps, escortada pes tres viatjaires qu'auien pro suenh de non separar-se d'era, hènt repaus quan era diligéncia ne hège e auançant quan auançaue, tostemp atentius a non auançar-se ne arrecular-se, en tot saber que, se tau causa arribaue, aurien corrut eth risc imminent de recéber ua arcabusada coma se siguessen bandolèrs.

Pugèc finaument era pala eth veicul: es fatigadi shivaus hèren de nauèth ua pòsa entà cuélher alend e eth garda sautèc en camin entà méter eth fren as ròdes e daurir era porteta entà que podessen pujat es viatjaires.

- Pepe! mormolhèc eth postilhon, en tot baishar eth cap e era votz.
- Qué vòs, Tomás? contestèc eth garda.
- Me semble que se mos aprèsse un shivau ath tròt, Pepe.
- A jo me semble que vie ath galaup, Tomàs, repliquèc eth garda, deishant anar era porteta e metent-se en un bot ath sòn lòc. Cavalièrs, favor ath Rei e ara justícia!

En auer lançat era crida, cuelhec era sua arcabusa e s'estèc ara defensiua.

Que se trapaue eth viatjaire que se referís aguesta istòria sus er estriu, prèst a entrar ena diligéncia, e es auti dus seguien ena carretèra prèsti a seguir-lo. Eth prumèr contunhèc en estriu, e per tant es sòns dus companhs de viatge les calec estar-se ena carretèra. Es tres passejauen es sues guardades entre eth postilhon e eth garda e entre eth garda e eth postilhon, e escotauen. Eth postilhon auie virat entà darrèr eth cap, eth garda hec madeish, e enquia e tot eth cavalièr de dauant avedèc era aurelha e guardèc entà darrèr, pr'amor de non èster discordant.

Eth silenci que seguic ath bronit deth rodar deth veicul, hijut ath silenci dera net, hec qu'en cimalh deth ticolet regnèsse un silenci solemne. Es alendades des shivaus comunicauen ath coche un movement tremolós que li daue aparença de monstre dominat per ua intensa agitacion. Bategauen damb tau fòrça es còrs des viatjaires, que solide non aurie estat impossible enténer es sòn batècs, mès se non aquerò, aumens era quietud solemna dera scèna evidenciaue qu'es sòns personatges tenguien er alend, e non n'auien entà respirar, e es sues pulsacions èren rapides per çò dera expectacion.

Ressonauen en silenci dera net es cascos deth shivau que pujaue era pala a tot galaup.

- Ep! Haut qui que sigue! rugic eth garda damb votz de tron. Haut! o dispari!

Cessèc eth desenfrenat galaup e trinquèc er aire ua votz d'òme que preguntèc:

- Ei aguesta era diligéncia de Dover?

- Aquerò ac veiram dempús! repliquèc eth garda. Qui ètz vos?
- Ei era diligéncia de Dover? persutèc era votz.
- Entà qué ac voletz saber?
- Entà que s'ei era diligéncia de Dover me cau parlar damb un des sòns viatjaires.
- Quin viatjaire?
- Eth senhor Mauricio Lorry.

Ara seguida didec eth viatjaire que d'eth parlam, que Mauricio Lorry ère eth. Eth garda, eth postilhon e es sòns dus companhs de viatge se tachèren guardades de maufidança.

- Qu'arrés se botge! didec eth garda. Vos cau saber que se cometi un error, çò que m'arribe bèri viatges, non i aurà en mon qui sigue capable de apraiar-lo. Cavalièr cridat Lorry, responetz damb vertat as mies preguntes!
- Qué se passe? didec er interpelat, damb votz leugèrament tremolosa. Qui ei eth que me cèrque? Dilhèu Jeremias?
- S'aguest individú ei Jeremias, que non me shaute aguesta votz de Jeremias, gronhèc eth garda entre dents. Que non m'agraden es votzes tan raucoses.
- Eth madeish, senhor Lorry, responec eth deth shivau.
- Qué se passe?
- Messatge d'aquiu entà vos: T. e Companhia.
- Coneishi ath messatgèr, garda, didec Lorry, sautant des der estriu en camin, ajudat, e non doçament, pes sòns dus companhs de viatge, que tirèren dera capa deth sòn abric, pugèren de seguit, barrèren era porteta e elevèren eth cristau.
- Que pòt apressar-se: jo responi d'eth.
- E de tu qui respon? se preguntèc eth garda ath sòn laguens. A veir!, seguic damb votz sonanta: Escotatz eth deth shivau!
- Acabatz lèu! repliquèc Jeremias, damb votz mès raucosa qu'abans.
- Auançatz ath pas...! me comprenetz? e s'ena montura amiatz pistolères, procuratz tier es mans luenh d'eres. Sabetz-vo'n que sò eth milhor entà cométer errors, e que, quan les cometi, tostemp tien era forma de plomb. Apressatz-vos entà que mos veigam es cares.

No se tardèc a diboishar-se entre era broma baisha era forma d'un shivau damb eth sòn cavalièr, qu'a pas lent s'apressèc ath passatgèr que demoraue ath costat der estriu. Arturèc eth cavalièr ara sua cabaladura, guardèc ath garda e li balhèc ath passatgèr un papèr doblat. Panteishaue eth cavalièr en alendar, e autant eth coma eth sòn shivau èren caperadi de hanga, des des cascos deth darrèr enquiath chapèu deth prumèr.

- Garda! cridèc eth passatgèr damb ton confidenciau.
- Qué voletz? responec secament er esglasiant garda, calada era man dreta sus era arcabusa, era quèrra sus eth canon e es uelhs sus eth cavalièr.
- Que podetz èster tranquil, repliquèc Lorry. Pertanhi ath Banc Tellson, entitat de Londres que solide coneishetz vos. Ahèrs d'importància m'amien entà París. Cuelhetz ua corona entà hèr ua glopassada... Posqui liéger aquerò?
- Se lo liegetz, acabatz çò mès lèu possible, cavalièr.

Lorry despleguèc eth papèr, e liegec, prumèr entada eth e dempús en votz nauta:

"Demoratz en Dover era visita dera senhoreta".

- Ja vedetz qu'eth messatge non ei long, garda, higec Lorry. Contestatz a qui l'envie, Jeremias, era paraula seguenta: "Ressuscitat".

Jeremias hec un bot sus era montura.

- Vai quina responsa terriblament estranha, exclamèc, en tot trèir eth registre mès raucós dera sua votz.
- Repetitz aguesta paraula, e aqueri que vos envien saberàn qu‘auetz complit era mission que vos fidèren. Podetz començar era tornada... Bona net.

En tot díder aguestes paraules, eth passatgèr dauric era porteta e entrèc en veicul, sense que ne per galantaria li dèsse arrés des sòns companhs de viatge era man, es quaus s’auien amagat, mentre auie lòc er incident mentat, es sues pòches e relòtges enes sues bòtes e simulauen dormir prigondament, solide damb er in d’evitar era ocasion que dèsse lòc a ua ocupacion mès activa qu’eth saunei.

Carrinclèc de nauèth eth coche e gemeguèc mès planhosament que jamès quan comencèc era baishada deth ticolet. Eth garda placèc era sua arcabusa sus eth molon de pistòles, en tot assegurar-se abans de qué es suplements que penjauen dera cincha, èren ath sòn lòc, treiguec de dejós deth sèti ua petita caisha que contenguie quauqui utisi de sarralhèr, dues candeles, peirard, pèira de barrina e esca. Coma òme provedidor, amiaue tot çò de besonh entà alugar, damb facilitat e seguretat relatiues (se i auie sòrt) es fanaus deth coche en cinc menutes, s’aqueri s’amortauen o èren amortadi, coma se passaue enes viatges mès d’un còp.

- Tomàs, cridèc eth garda damb votz baisha.
- Qué voletz, Pepe?
- Enteneres era lectura deth papèr?
- L’entení.
- E era responsa?
- Tanben.
- E qué ne penses d’aquerò, Tomás?
- Absoludament arren, Pepe.
- Guarda quina coïncidéncia! exclamèc eth garda. Madeish m’arribe a jo.

Jeremias, dempús que se quedèc solet damb era broma baisha que l’enrodaue, baishèc en tèrra, non ja sonque entà balhar bèth repaus ath shivau, senon tanben entà netejar es espòsqui de hanga qu’enlordien era sua cara e entà baishar es ales deth sòn chapèu, qu’auien atau coma miei galon d’aigua. Dempús s’estèc ath miei dera carretèra, e quan deishèc d’enténer eth bronit dera diligéncia, hec repè e comencèc a tornar a pè en tot dider-li ara ègua que montaue:

- Dempús deth galaup que t’as fotut des deth Temple, amiga mia, non m’en fidi massa des tues mans enquia qu’arribem en camin planèr... “Ressuscita...!“ Responsa que poirà comprèner eth Lunfèrn, mès non Jeremias...! Çò que t’asseguri, Jeremias, ei que se ressuscitar se metesse de mòda, te veiries en màger des compromisi que t’as vist en tota era tua vida!

III.- Es ombres dera net

Qu'ei digne de prigondes reflexions eth fenomèn de qué toti es èssers umans amien ena sua constitucion eth besonh d'èster secrets impenetrables entre eri. Cada viatge qu'entri pendent era net en ua grana ciutat, maquinaument e sense encuedar-me'n comenci a pensar que totes e cada ua des cases que formen er immens e sarrat arradim que se quilhe dauant des mèns uelhs amaguen eth sòn secret particular, que totes e cada ua des crambes des cases embarren eth sòn secret particular, e que toti e cada un des còrs que batèguen en centenats de pièchs que les abiten, ei un secret prigond entath còr embarrat en pièch mès immediat. Eth fenomèn qu'a bèra causa d'espantós, quauquarren qu'ei comun damb era mòrt. Eth còr dera persona que m'ei estimada me semble un libre qu'es sues huelhes sò en tot remenar e qu'ath sòn finau non poirè arribar jamès: que me semble immensa massa liquida qu'ena sua prigondor è entrevist, ara lum que pendent un moment les a penetrat, tresòrs amagats e mil secrets qu'an ahiscat es mies ansies entà saber; mès ua volontat immudabla a decretat que non posca liéger mès qu'era pagina prumèra deth libre, qu'era massa liquida se calhe e se càmbie en massa etèrnament gelada, mentre era lum jogaue sus era sua superfícia e jo la contemplaua des dera vòra, ignorant d'aquerò que s'embarraue ath sòn hons. Que s'a mòrt eth mèn amic, s'a mòrt eth mèn vesin, s'an mòrt es mèns amors, e damb eri moriren es desirs dera mia anma, pr'amor qu'era sua mòrt se hec a vier era consideracion inexorabla, era perpetuacion deth secret qu'embarrauen aqueres individualitats, dera madeisha manèra qu'era mòrt sagerarà entà tostemp eth mèn, en tot enterrar-lo damb jo ena hòssa. Dormís, dilhèu, en quauqu'un des cementèris des ciutats que visiti, un mòrt qu'era sua personalitat intima sigue entà jo mès inexcrutabla qu'era des vius qu'afanhants e sollicits recorren es sòns carrèrs, mès de çò qu'era mia n'ei entà toti eri?

Per çò que hè referéncia ad aquerò, era eréncia naturau, eréncia impossible d'alienar, deth cavalièr messatgèr, ère era madeisha deth rei, era madeisha deth prumèr ministre d'Estat, era madeisha deth comerciant mès opulent de Londres. Çò madeish passaue damb es tres viatjaires embarradi enes estrets limits d'ua diligéncia vielha e destrantalhada. Cada un d'eri ère un mistèri impenetrable entath sòn companh, tan impenetrable coma s'auesse viatjat en coche pròpri, solets e damb ua nacion entre miei de coche e coche.

Pugèc eth messatgèr a shivau e comencèc era tornada a pas brac seguit, en tot arturar-se en totes es tauèrnes e ostaus deth camin entà refrescar era gòrja, mès sense començar cap convèrsa damb arrés e sajant d'amiar tostemp eth chapèu en.honsat enquias uelhs. Damb aguesti s'armonizaue perfèctament era precaucion, donques qu'èren neri e molt apròp un der aute; tan apròp que non semblaue senon que cranhien que quauquarrés les sautèsse un a un se les trapaue separadi. Qu'èren d'expression sinistra, qu'ad aquerò dilhèu contribuie era circonstància de qué ludien entre un chapèu, que mès que chapèu semblaue un escupidor triangular, e ua sòrta de tabard qu'arringaue des uelhs e acabaue enes jolhs damb eth sòn portador. Quan aguest s'arturaue entà béuer, separaue damb era man quèrra eth tabard de forma avienta entà vessar ena boca eth liquid damb era man dreta, e tanlèu auie acabat de béuer, lo pujaue un aute viatge.

- Non, Jeremias, non! mormolhaue eth messatgèr, persutant tostemp en madeish tèma. Jeremias non pòt èster d'acòrd damb aquerò... Qu'ès un òme aunèst, Jeremias, un comerciant que non pòt aprovar aguesta sòrta de negòcis... Ressuscitat!... Que me pengen s'eth senhor Lorry non ère embriac quan me dèc semblable encargue!

Tan perplèx lo tenguie era parauleta, que soent se treiguie eth chapèu entà gratar-se despietosament eth cap; e donques que parli deth cap, vau a díder que, exceptat dera coroneta, totafèt cauveta, despareishie jos ua massa de peu aspre que baishaue pera esquia enquias espatles e per dauant creishie enquiara arrancada deth sòn ample e camús nas. Que se retiraue eth cap ara òbra d'un hargaire, cavalet de mur quilhat d'espèsses pues, qu'es afeccionadi ath jòc de *ara ua era mula*

aurien guardat damb espant respectuós, en tot considerar-lo segurament eth saut mès perilhós qu'er òme podesse hèr en mon.

Qu'an es ombres dera net capricis reaument estranhs. Ath messatgèr, mentre tornaue damb eth misteriós encargue qu'auie de balhar ath garda nueitiu deth Banc Tellson, entà qu'aqueth lo transmetesse ath sòn torn as sòns superiors jerarquics, èren mòrts ressuscitadi, hantaumes gessudi des tombes, ath pas qu'entara ègua que montaue, èren shivaus corrent sense pòsa. Entàs tres inexcrutables viatjaires qu'ocupauen er interior dera diligéncia, mentre aguesta sautaue e hège bots sus es clòts deth camin, es ombres dera net cuelhien es formes des pensaments qu'es sues respectiues imaginacions elaborauen.

Que se pòt díder qu'eth Banc Tellson s'auie trasladat ara diligéncia. Entar emplegat deth madeish, agarrat damb ua man a ua correja, gràcies ara quau podie evitar ua tumada damb eth sòn vesin cada còp que qu'eth veicul sautaue, e conde que sautaue damb massa freqüéncia, es estretes hiestretes deth coche, eth fanau deth madeish, que per eres filtraue fèbles resplendors, e era siloèta nera deth viatjaire qu'auie dauant des sòns uelhs miei barradi, èren eth Banc, qu'en eth ère en tot hèr infinitat d'operacions quina mès afortunada. Eth bronit que hègen es arnesqui li semblauen eth tin tin de moneda que pagaue letres, valors e chècs damb ua rapiditat vertiginosa. Non se tardèc a trasladar-se damb era imaginacion entàs crambes sosterranhes qu'es sòns secrets conehisie tan ben, e armat des sues granes claus daurie era enòrma caisha, que trapaue tan intacta, tan plia, tan solida coma l'auie deishat eth darrèr viatge qu'auec ocasion de veder-la.

Mès dominant era imatge deth Banc, que l'acompanhaue tostemp, e era dera diligéncia, que non lo deishaue, sentie ua auta idèa fixa, tenaça, persistenta, que l'embarguèc pendent tota era net. Eth sòn viatge auie coma finalitat trèir a quauquarrés dera tomba.

Ara plan, aquerò qu'es ombres dera net non determinauen, ère quin ère entre eth nombre infinit de ròstres que passauen en professon interminabla dauant des sòns uelhs, eth dera persona enterrada. Qu'èren, totun, toti eri ròstres d'un òme de quaranta cinc ans apruprètz, e diferien mès que mès enes passions que cada un d'eri reflectien e enes pallitges que les caracterizauen. Dauant des miei barradi uelhs deth viatjaire desfilèren, uns darrèr des auti, d'auti ròstres qu'èren miralh d'orgulh, de mesprètz, de desfisament, d'obstinacion, de submission, de dolor, ròstres de caròles en.honsades, color cadaveric, primes e aflaquides, mès es linhes generaus de toti eri èren es madeishes, dera madeisha manèra que toti apareishien en ua cabeladura prematurament blanca. Dotzenes, centenats de còps preguntèc ar espèctre eth somnolent viatjaire:

- Quan t'enterrèren?
- Hè lèu dètz-e-ueit ans, contestaue invariablament er espèctre.
- Auies perdut tota esperança de tornar a veir era lum deth dia?
- Hè fòrça temps.
- Sabes que vas a ressuscitar?
- Aquerò diden.
- Supausi que t'interessarà víuer?
- Non ac posqui díder.
- Voleràs que te la presenta? Vieràs damb jo a veder-la?

Es responses qu'es diferents espèctres balhauen ad aguesta pregunta darrèra diferien molt e enquia e tot se contradidien entre eres.

- Demora! exclamauen uns damb votz entrebracada. Moriria se la vedessa tan de ressabuda.
- Amia-me de seguit! contestauen d'auti, vessant mars de lèrmes. Me morisqui per veder-la!

- Que non la coneishi!, responien d'auti espèctres, guardant estonadi ath que les preguntaue. Sabi pas de qué me parles! Non crompreni.

Eth viatjaire interrompie aguesti discorsi imaginaris entà hotjar, hotjar sense pòsa ne repaus, ja damb ua aishada, ja damb ua pala, tanlèu damb ua clau immensa coma damb es sues pròpries ungles, en sòn desir de desenterrar ath qu'auien enterrat prematurament. Rendut fin finau, mancat de fòrces, queiguie de bocadents sus era tèrra remoiguda e ath contacte d'aguesta damb eth sòn front, se desvelhaue espaurit e baishaue eth cristau dera hiestreta entà qu'era broma baisha e era ploja lo hessen passar deth saunei ara realitat.

Que non artenhie, totun, eth sòn objectiu. Costejant eth camin, hugent dauant der incèrt resplendor des fanaus deth coche, vedie es madeishes imatges vivificades pera sua excitada fantasia. Dauant des sòns uelhs se quilhaue eth Banc Tellson, es sues mans pagauen letres e chècs, recorrie es crambes sosterranhes, visitaue era caisha, e de pic li gessien ath pas es hantaumes de ròstre libid e cabeladura blanca, e se repetie er interrogatòri anterior:

- Quan t'enterrèren?
- Hè lèu dètz-e-ueit ans.
- Supausi que t'interessarà víuer?
- Non ac posqui díder.

E a tornar a hotjar, e a hotjar, e a hotjar, enquia qu'un des companhs de viatge l'indiquèc, damb formes un shinhau brusques, que lheuèsse eth cristau dera hiestreta.

Volec alavetz tachar es sòns pensaments enes sòns dus companhs de viatge; mès non se tardèc a desbrembar-les entà tornar a calar-se enes deth Banc e dera tomba.

- Quan t'enterrèren?
- Hè lèu dètz-e-ueit ans.
- Auies perdut es esperances de qué te desenterrèssen?
- Hè molt de temps.

Sonauen encara enes sues aurelhes aguestes paraules, tan clares e desparières coma jamès les auie entenut ena sua vida, quan se n'encuedèc de qué es ombres dera net auien hujut avergonhades dauant des resplendors deth nau dia.

Baishèc era hiestreta e contemplèc eth ludent disc deth solei. Tachat en soquèr d'un camp apròp deth camin vedec un arair. Mès enlà se vedie un sòt plen d'arbes, qu'enes sues branques i auie moltes huelhes as quaus er astre rei balhaue tons ròis e dauradi. Era tèrra ère umida, eth cèu net e eth solei se quilhaue solemne, placid, rutilant, beròi.

- Dètz-e-ueit ans! exclamèc eth viatjaire, tachadi es uelhs en solei. Diu mèn!... Diu mèn! Enterrat en vida pendent dètz-e-ueit ans!

IV.- Era preparacion

Quan arribèc era diligéncia a Dover, ath sòn temps e sense trebucs, eth majordòm en cap der *Otèl deth Rei George* s'esdeguèc a daurir era porteta, coma ère de costum. Que li sabèc balhar ara accion un cèrt aire solemne e ceremoniós, e òc ma hè que s'ac meritaue, donques que de vertat ère digne de totes es felicitacions e enorabones er aurós viatjaire que, en plen iuèrn, començaue e acabaue erosament ua hèta tan plia de perilhs coma un viatge en diligéncia des de Londres enquia Dover.

Que non podec felicitar eth fin e educat majordòm qu'a un solet viatjaire, senzilhament perque sonque n'auie un de solet ena veitura: era rèsta s'auien quedat enes sòns destins respectius. Er interior dera diligéncia, lord, plen de palha e de mala flaira, mès que cap auta causa se retiraue a ua escura gossetèra e eth senhor Lorry que l'ocupaue, quan gessec, en tot secodir-se era palha e es immondícies que caperauen era sua vestimenta, embolhat en un abric vielh e lord, caperat damb un chapèu aclapat e cauçant bòtes nautes caperades de hanga, mès qu'un òme semblaue un gosset de raça giganta.

- Gesserà deman eth vaishèth entà Calais, majordòm? preguntèc.
- Gesserà senhor, s'ei que seguís eth bon temps e bohe vent favorable. Desire un lhet eth senhor?
- Non me pensi ajaçar enquiara net; mès me cau ua cramba e un barbèr.
- E er esdejoar ara seguida, senhor? Plan ben... Per aciu, senhor. Era Concòrdia entad aguest cavalièr...! Er equipatge d'aguest cavalièr entara Concòrdia...! Aigua cauda ena Concòrdia...! Que puge immediatament un barbèr ena Concòrdia...! Ena Concòrdia traparatz vos, senhor, ua lum agradiua.

Era cramba coneishuda coma era dera Concòrdia, que tostemps se destinaue a un des viatjaires qu'arribaue ena diligéncia, aufrie un interès especiau. Arrés se n'encuedèc jamès dera diferéncia mès insignificanta entre es personatges diuèrsi qu'en era entrèren, pr'amor que jamès uelh uman distinguic cap auta causa qu'ua levita de viatge botat sus ues sabates normaument lords, e coronat per un chapèu lèu tostemp vielh e aclapat; mès s'ena Concòrdia entrèc tostemp eth madeish individú, per çò que semble, gesseren d'era a trauès des ans òmes de totes es edats, tipes, figures e anaments. Non ei, donc, estranh, qu'er edart amièsse ath trajècte comprenut entre era Concòrdia e eth minjador, a dus majordòms, tres crambèrs e diuèrses sirventes, ath delà dera pròpria patrona der establiment, es quaus èren autrejadi a diuèrsi prètzèts domestics, quan dera cramba mentada gessec un cavalièr d'uns seishanta ans, vestint de color escur, lèu nau e plan ben conservat, e ludent uns punhs quarrats molt grani, encara que non mès grani ne mès quarrats qu'es pates qu'ornauen es sues pòches.

Eth cavalièr de vestit escur se filèc de cap ath minjador, e siguec eth solet qu'aqueth maitin se seiguec ena taula. Auien plaçat era taula ath costat dera humeneja, e ar amor dera lum se seiguec eth nòste viatjaire, botada ua man sus cada jolh, demorant que li mestrèssen er esdejoar, en ua actitud tan regda e compausada, que non semblaue senon que l'anauen a hèr un retrait cuelhent sèti.

Semblaue un òme metodic e ordenat. Aquiu enes prigondors dera pòcha dera sua giqueta deishaue enténer era sua votz potenta e sonora un relòtge de mida extraordinàriament grana, qu'era sua gravetat e longevitat incontestables semblauen ua protèsta rambalhosa e eloqüenta contra era leugeresa e futilitat deth huec qu'usclaue ena humeneja. Qu'auie uns boni bots dera cama eth cavalièr e ei possible que d'eri ne siguesse vantat, en veir es miches que les embarrauen, deth madeish ton deth vestit, de punt molt fin e perfèctament ajustades. Es sues sabates, qu'ornauen beròies fivèles encara que de classa correnta, revelauen era man d'un sabatèr abil e adreit en sòn mestièr.

Perfèctament ajustada ath sòn cap amiaue ua perruca petita, molt fina e leugèrament crespada, qu‘aguesta perruca, ère de supausar que siguesse de peu, encara que reaument, mès semblaue hèta de filaments de seda o de cristau. Per çò dera sua camisa, encara qu’en finesa non podie competir damb es miches, en blancor rivalizaue damb es des crestes des ondades que doçament venguien a punar era arena dera plaja immediata, o damb es vèles que laguens deth mar ludien as arrais deth solei. Autrejaue animositat ad aquera cara d’expression tranquilla, milhor dit, ad aquera cara inexpressiua, dus uelhs de guardada penetranta, encara qu’un shinhau mofles, qu’en ans endarrèr aueren d’auer balhat un shinhau de trabalh ath sòn patron abans qu’artenhesse dondar-les e balhar-les aquera expression de resèrva impenetrabla e de compostura qu‘ère era caracteristica de toti es emplegats deth Banc Tellson. Ena cara, de color san, encara que regada de nombroses rufes, non auien deishat tralha es ansietats e es inquietuds, dilhèu perque es vielhs fradins emplegadi en Banc Tellson jamès se tengueren qu’as ahèrs de d’autes persones, e aguesti ahèrs se semblauen as gants usadi, qu‘entren e gessen sense cap esfòrç.

Eth senhor Lorry acabèc per adormir-se. Se desvelhèc quan li mestrèren er esdejoar e li didec ath crambèr que lo mestraue:

- Voi que premanisquen ua cramba entà ua senhoreta, que probablament arribarà aué, sabi pas a quina ora. Ei possible que pregunte peth senhor Mauricio Lorry, encara que tanben poirie èster qu‘ac hesse peth senhor deth Banc Tellson: en quinsevolh cas, avisatz-me.
- Plan ben, senhor. Eth Banc Tellson de Londres, senhor?
- Òc.
- Soent auem auut er aunor de servir as cavalièrs d’aguest Banc, senhor, enes sòns soents viatges que hèn entre Londres e París e vicevèrsa. A! Eth Banc Tellson e Companhia viatge molt, senhor!
- Cèrt. Era nòsta casa ei tan francesa coma anglesa.
- Mès se non m’enganhi vos non soletz viatjar massa, senhor.
- Molt pòc des de hè uns ans. Que n’aurà passat ja... quinze des de qu‘è anat a França.
- Que non èra jo aciu en aguesta data, senhor... Ne jo ne cap des que aué èm. Er *Otèl del Rei George* auie d’auti patrons, senhor.
- Ja m’ac pensi.
- Autrament apostaria sense crànher pèrder, qu’ua casa coma eth Banc de Tellson e Companhia va prosperant e florint, non diderè de hè quinze ans endarrèr, senon de cinquanta.
- Que podetz apostar e enquia e tot díder cent cinquanta, sense crànher pèrder e damb consciéncia de qué vos apressatz molt ara vertat.
- Cent cinquanta ans!

Daurint desmesuradament es uelhs e hènt dera sua boca ua O perfècta, eth crambèr cuelhec ua postura classica, passèc eth tovalhon deth braç dret ath quèr e se quedèc carat, guardant se com minjaue e beuie eth viatjaire, segontes hèn de temps immemoriau es crambèrs de toti es sègles e païsi.

Acabat er esdejoar, eth senhor Lorry gessec a hèr un passeg pera plaja. Non s’aubiraue des d’era era petita e irregulara ciutat de Dover, exceptat es teulades que calades entre cims e cantères calcàries semblauen ua gegantesca ustra marina. Qu’ère era plaja un desèrt plen de pèiròtes e farcit d’escuèlhs, a on era mar hège çò que volie, e aquerò que volie ère, invariablament, destruir. Lèu de contunh rugie contra era ciutat, bramaue contra es escuèlhs, tumaue contra es malhedes que s’opousauen ath sòn pas e les esbauçaue damb tarrabastalh. S’alendaue enes cases ua flaira tan fòrta a peish, que non semblaue senon qu‘es abitants des aigües gessien d’aguestes entà guarir enes cases es sues malauties, dera madeisha manèra qu‘es persones malautes sòlen cercar era salut enes banhs

de mar. Quauqui uns, molt pòcs, se tenguien ara pesca en aqueres aigües, e se pendent eth dia era plaja ère totafèt desèrta, pera net se vedien persones que tachauen era sua guardada inquieta enes immensitats deth mar. Comerciants insignificants as quaus jamès s'auie vist hèr un negòci, realizauen de pic fortunes immenses que non auien cap explicacion racionau, e ère molt de notar qu'arrés, per aqueri lòcs, podie patir era preséncia d'ua lum, que d'era hugien coma d'un dimòni.

A mesura que declinaue era tarde, e er aire, tan diafan e transparent pendent eth dia, que i auie moments que vedien perfèctament es còstes de França, se saturaue de bugassi e de broma baisha, s'escurien tanben es pensaments deth senhor Lorry. Quan, arribada era net, se seiguec ath costat deth huec deth mnjador entà demorar que li mestrèssen eth minjar, coma auie demorat aqueth maitin que li mestrèssen er esdejoar, era sua imaginacion cavaue, cavaue sense pòsa.

Que non damnatge era salut d'un bon cavaire ua botelha de vin claret, encara que dilhèu sigue remora entath sòn trabalh, s'ei cèrt, coma didien, qu'eth vin claret, mès que mès s'ei bon e annadit, inocule ad aqueth que lo beu ua tendéncia mercada ara suspension de tota sòrta d'activitats corporaus. Eth senhor Lorry auie suspenut hège fòrçá estona totes es operacions e venguie de vessar en veire eth darrèr liquid que quedaue ena botelha, revelant eth sòn ròstre tota era satisfaccion que pòt revelar un cavalièr auançat en ans qu'acabaue de veir eth hons d'ua botelha, quan heric es sues aurelhes eth rapid rodar d'un coche qu'entraue en estret carreron e s'arturaue dauant der otèl.

- Era senhoreta! exclamèc Lorry, deishant sus era taula eth veire qu'anaue a botar enes sòns pòts.

Ara seguida entraue en minjador eth crambèr e anonciaue qu'era senhoreta Manette, nauèth venguda de Londres,volie veir ath cavalièr deth Banc Tellson.

- Tan lèu?
- Era senhoreta Manette a cuelhut un refrigèri peth camin, e era soleta causa qu'ara desire damb vertadèr in, ei veir de seguit ath cavalièr deth Banc Tellson, tostemp qu'eth i sigue d'acòrd.

Non auec aute remèdi entath cavalièr deth Bac Tellson que uedar eth veire en tot hèr un gèst d'estupida desesperacion, ajustar era sua sedosa perruca as sues aurelhes e seguir ath crambèr, que l'amièc entara cramba dera senhoreta Manette. Qu'ère ua estança de granes proporcions, molt escura, tapissada de nere, coma ua capèra ardenta, e moblada damb objèctes de tons escurs, entre es quaus se podie compdar damb ua porcion de taules, totes pesades e totes neres. Sus era deth miei, onhuda, coma totes es autes, mil còps damb òli, i auie dus candelèrs, neri tanben, qu'era sua lum non ère pro entà esbugassar es tenèbres que regnauen coma patrones e senhores dera estança.

Tan densa ère era escurina, qu'eth senhor Lorry, mentre auançaue caminant sus un tapís, molt espatracat per cèrt, supausèc qu'era senhoreta se traparie en bèra cramba apròp, e damb aguesta credença persutèc enquia que, dempús de deishar ena sua esquia es dus candelèrs, estramunquèc damb ua persona que de pès ère en tot demorar-lo, entre era taula e era humeneja. Ère ua joena d'uns dètz-e-sèt ans d'edat, vestida d'amazòna, qu'es sues mans tenguien encara pera cinta eth chapèu de palha qu'amièc pendent eth viatge. Quan tachèc es sòns uelhs en aquera cara diminuta, perfèctament ovalada e de linhes gracioses, enquadrada en ua massa abondosa de peus d'aur, dus uelhs blaus gesseren ar encontre des sòns, en tot guardar-les damb guardada penetranta e expression que non ère de perplexitat, ne d'estonament, ne d'admiracion, ne d'alarma, encara que probablament participaue des quate. Ena imaginacion deth senhor Lorry, en apreciar es faccions qu'auie ath sòn dauant, apareishec era figura d'ua mainada que molti ans abans auie amiat enes sòns braci pendent un viatge de trauèssa per aqueth madeish canau damb temps hered e mar extraordinariament gròssa. S'esbugassèc era imatge lèu damb tanta rapiditat coma s'esfacèc era taca

costada per alend ena non massa neta cornucòpia plaçada ena espatla dera joena, e embarrada en un marc qu‘aufrie ua professon d‘adolescents neri, molti sense cap e d’auti coishi o mancos, es quaus aufrien tistèrs neri plei de fruts deth Mar Mòrt a ues idòles neres deth gènre femenin e s’inclinèc prigonda e solemnament dauant dera senhoreta Manette.

- Seiguetz-vos, se vos platz, cavalièr, didec ua votz clara e musicau, damb accent estrangèr, encara qu’a penes percetible.
- Vos puni era man, senhoreta, contestèc eth senhor Lorry en to hèr ua reveréncia, ar ancian usatge, abans de cuélher sèti.
- Ager recebí ua carta deth Banc, cavalièr, qu‘en era me didien que s’auie sabut... o descubèrt...
- Era paraula qu’ei çò de mens, senhoreta: es dues reflectissen era idèa.
- ... Quauquarren sus es escassi bens que deishèc eth mèn praube pair, ath quau è auut eth malastre de non conéisher...

Lorry se botgèc ena cagira, e tachèc guardades angonioses ara funèbra professon d‘adolescents neri, coma se demorèsse trapar enes absurdi tistèrs qu’amiauen, era lum que les remie era sua intelligéncia.

- ...E que, per tant, ère absoludament de besonh que hessa un viatge a París, a on m’auria de botar en contacte damb un cavalièr deth Banc, enviat ara capitau de França damb aguesta finalitat.
- Aguest cavalièr que sò jo, senhoreta.
- Ja m’ac pensaua, cavalièr.

Era mainada hec ua reveréncia plia de gràcia (en aqueri tempsi hègen reveréncies es senhoretes) Eth cavalièr s’inclinèc prigondament.

- Contestè ath Banc que s’es persones qu‘amien era sua benvolença damb jo enquiath punt de conselhar-me, considerauen que calie hèr eth viatge, anaria plan que òc a França, mès que, per aquerò de que sò orfanèla e non è amics que me posquen acompanhar, m’estimaria mès coma favor especiau que me permetessen plaçar-me, pendent eth viatge, jos era proteccion deth digne cavalièr que damb eth m’auria de botar en contacte en París. Eth cavalièr auie gessut ja de Londres, mès me pensi que li manèren un messatgèr pregant-li que me demorèsse aciu.
- Me considerè erós de recéber er encargue e m’en considerarè molt mès complint-lo, senhoreta, contestèc eth senhor Lorry.
- Fòrça gràcies, cavalièr; credetz que vo les autregi de tot còr. M’anoncièc eth Banc qu‘eth cavalièr m’explicarie es detalhs der ahèr, e que siguessa preparada entà recéber notícies estonantes. Qu’è hèt tot çò possible entà premanir-me, e podetz èster segur de que senti vertadèrs desirs de saber de qué se tracte.
- Que me semble molt normau, responec Lorry. Òc... perfèctament normau...Jo...
- Ac supausaua, cavalièr.

Hec ua pausa, ajustèc de nauèth era sua perruca as aurelhes, e didec finaument:

- Çò de cèrt ei que resulte tan dificil començar...

E non comencèc. Ena sua indecision es sues guardades se trapèren damb es dera sua interlocutritz. En front d’aguesta se diboishèren quauques rufes, eth sòn ròstre cambièc d’expression, e era sua man se lheuèc enquiara nautada des uelhs coma se volesse apoderar-se de quauqua ombra que venguie de crotzar per dauant d’eri.

- Mos auem vist bèth viatge, cavalièr? preguntèc.
- Ac credetz atau? interroguèc Lorry, estirant es braci e arrint.

Era linha delicada e fina que s'auie diboishat entre es celhes dera mainada se hec mès prigonda e energica en sèir-se aguesta ena cagira ath costat dera quau s'auie estat de pès enquia alavetz. Lorry la contemplaue silenciós, e quan ath cap d'ua estona era joena lheuèc de nauèth es uelhs, s'esdeguèc aqueth a preguntar:

- Supausi qu'ena vòsta pàtria d'adopcion desiraratz que vos tracta e vos parla coma a senhoreta anglesa; non ei vertat, senhoreta Manette?
- Coma volgatz, cavalièr.
- Que sò òme de negòcis, senhoreta Manette, e è recebut er encargue de tractar e amiar a erós tèrme un negòci. Quan escotetz dès es mèns pòts toti es detalhs relacionadi damb eth, non veigatz en jo senon ua maquina parlaira, pr'amor que de vertat, sò ua maquina parlaira. Damb eth vòste permís, senhoreta Manette, vos condarè a vos era istòria d'un des nòsti clients.
- Istòria!

Semble que Lorry deuec cuélher ua paraula per ua auta, pr'amor que tan lèu repetic era sua interlocutritz era paraula *istòria*, repliquèc ara prèssa:

- Òc, senhoreta; d'un des nòsti clients. Es que mos dedicam as negòcis bancaris solem cridar clients a toti es nòsti coneguts. Eth client que me referisqui ère un cavalièr francés, òme de molt de talent e granes dòts intellectuaus... un mètge.
- Non serie de Beauvais, è?
- Precisament de Beauvais. Madeish qu'eth senhor Manette, eth vòste pair, ère ua persona importanta en París, a on auí er aunor de coneisher-lo. Es nòstes relacions sigueren lisa e exclusivament de negòcis encara que confidenciaus. Me trapaua jo alavetz ena nòsta casa francesa, e ja hè d'aquerò...vai! vint ans!
- En aqueth temps... perdonatz eth mèn curiosèr, cavalièr, mès voleria saber...
- Que parli de vint ans endarrèr, senhoreta. Se maridèc damb ua dauna anglesa... e jo èra un des sòns fidèus comissaris. Eth Banc Tellson manejaue toti es sòns negòcis, coma lèu toti es des cavalièrs e familhes franceses. Dera madeisha manèra que siguí fidèu comissari d'aqueth cavalièr, ne sò o n'è estat de dotzènes de clients dera casa. Que son pures relacions comerciaus, senhoreta, liures d'amistat, liures d'interès, liures d'afeccion, relacions enes quaus non i a arren que se retire a sentiment. Pendent eth cors dera mia vida, è passat d'ues causes a d'autes sense que cap d'eres deishèsse tralha ne lèu rebrembes en jo, dera madeisha manèra que despachi damb es innombrables clients que cada dia s'aprèssen ath Banc damb objèctes tan diuèrsi. En resumit, senhoreta: jo non è sentiments, jo non è afeccion ad arrés, jo sò ua maquina, jo sò...
- Mès qu'ei qu'ètz en tot referir-me era istòria deth pair, cavalier, e comenci a sospechar que, quan moric era mia mair, que sonque suberviuec dus ans ath mèn pair, en tot deishar-me orfanèla e soleta en mon, siguéretz vos eth que m'amièc a Anglatèrra. Lèu gausaria assegurar que siguéretz vos.

Eth senhor Lorry cuelhec era petita man que plia de confiança cercaue era sua, e se la hec a vier damb cèrta mina d'ironia enes sòns pòts.

- Que *siguí* jo, efectivament, senhoreta Manette, contestèc Lorry. Eth hèt que des d'alavetz jamès è arribat a saber arren de vos, vos convencerà dera exactitud des mies paraules, vos convencerà dera vertat qu'assegurè hè pòc, de qué non è sentiments, e que guaires relacions

tengui o è tengut damb es mèns semblables an estat exclusivament de negòcis. Non! Arren de sentimentalisme! Vos auetz estat des d'alavetz eth viston deth Banc Tellson, e jo è auut pro trabalh tanben des d'alavetz enes ahèrs deth Banc Tellson. Sentiments! Me manque temps e volontat entà permeter-me eth luxe d'auer-les! È passat era mia vida sancera botjant e hènt torns a granes masses de sòs.

Hèta aguesta descripcion singulara dera sua rotina diadèra, eth senhor Lorry alisèc damb es dues mans era sua sedosa perruca, operacion non de besonh, pr'amor qu'ère impossible alisar-la mès de çò qu'ère, e tornèc a cuelher era sua actitud anteriora.

- Enquia ara, senhoreta, çò que vengui de condar ei, segontes auratz endonviat, era istòria deth vòste pair. Es diferéncies arriben ara. S'eth vòste pair non s'auesse mòrt quan moric... Non vos espaurigatz! Qu'ètz en tot tremolar coma era huelha d'un arbe!

Qu'ère cèrt. Era joena tremolaue convulsivament e, sense badar boca, estirèc es dues mans en actitud suplicanta.

- Se vos platz, senhoreta...! exclamèc Lorry damb extremada doçor. Tietz-vos... Padegatz aguesta agitacion... Qué an a veir aciu es sentiments?.. Qu'èm en tot parlar de negòcis... Ja vedetz: didia...

Era guardada qu'era mainada tachèc ath narrador lo descompausèc tan complètament que trantalhèc, quequegèc, li calec hèr ua pausa pro prolongada e a tot darrèr didec:

- Didia que s'eth senhor Manette non s'auesse mòrt, que s'en sòrta de morir auesse despareishut inesperadament e silenciosament, en tot esbugassar-se, entà didè'c atau, que se non auesse estat empresa impossibla endonviar er espantós lòc a on aurie estat sepultat, encara que sense arribar enquia eth, s'auesse auut era desgràcia de hèr-se a vier er òdi de bèth compatriòta sòn, investit d'un poder qu'es òmes mès valents deth mèn temps non gausauen mentar sense tremolar, eth poder d'aumplir ordes e decrets signadi en blanc, que per aquerò ère facil condemnar a preson e desbrembe temporau o perpetu a quinsevolh mortau, s'era esposa d'aguest cavalièr auesse demanat compassion deth rei, dera reina,dera cort, deth clergat e dera noblesa, sollicitant notícies deth sòn marit absent, sense arténher atrendir cap còr, alavetz era istòria deth doctor de Beauvais que sò en tot condar serie efectivament era deth vòste pair.
- Per Diu sant, cavalièr, didetz-me mès causes!
- Ad aquerò vau: mès auetz pro fòrça entà escotar çò que jo diga?
- Tot ac posqui suportar mens era incertitud que me dèishen es vòstes paraules.
- Que parlatz vos tranquilla... e segurament *ètz ja* padegada: magnific!, seguic Lorry damb expression que desmentie es sues darrères paraules. Qu'èm parlant de negòcis...arren mès que de negòcis. No veigatz en aquerò que digui qu'un negòci... que se pòt hèr... que, segontes totes es probabilitats gesserà ben. Seguim: s'era brava senhora deth doctor, dauna de valor excepcionau e de grana preséncia d'esperit apurèc dolors, patiments tan exageradi, coma conseqüéncia de tot çò que vengui de manifestar, abans qu'arribèsse en mon eth sòn hilh...
- Eth hilh, qu'ère hilha, cavalièr!...
- Plan ben...! Qu'ei parièr. Eth sèxe non altère eth negòci... Digui, semhoreta, que s'era prauba dauna patic dolors tan grani abans de qué neishesse era sua hilha, qu'entà empedir qu'arribèsse enquia era, era trista eréncia des sues angonies, li balhèc era popa e l'eduquèc ena credença de qué eth sòn pair s'auie mòrt... Non vos ajulhetz, per Diu viu...! en nòm deth Cèu!... Per qué queiguetz de jolhs as mèns pès?
- Entà suplicar-vos que me digatz era vertat...! Per pietat,senhor, non m'amaguetz arren!...

- Vos ac diderè tot... Mès padegatz-vos, per Diu! Qu'èm en tot tractar un...un... negòci, senhoreta, e es vòsti extrèms me confonen e non ei possible... non posqui tractar negòcis avientament se confonen e escurissen es mies idèes. Sagem d'aclarir eth cap. Se vos me podetz díder ara madeish... per exemple, guairi penics sumen nau monedes de nau penics cada ua, o guairi chelins son vint guinèes, padegaratz fòrça eth mèn esperit, donques que serà ua pròva evidenta dera cauma e dera serenitat deth vòste.

Sense contestar dirèctament ad aguesta question, era mainada se deishèc lheuar deth solèr e tornèc a sèir-se damb tau portadura, que comuniquèc ath sòn interlocutor eth valor que començaue a mancar-li.

- Plan ben! Atau!... fòrça valor! Negòci e arren mès que negòci! que se vos presente un negòci, un negòci positiu, de rendements. Era vòsta mair, senhoreta Manette, cuelhec damb vos era forma de conducta qu'abans è insinuat. Quan moric... me pensi que de pena...sense auer deishat ne un solet instant de cercar ath sòn marit e sense arribar a averar arren, vos deishèc a vos, mainada d'ans, en camin de créisher beròia, erosa, sense penes, liura dera broma nera qu'aurie amargat era vòsta existéncia, se quan moric vos auesse revelat era istòria deth vòste pair, sense poder híger s'aguest auie mòrt ena preson o se seguie embarrat en un croton, patint es tortures deth sepultat en vida.

Pronuncièc aguestes darrères paraules tachant ua guardada de pietat infinita sus es peus d'aur qu'auie ath dauant, coma se se didesse ada eth madeish que, gràcies ara compassiva resèrva dera mair, non abondauen en aqueri hius de plata.

- Sabetz vos perfèctament qu'es vòsti pairs non gaudiren d'ua grana fortuna, e que, era qu'auien, passèc ara vòsta mair e a vos. Per çò que hè a bens materiaus e sòs, non s'an hèt descurbiments naui; mès...

Sentec eth narrador que mans delicades sarrauen damb fòrça es sòns punhets, e deishèc de parlar. Era expression deth ròstre dera mainada ère de pena e d'orror.

- Mès s'a trapat...*eth*. Viu, òc... molt cambiat... probablament destroçat, hèt ua roïna, redusit ara ombra de çò que siguec... possiblament. Mès viu, e mos cau cuélher esperances de qué se remeterà. Eth vòste pair a estat amiat ena casa d'un ancian sirvent sòn, que s'està en París, e ath sòn encontre anam nosati: jo, entà identificar-lo, se posqui; vos, entà abraçar-lo, entà entornar-li era vida, era afeccion, era cauma e eth repaus.

Era mainada s'estrementic de cap a pès. Tremolosa, esmoiguda, damb votz estranha, coma aquera que parle en sauneis, didec:

- Que vau a veir eth sòn hantauma!... Eth sòn hantauma!...Non ada eth!

Lorry deishèc anar suaument es mans qu'agarrauen eth sòn braç.

- Cauma, cauma, senhoreta! didec. Que ja s'a passat tot. Vo'n sabetz vos de tot çò de bon e tot çò de dolent. Anem ar encontre deth malerós cavalièr, injustament castigat, e dempús d'un viatge erós per mar seguit de un aute de non mens erós per tèrra, auratz en brèu temps eth plaser doç d'abraçar-lo.
- Qu'è viscut tranquilla, è viscut erosa, e jamès m'a perseguit eth sòn hantauma!, exclamèc era mainada damb eth madeish ton de votz qu'abans.
- Me quede ua auta observacion, repliquèc Lorry, accentuant era paraula, damb er in, sense cap de dobte, d'assegurar-se era atencion dera sua audidora. Quan lo trapèren amiaue un

aute nòm. Eth sòn, o l'auien desbrembat hège molt de temps o quauquarrés auie auut interès d'amagar-lo. Que serie inutil sajar de saber s'auie estat ua causa o era auta; serie pejor sajar de saber se se desbrembèren dera sua persona, o se de bon voler e damb intencion l'auien retengut pendent tant de temps presoèr: serie inutil practicar escorcolhs de cap sòrta, e ne serie, perque ath delà d'inutil, mos expausaríem a córrer grani perilhs. Qu'ei preferible mil còps non parlar der ahèr, e trèir ath vòste pair de França. Jo madeish, a maugrat de trapar-me protegit de perilhs d'aguesta sòrta per çò d'èster ciutadan anglés, e enquia e tot eth Banc de Tellson, damb tota era importància qu'a en França, non mos atrevim a mentar ne tansevolh er ahèr. Que non è sus era mia persona ua soleta linha, ua soleta paraula escrita que se referisque ada eth damb claretat. En resumit: se tracte d'un secret. Totes es credenciaus qu'entà resòlver-lo m'acrediten, totes es instruccions que coma agent è recebut, se resumissen en ua paraula: "Ressuscitat"... Mès se qué ei aquerò!... Se non auetz escotat ua soleta paraula des qu'è dit, senhoreta Manette!

Era mainada seguie ena cagira, perfèctament quieta, perfèctament tranquilla, perfèctament silenciosa, perfèctament quilhada, perfèctament insensibla, es uelhs dubèrti e tachadi ena cara de Lorry, mès damb aguesta expression singulara qu'an es uelhs escultadi jos eth front d'ua estatua. Es sòns dits seguien agarrant eth sòn braç damb tau fòrça que non s'atrevic a hloishar-les, cranhent hèr-li mau, e plan per aquerò cridèc demanant ajuda, mès sense botjar-se.

Dauant des crits acodic ua senhora d'aspècte fòrt, ròia de cap a pès, pr'amor que ròi ei eth color dera sua cara, ròi eth sòn peu, ròi eth sòn vestit, ròi eth gran gòrro, semblable ath que solien amiar es granadèrs o semblable a un descomunau hormatge de Stilton. Cauishigant es talons ara hemna, qu'entrèc corren ena estança, arribèren totes es sirventes der ostau. Pòques consideracions tenguec era prumèra entà solucionar eth conflicte de deishar anar eth braç de Lorry des dits que, sarradi, lo subjectauen, pr'amor que damb eth prumèr còp de man que li fotèc ath pièch deth cavalièr deth Bac Tellson, precipitèc ad aguest contra era paret mès pròcha.

- Aguesta hemna ei un òme! gasulhèc ath sòn laguens Lorry, en tumar contra era paret.
- Qué cercatz aciu, pègues!, rugic era hemna ròia, en tot dirigir-se as sirventes. Per qué non vatz a escampar, en sòrta d'èster aciu, guardant-me coma idiòtes? Dilhèu sò un monard? A trabalhar! Lèu saberatz se qui sò jo, se non me hètz a vier rapidament saus, aigua hereda,vinagre e tot çò que me cau!

Era dispersion siguec generau e immediata. Volèren es sirventes ara cèrca des causes de besonh demanades, mentre era senhora ròia plaçaue ara pacienta en un fautéuil damb grana adretia e doçament, en tot cridar-la "preciosa, hilheta mia, paloma", etc etc.

- E vos, tròç d'animau, cridèc ara seguida, virant-se furiosa contra eth senhor Lorry, non li podietz condar era sua famosa istòria sense balhar-li un espant de mòrt? Ja vedetz com l'auetz botat! Esblancossida coma un defunt, hereda coma eth gèu! Non vos hè vergonha díder qu'ètz banquèr?

Enquia tau punt desconcertèc ath senhor Lorry era pregunta, de responsa tan dificila, que non sabec hèr ua auta causa que guardar de luenh damb ua expression de simpatia e umilitat extraordinàries, mentre era terribla hemna, dempús de hèr húger un aute còp as sirventes qu'auien tornat a entrar damb aigua, vinagre e saus, jos eth castig misteriós de "hèr-les saber quauquarren que non auie se per qué mentar", se seguien aquiu guardant-la empeguides, se metec mans ara òbra e artenhec, ath cap d'ua estona, qu'era mainada comencèsse a balhar senhaus de vida.

- Semble que se trape milhor, observèc eth senhor Lorry.
- Mès non serà per çò qu'auetz hèt vos, repliquèc asprament era dauna. Hilha mia!

- Auríetz vos bèth inconvenent, preguntèc Lorry damb grana umilitat, dempús de quauqui moments, en acompanhar-la enquia França?
- Que non sabetz díder mès que pegaries! S'era Providéncia auesse dispausat que bèth còp crosèssa jo eth mar, vos pensatz que m'aurie hèt néisher en ua isla?

Coma que tanben resultaue dificil ar arràs, era responsa a semblabla pregunta, eth senhor Mauricio Lorry credec convenent retirar-se entà meditar.

V.- Era tauèrna

Qu'auie queigut en carrèr, en tot hèr-se brigalhs, ua barrica de vin. Er accident arribèc en trèir era barrica d'un carro. Aquera queiguec en solèr, comencèc a rodar, sautèren es cercles, e se dauric coma ua clòsca de monstruós nòde dauant dera pòrta d'ua tauèrna.

Totes es persones que i auie pes entorns suspeneren es sòns trabalhs e botèren finau ara sua ociositat entà córrer ath lòc deth sinistre e beuer-se eth vin. Es pèires aspres, desegales e punchudes que formauen er empeirat deth carrèr, botades a prepaus, segontes totes es aparences, entà hèr tanti coishi coma afortunadi mortaus auessen era alegria de passar per eres, auien hèt era distribucion deth liquid ròi, en tot formar varietats d'estanhs, de diuèrses dimensions, es quaus èren toti enrodats per grops majors o menors, segontes siguesse major e menor era sua extension. Molti òmes estiradi de bocadents, recuelhien eth vin en uet des sues mans, e beuien, o hègen que beuessen es hemnes que s'inclinauen sus es sues espatles, abans qu'eth liquid s'escapèsse entre es sòns dits. D'auti, òmes e hemnes, lo recuelhien damb petits recipients de hanga coduda o banhauen es mocadors de cap es hemnes, que dempús exprimien enes sues boques o enes des mainatges: aguesti opausauen levades de hanga ath cors deth vin, aqueri, aubedint es conselhs que les balhauen a crits des des hièstres es curiosi, sautauen d'un costat en aute pr'amor de desviar eth cors de naui rajòus e non mancauen es qu'en tot apoderar-se des fragments miei poiridi dera barrica, les shurlauen e lecauen damb indicibla ansietat. Se pòt assegurar qu'era gent recuelhec, non solet era darrèra gota de vin senon tanben era darrèra molecula de tèrra, que damb aqueth siguec en contacte. Eth carrèr quedèc coma se per eth auessen passat totes es brigades d'escampaires dera ciutat, s'ei qu'ena ciutat s'auesse coneishut era brilhanta institucion d'escampaires.

Mentre se tardèc era diversion deth vin, non cessèc en carrèr eth tarrabastalh des alègres arridalhades e crits d'alegria, lançadi per dotzenes de gòrges d'òmes, de hemnes e de mainatges. Era diversion resultaue un shinhau ordinària e un molt moguda. Toti es que cuelheren partida en era mostrauen ua especiau tendéncia as afinitats e confiances, que d'eres resultauen brindis de gust discutible, sarrades de mans, abraçades e capricioses dances, qu'en eres cuelheren partida especiaument es que mès auien begut, o es de caractèr mès alègre e divertit. Quan manquèc eth vin, e es pèires e tèrra qu'auien adaiguat quedèren seques e netes, cessèren es demostracions d'alegria damb tanta rapiditat coma auien començat. Er individú qu'auie deishat era sua ressèga apuada contra un tronc qu'ère en tot ressegar, l'agarrèc e botèc de nauèth en movement; era hemna que deishèc eth sòn topin en huec dauant dera pòrta de casa, lo tornèc a atier; baishèren un aute viatge as prigondors des tutes escures es òmes de braci nudi, peu lord e ròstres cadaverics, qu'auien gessut ara lum deth dia menutes abans, e es tenèbres enrodèren damb eth sòn mantèl ua scèna que, en realitat, hège mau contemplar-la ara lum deth solei.

Eth vin que contenguie era barrica destroçada ère nere e taquèc er estret carrèr dera banlèga de Sant Antòni qu'en eth s'auie vessat. Taquèc tanben moltes mans e moltes cares e molti pès nudi e molti esclòps. Es mans der òme que ressegaue eth tronc deishèren aqueres rojors enes hustes, e eth front dera hemna que balhaue era popa ath sòn trende mainatge quedèc tanben tacada en tumar damb eth front dera vielha bruisha que damb era s'abracèc e barèc enes moments d'efimèra alegria. Aqueri qu'ansiosi s'apoderèren dera barrica e la churleren e lequèren, gesseren dera diversion damb cercles ròis enes sues boques que les dauen un aspècte de tigres herotges, e n'auec un, mès afeccionat solide as badinades qu'es auti, que damb eth dit onhut ena massa formada pera hanga e eth vin, escriuec ena paret era paraula *sang*.

Qu'arribarie eth dia qu'era sang serie vessada a torrents, e que molti des que cuelheren partida ena diversion mentada anarien tintadi de sang de cap a pès!

Dempús qu'eth carrèr Sant Antòni tornèc ara normalitat, que d'era momentaneament l'auie trèt un accident fortuit, quedèc trista, escura e tetrica, gemegant jos er scèptre deth hered, dera lordera, des malauties, dera ignorància e dera hame, nòbles de gran poder toti eri, encara que molt mès eth mentat en darrèr lòc. Per toti es cornèrs se vedien ajocadi exemplars de malerosi qu'auien estat sarradi e trissadi un e cent còps entre es pesades pèires dera mòla, tremolant de hered e queiguent de hame. Era mòla que les auie trissat non ère aquera mòla fabulosa qu'a era proprietat de convertir as vielhs en joeni plei de vida, senon era que hè qu'es joeni se tornen vielhs. Cares de vielhs amiauen es gojats, e votzes grèus e prigondes es mainatges. Es sues esquies se doblauen jos eth pes non des ans, mès òc jos eth pes dera hame qu'ère era patrona e senhora d'aqueri barris. Hame ère era paraula que se repetie en totes es cases, hame eth fatidic hantauma botat sus es miserables liròts que penjauen des penjadors o còrdes estirades dauant des immundes casòtes, hame repetien toti es fragments de sarna que queiguien jos es dents dera ressèga deth hustèr, hame er espaventós monstre que, en non trapar enes carrèrs immondicies damb es quaus neurir-se, se filaue naut de tot des humeneges que tanpòc aufrien hum ara sua voracitat; hame ère era inscripcion que se liegie enes estatgères de toti es fornèrs, hame era paraula sagerada en toti es pans, cars, de mala qualitat e mancadi de pes.

Es districtes a on auien plaçat era sua preséncia, non podien èster mès a prepaus entar objècte. Un carrèr estret e tortuós, muladèr immund e pudesenc, que d'eth arringauen d'auti carrerons mès estrets e tortuosi, abitadi per esquinçats de peu uman e flairant a esquinçadi umans, qu'en eri sonque se vedien persones e causes que costauen nausèes. Ena trebla expression des sòns abitants s'aubirauen desirs herotges de tornar es causes ath revés. Non mancauen enes sues cares aflaquides uelhs que deishauen anar ahlames, ne pòts crispadi, ne fronts sarradi orriblament. Enquia e tot es mòstres de botigues èren illustracions viscudes dera necessitat. Enes carnissaries e cansaladaries pintauen animaus aflaquidi e enes fornaries pans fementits, microscopics. Era soleta indústria que semblaue trauessar ua epòca de prosperitat florissenta ère era des utisi e des armes. Es guinhauets e destraus des carnissèrs èren ludents, perfectament ahilats, es martèths des hargues pesauen moltes liures, e es armeries èren plies d'esturments de mòrt. Es carrèrs, plei de clòts, depaus de hanga e d'aigua pudesenca, èren mancadi de trepaders. Es fanaus, qu'a longui intervaus penjauen d'ues còrdes, vessauen sus eri ua lum malautissa que non ère pro entà dissipar es tenèbres coma non dissipen es tenèbres deth mar era lum des fanaus plaçadi naut de tot des vergues. De vertat, París qu'ère un mar, e autant eth vaishèth coma es que lo tripulauen corrien grèu perilh de naufragar.

Qu'auie d'arribar eth dia qu'es ahaimats abitants d'aqueres regions, a truca de contemplar es miserables fanaus, arribarien a concéber eth projècte d'introdusir melhores en sistèma e penjarien d'aqueres còrdes òmes qu'illuminèssen es nerors dera sua situacion. Que non auie, totun, arribat encara eth temps. E encara que totes es brises que bohauen sus França èren precursores de fòrtes tormentes, non se dauen coma assabentadi es auderets de sedós plumatge.

Era tauèrna duant dera quau se desvolopèc era scèna que vien de presenciar es lectors d'aguesta istòria aufrie milhor aspècte qu'era màger part des tauèrnes d'aqueri barris, e eth sòn patron, vestit damb justet auriò e pantalons verds, siguec en tot contemplar damb tranquilla indiferéncia era luta des que corrien ara conquista deth vin vessat.

- Que non m'importe bric, exclamèc, arroncilhant es espatles. L'an deishat quèir es emplegats deth majorau, eri me haràn a vier ua auta barrica.

Qu'acertèc alavetz eth tauernèr a veir ar individú qu'escriuie ena paret era paraula *sang*, e li preguntèc:

- Escota, Gaspar, qué hès aquiu?

Contestèc er interpelat damb un d'aguesti gèsti significatius que tan abonden entre era gent dera sua locada, e qu'eth sòn significat passe inavertit, coma siguec en cas present.

- Qu'ei qu'ès en tot hèr merits entà ingressar en un manicòmi? repliquèc eth tauernèr, trauessant eth carrèr e estenent sus era paraula escrita un sarpat de hanga que recuelhec deth solèr. Non trapes cap aute lòc, ditz-me, a on escríuer paraules coma aguesta?

Mentre formulaue era dusau pregunta, eth tauernèr botèc era sua man mens lorda (dilhèu per edart, dilhèu de bon voler) sus era region deth còr deth sòn interlocutor. Aguest piquèc eth sòn pièch damb era sua, fotec un bot e se quedèc quiet, en actitud de dança fantastica, botat eth braç quèr sus era anca e eth dret entà naut, e tient entre eth dit pòdo e eth guinhaire dret a ua sabata lorda que previament s'auie trèt d'un des sòns pès.

Eth tauernèr tornèc a crosar eth carrèr e entrèc en sòn establiment. Qu'ère un òme d'uns trenta ans, de mina marciau e còth de taure. Que deuie auer un temperament de huec, pr'amor qu'encara qu'eth dia ère un des mès hereds que gaudiren es parisencs en aqueth iuèrn cru, anaue en manja de camisa e amiaue aguestes rebussades enquia apròp des espatles. Per çò des pèces deth cap, non n'auia cap auta qu'era naturau, ua massa de pèu nere, aspre e retortilhat. Ère de cara morena e boni uelhs, de guardada implacabla. Evidentament ère un òme de granes resolucions e prepausi indestructibles, un d'aguesti òmes que damb eri serie perilhós trapar-se en un caminòu estret rodejat per dus abismes, donques qu'ère segur de qué per arren ne per arrés harie repè.

Era senhora Defarge, esposa deth tauernèr en question, ère seiguda darrèr deth mostrador quan aqueth entrèc en establiment. Aguesta hemna de constitucion robusta, apruprètz dera madeisha edat qu'eth sòn marit, de uelhs susvelhants, encara que pòqui viatges semblaue guardar un objècte determinat, granes mans caperades d'anèths, cara de linhes energiques, expression reservada e mina de perfècta compostura. Ua des caracteristiques dera senhora Defarge s'estaue en non patir jamès errances que comprometessen es sòns interèssi en cap des operacions d'aguest establiment. Extremadament sensibla ath hered anaue embolhada en pèths e abrigaue eth sòn cap damb un chal de colors irritants que la caperauen complètament, encara que deishant ara vista es grani pendolins qu'ornauen es sues aurelhes. Qu'auie ath sòn dauant eth sòn teishut de punt, mès l'auie deishat sus eth mostrador entà tier quauqui menutes ara neteja deth sòn dentat, causa que hège damb un curadents. Calada ena sua ocupacion, damb eth code dret emparat sus era man quèrra, arren didec era senhora Defarge quan entrèc eth sòn marit en establiment, mès deishèc anar ua tosseta lèu imperceptibla. Era tosseta, combinada damb un leugèr arroncilhament des celhes, neres coma era ala deth corbàs e perfèctament arquejades, li hec veir ath sòn marit era convenença de hèr un còp de uelh as clients, qu'entre eri dilhèu ne traparie quauqu'un de nau qu'auie arribat ena tauèrna mentre eth se trapaue en carrèr.

Passegèc eth tauernèr era sua guardada pera sala, non tardant-se en tachar-la sus un cavalièr, ja auançat en ans, e en ua senhoreta, seigudi en un des cornèrs. Que i auie tanben d'auti clients: dus que jogauen as cartes sus era taula; d'auti dus que s'entretenguien en ua auta, calades es sues guardades enes fiches de dominò, e d'auti tres que, de pès dauant deth mostrador, sajauen *d'alongar* tot çò possible eth vin que s'auien hèt mestrar. Eth tauernèr, en passar darrèr deth mostrador, podec veir qu'eth cavalièr auançat en ans li didie damb es uelhs ara sua joena companha:

- Aguest qu'ei eth nòste òme.

Hec veir eth tauernèr que non se n'encuedaue dera preséncia des dus personatges desconeishudi, e comencèc a conversar damb eth triumvirat qu'ère en tot béuer en mostrador.

- Qué te cau, Santiago, preguntèc un des tres ath brave Defarge, s'an avalat tot eth vin que gessec dera barrica?
- Enquiara darrèra gota, Santiago, contestèc Defarge.

Tanlèu heren es interlocutors er escambiament des sòns nòms baptismaus, era senhora Defarge tossic un shinhau e arroncilhèc de nauèth es celhes.

- Pòqui viatges, observèc eth dusau des parroquians deth mostrador, an aguestes miserables bèsties era ocasion de tastar eth gust deth vin, ne arren que non sigue eth pan nere e era mòrt; non ei vertat, Santiago?
- Qu'ei vertat, Santiago, responec eth tauernèr.

Ath dusau intercambiament des nòms baptismaus arribèc ua auta tosseta acompanhada der arroncilhament de celhes dera senhora Defarge

- A!, exclamèc eth tresau des beuedors, acabant eth darrèr glop e deishant eth veire sus eth mostrador. Qu'an hèu ena boca aguesti pècs, e viuen vida de gossets! Non ei atau, Santiago?
- Qu'ei atau, Santiago, siguec era responsa deth tauernèr.

Hèt eth tresau intercambiament de nòms baptismaus era senhora Defarge deishèc eth curadents e hec un movement insignificant.

- Qu'ei vertat!...
- Entretie-les! gasulhec de forma baisha ath sòn marit.
- Senhors... qu'è eth gust de presentar-vos ara mia hemna.

Es tres parroquians se descurbiren e saludèren damb es sues inclinacions de cap ara tauernèra, era quau, ath sòn torn, recebec es sòn omenatges inclinant leugèrament eth cap e guardant-les successiuament. Ara seguida, escampilhèc coma per edart era sua guardada pes entorns, recuelhec eth teishut de punt damb grana tranquillitat e comencèc a trabalhar.

- Senhors, didec eth tauernèr qu'auie observat damb era guardada escrutaira ara sua hemna, era cramba que vosati manifestèretz eth desir de veir quan jo gessí en carrèr, ei en cincau estatge. Comence era escala en pati dera quèrra, ath cant dera hièstra deth... Mès ara m'en brembi de qué un de vosati a estat ja en era, e que pòt guidar as auti. Adishatz, senhors!

Paguèren es beuedors era consomacion hèta, e se retirèren. Es uelhs deth tauernèr semblauen estudiar ara sua hemna e ath teishut que hège, quan eth cavalièr d'edat auançada se lheuèc manifestant desirs de parlar quauques paraules damb Defarge.

- Damb molt de gust, cavalièr, responec aguest en tot gésser damb er ancian enquiara pòrta der establiment.

Que siguec brèu era convèrsa, mès d'efèctes tan rapids coma decisius. Non s'auien crosat quate paraules, quan Defarge hec un movement de suspresa, e abans de qué passèsse ua menuta, hège un senhau ar ancian e gessie ara prèssa en carrèr. Eth cavalièr cridèc damb un movement de cap ara senhoreta, e ambdús gesseren darrèr deth tauernèr, deishant ara senhora Defarge calada en prètzhèt deth teishut de punt.

Eth senhor Maucici Lorry e era senhoreta Manette, qu'èren eri es visitaires dera tauèrna, coma ja auran endonviat, sense cap de dote, es lectors, trapèren ath tauernèr ath costat dera pòrta que moments abans auie eth indicat as tres parroquians damb es quaus auie escambiat quauques

paraules. Ena ombriua escala que daue accès ara escala, non mens ombriua, eth tauernèr calèc un jolh en tèrra e amièc as sòn pòts era man dera hilha deth sòn ancian senhor. Que siguec un omenatge, un testimòni de submission, ben executat damb un senhau qu‘arren auie de doç. Uns segonds auien estat pro entà transformar radicaument a Defarge; que ja non reflectie bon umor eth sòn ròstre, ja non ère era sua cara miralh de franquesa: mès lèu çò de contrari, ena sua expression de resèrva, ena sua actitut irritada, ena colèra que bohaue des sòns uelhs, ère facil liéger ar òme perilhós.

- Qu’ei naut de tot... era escala ei pesanta... me pensi que haratz milhor pujant mès tranquillament, didec eth tauernèr damb dura entonacion ath senhor Lorry, en moment de començar a pujar era escala.
- S‘està solet?, preguntèc Lorry
- Solet! Valguem Diu! Voletz que vos acompanha?
- Tostemp solet?
- Tostemp
- Perque atau ac desire eth?
- Perque atau ac exigissen es circonstàncies. Tau coma ère quan lo vedí eth dia que vengueren a preguntar-me se lo volia ena mia casa e èster discrèt corrent eth perilh consequent...Tau qu’ère alavetz, ei ara.
- Molt cambiat?...

Eth tauernèr fotec un còp de punh contra era paret e deishèc anar ua malediccion òrra. Non aurie costat era mitat des efèctes que costèc aquera explosion de ràbia quinsevolh responsa clara e precisa. Era melancolia deth senhor Lorry anaue aumentant a mida qu‘auançaue er ascens dera longa escala.

Penible, molt penible, serie aué de pujar era escala d’ua casa des mès vielhes plaçada en un des barris mès poblats de París; mès en temps que se referís aguesta istòria resultaue pòc mens qu’impossible entad aqueri que non auessen atrofiadi es sensi a truca de costum. Toti es vesins d’aqueres immenses arnes deishauen es lorderes e immundicies enes solerets dera escala generau, a on quedauen apilerades sense qu‘arrés s’encarguèsse de trèir-les, engendrant d’aguesta manèra ua massa de descomposicion pro entà empodoar er aire, s’ei que ja non siguesse saturat d’impureses intangibles que son eth resultat naturau dera misèria e des privacions. Combinades es dues hònts de corrupcion, s’alendaue aquiu ua atmosfèra insuportabla. Eth senhor Lorry, cedint as trebucs que li costauen eth hèt de pujar per aqueth potz escur, lord e empodoat, non mens qu‘ara excitacion qu’observaue ena sua joena companha, agitacion, que se multiplicaue per moments, hec pòsa dus còps entà repausar. Cada un d’aqueri repausi semble que se hège a vier es darrères resèrves d’aire non corromput, tornant a aumplir er espaci qu‘aqueres deishauen liures damb mefitiques emanacions que brotauen de pertot.

Arribèren ara fin naut de tot dera escala, a on s’arturèren per tresau viatge. Encara auien de pujar un tròç, mès arribent qu’es anteriors, e de dimensions molt mès redusides, abans d‘arribar as gòlfes. Eth tauernèr, que caminaue dauant e sajaue mantier-se contunhament a ua distànica respectabla dera senhoreta, coma se cranhesse qu‘aguesta li hesse bèra pregunta, quan arribèc dauant des gòlfes metèc era dèstra ena pòcha, e treiguec ua clau.

- A!, exclamèc Lorry, sense poder dissimular era sua suspresa. Ei barrada era pòrta damb clau?
- Òc, contestèc secament Defarge.
- Consideratz necessari tier en reclusion tan extremada ad aguest malerós cavalièr?
- Considèri de besonh auer era pòrta barrada damb clau, gasulhèc er interpelat baishant molt era votz e arroncilhant orriblament es celhes.

- Per qué?
- Per qué! Perque hè tanti ans que viu embarrat damb clau, que s'espauririe, s'orrificarie, se lançarie de cap contra es parts, moririe... e jo non sai es extrèms que harie...se lo deishèssem damb era pòrta dubèrta!
- Serà possible!
- Possible? Que serie segur!, òc!, repliquèc damb entonacion amara Defarge. E òc ma hè que non mos podem queishar des atractius que mos aufrís un mon qu'en eth son possibles aguestes e d'autes atrocitats, dera beresa d'un cèu que contemple impasible es orrors que vos ètz en tot veir...! Eth diable mos govèrne!... Visca eth Lunfèrn! Entrem, senhors, entrem!

Tan en votz baisha auie estat tengut eth dialòg que rèste copiat, que ne ua soleta paraula arribèc as auerelhes dera mainada. Qu'ère, totun, tan fòrta era emocion que la dominaue, eth sòn ròstre reflectie tau expression d'espant e de tan viua ansietat, qu'eth senhor Lorry credec necessari dirigir-li quauques paraules destinades a lheuar era sua deprimida animositat.

- Valor, estimada senhoreta!, didec. Valor! Qu'èm en tot perseguir un negòci, qu'era sua fasa dolorosa passarà en un moment. Tanlèu ajam passat era pòrta, auram vençut çò de pejor. En brèu temps poirà eth malerós començar a saborejar tot eth ben, tot eth consolament, tota era felicitat que vos li vatz a proporcionar. Eth nòste brave amic Defarge mos ajudarà... Ath negòci, ath negòci!

En virar ua corba molt prononciada trapèren a tres òmes, qu'èren en tot guardar peth uelh dera clau e pes henerecles dera pòrta qu'es nòsti visitaires anauen a daurir. Es òmes en question resultèren èster es madeishi que moments abans beuien de pès ath costat deth mostrador.

- Era suspresa qu'era vòsta visita me costèc a hèt que les desbrembèssa, didec Dafarge coma tota explicacion. Ajatz era bondat de deishar-mos, amics.

Es tres òmes despareisheren silenciosament.

- Auetz hèt vos deth senhor Manette objècte d'exibicion? preguntèc Lorry en votz molt baisha e damb expression colerica.
- Que l'exibisqui, coma acabatz de díder, a un nombre molt redusit de persones escuelhudes.
- E credetz qu'aquerò està ben?
- Òc, senhor; me pensi qu'està ben.
- E aguesti escuelhudi, se qui son? Com les escuelhetz?
- Escuelhi aqueri que son òmes vertadèrs... e se criden coma jo: Santiago. Òmes qu'ei convenent que lo veiguen... Mès vos ètz anglés, e ei inutil que vos balha explicacions que non auetz de compréner. Ajatz era bontat de demorar un shinhau.

Mejançant un gèst recomanèc as sòns acompanhants que s'estèssen quiets, e sarrèc era cara en ua henerecla dera paret. Ara seguida lheuèc eth cap, fotec dus o tres còps ena pòrta, sense cap auta finalitat que formar rambalh, passèc era clau per era uns quants viatges, damb era madeisha intencion, e fin finau la botèc ena sarralha e dauric era pòrta en tot hèr tot eth bronit possible.

Lenta e silenciosament se dauric era pòrta de dehòra entà laguens, possada pera man deth tauernèr. Aguest auancèc eth cap e didec quauquarren. Ua votz fòrça fèbla contestèc. Eth tauernèr virèc era cara e indiquèc as sòns companhs que lo seguissen. Lorry enrodèc damb eth sòn braç era centura dera mainada, pròcha a quèir estavanida.

- Ne...gòci... hilha mia...ne...gò...ci! exclamèc Lorry viradi es uelhs entàs dera mainada, que d'eri brotaue quauquarren que non sòl èster producte des negòcis. Entratz vos, entratz... entratz.
- Me cau pòur! responec era joena.
- Pòur de qué?
- D'eth... deth mèn pair!

En veder-se en situacion critica, per çò der estat d'animositat dera joena, d'un costat, e per aute des senhaus qu'eth sòn guida les hège entà qu'entrèssen, Lorry lheuèc entre es sòns braci ara prumèra e passèc era pòrta.

Defarge treiguec era clau, barrèc era pòrta per laguens, damb clau, plan, e, acabades aguestes operacions lenta e metodicament, e mès que mès, hènt tot eth bronit possible, se metec a caminar, ara lentament, en direccion ara hièstra. S'arturèc ath costat d'aguesta e se virèc.

Era gòlfa, bastida entà èster depaus de lenha, a penes recebie era visita d'ua lum escassa, donques qu'era hièstra, molt estreta, e lèu barrada entà evitar eth hered, dificultaue tant eth pas dera lum, qu'ère impossible veir absoludament arren. E ça que la, quauquarrés trabalhaue en aquera tenebrosa estança pr'amor qu'ath costat dera hièstra qu'ère dauant, e virada era esquia entara pòrta, i auie un òme de peus blanqui coma era nhèu, seigut en ua banqueta molt baisha e autrejat damb ardor ath prètzhèt de cóser sabates.

VI.- Eth sabatèr

- Bon dia, didec eth tauernèr, tachant es sòns uelhs en cap blanc deth sabatèr.
- Bon dia.
- Tostemp tan trabalhador, è?

Ath cap d'ua estona d'angoniós silenci eth sabatèr lheuèc eth cap e contestèc:

- Òc... que sò en tot trabalhar.

Era feblesa d'aquera votz hège mau ara aurelha. Que non ère aguesta feblesa que seguís ar aflaquiment des fòrces, ara feblesa fisica, non, encara que solide quauquarren auie en era era alimentacion insufisenta, es penalitats e maus tractes recebudi pendent eth terrible captivèri: era sua caracteristica especiau e tipica la recebie deth hèt de tractar-se d'ua feblesa costada pera solitud e manca d'usatge dera votz. Qu'ère quauquarren atau coma eth resson d'un son que neishec molti ans abans e a ua grana distància; ua votz qu'auie perdut era vida, eth timbre dera votz umana, ua votz que costaue enes sensi era madeisha impression que costarie era vista d'un color beròi e delicat tacat pera man des sègles en forma de taca fèbla de color indefinible, ua votz que reflectie damb eloqüéncia era desesperacion d'un èsser uman perdut e abandonat, que quinsevolh viatjaire ath quau era hame e es fatigues rendessen enes solituds deth sec desèrt que siguesse en tot recórrer, arreconeisherie en sòn timbre era votz deth sòn larèr, era votz des persones estimades que deishaue en mon, abans de doblar eth cap entà rénder eth darrèr alend.

Ath cap de quauques menutes qu'er ancian passèc trabalhant silenciós, autrú a guaire l'enrodaue, tornèc a lheuar es uelhs. En eri non s'avertie ne un solet senhau d'interès ne un solet atòm de curioser: reflectien simplament aguesta percepcion mecanica, aguesta consciéncia inconscienta qu'er espaci qu'en eth abans s'auie vist ua persona o un objècte, seguie ocupat.

- Que voleria deishar entrar un shinhalet de lum, didec Defarge, qu'es sòns uelhs non s'auien separat un solet instant dera persona deth sabatèr. La poiratz sostier?

Suspenec eth trabalh er interrogat; passegèc era sua guardada peth solèr, a dreta e quèrra, coma aqueth que cèrque bèra causa e dempús la lheuèc entath que venguie d'interrogar-lo, en tot preguntar-li a tot darrèr:

- Qué didíetz?
- Preguntaua se poiratz suportar un shinhalet mès de lum.
- Que me calerà suportar-la, se vos la deishatz entrar.

Defarge dauric un shinhau mès era hièstra; es arrais de lum qu'entrèren ena gòlfa illuminèren perfèctament ath sabatèr, qu'auie sus era cueisha ua sabata sense acabar. Escampilhadi sus eth solèr o botadi sus era banqueta, se vedien diuèrsi utisi deth mestièr. Qu'ère aqueth un òme de barbes retalhades de quinsevolh manèra, encara que non de massa longada. Ena sua cara prima e amagrida ludien extraordinariament dus uelhs qu'aurien semblat grani e esquinçadi, encara qu'en realitat non ne siguessen. Era auriolenta camisa qu'amiaue dubèrta peth pièch deishaue veir ua carn flaca e blanca coma eth papèr. Era sua pèth, era sua blòda de tela que caperaue era paret superiora deth còs, es miches que plies de rufes servien d'embolh as sòns bots dera cama sense carn, e en ua soleta paraula, totes es prendes de vestir, auien aquerit, a truca de veder-se privades deth contacte der aire e dera lum, un ton de pergamin que hège molt dificil poder precisar era matèria tenguda ena sua manufactura.

Qu‘auie botat a manèra de paralum ua man entre es sòns uelhs e era lum, e toti es uassi d’aquera se transparentauen. Jamès guardaue ara persona que li dirigie era paraula sense abans baishar es uelhs en solèr e passejar-les pertot, coma s’auesse perdut eth costum d’associar er espaci damb eth son; jamès parlaue sense divagar, jamès se’n brembaue d’aquerò que venguien de preguntar-li, ne d’aquerò qu’eth madeish ère en tot díder.

- Pensatz acabar aué aguest parelh de sabates?, preguntèc Defarge, hènt un senhau a Lorry entà que s’apressèsse.
- Qué didetz vos?
- Pensatz acabar aué aguestes sabates?
- Que non posqui díder s’ac pensi o non. Me pensi que òc, mès non ac sai.

Era pregunta li rebrembèc eth trabalh, e ada eth se consagrèc de nauèth.

S’apressèc silenciós eth senhor Lorry deishant ara mainada ath costat dera pòrta. Ua o dues menutes harie que se trapaue ath costat de Defarge, quan eth sabatèr lheuèc eth cap. Non manifestèc eth mendre estonament quan vedec a dues persones en sòrta d’ua.

- Qu’auetz vos ua visita, observèc Defarge.
- Qué didetz?
- Qu’a vengut aguest senhor a visitar-vos.

Eth sabatèr lheuèc de nauèth es uelhs, mès non deishèc de trabalhar.

- Aguest cavalièr, didec Defarge, ei molt coneishedor de sabates. Mostratz-li era qu’ètz en tot hèr pr’amor de qu’aprècie eth vòste trabalh. Cuelhetz-la, senhor.

Lorry cuelhec era sabata ena sua man.

- Didetz-li ad aguest senhor quina sòrta de sabata ei, e eth nòm der operari que la hè.

I auec ua pausa mès longa que çò de normau abans de qué responesse eth sabatèr.

- Non m’em brembi dera pregunta, didec a tot darrèr. Qué didietz vos?
- Didia qu‘auéssetz era bontat de dider-li ad aguest senhor quina sòrta de sabata ei aguesta.
- Qu‘ei ua sabata de senhora... sabata de passeg, pròpria entà ua senhoreta. Qu’ei de mòda, encara qu’era vertat ei que non è vist jamès era mòda.
- E eth nòm deth sabatèr?, preguntèc Defarge.

Eth malerós botèc es nuds dera man dreta en paumet dera quèrra, invertic er orde, plaçant es nuds d’aguesta en paumet dera prumèra, e ara seguida se passèc es dues pera barba e dempús peth front. Era òbra d’arrancar-lo dera abstraccion qu‘en era quedaue negat tostemp dempús d’auer parlat non cedie en importància e dificultat ara de tornar ara vida a ua persona estavanida o ara de botar un shinhau de vida artificiau a un còs lèu mòrt que d’eth se demore obtier bèra revelacion.

- Preguntèretz vos eth mèn nòm?
- Efectivament, aquerò preguntè.
- Cent Cinc, Tor deth Nòrd.

Deishant anar quauquarren que non ère ne alendada ne gemiment, tornèc ath prètzhèt, que non suspenec enquia qu’eth senhor Lorry, guardant-lo fixament, li preguntèc:

- Eth vòste mestièr non a estat eth de sabatèr, vertat?

Er interrogat virèc es uelhs entà Defarge, coma se demorèsse qu‘aguest contestèsse era pregunta, mès coma que non l’arribaue d’aguest costat cap ajuda, les virèc entath que l’interrogaue, non sense tachar-les abans en solèr:

- Que non a estat eth mèn mestièr eth de sabatèr? Non: non n’a estat. Aprení... aprení eth mestièr... aquiu. Que me l’è ensenhat jo madeish. Demanè que me deishèssen...

Perdec, en arribar en aguest punt, eth hiu d’aquerò qu‘anaue dident. Vaguèc erranta era sua guardada enquia que tornèc a trapar ara persona que damb era parlaue, e seguic, damb un ton coma eth d‘aqueth que, en moment de desvelhar-se, seguís ua convèrsa qu’eth saunei auie interromput:

- Demanè que me deishèssen apréner jo solet e aprení a truca de temps e de dificultats. Des d’alavetz non è hèt cap auta causa que sabates.

En aqueth moment qu‘alongaue era man entà cuélher es de Lorry era sabata, li preguntèc aguest darrèr:

- Senhor Manette, non vo’n brembatz de jo?

Era sabata queiguec en solèr e eth sabatèr quedèc quiet, tachadi es sòns uelhs ena cara deth que li preguntaue.

- Senhor Manette, repetic Lorry, botant ua man sus era espatla de Defarge. Non vo’n brembatz d’aguest òme? Guardatz-lo ben! Guardatz-me tanben a jo! Non se lhèuen en vòste cervèth es figures deth que siguec eth vòste banquèr, era memòria des vòsti ancians negòcis, era imatge deth vòste ancian sirvent?

Mentre eth malerós nauèth gessut dera tomba, a on per espaci de tanti ans lo tengueren embarrat en vida, tachaue era sua guardada ja en senhor Lorry ja en Defarge, eth sòn front revelèc enes prigondors deth sòn cervèth quauqui bualhs d’intelligéncia que lutauen ruda batalha damb era net prigonda que, regnant coma soleta senhora, paralisaue tota era sua activitat. Er embarrament s’aumentèc pòc dispausat a pèrder eth sòn empèri; es bualhs s’aflaquiren e acabèren per amortar-se; mès auien ludut, e aquerò qu’un còp lutz, aquerò qu’un còp se desvelhe, non ei deth tot amortat, pòt lúder un aute viatge. Atau se passèc efectivament. Quan moments dempús observèren es sues guardades ena cara jovenila dera mainada que, en tot arrossegar-se ath long dera paret s’auie apressat, e de pès e damb es mans estirades lo contemplaue, prumèr damb barreja infinita de compassion e de terror, e dempús damb desirs plan vius de sarrar contra eth sòn pièch aqueth cap d’espèctre e ansies ferventes d’inocular ena sua anma eth calor dera vida, era lum der amor e dera esperança, era intelligéncia, surgentèc de nauèth, encara que mès potenta qu’eth prumèr viatge, dauant deth conjur misteriós deth bualh que, partint dera anma dera joena, anèc a alugar era der ancian.

Es ombres, en tot resistir obstinades, quedèren fin finau patrones deth camp. Eth vielh guardèc as persones qu‘auie ath dauant damb mens atencion qu’abans, e es sòns uelhs cerquèren eth solèr damb er aire d‘ombriua abstraccion que les ère normau. Ath cap de quauqui segonds deishaue anar ua alendada, recuelhie era sabata e tornaue ath sòn prètzhèt.

- L’auetz arreconeishut vos, cavalièr?, gasulhèc Defarge ara aurelha de Lorry.

- Que me semblèc impossible ara prumeria, mès encara que solet pendent brèus instants, è artenhut arreconéisher eth ròstre que tan coneishut me siguec en d'auti tempsi.... Chist... silenci! Aluenhem-mos un shinhau mès.

Era mainada s'auie separat dera paret, e s'apressaue silenciosa ara banqueta qu'ère seigut er ancian. Que siguec ua scèna simplament impausanta. Arrés prononcièc ua soleta paraula.Ne eth rumor mès petit venguec a trebolar aqueth silenci august. Era mainada, semblabla a un esperit, se quedèc de pès dauant deth sabatèr, e aguest trabalhaue damb ardor.

Se passèc qu'ath cap d'ua estona auec besonh er ancian d'escambiar er esturment que damb eth trabalhaue pera guinhaueta de sabatèr. La recuelhec, e quan l'anaue a usar, s'arturèc. Es sòns uelhs venguien de veir ua hauda. Guiterosament s'anèren lheuant enquia trapar era cara dera mainada, e aquiu s'arturèren.

Bualhs de terror crosèren peth front deth malerós, botjant-se es sòns pòts coma se volessen prononciar paraules qu'era sua gòrja se remic a articular, era sua respiracion se hec fatigosa e avida, e fin finau se l'entenec gasulhar:

- Qué ei aquerò?

Era mainada, que pes sues caròles baishauen es lèrmes, amièc as sòn pòts es mans qu'auie sarrades en actitud suplicanta, les punèc, e ara seguida crosèc es sòns braci sus eth pièch coma s'entre eri i auesse eth cap estimat der ancian.

- Ès era hilha deth carcerèr? preguntèc aguest.
- Non, alendèc era.
- Qui ès, donc?

Comprenent era impossibilitat que se trapaue de prononciar ua soleta paraula, era joena cuelhec sèti ena banqueta ath costat der ancian. Aguest volec aluenhar-se, mès sentec sus eth sòn braç era doça pression dera man dera sua companha, e, deishant sus era banqueta era guinhaueta, se quedèc contemplant ad aquera.

Queiguien sus es espatles dera mainada es sòns peus d'aur pientadi en longui retortilhs. Er ancian auancèc un shinhau, e damb timiditat evidenta, ua man enquia arribar a tocar-les; es sues guardades s'illuminèren, mès s'amortèc era lum que momentaneament auie ludut ena sua intelligéncia, e, exalant ua alendada, doblèc eth front e volet seguir eth sòn trabalh.

Pòc de temps se tardèc aguesta abstraccion. Dempús de dirigir dues o tres guardades ara sabata coma se volesse assegurar-se qu'ère encara enes sòn jolhs, la deishèc decididament sus era banqueta, se hec a vier es sòns braci en còth e desliguèc ua còrda lorda e ennerida que l'enrodaue, dera quau penjaue ua borseta de tela. Plaçant era borseta sus eth jolh, la dauric suenhosament e treiguec d'era dus retortilhs de peu, qu'examinèc peth menut.

- Qu'ei eth madeish!, gasulhèc. Com ei possible? Quan se passèc? Com se passèc?

Eth sòn front s'illuminèc mès que jamès. Virat entara mainada, cuelhec entre es sues mans eth cap, lo placèc de manèra qu'era lum dera hièstra li dèsse complètament ena cara, e ath cap d'un long moment de muda contemplacion, didec:

- Aquera net, era net que me cridèren dehòra, era auie inclinat eth sòn cap sus era mia espatla... Era cranhie que jo gessessa...jo non sentia era mendre sospecha... e quan

m'embarrèren ena Tor deth Nòrd, me trapèren aquerò amagat ena manja... "Me permetetz qu'ac conserva?, les preguntè... Que non an de facilitar era hujuda deth mèn còs... encara que gràcies ada eri gesserà soent eth mèn esperit per entre es rèishes". Aguestes sigueren es paraules que les didí... Les rebrembi coma s'acabèssa de prononciar-les.

Longa estona se botgèren es pòts abans de qué artenhessen articular es paraules que queden transcriptes, mès quan podec parlar, ac hec perfèctament, encara que fòrça lentament.

- Non ac compreni... higec. *Ères tu*?

Es dus testimònis muts dera scèna auancèren espauridi en observar era bruscaria qu'er ancian se virèc entara mainada; mès aguesta, perfèctament tranquilla, les didec, en votz molt baisha:

- Vos supliqui, bravi senhors mèns, que non vos apressetz, que non parletz, que non vos botgetz.
- Chist!, exclamèc er ancian. Qui parle?

Tornèc a guardar es retortilhs dera borseta e volec estacar de nauèth era còrda ath sòn còth, mès sense deishar de guardar ara joena e botjant damb expression de dolor eth sòn cap.

- Non, non, non! repliquèc. Que non ei possible!... Qu'ès massa joena, massa mainada! Ja ves es efèctes d'èster sepultat en ua preson!...Aguestes non son es mans qu'era coneishec, ne aguesta era cara qu'era vedec ne aguesta era votz que tan doça sonaue enes sues aurelhes... Non, non! Era... e eth... Hè molti ans... moltes eternitats...abans des lents sègles dera Tor deth Nòrd... Ditz-me! Com te crides, àngel beròi?

Era hilha queiguec de jolhs as pès deth malerós pair, amassades es mans dauant deth pièch.

- Ò, senhor!, exclamèc. En ua auta ocasion saberatz com me cridi, qui siguec era mia mair e qui siguec eth mèn malerós pair, qu'era sua dolorosa istòria jamès, jamès arribèc as mies aurelhes. Que non vos ac posqui díder en aguest moment ne en aguest lòc. Era soleta causa qu'ara, aciu e en aguest moment vos posqui díder ei que m'abracetz e me benedigatz! Òc!...Punatz-me, punatz-me!

Se confoneren es peus de nhèu damb es peus d'aur.

- S'era mia votz, sabi pas se serà atau, mès ac desiri... s'era mia votz desvelhe en vos ressons de ua auta votz qu'en ans milhors sonèc enes vòstes aurelhes coma musica deliciosa... ploratz damb era, ploratz damb era! S'eth mèn peu vos rebrembe un cap estimat que repausaue erós e erosa sus un pièch quan vos èretz joen e liure, ploratz per era, ploratz per era! S'en veder-vos en sen deth larèr que mos demore, surgenten ena vòsta memòria rebrembes de un aute larèr, desèrt e arroïnat hè fòrça ans, un aute larèr que queiguie hèt brigalhs mentre eth vòste còr s'aflaquie e morie entre es murs neri d'un croton, ploratz per eth...ploratz per eth!

Era joena, mentre didie aguestes paraules, auie entre es sòns braci era blanca tèsta der ancian e la breçaue coma se siguesse un mainatge.

- Ploratz tanben, estimat... estimat senhor, se quan vos diga qu'es vòstes angonies s'an acabat entà tostemp, qu'è vengut entà her-vos a vier damb jo a Anglaterra, a on poiratz gaudir de patz e dilhèu de felicitat, que sò causa de qué vo'n brembetz d'ua vida que podec èster tan utila as vòsti semblables, e que, totun, s'a hèt maubé! Ploratz, vessatz lèrmes amargantes sus

era nòsta pàtria, França, que tan crudèu a estat damb vos! E se quan vos revèla eth mèn nòm, se quan vos diga eth nòm deth mèn pair, qu'encara viu, e eth dera mia mair, qu'a mòrt, sap qu'aurè de quèir de jolhs as pès deth mèn adorat pair, e qu'aurè besonh d'implorar eth sòn perdon per non auer passat desvelhada e trabalhant entà favorir-vos toti es dies dera mia vida, e plorant totes es mèns nets, perque er amor dera mia malerosa mair volec hèr enlà des mèns pòts era copa amara deth dolor, en tot amagar-me era orribla istòria, ploratz... ploratz per era, ploratz tanben per jo! Bravi senhors mèns!... balhem gràcies a Diu! Que senti córrer peth mèn ròstre es lèrmes sagrades de... aguest senhor, e senti repercutir en mèn còr es plors deth sòn pièch! Ò! Gràcies, gràcies, mon Diu!

Er ancian auie queigut enes braci dera mainada, que sus eth sòn pièch auie apuada era tèsta. Tan esmoventa ère era scèna, e tan terribla ath còp, per èster conseqüéncia d'òrres injusticies e de terribles patiments, qu'es dus testimònis les calec caperar-se era cara damb es mans.

Quan se recuperèc ena gòlfa er empèri dera tranquillitat, e eth pièch der ancian, que pendent ua bona estona semblaue que se hège brigalhs, recuperèc era serenitat que seguís tostemp as tormentes mès des.hètes... qu'ei çò que se passe damb era umanitat, qu'es sues tormentes, que cridam vida, se padeguen a tot darrèr, entà balhar lòc ath repaus e ath silenci; quan er ancian quedèc tranquil, s'apressèren es dus testimònis entà lheuar deth solèr ath pair e ara hilha. Era hilha queiguec damb eth, e s'estèc en solèr emparada era tèsta sus era sua espatla e estiradi es sòns peus d'aur sus es sòn uelhs.

- Se siguesse possible, didec era mainada, alongant ua man a Lorry, premani'c tot entà gésser de París immediatament, de manèra que des d'aguesta madeisha casa...
- Mos cau auer presenta ua causa importanta, contestèc Lorry, en tot interrómper ara joena. Ei en disposicion de començar eth viatge?
- Me semble que li serà mès beneficiós eth viatge, damb totes es sues molèsties, qu'estar-se en París, a on tan a patit.
- Arren mès cèrt, didec Defarge, que s'auie ajulhat entà veir e enténer milhor. Enquia e tot deishant de cornèr era consideracion que ven d'insinuar era senhoreta, mil rasons aconselhen que gèsque çò mès lèu possible de França. Voletz que lòga un coche damb es sòns shivaus?
- Eth negòci qu'ei aguest, observèc Lorry, ath quau li calie pòca causa entà hèr-lo tornar ath sòn tèma favorit, e quan s'a d'acabar un negòci, coma mès lèu s'acabe, milhor.

Alavetz, didec era senhoreta Manette, ajatz era bontat de deishar-mos aciu. Ja vedetz guaire tranquil s'a quedat e aquerò vos aurà convençut de qué podetz deishar-me soleta damb eth, sense eth mendre temor. Hètz eth favor de barrar damb clau era pòrta quan vo n'anètz, pr'amor de botar-mos ar abric d'interropcions, e vos garantisqui que quan tornetz, lo traparatz tan tranquil coma lo deishatz. Jo suenharè d'eth mentre vosati hètz es preparatius. Çò de mès important ei hèr-mo-lo a vier çò mès lèu possible.

Non l'agradèc massa a Lorry e a Defarge era solucion, donques qu'es dus s'aurien estimat mès non deishar soleta ara mainada damb er ancian, mès coma que calie premanir eth coche de shivaus, e tanben aprovedir-se de passapòrts, e eth temps pressaue, donques que ja hège nets, se tengueren a distribuir entre es dus eth trabalh que de besonh s'auie de hèr, e dempús d'aquerò se meteren a caminar cada un peth sòn costat.

Es ombres dera net trapèren ara mainada estirada sus eth dur solèr, velhant ath pair. Ne era ne er ancian cambièren era postura enquia qu'entrèren ena gòlfa Lorry e Defarge, que ja auien premanit es causes entath viatge e amiauen ath delà hlaçades e abrics de camin, pan, carn en embotit, vin e cafè caud. Defarge, portaire des provisions, les deishèc sus era banqueta de

sabatèr (ena gòlfa non i auie mès mòbles qu'era banqueta e un matalàs) e damb era ajuda de Lorry lheuèc ath captiu.

Arrés aurie estat capable de liéger ena atonia inexpresiva dera sua cara es mistèris qu'entre eri vagaue sense rumb, probablament, era intelligéncia der ancian, ne era penetracion umana, per subtila e perspicaça que se la supause, aurie artenhut saber s'aqueth sauvaue eth rebrembe de çò passat, se s'en brembaue de çò qu'auie dit, se se n'encuedaue de qué ère liure. Sagèren de sondejar-lo a truca de preguntes; mès es responses sigueren tan lentes e confuses que, cranhent despistar-lo mès, decidiren deishar-lo en patz de moment. Era expression der ancian ère de necitge, de ferocitat, lèu. Soen sarraue eth sòn cap entre es mans, causa que non se l'auie vist hèr abans jamès; ça que la, eth sòn ròstre se hège doç quan sonaue enes sues aurelhes era votz dera sua hilha; e invariablament viraue eth cap entada era guairi viatges li parlaue.

Damb aguesta submission peculiara des que son acostumadi a aubedir eth foet de hè ja temps, mingèc e beuec aquerò que li balhèren, e se botèc er abric de viatge que li siguec autrejat. Sense cap tipe de resisténcia, mès encara, damb plaser evident, deishèc qu'era sua hilha agarrèsse damb eth sòn eth sòn braç...e non content damb aquerò, cuelhec e sarrèc entre es sues, era man d'aquera.

Comencèren a baishar. Anaue dauant Defarge, hènt lum, e barraue era marcha Lorry. Non auien baishat massa escales quan s'arturèc er ancian e guardèc damb atencion prumèr entà naut e dempús entar entorn.

- Rebrembatz eth lòc, pair mèn? Vo'n brembatz de quan pugéretz era escala?, preguntèc era mainada.
- Qué dides?

Abans que repetisse era pregunta, contestèc er ancian, coma s'aquera l'ac auessen formulat de nauèth.

- Que se me'n brembi? Non, non m'en brembi. Hè tan de temps!

Clarament se vedec que non suavaue eth mendre rebrembe d'auer estat trasladat des dera preson ara gòlfa. Es que l'acompanhauen l'enteneren gasulhar "Cent cinc, Tor deth Nòrd", en èster indobtable de qué quan campèc ath sòn entorn, credec veir es espèssi murs que pendent tanti ans auien estat era sua tomba. Caminèc damb pas alterat mentre crosèren eth pati, coma se demorèsse trapar eth pònt lheuadís; e en veir que non exisiie, deishèc anar era man dera sua hilha e sarrèc de nauèth eth sòn cap.

Que non i auie gent dauant dera pòrta, non se vedie un solet cap enes hièstres ne anma viua en carrèr. Eth silenci e era solitud regnauen coma senhors unics. Ad arrés vederen, solet a ua persona, ara senhora Defarge.... qu'ère en tot hèr eth trabalh de punt e arren vedec.

S'auie acomodat ja eth presoèr en interior deth coche, era sua hilha l'auie seguit, e en moment que plaçaue Lorry eth pè en estriu, l'arturèc era votz der ancian que demanèc es sòns utisi de sabatèr e es sues sabates non acabades. Era senhora Defarge didec immediatament qu'era pujarie a cercar-les, e efectivament, un segon dempús crosaue eth pati, hènt eth trabalh de cosedura. Non se tardèc a reaparéisher e a autrejar es objèctes demanadi, e hèta era quau causa tornèc ath sòn sèti e s'autregèc ath prètzhèt de cóser... sense veir arren.

Defarge montèc en coche e dèc era orde de "Ara Barrèra" e eth postilhon hec crebar eth foet e eth coche partic volant.

Crosant centenats de fanaus penjadi, que ludien damb lum mès viua enes milhors carrèrs e damb lum mès opaca e trista enes de mens importància, dauant de botigues molt illuminades, de grops de persones alègres e animades, de cafès e teatres, arribèren a ua des pòrtes dera ciutat, a on les arturèren es soldats qu'èren de garda.

Aciu baishèc tan era votz Defarge, que solet er oficiau podec enténer çò que li didie.

Ua sòrta de fanaus enrodèren eth coche. Un d'eri penetrèc pera porteta, junhut a un braç que vestie unifòrme militar, es uelhs deth proprietari d'aqueth braç escorcolhèren er interior, e mès que mès ar ancian de cap blanc, e es sòns pòts dideren:

- Qu'està ben. Endauant.

Jos era immensa vòuta des lums etèrnes, quauques ues d'eres tan distanciades d'aguest mon microscopic que, s'auem de balhar credit ad aquerò que mos asseguren es sabents, ei dobtós qu'es sòns arrais agen auut temps d'arribar enquia nosati, regnaue ua net escura, tempestuosa e hereda. Es tenèbres s'entestèren en non proporcionar un moment de tranquillitat ath senhor Maurici Lorry, que, seigut dauant der òme enterrat en vida, non cessèc d'escotar tu per tu, era anciana pregunta formulada, sense cap de dobte, per aqueres.

- Supausi que t'interessarà víuer?

Era responsa ère taben era de tostemp.

- Que non ac posqui díder.

LIBRE DUSAU

ETH HIU D’AUR

I.- Cinc ans dempús

Ja en an de mil sèt cent ueitanta, eth domicili sociau deth Banc Tellson podie vantar-se dera sua respectabla ancianitat. Qu'ère un edifici molt petit, molt escur, molt lord e molt incomòde. Es sòcis dera Casa èren orgulhosi dera sua petitesa, dera sua escurina, deth sòn lorditge e des sues incomoditats: mès encara, eth sòn màger timbre de glòria ère qu'era auesse aguestes qualitats en grad eminent, e abrigauen era conviccion intima de qué se siguesse mens petita, mens escura, mens lorda e mens incomòda, serie fòrça mens respectabla. E compde que non se tractaue d'ua credença passiva; arren d'aquerò: qu'ère ua arma que manejauen contra d'autes cases parières establides en edificis luxuosi. Era casa Tellson, didien, non auie besonh de salons, non auie besonh de lum, non auie besonh de comoditats ne de luxes. Que les agen Noakes e Companhia, o Snooks Frairs, està ben; mès era casa Tellson... Orror!

Quinsevolh des sòcis aurie estat capable de deseretar ath hilh mès mimat qu'auesse gausat insinuar tansevolh era convenença de reedificar eth domicili sociau. En aquerò, era casa se retiraue molt ara nacion, que soent deseretaue ad aqueri hilhs qu'amiauen eth sòn inconcebible atreviment enquiar escandalós extrèm de prepausar milhores e auançaments en leis o costums que toti reconeishen e cohèssen que son dolents, mès que precisament per aquerò son mès respectables.

Quedam, donc, qu'era casa Tellson ère quauquarren atau coma ua glorificacion des molésties e inconvenents. Aqueri des mèns lectors qu'auessen auut necessitat o gust de visitar era casa Tellson, dempús de daurir ua pòrta, que les aurie dat era benvenguda damb un sorriscle aspre e rambalhós, e de baishar dus gradons, s'aurien trapat damb un miserable togori, a on dus emplegats, vielhs coma eth temps, seigudi darrèr de dus destrantalhats mostradors, les aurien agarrat eth chèc o es chècs des mans, entà examinar es signatures ara lum dera hièstra mès lorda qu'un se pòt imaginar, hièstres qu'a penes deishauen passar era lum, donques qu'ath delà de qué es sòns cristaus non se vederen jamès nets dera capa de hanga que des deth carrèr les siguec lançada eth madeish dia que les placèren, èren defenudes per gròssi barrons de hèr rovilhat e gaudien dera ombra protectora deth Tribunau deth Temple. S'es negòcis auessen obligat a quinsevolh a recórrer era "casa", aguest *quinsevolh* aurie estat amiat a ua sòrta de Croton des Condemnats, plaçada darrèr der edifici, a on s'aurie estat hènt reflexions filosofiques sus era futilitat dera vida, enquia que se li presentèsse era casa, damb es mans ena pòcha. Ingressaue o treiguie es sòs de calaishi de husta rosigada pes quères. Es bilhets de Banc flairauen a florit, coma se se trapèssen en plen periòde de descomposicion. Apilerada era plata de depausi que, sense cap de dobte, auien estat en comunicacion damb es letrinas, dus o tres dies èren pro entà panar-li era sua ludentor particulara. Aqueth qu'anèsse a depausar en Banc titols o valors de quinsevolh classa, podie èster segur de qué, embarradi aqueri en quartos qu'ath sòn temps sigueren codines o estables, aurien de flairar plan lèu a aguisats passats o a hièms, e s'un fatau pensament l'ahiscaue a enviar papèrs o documents de familha, aguesti èren sauvadi en ua estança der estatge naut, qu'ath sòn centre i auie ua taula de minjador, encara que jamès s'auie servit en era un repais, a on es cartes escrites peth sòn prumèr amor, o pes sòns trendes hilhets, quedauen condemnades, en plen an de mil sèt cents ueitanta, a patir er orror d'èster er objectiu des guardades des caps que diadèrament expausaue en Tribunau deth Temple ua brutalitat insensata e ua ferocitat digna d'Abisinia o des aschantis.

Qu'ei vertat qu'en aqueri tempsi erosi ère era pena de mòrt panacèa universau, recèpta normau en toti es oficis e professions, e non auie d'èster ua exceptcion, ne plan mens, eth Banc Tellson. S'era natura bote remèdi a tot mejançant era mòrt, per qué non li cau hèr atau ara lei? Arren, donc, mès normau e logic qu'impausar era pena de mòrt ath fausificador, pena de mòrt ath portador d'un bilhet faus, pena de mòrt ath que daurie indegudament ua carta, pena de mòrt ath que panaue quaranta chelins e sies penics. Aqueth que susvelhaue un shivau as pòrtes deth Banc Tellson, e despareishie damb er animau, ère condemnat a mòrt, a mòrt condemnauen ath que sageraue un chelin faus, e damb eth cap pagauen es tres quartes parts des mortaus que heregauen es limits deth crim. Qu'ei

cèrt qu‘era sancion penau, en èster un shinhau sevèra, luenh de previer, luenh d’amendrir es transgressions, les multiplicaue, mès acabaue, aumens, d’un viatge e entà tostemp es molèsties e embolhs annèxi a cada pas particular. Tantes vides auie segat eth Banc Tellson, e coma eth, toti es establiments similars contemporanèus sòns, que s’es caps de morts auessen estat apileradi dauant dera sua façada, ei lèu segur qu’aurien barrat complètament eth pas ara escassa lum que pes sues lordes hièstres entraue en interior.

Apileradi en inversemblables bancs e males de formes estranhes, es emplegadi vielhs deth Banc trabalhauen damb extrèma gravetat e postura d’esfinx. Quan ère admetut bèth joen, l’embarrauen non se sap a on, e no tornaue a aparéisher enquia qu’ère vielh. Plan que òc, lo sauvauen coma se sauve eth hormatge, en quauqua cramba escura, enquia qu‘auesse aquerit era flaira pròpria dera casa.

Dehòra der edifici, qu‘era sua pòrta jamès se li permetie passar sense èster cridat, i auie un vielh, investit des sues foncions de portèr e de messatgèr, qu’ère quauquarren atau coma era mòstra viua dera casa. Jamès se separèc dera pòrta, pendent es ores d’oficina, se non ei que lo manèssen a hèr bèth encargue, e enquia e tot alavetz, ena pòrta lo representaue un hilh sòn, gojat d’uns dotze ans, qu’ère eth sòn viu retrait. Non mancauen maliciosi qu’assegurauen qu’era casa se limitaue a tolerar ath vielh en question, ath quau balhauen eth maunòm de *Lapa*, encara que molti ans abans, ena glèisa parroquiau de Houndsditch, a on cansat d’èster embarrat e en tenèbres volec pistar es uelhs ara lum deth mon, recebec eth nòm de Jeremias.

Que siguec scenari der incident que vau a narrar era residéncia particulara deth naut emplegat *Lapa*, tas sèt e mieja d’un maitin ventós deth mes de Mars, e *Anno Domini*, mil sèt cents ueitanta. Digui *Anno Domini* en sòrta d’an de Nòste Senhor, entà acomodar-me ara manèra de parlar deth plan sabent *Lapa*, que, credent qu’era èra cristiana auie era sua origina ena invencion deth jòc de dominò, hèta per ua senhora cridada Ana, tostemp que parlaue de dates, ac hège botant ara der an es paraules *Ana Dominò*.

Que non èren decorades ne moblades damb luxe excessiu es crambes particulares deth brave *Lapa*, ne passauen de dues, compdant coma ua cramba un armari de ròba, mès òc qu’èren netes e suenhades. A maugrat de çò d‘intempestiu dera ora, e çò de desagradiu deth ventòs maitin de Mars, era cramba qu‘en era roncaue coma un just auie estat escampada e netejada, e sus era taula, un shinhau coisha, caperada damb un mantèl, blanc coma era nhèu, ludien es copes, siètes, e es auti utisi de besonh entath repais.

Roncaue eth senhor *Lapa* jos es vanes deth lhet coma poirie roncar quinsevolh Arlequin ena sua casa. Eth saunei ère prigond, mès ara fin comencèren a agitar-se es vanes. *Lapa* se revoutèc damb mina inquieta. E ath cap d’ua estona apareisheren sus es vanes ues pues que per miracle non les esquincèren, e qu’èren er abric que damb eth era Natura dotèc ath sòn cap. Ath madeish temps qu’apareishien es peus, exclamèc eth sòn proprietari damb votz exagerada.

- Que me pengen se non a tornat ara sua!

Ua hemna, prototipe de laboriositat e d’orde, se lheuèc en un cornèr, a on se trapaue de jolhs, damb velocitat mès que sufisenta entà demostrar qu‘ada era anauen dirigides es irritades paraules deth dormeire.

- Atau, donc, tornes ara tua, è? repliquec *Lapa*, estirant un braç ara cèrca d’ua bòta.

Era bòta gessec volant justament damb aguesta dusau salutacion. Qu’ère ua bòta lorda, plia de hanga; e donques que parli de bòtes, diderè, coma circonstància que non dèishe d’ester estranha,

qu'ath pas qu'eth *senhor Lapa* tornaue molti viatges ara sua casa, dempús d'acabat eth sòn servici en Banc, damb es bòtes netes, estranh ère eth maitin que, en desvelhar-se, non èren aqueres plies de hanga.

- Qué ères en tot hèr aquiu, beata deth dimòni? cridèc eth pauruc *Lapa*, dempús de mancar era balestada.
- Pregaua.
- Pregaua!... polida ocupacion!... E qué te prepauses, en tot passar-te tot eth temps de jolhs pregant contra jo?
- Que non prègui contra tu, senon per tu.
- Non ei vertat; e encara que ne siguesse, non permeti que te cuelhes aguestes libertats. A fe de Diu que t'a tocat en sòrt ua mair modèu, hilh mèn...! Imagina-te! Ua mair que prègue contra era prosperitat deth tòn pair! Ua mair tan religiosa, tan gelosa deth compliment deth sòn déuer, que se passe eth temps demanant ath Cèu e ath lunfèrn qu'arringue dera boca deth sòn solet hilh era torrada damb boder que constituís eth sòn aliment! Qué te semble!

Molt mau li deuec semblar ath digne hilh deth *senhor Lapa* aquerò qu'aguest insinuaue ena darrèra part deth sòn discors, pr'amor qu'a crits li demanèc ara sua mair que non se li tornèsse acodir barrejar enes sues pregàries arren qu'anèsse damb era sua alimentacion personau.

- E qué ei çò que tu supauses, hemna ingenua, que valen es tues pregàries?, repliquèc eth marit, damb insisténcia inconscienta. Ditz-me, quin valor l'autreges as tues oracions?
- Que broten deth còr, Jeremias; aguest qu'ei eth sòn solet merit.
- Eth sòn solet merit!, repetic eth *senhor Lapa*. Que valen pòc, alavetz! Ça que la, valguen çò que valguen, non voi que tornes a pregar: au! s'a acabat! Te penses que vau a tolerar que crides sus eth mèn cap ara mala sòrt? Se vòs quèir de jolhs, hètz-ac a favor deth tòn marit e deth tòn hilh, e non contra eri. Era darrèra setmana, s'eth lunfèrn non m'auesse autrejat ua hemna desnaturalizada, e ua mair desnaturalizada ad aguest praube mainatge, auria guanhat molons d'aur en sòrta d'auer era ombra mès nera que cap mortau age auut des de qué eth mon ei mon. Vestis-te, hilh mèn, vestis-te. E mentre jo netègi es bòtes, non dèishes de uelh ara tua mair, e avisa-me damb un crit se ves senhaus de qué va a quèir de jolhs. T'asseguri que non ac supòrti, higec, en tot dirigir-se ara sua costelha. Que sò mès bèstia qu'un coche de loguèr, dormisqui coma eth laudan, pòqui viatges sai jo se qui sò, o se sò eth vesin deth dauant; mès quan me tòquen era pòcha, me maufidi. Damb era pòcha non voi badinades, sabe-te'n d'un viatge e entà tostemp, e s'es tues pregàries conspiren contra era, ac passaràs mau, beata deth lunfèrn!

Eth *senhor Lapa*, deishant anar de quan en quan frases d'indignacion, comencèc era òbra de netejar es bòtes. Eth sòn hilh, mentretant, qu'eth sòn cap caperauen pues un shinhau mens talhades qu'es deth pair e qu'es sòns uelhs èren mès o mens junhudi madeish qu'es deth pair, espiaue tu per tu ara mair. Diuèrsi espants balhèc ara prauba hemna cridant des deth hons der armari de ròba, a on se vestie.

- Pair! que s'ajulhe... que s'ajulhe!

Ne tansevolh damb er esdejoar s'adocic er umor de *Lapa*, mèsalèu semblèc que s'aumentaue era sua animositat contra era hemna.

- Mès se què hès? Un aute còp, condemnada?

Contestèc era hemna que non auie hèt que demanar era benediccion deth Cèu.

- Compde damb hèr-te a vier benediccions!, cridèc guardant coma se cranhèsse veir desparéisher eth pan dera taula dauant dera eficàcia dera oracion dera sua hemna. Que voi despatriar es benediccions dera mia casa...! Non voi benediccions ena mia taula!

Ròi de ràbia, damb es uelhs dehòra des sues orbites, eth *senhor Lapa* s‘avalaue, mès que minjaue, er esdejoar, mormolhant e gronhant coma ac poirie hèr un congenère sòn de quate pautes. Tàs nau deth maitin, un shinhau despientadi es sòns retortilhs naturaus, gessec dera sua casa entà tier-se as ocupacions de cada dia.

A penes eth sòn mestièr meritaue eth nòm de tau, a maugrat de cridar-se ada eth madeish “aunèst menestrau“. Cada maitin plaçaue un banc hèt d’un dorsièr de cagira trincada, dejós dera hièstra deth Banc Tellson mès immediata ath Tribunau deth Temple. Eth banc e quauqui sarpats de palha que cuelhie deth prumèr carro que passaue peth carrèr cargat d’era, formauen toti es sues causes. Eth *senhor Lapa* e eth sòn banc èren tan coneishudi en carrèr Fleet coma eth madeish Temple... e damb cèrta diferéncia, de tan pòc agradiu aspècte.

Installat en sòn lòc abans des nau, a temps entà poder botar era man en sòn tricòrn cada còp qu’entraue o gessie deth Banc Tellson ua persona qu‘era sua respectabilitat ac meritèsse, eth *senhor Lapa*, acompanhat peth sòn hilh, s’entretenguie en aqueth maitin ventós de Mars en injuriar mentau o corporaument a guaires mainatges o persones granes passauen apròp sòn, a manca de cap auta ocupacion. Pair e hilh, qu’entre eri i auie ua grana retirada, mès qu’èssers umans semblauen ua parelha de monards. Jeremias eth màger ère en tot mastegar palha, e es ludents uelhets de Jeremias eth mendre èren ara demora deth trafic maitiau deth carrèr Fleet, quan pistèc eth cap d’un des ordenances deth Banc ena pòrta der establiment, e didec damb votz de campana:

- Qu’èntre eth portèr!
- Que ja auem un encargue en pòrta entà començar eth dia, pair, didec Jeremias eth mendre.

Eth pair cedic eth banc ath hilh, e aguest se seiguec, recuelhent e amiant ara sua boca era palha qu’eth prumèr ère en tot mastegar.

II.- Ua visita

- Coneishetz ben er Old Bailey?, preguntèc un des emplegats mès ancians deth Banc a Jeremias *Lapa*.
- Òc... senhor, contestèc damb cèrta ironia er interrogat. Coneishi eth Bailey.
- Perfèctament. Tanben coneishetz vos ath senhor Lorry, non ei vertat?
- Coneishi ath senhor Lorry molt milhor qu'eth Bailey, senhor... molt mès de çò que jo, menestrau aunèst ar arràs, desiri conéisher eth Bailey.
- Plan ben. Vieratz entara pòrta reservada as testimònis, a on mostraratz ath garda era nòta entath senhor Lorry. Vos deisharàn passar sense cap dificultat.
- Enquiara Sala de Justícia?
- Enquiara Sala de Justícia.
- Me cau demorar ena Sala, senhor?
- Vau a dider-vos se qué vos cau hèr. Eth garda dera pòrta autrejarà aguesta nòta ath senhor Lorry, e vos, des deth lòc a on vos trapetz, sajaratz de tirar era atencion deth senhor Lorry, pr'amor qu'aqueth sàpie a on demoratz vos. Dempús, totes es obligacions s'estan en ua de soleta: enquia qu'eth senhor Lorry vos age de besonh.
- Arren mès?
- Arren mès. Eth senhor Lorry desire auer a man un messatgèr, çò important ei hèr-li saber qu'eth messatgèr que pòt dispausar en quinsevolh moment ètz vos.

Mentre er emplegat deth banc plegaue eth papèr e estampaue era adreça, eth brave *Lapa*, que lo contemplèc sense badar boca enquia que vedec que cercaue eth papèr secant, preguntèc:

- Jutgen aué quauqua causa per fausificacion?
- Per traïson.
- Escarterament segur!, exclamèc *Lapa*. Quina asenada!
- Qu'ei era lei, repliquèc er ancian, virant estonat es uelhs entà *Lapa*, era lei e arren mès qu'era lei.
- Per mès respectabla que sigue era lei, me semble ua asenada escarterar a un òme. Que ja ei pro crudèu arringar-li era vida, mès hèr-lo bocins, ac trapi herotge.
- Sajatz de parlar ben dera lei, amic mèn, repliquèc er emplegat. Sauvatz-mos entà vos es vòstes observacions, sageratz es pòts, e deishatz qu'era lei suenhe d'era madeisha: qu'ei un conselh que vos conven non desbrembar.
- A, senhor! Qu'ei era dura vida qu'amii era que botge era mia lengua!, exclamèc *Lapa*. Ara vòsta consideracion dèishi eth hèt de jutjar s'eth que guanhe eth croston de pan qu'amii ena boca coma jo lo guanhi, pòt auer sageradi es pòts.
- Toti mos guanham eth pan damb era sudor deth front, encara que quauqui uns damb mens fatiga que d'auti... Cuelhetz era carta... e endauant.

Cuelhec eth messatgèr era carta, hec ua reveréncia, e gessec.

Qu'èren en tot enforcar en aqueth moment en Tyburn, e per tant, eth carrèr que se trapaue Newgate non auie artenhut encara era ombriua fama que dempús pesèc sus eth. Qu'ère, ça que la, ua preson espaventosa, a on se practicauen tota sòrta de vilanies e atrocitats, un focus des malauties mès terribles, que non pòqui viatges entrauen ena Sala de Justícia damb es presoèrs, e se calauen, balhant pròves de pòca consideracion, en madeish Justícia Màger, e l'obligaue a abandonar entà tostemp eth sòn naut cargue. Soent se passaue qu'eth jutge deth birret nere prononciaue era sua pròpria senténcia en madeish moment qu'era der encausat, e enquia e tot morie mès lèu qu'aguest. Per çò d'aute, era Bailey ère coma un ostau que peth sòn espaciós vestibul gessien de contunh esblancossidi viatjaires, montadi en carros o en coches, que se filauen entar aute mon prèvi un recorrut de dues o tres milles de carrèrs publics e de camins, en tot méter un saludable temor en bèth

ciutadan, o dilhèu en cap: tanta ère era fòrça deth costum. Tanben ère famosa peth costèl, institucion acertada e erosa que supausaue un castig qu'era sua extencion e arribada arrés ère capable de preveir; tanben n'èren es paus que s'estacauen es condemnadi ara pena de foetades, eth sistèma mès avient entà aleugerir costums e docificar temperaments, non mens que pera infinitat de tractaments qu'en era se celebrauen, qu'en eri entraue er aur per un costat e eth vessament de sang per aute, rèstes dera indiscutibla sabença des nòsti ancessors, qu'amiaue sistematicament ara perpetracion des crims mercenaris mès espantosi que se pòden comèter jos era capa deth cèu. Ath delà, era Old Bailey ère en aqueri tempsi demostracion eloqüenta deth precèpte. "Tot çò qu'ei, ei just", aforisme que resultarie tan pèc coma innocent se non amièsse aganchada era conseqüéncia, nautament damnajosa, de qué "Arren de çò qu'a existit siguec injust".

Daurint-se pas entre aquera barrejada multitud, qu'aumplie eth repugnant scenari a on s'auie de desvolopar era accion, damb era abiletat d'aqueth qu'ei acostumat a caminar entre era gent, eth messatgèr non se tardèc a arribar ena pòrta que cercaue, a on autregèc era carta qu'amiaue, en tot hèr-la passar per ua hiestreta practicada ena madeisha, donques qu'ei bon hèr constar qu'es persones que desirauen veir es foncions representades ena Old Bailey, auien de pagar es sues localitats ne mès ne mens qu'aqueres que volien distrèir-se vedent eth Manicòmi, sense mès diferéncia qu'era de costar mès car entrar en aquera qu'en aguest darrèr. Per tant, èren perfèctament susvelhades totes es pòrtes, exceptat, coma ei naturau, es que dauen accès as criminaus, pr'amor qu'aguesti les trapauen tostemp dubèrtes de land en land.

Damb bèth retard e non sense qu'eth garda gasulhèsse bèra paraula de maucontentament, era pòrta virèc sus es sòns gafons entà balhar pas ath messatgèr.

- Qué se passe? preguntèc ath prumèr òme que trapèc.
- Arren encara.
- E qué se passarà dempús?
- Ua vista per traïson.
- Esquarterament solide, è?
- A! Prumèr, estirat sus un canís, l'arrossegaràn enquiath lòc a on lo demore era forca, aquiu miei l'enforcaràn, lo baisharàn dera forca entà arringar-li es entralhes, qu'usclaràn dauant des sòns uelhs, dempús li talharàn eth cap, e fin finau lo haràn brigalhs. Aguesta ei era sentència.
- Supausant que lo declaren colpable, voleratz díder.
- Bè! Lo declararàn colpable, non vos preocupetz!

Eth *senhor Lapa* prestèc alavetz atencion ath garda dera pòrta, ath quau vedec, filant-se de cap ath senhor Lorry damb era carta ena man. Se trapaue eth senhor Lorry seigut ath costat d'ua taula entre senhors convenentament perrucadi, molt apròp der avocat defensor der acusat que tenguie ua perruca descomunau, e amiaue diuèrsi liasses de papèrs dejós des uelhs, e lèu dauant de un aute cavalièr, non mens perrucat qu'eth defensor, eth quau, quan lo vedec eth *senhor Lapa*, atau coma tanben dempús, ère damb es mans ena pòcha, botada tota era sua atencion en tet. A truca d'accèssi de tos artenhec eth messatgèr tirar era atencion deth senhor Lorry, que se botèc de seguic de pès, hec un senhau damb eth cap, e se tornèc a sèir.

- Quin papèr represente aguest en procès? preguntèc a *Lapa* er individú ath quau abans auie preguntat aguest.
- Que me pengen s'ac sai.
- Alavetz... s'era pregunta non ei indiscrèta, quin papèr representatz vos?
- Que me esquartèren s'ac sai tanpòc.

Botèc punt finau ath dialòg era entrada deth Jutge ena Sala. A compdar d'aqueth moment, tota era

atencion, tot er interès deth public, se concentrèren ena barra. Es carcerèrs qu'enquia alavetz auien estat en un e en un aute costat dera pòrta, gesseren entà entrar moments dempús damb eth presoèr.

Toti es uelhs, exceptat es deth cavalièr dera perruca, qu'auie es sòns tachadi en tet, se fixèren enes deth presoèr, totes es alendades umanes dera sala partiren entada eth, semblables ath mar, semblables ath huec, semblables ath vent. Sarradi as colomnes subergessents des angles, se vedien ròstres que reflectien inquietut, es espectadors des darrères hilères se botauen de pès, d'auti se quilhauen sus era punta des pès, e molti se filauen sus es bancs damb eth sòn in de vedè'c tot. Que non ère des que mens curiosèr mostraue Jeremias *Lapa*, eth quau se quilhaue semblable a un tròç animat deth mur coronat de pues de Newgate e disparaue contra eth presoèr ondades d'alend saturat de bugàs de cervesa (n'auie cuelhut un veire peth camin) que se barrejauen damb es que venguien de d'autes boques, saturades d'emanacions de ginèbra, de cafè e de tè.

Er objècte de tan viu curiosèr ère un joen d'uns vint-e-cinc ans, bon mosso, beròi, de caròles redones e uelhs neri. Qu'ère cavalièr. Vestie de nere, o de gris molt escur, e eth sòn peu, qu'ère long e ròi, queiguie sus era sua esquia, recuelhut per ua cinta. Dera madeisha manèra qu'es emocions dera anma umana se filtren a trauès der embolh materiau, atau era engendrada pera situacion que se vedie plaçat, se manifestaue per miei d'un pallitge suberpausat ara tèsta morena e adobada der acusat demostrant qu'era sua anma ère mès fòrta qu'eth solei. Se mostrèc, totun, perfèctament patron d'eth madeish. Damb cauma meravilhosa s'inclinèc entath jutge, e demorèc:

Sentiments de nauta umanitat en interès qu'ena sala desvelhaue er acusat? Ne peth mau de morir! S'era sentència qu'amagaue eth sòn cap auesse estat mens espantosa, s'auesse auut probabilitats de qué ena execucion d'aquera se deishèssen de cornèr quauqui uns des sòns herotges detalhs, era fascinacion aurie patit un còp dur. Dauant des uelhs des espectadors se lheuaue er arrogant còs que lèu de seguit serie condemnat a òrres mutilacions, era creatura dotada d'anma immortau pròcha a èster destroçada, hèta brigalhs, e er interès qu'inspiraue, didessen çò que didessen es madeishi que lo sentien, ère, ena sua arraïc, ena sua esséncia, er interès der ògre.

Silenci ena Sala!

- Carlos Darnay, qu'atau se cridaue er acusat, auie remit eth dia anterior era terribla acusacion fulminada contra eth. Se siguesse cèrta, Carles Darnay ère traÍdor e astut contra nòste seren, august, excellent, etc. etc. Rei e Senhor per çò d'auer ajudat en diuèrses escadences e per diuèrsi mejans a Loís, Rei de França, enes sues guèrres contra eth nòste seren, august, excellent, etc. etc. Rei e Senhor. Auie hèt freqüents viatges entre es domènis deth nòste seren, august, excellent, etc. etc. Rei e Senhor e es deth mentat Rei de França, damb er objècte de revelar inicuament, perfidament, astutament (e molti d'auti qualificatius adverbiaus) ath mentatt Rei de França, es fòrces militares qu'eth nòste seren, august, excellent etc. etc. Rei e Senhor auie premanides entà enviar-les ath Canadà e a America deth Nòrd.

Taus èren en resumit, es donades que damb enòrma satisfaccion auie artenhut aquerir Jeremias *Lapa*.

Er acusat, ath quau mentaument ja auien enforcat, decapitat e esquarterat toti es presents ara vista, ne tremolaue dauant dera situacion ne hège arrogàncies teatraus. Vedec damb perfècta cauma qu'es jutges prestauen jurament e qu'eth fiscau dera Corona se premanie a parlar. Damb gran interès presencièc es preparatius, e damb tau compostura escotèc es procediments, que non botgèc ua soleta huelha des èrbes aromatiques adaiguades damb vinagre que tapissauen eth pasiment, coma mesura igienica contra eth contagi dera fèbre dera preson e damb era atmosfèra viciada qu'aquiu s'elendaue.

Sus eth cap der acusat i auie un gran miralh qu‘auie coma objècte concentrar en sòn ròstre era màger quantitat de lum. Milèrs de malerosi e de brigands auien vist reflectides es sues arropides cares ena sua estirada superfícia, menutes abans de qué ua capa de tèrra les amaguèsse entà tostemp. Que non i auie lunfèrn comparable damb aquera Sala abominabla s'era lua d'un miralh podesse entornar es imatges que reflectís, dera madeisha manèra qu'er Ocean entorne as sòns mòrts. Dilhèu sentec eth nòste acusat era ondada dera infàmia e deth desaunor que l'anaue a embolhar, dilhèu siguesse edart o un arrai mes viu de lum aquerò que lo botgec a lheuar es uelhs: eth cas ei que vedec eth miralh, e que, en veder-lo, viui carmins tintèren eth sòn ròstre e eth sòn còs experimentèc ua estrementida violenta coma se venguesse de recéber ua energica decarga electrica.

En retirar era sua guardada deth miralh l‘amièc entara quèrra, a on tumèren damb dues persones que sus eres s'arturèc fixament, que non quedèc ena Sala un solet espectador que non virèsse es sòns uelhs entada eres.

Qu'èren es persones en qüestion ua senhoreta joena, de vint ans d'edat apruprètz, e un cavalièr, sense cap de dobte eth sòn pair. Tirauen poderosament era atencion en aguest darrèr era blancor de nhèu des sòns peus e cèrta expression indescriptibla de veeméncia, non actiua, senon reflexiua, intima. Quan dominaue aguesta expression, semblaue vielh, mès enes moments que despareishie, quan parlaue damb era sua hilha, per exemple, ère un òme beròi qu'a penes aurie passat dera prumauèra dera vida.

Sarraue eth sòn braç era sua hilha e se sarraue contra eth sòn còs possada per espant qu'era scèna li costaue e era pietat qu'er acusat l'inspiraue, espant e pietat tan eloquentament retradi en sòn front e enes sòns uelhs, qu'es espectadors, imbrandables dauant dera trista sòrt der acusat, non poderen veir sense prigonda pena er estat dera joena. "Qui deuen èster?" se preguntauen es uns as auti ara aurelha.

Que non deishèc de preguntar Jeremias *Lapa* ath sòn vesin, qu‘as sòns perspicaci uelhs non auie passat inavertida era expression dera joena, se qui èren aqueres persones; e coma que toti auien hèt era madeisha pregunta, era responsa, que circolaue ja de boca en boca, arribèc fin finau as sues aurelhes.

- Que son testimònis.
- De cargue?
- Testimònis en contra
- En contra de qui?
- Der acusat.

Eth jutge, qu'es sues guardades auien seguit era direccion que seguiren es de toti es espectadors, les hec enlà entà tachar-les tu per tu en malerós qu'era sua vida auie enes sues mans, en moment qu'eth fiscau dera Corona se lheuaue entà tòrcer era còrda, ahilar era destrau e provar eth martèth e claus qu‘auien de premanir eth cadafalc.

III.- Decepcion

Eth senhor fiscau dera Corona manifestèc en sòn infòrme qu'er acusat, encara que joen en ans, ère tan vielh en actes astuts e practiques de perfida traïson, que s'impausaue era necessitat d'acabar damb era sua vida. "Es sòns tractes e correspondéncia contunha damb er enemic public, didec, non d'ager, ne de delàger, ne der an passat, ne de dus ans endarrèr. De dates molt mès ancianes vie er acusat hènt viatges costants entre Anglatèrra e França, viatges misteriosi, qu'eth sòn objècte ne eth madeish mos a sabut explicar satisfactòriament. A! s'eth Cèu, ena sua nauta sabença, non auesse condemnat a estèr fracàs es maquinacions des traïdors, es accions criminaus d'aguest òme aurien balhant es sòns naturaus fruts, mès era Providéncia, que velhe d'ua manèra especiau pera sòrt dera nòsta estimada Anglatèrra, inspirèc a ua persona, qu'en sòn pièch non a cabuda era pòur e ena sua consciéncia non i cap era malícia, er erós pensament de penetrar es sinistres plans der acusat, e quan auec artenhut eth sòn objècte, plen de terror, s'esdeguèc a descurbir-les ath prumèr secretari d'Estat e ar august Conselh Privat de Sa Majestat. Lèu auratz era ocasion de conéisher aguest patriòta, qu'era sua conducta a estat sublima. Qu'auie estat amic deth traïdor, mès tanlèu desnishèc es sues infàmies, decidic trincar ua amistat, que ja non podie coservar en sòn pièch, en autar sacrosant deth patriotisme. S'Anglatèrra bèth còp erigís estatues, coma les erigiren Grecia e Roma en aunor des que pera pàtria an sacrificat es sues mès viues afeccions, non i a cap de dobte qu'aurà era sua aguest ciutadan eminent. Era vertut, segontes an afirmat infinitat de poètes, qu'es sòns nòms non mentarè perque toti es mens auditors les tien ena punta dera lengua, ei contagiosa en grad eminent, e sustot, era vertut sagrada deth patriotisme, er amor ara pàtria. Non ei, donc, estranh, qu'eth naut e sublim exemple deth testimòni immaculat e impecable ath quau me referisqui, qu'eth sòn nòm balhe aunor ad aqueth que lo pronóncie, se contagièsse a un sirvent deth madeish acusat, e engendrèsse en eth era madeisha decision de practicar escorcolhs enes calaishi des taules e enes pòches deth sòn senhor, entà apoderar-se o préner nòta des sòns documents mès secrets. Non mancaràn detractors que clauen es sòns dents ena reputacion d'aguest sirvent admirable, maudidents qu'expausen ena plaça publica pecadets dera sua vida pasada, mès enquia e tot atau me cau protestar qu'era sua conducta presenta lo hè creditor de tot eth mèn respècte, me cau díder que non me merite mès consideracions qu'es mèns pròpris frairs, mès consideracion qu'es mèns pairs. Jo non è cap de dobte, non posqui dobtar que çò madeish haràn es que m'escoten. Es declaracions des dus testimònis mentadi, amassa damb es documents qu'ath sòn temps seràn exibidi, demòstren clar coma era lum deth solei qu'eth presoèr auie relacions numeriques des fòrces militares de Sa Majestat, documents explicatius dera disposicion e preparacion des madeishes, e non cau auer cap de dobte qu'aguestes relacions, aguesti documents, les amiaue, coma n'a amiat tanti d'auti, entà ua poténcia enemiga. Cohèssi que non a estat possible demostrar qu'aguestes relacions e aguesti documents siguen de punh e letra der acusat, mès aquerò non ei important, non signifique arren, e en tot cas, serà circonstància agreujanta, donques que meterà en evidéncia era astuta malícia der acusat. A cinc ans se remonten es pròves, demostrant evidentament qu'eth presoèr se tenguie ja alavetz a amiar a tèrme missions infames e pernicioses, que ja venie ara sua pàtria setmanes abans d'auer lutat era prumèra batalha entre es fòrces angleses e es americanes. Totes aguestes rasons influiràn, plan, ena animositat deth Jurat, s'ei qu'ei Jurat leiau, coma me cònste que n'ei, s'ei Jurat responsable, coma l'è coma tau, entà declarar colpable ath presoèr, e desliurar ath mon d'un traïdor. A, senhors jurats! Mentre i age un cap sus es espatles deth presoèr, non serà possible qu'es vòsti caps descansen tranquils sus es coishins des vòsti lhets, non serà possible qu'es capets des vòsti estimats hilhs descansen tranquils sus es coishins des sòns lhets. Eth fiscau dera Corona vos demane per çò de mès sagrat, per çò que mès estimat vos sigue, peth jurament qu'auetz prestat, peth Rei august e excellent que mos govèrne, pera pàtria, qu'ei era nòsta mair, que balhetz ath presoèr coma enforcat, decapitat e esquartairat".

Quan eth fiscau dera Corona acabèc de parlar, aumpliren era Sala sord mormolhs. Non semblaue senon qu'er aire s'auie aumplit de volades de mosques que bronzien ar entorn deth cap der acusat, sabedores der estat que non se tardarien a trapar-lo. Quan s'acabèren aguesti mormolhs, apareishec

ena tribuna des testimònis eth ciutadan impecable, eth sublim patrióta mentat peth fiscau dera Corona.

Eth senhor procurador generau, en tot tier-se estrictament as instrucccion deth sòn cap, examinèc alavetz ath patrióta. Se cridaue Juan Barsad, e ère cavalièr. Era istòria dera sua anma pura e immaculada resultèc èster era qu'eth fiscau dera Corona auie expausat per dessús ena sua acusacion. Dempús d'auer constestat as preguntes que li sigueren dirigides, s'aurie retirat modèstament, se non auesse manifestat desirs de hèr-li quauques preguntes eth cavalièr dera enòrma perruca e nombroses liasses de papèrs, qu'ère seigut a pòca distància deth senhor Lorry. Eth dusau d'enòrma perruca seguie guardant entath tet.

Vaquí, en resumit, er interrogatòri que siguec sometut eth gran patrióta peth cavalièr dera perruca.

- Auetz estat espion bèth còp?
- Jamès, contestèc indignat eth ciutadan.
- De qué viuetz vos?
- Des mies rendes.
- En qué s'estan aguestes rendes?
- Non me cau balhar explicacions sus aguest ahèr.
- A on radiquen es vòsti bens?
- Que non ac sai damb precision.
- Auetz eretat vos?
- Òc.
- De qui?
- D'un parent luenhant.
- Molt luenhant?
- Pro luenhant.
- Auetz estat processat bèth còp?
- Jamès.
- Ne auetz estat en preson per deutes?
- Un aute còp?
- Contestatz.
- Òc.
- Guari viatges?
- Dus o tres.
- Non seràn o sies?
- Que pòt èster.
- Eth vòste mestièr?
- Cavalièr.
- Vos an fotut bèth viatge còps de pè?
- Que pòt èster.
- Soent?
- Non.
- Vos an hèt enlà a còps de pè de bèra casa?
- Non.
- Non vos an lançat escales enjós a còps de pè?
- È dit que non. En ua ocasion me foteren quauqui còps de pè naut de tot d'ua escala, e la baishè rodant, mès siguec perque volí, pera mia volontat, de bon voler.
- En aguesta ocasion que vos referitz, non vos hèren enlà a còps de pè per trichaire, per hèr trampes en ua partida de dats?
- Quauquarren atau didec er embriac mendidèr que me fotec es còps de pè, mès ei faus.
- Juratz vos qu'ei faus?

- Sense cap de dobte.
- Non auetz cercat james enes trampes deth jòc era manèra de víuer?
- Jamès. Qu'è jogat coma jòguen es auti cavalièrs.
- Vos a prestat sòs eth presoèr?
- Òc.
- E l'auetz pagat?
- Non.
- Era amistat que vos a estacat damb eth presoèr, en realitat ua amistat leugèra, non ère des que solem cridar obligades, ei a díder, ua amistat cultivada en cagires de corrèus, ostaus e vaishèths?
- Non.
- Auetz vist es relacions e es listes en poder deth presoèr?
- Òc.
- Podetz díder quauquarren mès sus aguestes listes?
- Non
- Demoratz qu'era vòsta declaracion vos sigue de bèth profit o benefici?
- Non.
- Ne tansebolh un mestièr d'espion a cargue deth govèrn?
- Non.
- Ne cap aute trabalh?
- Non.
- Ac juratz?
- Un e mil còps.
- Aubedís a d'auti motius qu'es de patritisme?
- Non.

Siguec cridat a declarar eth vertuós sirvent deth presoèr, Rogerio Cly, que prestèc damb gran decision eth sòn jurament. Quate ans auie estat ath servici deth presoèr, senzilhament e de bona fe. A bòrd deth vaishèth que hège eth servici de Calais, preguntèc ath presoèr s'auie besonh d'un sirvent, e aqueth lo recebec. Pòc dempús li semblèc sospechosa era conducta deth presoèr, e decidic espiar-lo. En desparièrs viatges que hec ena sua companhia, ena ròba deth sòn patron vedec diuèrsi viatges listes e relacions semblables as qu'èren en poder dera Justícia. Que siguec eth qui treiguec quauques ues d'aqueres listes d'un calaish dera taula deth sòn patron. Vedec qu'aguest mostraue d'autes listes semblables a un cavalièr francés en Calais e d'autes a d'auti cavalièrs tanben francesi, autant en Calais coma en Boulogne. Aimant dera sua pàtria, era sua consciéncia se revoutèc contra tan neres traïsons e denoncièc es hèts. Per çò dera sua aunestetat, assegurèc qu'ère tan irreprochabla qu'arrés s'atrevic jamès a acusar-lo deth panatòri d'ua tetèra de plata, pr'amor que encara que i auie maudidents que l'acusèren un viatge de panatòri d'ua lera, hètes es verificacions, resultèc que non ère de plata, senon d'un metau platejat. Coneishie ath testimni que lo precedic ena declaracion des de sèt o ueit ans abans, mès jamès se tractèren senon per coincidéncia. Non afirmèc que se tractaue de coincidéncies extraordinariament curioses, sense cap de dobte per çò qu'ei public e sabut qu'es coincidéncies ne son per regla generau.

S'entenec per dusau viatge eth sord brunziment des mosques blaues, e eth senhor fiscau dera Corona cridèc ath senhor Mauricio Lorry.

- Ètz vos emplegat deth Banc Tellson, senhor Mauricio Lorry?
- Òc, senhor.
- I auie ena diligéncia d'auti viatjaires?
- Òc, senhor; dus.
- Deishèren era diligéncia aquera net, abans d'arribar a Dover?
- Òc, senhor.

- Guardatz ath presoèr, senhor Lorry, e didetz-mos s'ère un d'aqueri viatjaires.
- Que non posqui díder que ne siguesse.
- Se retire a quauqu'un des vòsti companhs de viatge?
- Anauen es dus tan embolhadi, era net ère tan escura, e es tres sauvèrem tanta resèrva, que m'ei impossible contestar ara pregunta.
- Examinatz mès peth menut ath presoèr, senhor Lorry. Representatz-vo'l embolhat, ena madeisha manèra qu'anauen es vòsti companhs de viatge, e didetz-mos se, pera estatura e corpuléncia, ei impossible que siguesse un des dus viatjaires.
- Non ei impossible.
- Vos non jurarietz qu'er acusat non ère degun d'eri?
- Non.
- Per tant cohessatz que podie èster un d'eri, non ei vertat?
- Qu'ei possible, mès...mès m'en brembi perfèctament qu'es mèns dus companhs de viatge auien...e jo tanben... ua pòur orribla as panaires; e me semble qu'er acusat non ei des que s'espaurissen aisidament.
- E non auetz vist jamès pòur... de ficcion, voi díder, persones que simulen auer pòur quan en realitat non la senten?
- Non, senhor.
- Tornatz a reconéisher ar acusat, senhor Lorry. Vo'n brembatz d'auer-lo vist en bèra escadença?
- Òc.
- Quan e a on?
- Ena mia tornada de França, pòqui dies dempús der incident dera diligéncia, lo trapè en Calais a bòrd deth vaishèth que jo tornaua, e hérem amassa eth viatge.
- A quina ora s'embarquèc er acusat?
- Ja auançada era net. Qu'ère eth solet passatgèr deth vaishèth, exceptat de nosati, e arribèc a darrèra ora.
- Quina ora deuie èster?
- Pòc mès dera mieja net.
- E didetz qu'arribèc eth darrèr?
- Er edart hec que siguesse atau, òc senhor.
- Deishem de cornèr es "edarts". Siguec eth solet passatgèr qu'arribèc a nautes ores dera net, non ei cèrt?
- Òc, senhor.
- Viatjauetz vos solet, o acompanhat, senhor Lorry?
- Damb dus companhs; un cavalièr e ua senhoreta. Es dus son aciu.
- Efectivament, son aciu; parléretz vos damb eth presoèr?
- Molt pòc. Eth temps ère tormentós, era trauèssa longa e pesada, e me la passè de plaja en plaja estirat en fautuèlh.
- Senhoreta Manette!

Se botèc de pès era senhoreta qu'entada era s'auien virat totes es guardades, e entada era se virèren de nauèth en èster cridada. Ath madeish temps qu'era, se lheuec eth sòn pair.

- Examinatz ath presoèr, senhoreta Manette.

Mil còps mès penible siguec entar acusat veder-se dauant d'aquera mainada joena e beròia que lo contemplaue damb pietat, qu'acarar es guardades curioses dera gent qu'aumplie era sala. Sense clucar un uelh, sense que s'alterèsse un solet muscle deth sòn ròstre, tenguec era terribla acusacion deth fiscau dera Corona, es declaracions des testimònis de cargue non artenheren cambiar eth sòn ròstre, mès en veir des deth costat dera tomba era guardada, non de curiosèr, senon de pietat, dera mainada, tot eth sòn nèrvi, qu'ère molt, non ère pro entà frenar era agitacion deth sòn pièch, e enes

esfòrci desesperadi que hec entà tier-se seren, es sòns pòts quedèren descoloridi, tota era sang refluic ath sòn còr.

- Coneishietz vos ath presoèr, senhoreta Manette?
- Òc, senhor.
- A on lo coneishéretz?
- A bòrd deth vaishèth qu‘abans an mentat e ena madeisha ocasion.
- Etz vos era senhoreta mentada peth senhor Lorry?
- Malerosamanet, senhor, sò jo!

Es accents de pietat qu’era mainada sabec botar ena sua votz non adocic bric era deth jutge, que repliquèc damb cèrta severitat:

- Contèste era testimòni as preguntes que se li hèsquen sense hèr observacions ne comentaris... Senhoreta Manette, auéretz bèra convèrsa damb eth presoèr pendent era trauèssa deth Canau?
- Òc, senhor.
- Referitz-la.

Ath miei d’un silenci impausant, comencèc era mainada damb votz fèbla:

- Quan arribèc a bòrd aguest cavalièr...
- Vos referitz ath presoèr? interroguèc eth jutge, arroncilhant es celhes.
- Òc, senhor.
- Donques quan l’ajatz de mentar, cridatz-lo presoèr.
- Quan arribèc a bòrd eth presoèr, se n’encuedèc de qué eth men pair ère molt fatigat e en un estat de salut molt delicat. Tau ère era prostracion deth mèn pair que cranhent que lo damnagèsse era manca d’aire, li premanic un lhet en pònt, ath costat dera escala dera cramba, e jo me seiguí ath sòn costat entà ajudar-lo. Es passatgèrs non èrem que quate. Siguec tan brave eth presoèr, que dempús de pregar-me que lo desencusèssa per atreviment, m’ensenhèc era manèra de botar ath mèn pair ar abric der aire e deth seren, causa que jo non auia sabut hèr. Li prodiguèc atencions ath mèn pair e detalhs que non posqui desbrembar e ne sò segura que les ac prodiguèc de tot còr. Vaquí se com comencèrem a parlar.
- Permetetz-me que vos interrompa. Arribèc solet a bord?
- Non, senhor.
- Guairi l’acompanhauen?
- Dus cavalièrs francesi.
- Que parlauen damb eth presoèr?
- Parlèren damb eth presoèr enquiath darrèr moment. Quan eth vaishèth sarpaue, se dideren adiu d’eth e sautèren en sòn canòt.
- S’escambièren entre eri quauqui papèrs semblables ad aguesti?
- S’escambièren quauqui papèrs, mès non sai com o qué èren
- Semblables ad aguesti ena mida e forma?
- Qu’ei possible, mès non ac posqui assegurar, encara que jo me trapaua apròp deth lòc qu’eri parlauen. Era net ère molt escura e eth presoèr e es cavalièrs francesi se placèren naut de tot dera escala dera cramba, dejós deth fanau qu’ère aquiu. Amiauen, totun, era convèrsa en votz tan baisha, que non entení ua soleta paraula. Vedí, òc, que liegien papèrs, e arren mès.
- Repetitz-mos era convèrsa qu’auéretz damb eth presoèr, senhoreta Malette.
- Eth presoèr siguec damb jo mol sincèr... botèc en jo grana confiança.... siguec molt amable, molt brave, tractèc damb trenda sollicitud ath men pair... e non voleria, acabèc era joena, deishar anar un mar de lèrmes, non voleria correspóner as sòn favors damb declaracions que dilhèu lo prejudiquen.

Es abelhards blaus tornèren a bronzimar.

- Senhoreta Manette, repliquèc eth fiscau, s'eth presoèr non se convenç de qué vos prestatz era declaracion qu'ei eth vòste déuer prestar, qu'ètz obligada a prestar...que non podetz deishar de prestar, contra era vòsta volontat e damb molta repugnància, aurà de cohessar qu'ei cèc. Ajatz era bontat de contunhar.
- Me didec que motivaue eth sòn viatge ahèrs de caractèr nautament delicat e comprometut, ahèrs que dilhèu podien costar seriosi problemes entre pòbles desparièrs, e que per aguest motiu viatjaue jos un nòm supausat. Me didec qu'aguesti ahèrs l'auien amiat a França pocs dies abans, e que probablament, pendent un periòde mès o mens long, l'obligarien a hèr freqüents viatges entre Anglatèrra e França.
- Parlèc d'America, senhoreta Manette? Ajatz era bontat d'especificar mès detalhs.
- Sagèc d'explicar-me es causes que balhèren marge ath conflicte, e me didec que, ena sua pensada, er abús e era injustícia èren deth costat d'Anglatèrra. Higec, en ton umoristic, que dilhèu George Washington ère cridat a arténher ena istòria tan naut renòm coma George III. Mès en tot aquerò non i auie ne ombra de malícia: qu'ac didec arrint e entà passar eth temps.

Eth senhor fiscau dera Corona manifestèc que consideraue de besonh interrogar ath pair dera senhoreta, ath doctor Manette.

- Guardatz vos ath presoèr doctor Manette: vo'n brembatz d'auer-lo vist abans?
- Un solet còp. Que deu hèr tres ans o tres e miei que me visitèc ena mia casa de Londres.
- Podetz dider-mos se siguec eth vòste companh de viatge pendent era trauèssa deth Canau o repetir-mos era convèrsa que tenguec damb era vòsta hilha?
- Ne ua causa ne era auta, senhor.
- Existissen rasons particulars o especiaus que l'empedissen hèr çò que se li demane?
- Existissen, contestèc eth doctor en votz molt baisha.
- Son aguestes eth malastre d'auer patit un captivèri plan long en vòste país natau, sense èster condenmat, e enquia e tot sense èster acusat?

Damb un ton que penetrèc enquiath hons des còrs de toti es presents, contestèc:

- Un captivèri etèrn!
- Auietz recuperat vos recentament era libertat, quan se hec eth viatge ath quau me referisqui?
- Aquerò me diden.
- Non vo'n brembatz vos?
- Non rebrembi arren. Eth mèn cervèth siguec ua net prigonda pendent bèth temps...non posqui díder guaire... des de qué en mèn croton me tenguia a hèr sabates enquia que me trapè en Londres en companhia dera mia estimada hilha. M'acostumè ath sòn tractament... sabi pas com... non sauvi rebrembe deth procès... e fin finau, eth Diu misericordiós auec a ben entornar-me es facultats.

Eth senhor fiscau dera Corona dèc per acabat er interrogatòri, e eth pair e era hilha tornèren a sèir-se.

Qu'arribèc en aguest punt un eveniment singular. Er objècte des acusacions, eth fin qu'en procès se perseguie, ère demostrar qu'er acusat, en companhia de un aute traïdor complice sòn, qu'era sua identitat ère un mistèri en aqueth moment, viatjaires, ena net d'un diuendres deth mes de Noveme de cinc ans endarrèr, ena diligéncia-correu de Londres a Dover, auien baishat pendent era marcha, damb er in de despistar, en un lòc qu'en eth non pensauen quedar-se, des d'a on arreculèren dotze o mès milles enquia arribar en ua plaça fòrta qu'auie arsenau, a on recuelheren es donades que

perseguien. Un testimòni declarèc qu'en dia e ora indicadi auie vist ath presoèr en minjador d'un otèl dera plaça fòrta e der arsenau mentadi, demorant a ua auta persona. Er avocat defensor deth processat ère en tot someter ath testimòni a un interrogatòri tan rigid coma biaishut, sense cap aute resultat qu'assegurar que jamès, ne abans ne dempús dera ocasion indicada, auie vist ath presoèr, quan eth cavalièr d'enòrma perruca, que des deth començament dera vista auie es uelhs tachadi en tet dera Sala, escriuec dues o tres paraules en un papèr, lo doblèc, e ara seguida lo lancèc ath defensor. Aguest, dempús de liéger eth papèr, guardèc damb atencion e curiosèr extraordinaris ath presoèr.

- Didetz vos que ''ètz absoludament segur de qué *ère* eth presoèr?, preguntèc ath testimòni.
- Absoludament.
- Non auetz vist jamès ad arrés que se retire ath presoèr?
- Ad arrés que se li retire tan que posque balhar lòc a ua enganha.
- Guardatz ben ad aguest cavalièr, didec, senhalant ath que venguie de lançar-li eth papèr, e dempús fixatz-vos ben en presoèr. Qué me didetz? Non ei vertat que se retiren fòrça?

A maugrat dera deishadesa e era negligéncia deth cavalièr deth papèr i auie entre eth e eth presoèr ua retirada notabla entà suspréner non solet ath testimòni, senon tanben a guaires persones se trapauen ena Sala. Eth president deth tribunau supliquèc ath mentat cavalièr deth papèr que se treiguesse era perruca, e era retitada se hec molt mès notabla. Preguntèc eth president ath senhor Strayver, qu'ère er avocat defensor, s'aurien d'encausar per delicte de traïson ath senhor Carton, nòm deth cavalièr deth papèr, ara quau causa eth defensor responec que non, mès que desiraue preguntar ath testimòni se credie que çò que s'a passat un còp non se pòt repetir, s'auesse gausat parlar damb tanta seguretat e fermesa s'abans auesse vist aqueth exemple clar dera sua temeritat, s'era vista d'ua persona que tan se retire ath presoèr non aurie estat un còp dur contra era sua confiança, etc. etc. Eth resultat d'aguest incident siguec anequelir eth testimòni, destruir er efècte dera sua declaracion, e trèir tot eth valor as sues manifestacions.

Eth brave Jeremias *Lapa*, que seguie eth cors dera vista sense pèrder paraula e gèst, li calec escotar se com eth defensor viraue era truèita qu'eth fiscau e es testimònis auie servit ath Jurat, dident qu'er excèls, eth sublim patrióta Barsad, ère un espion mercenari, un vil traïdor, un traficant en sang que non coneishie era aunestetat ne era vergonha, eth reptil d'anma mès nera existit en mon des de qu'aqueth maudit Judes ath quau se retiraue fisica e moraument, lo desonorèc damb era sua preséncia. Afirmèc qu'eth miralh deth sirvent, er innocent Cly, ère amic e complice de Barsad, e digne d'estar-ne per cèrt, qu'es uelhs tostemps dubèrts d'aqueri miserables fausificadors e perjurs decidiren convertir en victima dera sua cebesença ath presoèr, en tot profitar entàs sòns abominables fins era circonstància de qué aqueth, francés d'origina, hège freqüents viatges entre Anglatèrra e França per ahèrs de familha que non podie explicar, e que non explicarie eth presoèr, encara qu'eth sòn silenci li costèsse era vida, donques que l'ac proïbien nautes consideracions. Demostrèc qu'es manifestacions hètes pera senhoreta Manette, qu'era sua angonia en hèr-les toti auien vist, non auien era mendre importancia ne èren arren mès que galantaries innocentes molt normaus en un joen que trape en un viatge a ua mainada beròia, exceptat de çò que se referís a George Washington, qu'ena sua pensada resultaue tan extravagant que solet coma facècia absurda se podie considerar. Higec que darie era Justícia pròves evidentes de feblesa se persutaue ena idèa de perseguir ua popularitat estèrla en tot profitar baishes antipaties e temors nacionaus qu'eth senhor fiscau dera Corona auie tengut en sòn infòrme, eth quau, en realitat, non auie mès fondament que dolentises e viletats d'ua declaracion qu'era sua mala fe sautaue ara vista, declaracion prestada damb er in deliberat de desfigurar es hèts, declaracion que còste qu'era Justicia, entà vergonha nòsta, some un error lamentable ara interminabla seria des qu'a cometut.

Eth president, coma s'aquerò que venguie de manifestar eth defensor non siguesse expression exacta dera vertat, interrompec damb cara ombriua ar orador, entà díder, damb grèu gèst, que l'ère

impossible seguir ocupant eth sòn naut sèti se se l'obligaue a tolerar allusions tan desagradiues.

Interroguèc eth defensor as escassi testimònis de descargue, e ara seguida, es auditors les calec admirar es esfòrci hèts peth senhor fiscau dera Corona entà tornar deth revés eth vestit qu'eth defensor auie confeccionat entath Jurat. Çò mès important deth sòn discors siguec assegurar mil e un còps qu'es eroics Barsad e Cly èren mil viatges mès vertuosi de çò qu'ara prumeria auie dit, e eth presoèr mil e un còp mès criminau. Eth president, en sòn infòrme finau, balhèc torns e mès torns ath vestit confeccionat peth fiscau e sagèc de des.hèir es costures deth presentat peth defensor, en tot demostrar tendéncies decidides a premanir damb un e un aute era mortalha deth presoèr.

Se retirèc eth Jurat a deliberar e es grani abelhards blaus deishèren enténer un aute còp es sòns desagradius mormolhs.

Eth movement, es mormolhs generaus, era expectacion que de toti es testimònis dera vista s'auie apoderat, non sigueren part entà qu'eth senhor Carton, que contunhaue seigut e guardant ath tet, cambièsse era sua actitud ne eth sòn lòc. Mentretant, eth sòn amic eth senhor Stryver, recuelhent es papèrs qu'auie dauant, conversaue damb es persones qu'auie mès apròp e de quan en quan tachaue guardades d'ansietat ath Jurat, mentre toti es espectadors se botjauen mès o mens, ja separant-se ja amassant-se de nauèth, mentre eth madeish president abandonaue eth sòn sèti entà passejar pera plataforma, balhant motius entà qu'es presents sospechèssen qu'er estat dera sua animositat ère luenh d'èster tranquil, eth senhor Carton s'estaue regaudit en sòn sèti, damb era perruca miei inclinada, es mans ena pòcha, coma indiferent a toti e a tot, tachadi en tet es uelhs coma les auie auut pendent tot eth dia.

Totun aquerò, eth senhor Carton vedie mès detalhs dera scèna que dauant des sòn uelhs se desvolopaue de çò qu'a prumer còp de uelh semblaue. Pròva d'aquerò n'ei eth eth de qué, quan era senhoreta Manette, renduda jos eth pes de tantes emocions, queiguec miei estavanida enes braci deth sòn pair, siguec Carton eth prumèr que se n'encuedèc, e eth prumèr qu'acodic a botar-i remèdi, en tot díder:

- Garda! atietz vos ad aguesta senhoreta... Ajudatz ath cavalièr entà que la trèigue dera Sala... Non vedetz qu'ei a mand d'estavanir-se?

Toti se botgèren a compassion en veir que retirauen ara senhoreta dera Sala, e non auec ua soleta persona que non autregèsse es sues simpaties ath pair. Era scèna, que non podie mens que rebrembar ad aguest es ans inacabables dera sua non meritada preson, li deuec afectar prigondament. Pròva d'aquerò ne siguec era intensa agitacion interiora que li costèc er interrogatòri, agitacion qu'ad arrés passèc inavertida.

Moments dempús se presentaue eth Jurat e per boca deth sòn president manifestaue que, en non auer-se botat d'acòrd, se volie retirar de nauèth.

Eth president dera Sala, qu'era sua imaginacion l'aumplic, se non s'enganhen quauqui maliciosi, eth retrait de George Washington, manifestèc cèrt estonament en saber qu'eth Jurat non s'auie botat d'acòrd, mès accedic a que se retirèssen de nauèth entà deliberar, e sense cap de dobte, enta imitar era sua conducta, se retirèc eth tanben. Era vista s'auie tardat tot eth dia e ère de besonh alugar es lums dera Sala de Justícia. Circulèren rumors de qué es deliberacions deth Jurat serien longues, e plan per aquerò es espectadors comencèren a gésser entà préner bèth refrigèri, e er acusat siguec amiat ena part mès luenhana dera barra, a on cuelhec sèti.

Eth senhor Lorry, qu'auie gessut acompanhant ara senhoreta Manette e ath sòn pair, tornèc a campar de nauèth e cridec damb senhaus a Jeremias *Lapa*.

- Se voletz préner bèra causa, Jeremias, ac podetz hèr, mès sense aluenhar-vos massa d'aciu. Ei de besonh que quan entre eth Jurat vos trapètz ath mèn costat, donques qu'en Banc demoren impacients era notícia deth veredicte. Qu'ètz vos eth messatgèr mès rapid que coneishi e poiratz arribar ath Tribunau deth Temple fòrça abans que jo.

Lapa hec ua reveréncia molt graciosa, sabi pas se pera confiança qu'ena sua persona botaue eth senhor Lorry, o se peth chelin que venguie de méter enes sues mans.

En aqueth moment abandonèc eth sòn sèti eth senhor Carton e cuelhec dera espatla a Lorry.

- Com se trape era senhoreta? preguntèc.
- Terriblament aclapada, mès eth sòn pair sage de consolar-la, e semble que se trape milhor qu'abans de gésser dera Sala.
- L'ac vau a díder ath presoèr. Un cavalièr tan respectable coma vos non ei bon que li parle en public.

Se rogic tot Lorry, sense cap de dobte perque vedec qu'auien liejut es sòns pensaments que l'embargauen en aqueth instant, e Carton s'endralhèc de cap ara barra. Non mos cau díder que Jeremias *Lapa* lo seguic damb es sòns uelhs, damb es sues aurelhes e damb totes es pues qu'ornauen eth sòn cap pelut.

- Senhor Darnay, cridèc Carton.

Eth presoèr se lheuèc de seguit

- Ei normau que desiretz auer notícies dera testimòni senhoreta Manette. Que se trape milhor; ja s'a passat çò mès intens dera sua agitacion.
- Damb tota era mia auma me sap degrèu auer estat era causa d'era. Auratz era bontat de hèr-l'ac saber ada era en mèn nòm?
- Ac harè, s'atau ac desiratz.

Era actitud de Carton ère tan indiferenta, que tocaue era insoléncia.

- Ac desiri molt, e vos balhi a vos es gràcies mès cordiaus, contestèc eth presoèr.
- Qué demoratz, senhor Darnay?, preguntèc Carton, miei virat d'esquia ath sòn interlocutor.
- Çò pejor.
- Que hètz ben, donques que demoratz çò que probablament serà. Ça que la, era naua retirada deth Jurat permet abrigar esperances.

Jeremias *Lapa* s'aluenhèc sense enténer mès causes. Aquiu, dejós deth gran miralh que reflectie es dues cares, quedèren es dus òmes, tan semblables pes sues faccions e tan desparièrs en çò qu'a formes e actitud se referie.

Se passèc lenta, etèrna, ua ora e mieja mès. Eth messatgèr deth banc, dempús de préner un refrigèri, s'auie seigut e s'auie adormit en un banc, quan l'enrodèc era ondada umana que clamorosa invadie de nauèth era Sala.

- Jeremias! Jeremias! cridèc eth senhor Lorry, sajant d'apressar-se ara pòrta.
- Que sò aciu, senhor... mès me cau daurir-me pas a còps de code s'ei que voi tornar a entrar!

Lorry estirèc un braç e l'autregèc un papèr.

- Volant!... l'auetz ja?
- Òc, senhor.

En papèr i auie escrita ua soleta paraula: "Absòlvut"

- S'aguest còp auéssetz escrit vos "Ressuscitat", gasulhèc *Lapa* en virar era esquia, ja saberia jo se qué signifique tot aquerò.

Que siguec era soleta causa que podec díder, o pensar, o hèr, mentre non se vedec dehòra deth Old Bailey, pr'amor qu'era gent gessie coma un torrent desbordat emportant-se e arrossegant a guairi trapauen peth dauant. Es mormolhs qu'èren semblables ath fòrt ressonar des abelhards blaus que s'escampilhen decebudi en trapar-se privadi des dèishes poirides que se pensauen trapar.

IV.- Enorabona

Trescolauen pes lords e tenebrosi correders der edifici deth tribunau es darrèrs sediments der aguisat uman que pendent tot eth dia auie borit ena Sala, quan eth doctor Manette, Lucia, era sua hilha, eth senhor Lorry, er avocat defensor e eth procurador dera defensa, formauen un grop ar entorn de Carles Darnay, botat en libertat un moment abans, ath quau dauen felicitacions e enorabones per çò d'auer-se escapat lèu miraculosament dera mòrt.

Qu'ère escassa era lum, mès enquia e tot ara lum d'un ludent solei d'ostiu l'aurie estat dificil reconéisher en seren e intelligent ròstre e còs capinaut deth doctor, ath sabatèr dera gòlfa de París. Ça que la, ère impossible veder-lo un còp sense experimentar ua fòrça irresistibla d'examinar-lo de nauèth, encara qu'er observador non auesse auut era ocasion d'escotar eth ritme tenebrós dera sua votz prigonda, ne reparar ena espècia de broma que hège ombra ara sua fesomia sense motiu aparent. Qu'ei que non li calie que causes extèrnes evoquèssen ena sua anma, coma s'auie passat ena Sala de Justícia pendent era vista, ressons dolorosi des sues passades angonies; aguesti brotauen espontanèament e quan brotauen, l'embolhauen en quauquarren atau coma un vel funèbre que non podien veir es que desconeishien era sua trista istòria.

Solet era sua hilha artenhie hèr húger dera sua ment es neri rebrembes que lo perseguien tu per tu. Lucia ère eth hiu d'aur que lo junhie a un passat anterior as sues misèries e a un present posterior as sues desgràcies. Era doça musica dera sua votz, era alegria que reflectie era sua polida cara, eth contacte damb era sua man, lèu tostemp exercien en eth ua influéncia benefica decisiva, e digui lèu tostemp, perque auie agut ocasions, encara que non massa, qu'en eres eth poder dera mainada auie tumat contra era sua tristesa. Lucia abrigaue era doça esperança de qué aguesti cassi non se repetirien.

Darnay auie saborejat eth plaser de punar era man dera joena, e dempús de hèr veir damb frases ferventes era sua gratitud, s'auie virat entath sòn defensor, eth senhor Strayver, ath quau balhèc es gràcies calorosament. Strayver, òme qu'a penes auie trenta ans d'edat, encara que semblaue de cinquanta, robust, gròs, ròi, fanfarron e refractari a tota sòrta d'impulsi de delicadesa, auie eth secret d'adaptar-se, morau e fisicament, a tota sòrta de companhies e convèrses, ère normau que madeish se podie adaptar as mil e ua petitesa restacades damb era vida.

Encara amiaue botada era tòga e era perruca. Quan anaue a contestar ath sòn defenut, virèc sus es sòns talons, de sòrta qu'eliminèc deth grop ar innocent senhor Lorry, e didec:

- Celèbri infinitament auer-vos trèt deth trebuc damb aunor, senhor Darnay. Qu'auetz estat vos victima d'ua persecucion infama, brutaument infama, mès que molt ben aurie pogut acabar coma volien es vòsti enemics.
- Es obligacions que damb vos è contractat non prescriuràn jamès, responec eth joen sarrant fòrtament era man der avocat.
- Qu'è hèt damb vos tot çò qu'è pogut, senhor Darnay, e me pensi que posqui autant coma pòt quinsevolh aute òme.

Es darrères paraules auien ua responsa obligada que deuie e podie balhar quinsevolh des que formauen eth grop. La dèc eth senhor Lorry, probablament interessada, ei a díder, entà que de nauèth l'admetesse en grop.

- Mès, fòrça mès que cap aute òme, didec.
- Ac credetz atau? preguntèc Stryver. Perfèctament. Auetz estat vos testimòni de tota era vista, e auetz motius entà saber çò que didetz. Ath delà, ètz òme de negòcis.
- En qualitat de tau, repliquèc Lorry, ath quau er avocat auie metut en grop dera madeisha

manèra que l'auie trèt abans, ena mia qualitat de tau, prègui ath doctor Manette que bote punt e finau ad aguesta conferéncia pr'amor de poder-mos retirar cada un ara sua respetiua casa. Era senhoreta Lucia non se trape ben, eth senhor Darnay a passat un dia terrible, e toti èm rendudi.

- Parlatz per vos, senhor Lorry, parlatz per vos, didec er avocat. A jo me demore ua net de molt trabalh.
- Que pàrli per jo, repliquèc Lorry, e peth senhor Darnay, e pera senhoreta Lucia e... Non credetz vos, senhoreta Lucia, que posqui parlar per toti nosati?, preguntèc dirigint-se ara joena, encara que guardant ath madeish temps ath sòn pair.

Era cara der ancian aqueric ua expression indefinibla en tachar en Darnay ua guardada intensa. En front deth prumèr se merquèren prigondes rufes, es sòns pòts se crispèren e pòc a pòc es sues guardades exprimiren repugnància, maufidança e temor.

- Pair mèn!, gasulhèc ara sua aurelha, ath còp que li sarraue era man.

Er ancian, qu'eth sòn ròstre s'anèc illuminant pòc a pòc se virèc entara hilha.

- Anem entà casa, pair mèn?, didec era mainada.

Eth doctor alendèc prigonda e longament, e contestèc:

- Òc.

Es amics deth presoèr, as quaus eth auie hèt crèir que non serie botat en libertat aquera net, s'auien ja escampilhat. Lèu totes es lums qu'illuminauen es estrets correders der edifici sinistre, qu'a londeman s'auplirie un aute còp de gent desirosa d'emocions, s'auie amortat. Er avocat defensor se retirèc eth prumèr, entà anar a cambiar-se de ròba, e Lucia Manètte cridèc a un coche, se didec adiu des senhors Lorry e Darnay e se hec amiar ena sua casa, acompanhant ath sòn pair.

Ua auta persona que non auie format part deth grop ne auie escambiat ua soleta paraula damb degun des que lo formauen, se separèc dera paret qu'ere apuat e, tanlèu coma se perdec de vista eth coche, s'apressèc silenciosament coma ua ombra a Lorry e a Darnay que s'auien quedat en trepader parlant.

- Òla, senhor Lorry! didec. Semble que ja es òmes de negòci s'atrevissen a parlar damb Darnay, non? Be ne genèren de conflictes es negòcis! Arririetz vos, Darnay, se sabéssetz es lutes qu'es òmes de negòcis les cau sostier entre es sòns impulsi naturaus e es exigéncies dera sua posicion.
- Que ja héretz abans aguesta madeisha consideracion, senor Carton, repliquèc Lorry, tot rogit. Nosati, es òmes de negòci, es que servim a ua casa, non èm patrons de nosati madeishi. Mès qu'en nosati mos cau pensar ena casa.
- Ja ac sai, ja ac sai, senhor Lorry! contestèc Carton damb negligéncia. Me harie dò que vos shordéssetz. Ja sai que non ètz vos pejor qu'es auti e enquia e tot gausaria díder qu'ètz fòrça milhor.
- Entà díder era vertat, cavalièr, non acabi de compréner era vòsta ingeréncia. Perdonatz-me, s'en tot emparar-me enes mèns ans, vos parli damb libertat dilhèu excessiua, mès non veigui que vos ajatz arren a veir enes nòsti ahèrs.
- Ahèrs! Valguem Diu, senhor! Jo non è ahèrs.
- Qu'ei un malastre que non les ajatz.
- D'acòrd.
- Pr'amor que se les auéssetz, les tieríetz bèra atencion.

- Non, amic mèn, non! Podetz estar-ne segur de qué non les tieria era mendre atencion!
- Plan ben, senhor! exclamèc Lorry, ath quau aumplic d'indignacion era indiferéncia deth sòn interlocutor. Que podetz díder çò que volgatz, mès ei molt bon e respectable auer negòcis, e s'en determinades ocasions es negòcis impausen silenci, restriccions e empediments, d'aquerò s'encarguen aqueri que, coma eth senhor Darnay, son cavalièrs generosi... Senhor Darnay... molt bona net. Vos feliciti damb tota era efusion dera mia anma e vos desiri ua prospèra e erosa vida...Cochèr!

Un shinhau incomodat damb eth madeish, e plan que òc, mès damb eth sòn interlocutor, eth senhor Lorry cuelhec ar assaut eth coche e se hec amiar entath Banc Tellson. Carton, que flairaue a vin, e qu'era sua fortalesa, per çò des aparences, non ère era sobriedad, deishèc anar ua arridalhada, e se virèc entà Darnay.

- Estranhs capricis amie er edart, senhor Darnay!, exclamèc Carton. Podetz vos supausar qu'aguesta net vos traparíetz aciu cauishigant es pèires deth carrèr en companhia deth vòste *alter ego*?
- Com ac podia supausar s'enquia e tot eth hèt de pertànher ad aguest mon me semble un saunei?, contestèc Darnay.
- Que non m'estranhe, dempús de çò d'apròp que se trapaue er aute. Nòti ena vòsta votz ua cèrta feblesa, senhor Darnay.
- Qu'ei que comenci a creir que me trapi fèble, senhor Carton.
- Per qué non minjatz, donc? Jo ja è minjat, mentre aqueri abelhards se botauen d'acòrd sus eth mon que vos auríetz de viuer. Vos vau a acompanhar ena tauèrna mès pròcha a on poiratz minjar aquerò que volgatz.

Passant sense mès ceremònies eth sòn braç peth de Darnay, Carton se metec a caminar entath carrèr Fleet, non tardant-se a trapar ua tauèrna. Eth responsable acompanhèc as nauèth arribadi entà un petit quarto reservat, a on Darnay remetec es sues fòrces. Carton, seigut ena madeisha taula dauant de Darlay, se hec mestrar ua botelha de vin.

- Vos anatz convencent de qué pertanhetz encara ad aguest mon terrèstre, Darnay?, preguntèc Carton.
- A penes m'en posqui encuedar deth temps e deth lòc, mès cohèssi que lèu me n'è convençut de çò que vos didetz.
- E vos auratz convençut damb immensa satisfaccion!, exclamèc Carton d'amb cèrt ton d'amarum e aumplint de nauèth eth veire, que per cèrt ère des mès grani. De jo posqui díder qu'eth mèn màger desir serie desbrembar que formi part d'eth. Ne eth mon a entà jo arren de bon...se non ei eth vin, ne jo è arren de bon entath mon. Per çò que hè ad aquerò, qu'èm dera madeisha locada, mos retiram pro... Plan que tanben sò en tot creir que tanben vos e jo mos retiram en tot, non?

Carles Darnay, que sus eth pesaue encara era influécia des emocions deth dia, se tardèc un shinhau a contestar, simplament perque non sabie qué contestar as extravagantes paraules deth sòn interlocutor. Quan ac hec, se mostrèc perfèctament d'acòrd.

- Ara qu'auetz hèt aunor ath repais, senhor Darnay, per qué non lheuatz ua copa? Per qué non brindatz vos?
- Lheuar era copa? En aunor de qui?
- En aunor e pera salut dera persona qu'eth sòn nòm auetz ena punta dera lengua. Que lo deuetz auer, l'auetz, juraria que non m'enganhi.
- Brindi, donc, pera senhoreta Manette!
- Ara salut dera senhoreta Manette!

Tachada ua guardada insolenta en Darnay, mentre s'avalaue eth contengut deth veire, Carton fotec eth sòn contra era paret dempús de béuer, e se hec brigalhs. Ara seguida toquèc era campaneta e ne demanèc un aute.

- Qu'ei ua mainada encantadora, qu'ena sua companhia serie deliciós hèr un viatge en coche, non? preguntèc, aumplint de vin eth veire que venguien de hèr-li a vier.
- Òc, contestèc secament e damb un leugèr arroncilhament de celhes Darnay.
- Digna de compassion e de que per era se hèsquen vertadères lhocaries. Com vos trapatz? A fe de Diu, que s'ac vau de veder-se en perilh d'èster condenmat a mòrt a truca de convertir-se en objècte de simpaties e compassion: que me didetz vos, Darnay?

Er interpelat sauvèc silenci.

- Que l'agradèc fòrça escotar eth messatge qu'a trauès mèn l'enviéretz vos. Non m'ac didec, mès ac supausi.

Era allusion siguec a manèra de recordatòri entà Darnay. S'en brembèc qu'eth sòn desagradiu companh l'auie prestat un servici en aqueth dia malerós e li balhèc es gràcies, en tot amiar era convèrsa entà aqueth incident.

- Ne me cau que me balhetz es gràcies, ne les meriti, repliquèc heredament Carton. Prumèr de tot, non sabia se qué hèr, e en dusau lòc, sabi pas se per qué ac hi. Me permeteratz que vos hèsca ua pregunta, senhor Darnay?
- Totes es que volgatz, entad aquerò vos autregen tot eth dret es favors que m'auetz prestat.
- Pensatz vos que m'ètz simpatic?
- Era vertat... senhor Carton... responec Darnay, totafèt desconcertat, non se m'a acodit hèr-me aguesta pregunta.
- Hètz-vo-la ara.
- Que vos comportèretz damb jo coma se jo vos meritèssa bèra simpatia, mès se me cau díder çò que senti, me pensi que non ne sò de simpatic entà vos.
- E jo pensi çò madeish que vos, observèc Carton. Comenci a formar-me ua opinion excellenta dera vòsta intelligéncia.
- Causa que non a d'èster obstacle, repliquèc Darnay, hènt sonar era campaneta, entà que jo siga prigondament agraït e entà que mos diguem adiu sense racacòrs mutuaus.
- Plan que òc, contestèc Carton. Didetz vos que me quedatz agraït?
- Ac digui e ei atau.
- Alavetz, gojat, hè-me a vier un aute veire d'aguest madeish vin, e desvelhatz-me deman tàs dètz.

Pagat eth compde, se lheuèc Darnay, li balhèc era bona net e s'endralhèc entara pòrta. Carton, sense contestar es bones nets, se lheuèc tanben, guardèc damb expression anujada ath que se n'anaue, e didec:

- Dues paraules senhor Darnay. Credetz vos que sò embriac?
- Creigui qu'auetz begut molt, senhor Carton.
- Ac credetz sonque? Que sabetz perfèctament qu'è begut.
- Donques que vos entestatz, diderè que, sai qu'auetz begut.
- Alavetz, dilhèu sabetz tanben se per qué è begut. Que sò un decebut, un desenganhat. Ne a jo m'impòrte era sòrt de cap òme ena tèrra, ne cap òme dera tèrra se'n brembe dera mia persona.
- Causa que non dèishe d'èster ua desgràcia. Aurietz d'auer balhat milhor usatge ath vòste

talent.

- Pôt èster qu‘ajatz rason, e pòt èster que vos enganhetz malerosament. Non vos vantetz, totun, amic mèn, que non sabetz qué vos resèrve eth futur... Bona net!

Quan se quedèc solet, aqueth òme singular cuelhec eth candelèr, s’apressèc a un miralh qu’ère penjat ena paret e examinèc pèth menut e detalhadament era imatge reflectida ena sua lisa superfícia.

- T’ei simpatic aguest òme? gasulhèc, coma se dirigisse era pregunta ara sua pròpria imatge.
- Per qué a d’èster simpatic entà tu un òme que se te retire? Dilhèu as tu bèra causa que posque agradar ad arrés? Pro sabes que non. Non acabi de compréner eth per qué deth cambiament... Maudit sigues!... E òc ma hè que se merite simpatia er òme que te ditz aquerò qu’auies pogut èster e aquerò qu‘en realitat ès!... Vai!... Ditz-ac ja e damb sinceritat! Tu aborrisses ad aguest individú!

Coma s’eth vin siguesse entada eth era hònt de consolaments, en pòques menutes hec passar ath sòn estomac eth veire de vin e quedèc esclipsat ena madeisha taula, apuat eth cap entre es sòns braci.

V.- Eth chacal

En aqueri tempsi, se rendie culte vitau ara botelha. Se jo especifiquèssa e detalhèssa aciu era quantitat de vin e de ponche qu'un òme s'avalaue pendent ua net, sense qu'era sua reputacion de perfècte cavalièr patisse eth mendre detriment, solide que passaria dauant des lectors coma un exagerat ridicul. Es òmes beuien molt, e non èren cèrtament excepcion dera règla es sabents deth fòr ne es notables en quinsevolh auta rama dera sabença umana, que jamès a estat era sciéncia barralha entre qui la posedís e es autars de Baco. Non ei d'estranhar per tant, qu'eth senhor Stryver, letrat qu'auançaue damb pas de gigant peth camin dera lucrativa profession, rendesse culte tan constant ara botelha coma as esponges mès resèques dera comunitat de plaidejaires.

Favorit en Old Bailey e indispensable en tribunau cridat *Sessions*, Stryver separaue damb eth pè es gradons dera escala a mida que les anaue deishant endarrèr. Cada dia, en un o en un aute tribunau, era ròia cara de Stryver brotaue d'entre ua capa de perruques semblabla ath virasolei que quilhe eth sòn cap sus un plantèr de ludentes flors.

Qu'auien observat en fòr que Stryver, ath començament dera sua carrèra, encara qu'ère òme sòlt de lengua, mancat d'escrupuls, prèst a tot, gausat e procaç, ère mancat dera facultat de trèir era esséncia, eth medoth des infòrmes e des pròves testimoniaus, que tan indispensable l'ei a quinsevolh avocat, mès posteriorament, hec en aguest ahèr progrèssi meravilhosi. Guaire mès trabalhaue, mès aisidament arribaue ath hons, ath medoth des ahèrs, en hèr notar que, encara qu'auie eth costum de passar-se es nets de clar en clar uedant botelhes en companhia de Carton, es punts qu'auie de tractar a londeman ne s'esfaçauen dera sua ment, ne s'escurien.

Sydney Carton, eth mès guiterós exemplar dera umanitat, ère er alliat mès poderós de Stryver. Sus eth liquid qu'entre es dus s'avalauen aurie pogut flotar perfèctament un vaishèth de tres pònts. Un e un aute amiauen era madeisha vida, un e un aute alongauen es sues orgies enquiara maitiada, e mès d'un còp vederen a Carton, ja ben naut eth solei, en tot dirigir-se damb pas trantalhant ara sua casa o ar estrat deth tribunau.Non manquèren maliciosi qu'assegurèren que Carton, se non ère ne arribarie jamès a èster un leon, òc qu'ère un tigre excellent, e que, en qualitat de tau, prestaue preciosi servicis ath sòn amic Stryver.

- Es dètz, senhor, didec er encargat dera tauèrna, ath quau Carton l'auie encargat que lo desvelhèsse. Es dètz dera net.
- Qué se passe?
- Que son es dètz, senhor.
- E qué? Es dètz dera net?
- Òc, senhor. M'encarguèc que lo desvelhèssa ad aguesta ora.
- A, plan! Ja m'en brembi! Qu'està ben.

Non sense sajar de dormir un aute còp, causa qu'eth tauernèr combatie en tot remòir de contunh eth huec e hèr sorrolh, Carton decidic lheuar-se e gésser. Dempús d'auer refrescat eth sòn cap hènt un passeg cuert, s'endralhèc entath burèu de Stryver.

Er oficiau de Stryver, que jamès assistie as conferéncies qu'aguest celebraue damb Carton, auie gessut, e per tant, li calec daurir era pòrta ath visitaire eth madeish Stryver en persona. Anaue en blòda e sabatilhes, e es sòns uelhs ludien entre dus cercles violetes semblables as que caracterizen a toti es que hèn o an hèt vida leugèra.

- Qu'arribes un shinhau tard, Carton, didec Stryver.
- Pòc mès o mens ara ora de tostemp, dilhèu quinze menutes mès tard.

Ambdús entrèren en burèu, estança non massa grana, plia de libres e de papèrs. Ludie en era ua lum deliciosa. Sus era taula de trabalh, humejaue ua teièra entre molons de papèrs e botelhes de rom, de brandy e de vin, e entre terròcs de sucre e citrons.

- Veigui que ja t‘as avalat era botelha de costum, Carton.
- Aguesta net que sigueren dues. Siguí en tot minjar damb eth mèn client d’aué... o guardant se com minjaue, qu’ei madeish entath cas.
- Que balhères ar ahèr un torn vertadèrament singular, Carton, en tot tirar-me era atencion entad aquerò referent ara identificacion der acusat. Com dimònis se t’acodic semblabla causa?
- Bè! vedí qu’ère un bon mosso, molt beròi, e pensè qu’atau poiria èster jo, a pòc qu’era sòrt m’auesse favorit.

Stryver deishèc anar ua arridalhada.

- Era sòrt s’a de trapar trabalhant, amic mèn, atau, donc.... a trabalhar!

Damb cara mès que mejanament escura s’aleugeric eth chacal dera ròba, entrèc ena estança deth costat, e non se tardèc a gésser damb un farrat d’aigua, ua gibrelha e ua o dues tovalhòles. Trempèc damb aigua hereda es tovalhòles, s‘embolhèc eth cap damb eres, se seiguec dauant dera sua taula, e didec:

- Que podem començar.
- Non ei molt eth trabalh que mos cau aguesta net, Carton.
- Guaire?
- Dus protocòls.
- Balha-me sustot eth pejor.
- Vaquí es dus...Mans ara òbra!

Eth leon deth fòr se seiguec en un fautuèlh mentre eth chacal cuelhie ua cagira.. Sus era taula, interpausada entre es dus, i auie dues botelhes e veires. Un e un aute recorrien ada eri plan soent encara que de forma desparièra: beuie eth leon, abstrèt era mager part deth temps, o coma molt huelhetejant de forma indiferenta quauque document pòc important, mès eth chacal, damb tau ardor e entosiasme s’autrejaue ath trabalh, que lèu jamès seguien es sòns uelhs eth movement des mans quan aguestes anauen ara cèrca deth veire en tot passar-se que mès de quate còps ère paupant un o dues menutes abans de trapar eth veire e hèr-se-lo vier as sòns pòts. En dues o tres ocasions deuec trapar tan complicat er ahèr qu’estudiaue, que considerèc necessari lheuar-se dera cagira e umetejar es tovalhòles de nauèth.

Ath cap d’ua estona artenhec eth chacal premanir ath leon ua parva acceptabla, e se l’aufric. Eth leon sagèc de digerir-la damb suenh e precaucions esquistes separant quauqui minjars, prescindint de quauqui composants e hènt acertades observacions, que li semblèren ben ath chacal. Digerida era parva, eth leon s‘estirèc sus eth fautuèlh, mentre eth chacal, dempús de reforçar-se de nauèth a truca de libacions e de compresses d’aigua hereda, se tenguec ara confeccion dera dusau parva, que li siguec mestrada ath leon dera madeisha manèra qu‘era anteriora. Es relòtges dauen ja es tres dera maitiada.

- Ara qu’auem acabat, Carton, preneram un ponche.

Se treiguec eth chacal es tovalhòles deth cap, badalhèc, s’estirèc, e premanic eth ponche.

- Qu’auies rason, Carton, per çò que hè as testimònis d’aguest maitin: tot gessec de meravilha.

- Me semble que l'è tostemp era rason, gausaries díder çò contrari?
- Non, òme, non! Que vies aué damb mala encolia, amic. Que non serà massa que la padegues damb un bon rajòu de ponche.

Eth chacal contestèc damb un gronhamentt, mès seguint eth conselh.

- Eth brave Sydney Carton, avocat dera Facultat de Zorrilandia, ei ua sòrta de balançader, observèc Stryver. Tan lèu ei naut de tot, coma baish: en ua menuta se lo ve hèt huec, e dempús tot desesperacion.
- A, òc! repliquec Carton, deishant anar ua alendada. Ja d'estudiant m'encoratjauen es ahèrs des mèns condiscipols, fòrça mens còps es mèns.
- Mès per qué non?
- Qué me sai! Per temperament, supausi.

Se seiguec, dites aguestes paraules, damb es mans ena pocha, estirades es cames e guardant eth huec.

- Non se pòt remir, Carton, didec Stryver ar ancian estudiant dera Facultat de Zorrilandia, qu'eth tòn temperament, era tua manèra d'èster, ei e a estat tostemp defectuosa. Ès mancat d'energia, d'unitat de prepaus. Guarda-me a jo.
- Sermons ad aguestes nautades? exclamèc Carton arrint cinicament. Qu'ei ara quan creigui tot aquerò deth diable predicador....
- Com è pogut arribar a on è arribat? Com ocupi eth lòc qu'ocupi?
- En part, gràcies ara mia collaboracion, supausi jo. Mès deishem aguestes discusions que non mos amien ad arren practic. Tu hès çò que vòs, tostemp as figurat en prumèra linha, e jo, en cambi, è estat tostemp ena darrèra.
- Qu'auí besonh de daurir-me camin, se volia plaçar-me en prumèra fila, donques que non sai jo auèr neishut en era, repliquèc Stryver.
- Que non auí er aunor de presenciar era ceremònia deth tòn neishement, mès me pensi que, en arribar en mon, te deishèren entre es privilegiadi.

Es dus interlocutors deishèren anar ua arridalhada.

- Abans d'estudiar ena universitat de Zorrilandia, repliquec Carton, mentre estudeàuem, e dempús que d'era gessèrem gradoadi figuraues en linha desparièra dera mia. Enquia e tot en París quan èrem en tot aprèner a gasulhar eth francés e aquerir quauques nocions de dret francés, e familharizar-mos damb d'autes pegaries franceses, que d'arren mos servissen, ères *quauquarren*, mentre que jo siguí tostemp *En Arrés.*
- Qui n'auie eth tòrt?
- Per vida mia que non serè jo qui assegure qu'eth tòrt non siguec tòn! Bories tu tan, te destacaues tan, te botjaues, t'agitaues en taus tèrmes, que non sai se podia jo hèr ua auta causa qu'estar-me embolhat en ombres e condemnat ath repaus... Mès deishem aguest tèma, que non ei guaire agradiu, a fe mia, parlar deth passat escur d'un, a punta deth dia.
- Perfèctament, didec Stryver lheuant eth veire. Parlaram dera tua beròia testimòni. Non te semble qu'ei un tèma mès agradiu?

Que non ne deuie èster, a jutjar pera ombra qu'escuric eth sòn ròstre.

- Era beròia testimòni! exclamèc tachant es uelhs ath hons deth sòn veire. Qu'è vist aué a molti testimònis... A quin te referisses?
- Ara preciosa hilha deth doctor, ara senhoreta Manette.
- Ei beròia?

- Dilhèu non n'ei?
- Non.
- Mès òme de Diu!... S'a estat era admiracion de tot eth tribunau!
- Ath diable eth tribunau damb era sua admiracion! Qui a hèt a Old Bailey jutge dera beresa? Beròia!... Un manequin de peu d'aur!...
- Sabes, Carton, preguntèc Stryver, tachant en sòn amic ua guardada penetranta e passant era sua destra pera sua ròia cara, que vau credent qu'as simpatizat massa damb eth manequin de peu d'aur, e qu'eth tòn interès avertic lèu lèu çò qu'ara tau manequin de peu d'aur l'arribaue?
- Qu'ac avertí massa lèu! Me semble que s'ua mainada, manequin o non, s'estavanís a dues vares des nassi de quinsevolh cristian, ac pòt avertir sense guardar damb telescòpi. Eth tèma dera convèrsa non me desagrade, mès remisqui aquerò dera beresa... Non beui mès...! Me'n vau tath lhet!.

Quan eth patron dera casa acompanhèc a Carton enquiath soleret entà hèr-li lum damb ua candèla qu'amiaue ena man mentre baishaue era escala, començauen a filtrar-se es resplendors incèrts deth nau dia a trauès des enteladi cristaus. Quan arribèc en carrèr, se vedec eth chacal alendant ua atmosfèra hereda e trista, jos un cèu caperat de bromes, costejant un arriu d'aigües neres e en paratges que semblauen eth desèrt dera vida. Remolins de povàs hugien virant ara prèssa dauant dera bohada deth maitin, coma se luenh, molt luenh, auessen començat a volar es arenes deth desèrt e es sues prumères bromes menacèssen tornar ara ciutat.

Mancat d'estimuls intèrns qu'ahisquéssen era sua energia, e calat en centre d'un paratge sense fin, aqueth òme se quedèc dret pendent quauques menutes e vedec, aquiu ena luenhor dera estèpa desolada e trista que s'estenie dauant dera sua guardada, miratges d'ambicion nòbla, refléxi d'abnegacion e de perseverància. Ena ciutat encantada que surgentèc dauant des sòns uelhs i auie nautes galaries des d'a on amorets e gràcies lo guardauen arridolents, beròis jardins a on madurauen es doci fruts dera vida e aigües d'esperança que sautauen rumoroses. Era vision s'esfacèc tan rapidament coma auie vengut. Ara seguida pujaue era penenta escala deth sòn trist quarto e queiguie sus era embolhada ròba deth sòn lhet.

Eth sòn coishin ère banhat de lèrmes quan se lheuèc un solei malautís, trist, melancolic, encara que non tan coma aqueth òme de talent indiscutible, de granes dòts, e ça que la, incapable de sénter emocions doces, incapable d'anar pes camins dera vida, incapable de proporcionar-se benèster, incapable de saborejar ua soleta gota de felicitat, sensible solet ara etèrna net qu'en era se debatie e resignat a non gésser jamès d'era.

VI.- Centenats de visites

Residie eth doctor Manette en un des carrèrs mès tranquils dera ciutat, non luenh dera plaça de Soho. Ua tarde deliciosa d'un dimenge, quan es ondades etèrnes de quate mesi auien passat sus era causa criminau per traïson en tot relegar-la ath desbrembe e arrossegar-la mar laguens enquia regions enes quaus non arribaue er interès ne era memòria publica, eth senhor Maurici Lorry auançaue a pas seguit pes soleiats carrèrs interpausadi entre Clerkenwell, a on demoraue, e era casa deth doctor, qu'ara sua taula s'auie de sèir aquera tarde. Serà bon que sàpien es lectors que Lorry, dempús de diuèrsi periòdes de retirament absolut e d'absorcion complèta enes negòcis, auie acabat en tot hèr-se amic intim deth doctor e veir en tranquil carrèr que viuie er oasi mès deliciós dera sua vida.

Tres motius molt importants possauen ath senhor Lorry, en aguest deliciós dimenge, en direccion ara plaça de Soho, enes prumères ores dera tarde. Prumèr: perque abans de minjar, lèu tostemp solie gésser acompanhant ath doctor e ara sua hilha Lucia. Dusau, perque es dimenges pera tarde s'ère pòc tranquil eth temps, la passaue ath costat d'aqueri, coma amic dera familha, parlant, guardant pera hièstra e botjant-se contunhament, e tresau, perque desiraue aclarir quauqui dobtes complicadi, e sabie qu'en cap aute lòc ère tan problable que trapèsse era solucion coma ena casa deth doctor.

Que non i auie en tot Londres un cornèr mès pintoresc qu'aqueth que viuie eth doctor. Isolat des granes artèries dera ciutat, a penes i auie transit, e des des balcons de dauant dera casa se dominaue vistes beròies qu'estampauen eth sagèth deth repaus. Es edificis èren molt escasssi, e encara mès entath nòrd deth camin d'Oxford, qu'enes sòns dilatadi camps, aué despareishudi, se lheuauen deliciosi bòsqui, creishien espontaneament flors de vistosi colors que saturauen er ambient de fragantes emanacions e brotauen beròis capurets des arromingueres blanques e des rosèrs. Per tant, es aires circulauen damb libertat complèta pes entorns de Soho, qu'es sòns abitants non se vedien possadi a respirar era atmosfèra mefitica e verinosa des grani centres a on s'estofen es praubi e s'aflaquissen es rics. Apròp des balcons deth doctor i auie mès d'un perèr, qu'es sòns fruts arribauen a madurar en temps avient.

Es arrais deth solei d'ostiu penetrauen radiants en aquera deliciosa retirada pendent es prumères ores deth dia, mès quan usclauen, quan convertien en ardent horn es auti districtes dera ciutat, eth petit cornèr quedaue embolhat en ombres, qu'encara qu'aguestes non èren massa prigondes non deishauen passar es arrais deth solei luenhant. Qu'ère, en resumit, un lòc fresc, apatzat e tranquil, mès agradiu, un pòrt ar abric contra eth rambalh e era agitacion bramaira des carrèrs.

Un lòc d'estada tan ideau non se concebie sense ua casa tranquilla, e efectivament, l'auie. Ocupaue eth doctor dus estatges d'ua casa pro grana, qu'enes sues pòrtes cridauen pendent era net molti que sollicitauen servicis que s'auien de prestar a londeman. Darrèr dera casa, e separat d'aguesta per un pati qu'ath sòn centre creishie un platanèr silvèstre, i auie un edifici qu'en eth se fabricauen òrgues de glèisa e ciselaue era plata e batie er aur un gigant misteriós qu'eth sòn potent braç semblaue brotar dera paret deishant anar daurats arrais, coma se tanben eth braç siguesse d'aur e menacèsse convertir en aur a guairi visitauen aqueth lòc. A penes aguestes indústries deishauen enténer eth mendre bronit, molt pòqui viatges se vedie arribar a un visitaire solitari e mens encara qu'un coche crosèsse aqueri lòcs tranquils. Qu'ei cèrt que de quan en quan se vedie a quauque obrèr que trauessaue eth pati botant-se era giqueta, o a bèth desconeishut ath quau atiraue eth curiosèr, o herie es aurelhes eth resson luenhant d'un còp de martèth deth gigant d'aur, mès èren aguestes es soletes excepcions, tostemp necessáries entà aprovar era règla de qué aqueth lòc ère eth cornèr des ressons, eth centre deth repaus e deth silenci, que solet interrompien eth piular des audèths qu'auien eth sòn quartèr generau en cimalh deth platanèr silvèstre.

Recebie eth doctor Manette ena sua casa as malauts que li hège a vier era sua anciana reputacion e

es brises flotants dera istòria dolorosa dera sua vida. Es sòns coneishements scientifics, era sua practica en dificil exercici dera sua profession e es experiments engenhosi as quaus s'autrejaue, li heren a vier ua clientèla molt envejabla e guanhaue ar arràs çò necessari entà curbir es atencions dera vida.

Tot aquerò ac sabie perfèctament Mauricio Lorry quan estirèc era cadia que penjaue dera pòrta, e botèc en movement as abitants dera tranquilla casa calada en deliciós cornèr que vengui de descríuer, un dimenge pera tarde.

- Ei en casa eth doctor?
- Non, senhor.
- E era senhoreta Lucia?
- Tanpòc.
- E era senhoreta Pross?

Probablament aguesta darrèra se trapaue en casa, mès coma qu'era sirventa que dauric era pòrta ignoraue quines èren es sues intencions sus admèter o remir eth hèt, contestèc que tanpòc.

- Ça que la, vau a pujar, repliquèc Lorry, donques que me considèri aciu coma ena mia casa.

Encara qu'arren aprenec era hilha deth doctor ena sua pàtria d'origina, çò de cèrt ei qu'aguesta la inicièc en aquera abiletat estranha que s'està en hèr moltes causes damb pòqui mejans, çò que constituie ua des sues caracteristiques mès precioses e agradiues. Modèsti e senzilhs èren es mòbles des crambes dera casa, e totun aquerò, quauques lecaries, que non auien mès valor reau qu'eth gust esquist qu'eren plaçades, li dauen ad aqueres un aspècte deliciós. Era disposicion de guaires causes èren ena casa, començant peth mòble mès gran e acabant per objecte mès insignificant, era combinacion de colors, e eth contrast artenhut gràcies a menudalhes per mans delicades, uelhs de guardada clara e sensi de gust irreprochable, aufrien un conjunt tan agradiu e retratauen tan graficament ara sua autòra, que non semblaue senon que damb mut, encara qu'eloqüent, lenguatge preguntauen ath senhor Lorry, mentre les contemplaue extasiat, se meritauen era sua aprovacion.

Tres crambes principaus auie er estatge, qu'es sues pòrtes de comunicacion èren totes dubèrtes, pr'amor de qu'er aire circulèsse coma patron e senhor per eres. Lorry passaue arridolent e compladut d'ua ara auta. Ena prumèra, qu'ère era milhor, auie Lucia es sòns audèths, es sòns libres, ua taula escritòri e un costurèr, atau coma tanben ua caisha de colors; era dusau ère era sala de consulta deth doctor, qu'ath còp servie de minjador, e era tresau, qu'apròp des sòns balcons mormolhauen es huelhes deth platanèr silvèstre que creishie en pati, ère eth dormitòri deth doctor, qu'en un des sòns cornèrs vedec Lorry era banqueta e es utisi de sabatèr, tau coma en d'auti tempsi auien estat ena gòlfa dera tauèrna deth barri de Sant Antòni de París.

- M'estone, gasulhèc damb votz clara e intelligibla, Lorry, que se sauve aguesti objèctes que necessariament l'an de rebrembar es sòns patiments e misèries.
- E per qué vos a d'estonar? preguntèc de pic ua votz brusca que l'obliguèc a virar-se rapidament.

Era votz auie era origina ena boca dera senhoreta Pross, qu'ère era madeisha hemna de cara ròia e man fòrta e pesada damb era quau hec Lorry coneishement en *Otèl deth Rei George* en Dover.

- M'imaginaua... comencèc a díder Lorry.
- Vos imaginàuetz... qué? repliquèc era senhoreta Pross. Bèra pegaria, sense cap de dobte!

Lorry non contestèc.

- Com vos trapatz?, preguntèc alavetz era dauna damb votz dura, encara que sense malícia ne animositat d'oféner.
- Fòrça ben, gràcies...e vos?
- Maucontenta ar arràs.
- Com ei possible?
- Qu'ei molt possible! Me tie enventida tot çò que se passe damb era senhoreta Lucia.
- Serà possible?
- Mès òme de Diu! Non auetz aprenut arren mès qu'aguestes dues paraules que me botatz a cada pas? Serà possible!...Un shinhau de variacion, se non voletz acabar en tot desesperar-me!
- De vertat? Preguntèc Lorry corregint-se.
- Que non ei era frasa massa erosa que digam, mès, en fin, vau mès qu'eth vòste sempitèrn "serà possible". Donques òc, senhor. Çò que se passe damb era senhoreta me tie desgahonada.
- Serà indiscrecion preguntar era causa?
- M'ataque es nèrvis que venguen a veder-la dotzènes de persones que non son dignes d'era.
- Dotzenes?, preguntèc Lorry admirat.
- Centenats, repliquèc era senhoreta Pross, qu'ua des sues caracteristiques, que sòl èster era de moltes autes persones, ère exagerar era afirmacion originau, se vedie que quauquarrés la metie en dobte.
- Sant Diu! exclamèc Lorry, ath quau non se l'acodic cap auta responsa mès apropriada.
- Des de qu'era senhoreta auie dètz ans, è viscut ath sòn costat...era a viscut damb jo, e m'a pagat, çò que jamès auria consentit, ne podetz èster segur, se jo auessa trapat eth secret de suenhar de jo e d'era per arren. Ò! Qu'ei vertadèrament dolorós.

Lorry, en non veir damb claretat qué podie èster çò dolorós, se limitèc a botjar eth cap, tient aquera part dera sua persona coma era capa mes avienta entà amagà'c tot.

- A totes ores ròden ath sòn entorn infinitat de persones que non son dignes deth mèn tresòr, senhor Lorry. Non, non ne son, ne molt mens! Quan vos comencèretz era desfilada...
- Jo comencè era desfilada, senhoreta Pross?
- Plan que òc! Qui treiguec ath sòn pair dera tomba?
- S'aquerò sigue començar era desfilada...
- Supausi que non pensaratz qu'aquerò siguec balhar-li punt finau... Torni a díder que quan comencèc era desfilada, resultaue ja aguesta pro desagradiua. E guardatz que non ei aguesta era mia intencion de qué n'age eth tòrt eth doctor Manette; qu'en eth non veigui jo mès fauta qu'era de non èster digne d'auer ua hilha coma era qu'a, e aguesta non l'ei imputabla, donques que non existís en mon persona que sigue digna d'estar-ne. Ath pair dilhèu l'auria jo pogut perdonar, mès cohessatz vos qu'ei terriblament dolorós veir a totes ores gent e molons de persones que se botgen ar entorn deth pair, que me panen era afeccion dera hilha.

Sabie Lorry qu'era senhoreta Pross ère era encarnacion dera gelosia, mès li constaue ath còp que, deishant de cornèr es sues extravagàncies, ère ath cap d'aguesti èssers, purs de tot egoïsme que, cedint a motius d'afeccion e d'admiracion, pengen sense voler en còth era cadia dera esclavitud, prèsti a sacrificar-se en benefici d'ua joenessa qu'eri an perdut, d'ua beresa que jamès aueren, de dons e perfeccions que jamès aueren era sòrt d'arténher, e d'esperances vantaires que jamès vessèren un punt de lum sus es sues ombriues vides. Qu'auie Lorry coneishement exacte deth mon entà saber qu'arren se pòt comparar damb es servicis fidèus e abnegadi qu'an eth sòn sèti en còr, e per tant, es dera senhoreta Pross meritauen un respècte tan exaltat, qu'enes classificacions distributives que hège mentaument, donques qu'arrés dèishe de hèr-les, en màger o mendre nombre, plaçaue ara ròia e expeditiva dauna molt mes apròp deth darrèr gradon des angels qu'a non pòques

senhores fòrça mès dotades qu'aquera; autant pera Natura, coma pèr Art, e proprietàries, ath delà, de capitaus depausadi enes caishes deth Banc Tellson.

- Que non a existit ne existirà mès qu'un òme digne dera senhoreta, didec era senhoreta Pross. Aguest òme siguec eth mèn frair Salomon... se non auesse auut ua petita esguitlada ena vida.

Ua observacion: es investigacions practicades per Lorry sus era istòria personau dera senhoreta Pross, auien dat coma resultat era verificacion e comprobacion deth hèt qu'eth sòn frair Salomon siguec un miserable pòcvau que li panèc quan auie sòs, damb era desencusa d'especular e comerciar, en tot deishar-la dempús abandonada ena sua misèria, sense bric de racacòr. Era bona opinion qu'auie deth sòn frair era senhoreta Pross, a maugrat dera sua *petita esguitlada*, ère entath sehor Lorry motiu d'admiracion prigonda e contribuie a aumentar en grad suprèm eth respècte qu'ad aquera professaue.

- Donques qu'en aguest moment mos trapam solets, e es dus èm persones de negòcis, didec Lorry, quan, moments dempús s'auien seigut es dus en salon, me vau a perméter de hèr-vos ua pregunta: enes convèrses qu'eth doctor a damb era sua hilha, hè bèth viatge referéncia as tempsi que cosie sabates?
- Jamès.
- E ça que la, sauve ena sua cramba era banqueta e es utisi deth mestièr.
- È dit que jamès parle d'aquerò damb era sua hilha, mès me sauvaré molt ben d'assegurar que non parle damb eth madeish.
- Credetz que pense en aquerò soent?
- Òc.
- Vos imaginatz vos...?
- Jo non imagini jamès! exclamèc era senhoreta Pross en tot interrómper ath sòn interlocutor. Non è imaginacion ne me hè ua bèra manca!
- Me vau a corregir... Supausatz vos... arribatz enquiath punt de supausar quauqui viatges?
- De quan en quan, òc.
- Plan, donc. Supausatz qu'eth doctor Manette abrigue bèra sospecha... o certitud, qu'a superat es sues misèries passades, sus era causa e es motius dera sua desgràcia? Supausatz vos dilhèu qu'enquia e tot sospeche e coneish se qui siguec eth sòn opressor?
- Jo non supausi arren mès qu'aquerò que me ditz era senhoreta.
- E era senhoreta ditz...
- Que cre qu'eth sòn pair sospeche e ac sap.
- Non vos emmalicietz damb jo se vos hèsqui aguestes preguntes. Jo sò un òme de negòcis, molt toçut, e vos ètz ua hemna de negòcis.
- Toçúda?, preguntèc era senhoreta Pross.
- Non, non, non, contestèc Lorry. Que non auetz vos arren de toçuda! Mès tornant ar ahèr, me permeterè preguntar: non ei estranh, incomprensible, qu'eth doctor Manette, innocent de quinsevolh crim, segontes sabem toti, evite tostemp damb tan de suenh tocar aguesta question? E non ei que jo m'admira de qué non la tòque damb jo, encara que hè molti ans qu'auíem relacions de negòcis e aué mos estaque ua bona amistat, mès que me meravilhe que non ne parle d'aquerò damb era sua hilha, que tan l'estime e ara quau tan adòre... Credetz-me, senhoreta Pross, non ei eth curiosèr çò que dicte es mies paraules, senon era afeccion viua que senti pes abitants d'aguesta casa.
- Plan, donc, segontes jo creigui... e quan creigui jo ua causa sò normaument apròp dera realitat, sauve aguest silenci que tan vos meravilhe perque li hè pòur parlar der ahèr.
- Pòur?
- Qu'ei clar coma era lum, e ath delà trapi molt justificada aguesta pòur. Que son rebrembes espantosi, non solet per çò que patic, senon tanben perque enes sòns patiments naufraguèc era sua intelligéncia. Coma que non sap quan e com la perdec, e com e quan la recuperèc, ei

normau que cranhe tornar-la a pèrder. Coma vos compreneratz, aguesta soleta consideracion serie pro entà que li siguesse desagradiu parlar der ahèr.

- Qu'ei vertat, contestèc Lorry, ath quau satisfèc era prigonda observacion dera sua interlocutora. Per besonh l'a d'inspirar pòur parlar deth sòn calvari... Totun, senhoreta Pross, è es mèns dobtes qu'entara sua tranquillitat d'anma convengue sauvar ath hons deth sòn pièch rebrembes tan espantosi, e aguesti dobtes, e era intranquillitat que soent me còsten, an estat precisament es que m'an botjat a manifestar aguestes confiances.
- Eth mau, se reaument ei mau, non a remèdi, contestèc era senhoreta Pross, botjant eth cap. Tocatz vos aguesta còrda, e es resultats seràn contraprodusents; atau, donc, ei preferible carar. Guairi viatges, a nautes ores dera net, saute deth lhet, e comence a passejar agitat, de naut en baish, de naut en baish pera sua cramba! Era senhoreta sap ja aué que quan aquerò se passe, era imaginacion deth sòn pair passege de naut en baish, de naut en baish, peth croton, que pendent tanti ans li servic de tomba. Cor alavetz entath quarto deth sòn pair, ath sòn costat, e passege damb eth de naut en baish, ne naut en baish, enquia que se convenç de qué s'a tranquillizat. Mès jamès explique eth doctor era causa deth sòn destermenament e jamès l'ac pregunte era sua hilha. Es dus amassa se passegen de naut en baish, de naut en baish, e sense badar bocar, enquia qu'era proximitat dera sua hilha e er amor cèc que li profèsse, hèn qu'eth doctor se remete.

Qu'auie remit era senhoreta Pross qu'auie imaginacion, mès balhaue un mentitz ara sua afirmacion era evidéncia de qué la perseguie ua idèa trista, evidéncia botada clarament pera repeticion dera frasa, "de naut en baish", donques qu'ère clar que se tractaue d'ua idèa fixa.

Era casa deth doctor semblaue era casa des ressons. Ara mencion des agitadi passegi nueitius deth doctor, contestèc eth bronit de passi que s'apressauen, e ad aguesti, eth finau dera convèrsa.

- Que son aciu!, exclamèc era senhoreta Pross, metent-se de pès rapidament. Non se tardarà en arribar era gent en aguesta casa a centenats.

Tan meravilhoses condicions acostiques auie aquera casa, que damb tota proprietat s'aurie pogut cridar era aurelha deth districte. Lorry, que pistant pera hièstra entenie perfèctament eth rumor des passi deth pair e dera hilha, credec que non anauen a arribar jamès. Non solet l'arribauen ada eth es ressons des passi que s'apressauen, senon tanben d'auti molti que s'amortauen quan mès apròp deuien èster. A tot darrèr campèc eth doctor balhant eth braç ara sua hilha, as quaus recebec ena pòrta dera casa era senhoreta Pross.

Qu'ère encantador veir ara senhoreta Pross, a maugrat dera sua lejor, eth sòn alugat color ròi e era sua expression sarrada, esdegant-se a tréir eth chapèu ara sua senhoreta mentre aguesta pujaue era escala; e com, entà non tacar-lo, s'embolhaue es dits damb un mocador de pòcha, e com sajaue de trèir-li eth povàs bohant sus eth, com reblanie era sua cabeladura ròia damb tan d'orgulh e satisfaccion coma ac aurie pògut hèr damb era sua pròpria, supausant qu'era auesse estat era hemna mès beròia e mès vanitosa dera creacion. Qu'ère tanben encantador veir ara senhoreta abraçant ara sua puncèla, balhant-li es gràcies e protestant contra tanta atencion e tan de trabalh, encara que protestant damb er arridolet enes pòts, donques que se non ac hesse atau, era senhoreta Pross, prigondament afectada s'aurie retirat ath sòn quarto plorant pendent tot eth dia. Non ère mens encantador veir ath doctor contemplant-se damb encantament e enténer com li didie ara senhoreta Pross que botaue perduda a Lucia a truca de tantes atencions e suenhs, mès damb un accent tan doç e ua guardada tan trenda, qu'eren pro, e enquia e tot sobrauen, entà botar tanben a pèrder ara senhoreta Pross e a cent mès coma era, e finaument, ère tanben encantador veir ath senhor Lorry apraiant-se era sua perruca e balhant mentaument gràcies ara estela que, se lo hec fradin impenitant, li deishèc entreveir, pendent es ans dera sua vielhesa, es pures alegries d'un larèr. Tot qu'ère encantador, mès es centenats de persones qu'auien de virar ar entorn de Lucia non apareishien per

nunlóc, e en bades demoraue eth brave Lorry eth compliment dera profecia dera senhoreta Pross.

Arribèc era ora de sèir-se ena taula, mès non arribauen es *centenats*.
Ena distribucion des trabalhs dera casa, era senhoreta Pross s'auie reservat eth scèptre des regions mès baishes dera casa, e ère de besonh cohessar qu'ac manejaue de meravilha. Qu'ère impossible lheuar a mès naut grad de perfeccion es sòns minjars, modèsti en eri madeishi, mès admirablament guisadi e mès admirablament mestradi, d'acòrd damb eth sòn gust mitat francés e mitat anglés. Coma qu'era adesion dera senhoreta Pross ère eminentament practica, auie remenat enquia es darrèrs cornèrs de Soho e des sòns entorns ara cèrca de francesi praubi que. temptadi peth alègre tin tin des chelins e des mièges corones, li revelèren toti es mistèris der art culinari. Tant e tan meravilhosi coneishements aqueric d'aqueri hilhs e hilhes dera Gallia, qu'era hemna e era gojata que formauen eth servici dera casa vedien en era a ua bruisha, a ua mairia dera Cinderella capabla de cuélher enes sues mans un poret, un conilh, o un parelh de truhes e convertir-les ena parva que se l'acodisse.

Se seiguie es dimenges era senhoreta Pross ena sala dera familha deth doctor, mès enes auti dies dera setmana solie minjar a ores desconeishudes, ja enes regions baishes, ja ena sua cramba, plaçada en dusau estatge, enebida a toti, exceptat dera senhoreta Lucia. En dinar deth dimenge ath quau se tie aguest relat, era senhoreta Pross, d'acòrd damb era alegria que reflectie eth ròstre dera hilha deth doctor e desirant agradar-la, s'abandonèc a ua animacion desacostumada, e coma conseqüéncia, era estona qu'es convidats passèren ena taula resultèc plan agradabla.

Qu'ère un dia de calor estofanta, e plan per aquerò, pendent es dessèrts, prepausèc era senhoreta Lucia anar a béuer eth vin jos eth platanèr silvèstre deth pati, a on poirien gaudir d'un ambient mès agradiu. Coma que toti desirauen balhar gust ara mimada dera casa, gesseren de seguit entath pati e cuelheren sèti jos eth platanèr, a on Lucia, que des de hège un cèrt temps s'auie autrejat ada era madeisha eth mestièr de botelhèr deth senhor Lorry, aboquèc eth vin. Es teulades des cases pròches semblauen pistar es caps sus es tàpies deth pati, mentre es amassadi parlauen, e es huelhes deth platanèr mormolhauen enes sues aurelhes es paraules brusinades pròpries des sues envernissades lengües.

Eth dinar auie acabat mès es centenats de visitaires non se presentauen. Quan es convidats èren seigudi jos eth platanèr arribèc eth joen Darnay, mès que non ère senon *un de solet*.

Li balhèc eth doctor Manette un recebement corau e madeish hec era sua hilha. Era senhoreta Pross, cuelhuda còp sec per ua sensacion de gatalhèues en cap e ena rèsta deth còs, se retirèc ar interior dera casa. Semble que soent ère victima d'aqueth desorde, qu'era, en sen dera familha solie cridar "un atac de nèrvis".

Qu'ère eth doctor d'excellent umor e semblaue molt joen. Seigut ath costat dera sua hilha, qu'eth sòn cap apareishie inclinat sus era sua espatla, resautaue tan era viua semblança qu'existie entre es dus, qu'enquia eth mès miòpe ac podie veir.

Era convèrsa siguec sus molti e molt desparièrs tèmes, en tot èster eth doctor eth que mès vivacitat e animacion mostrèc. Quan èren en tot parlar des edificis mès notables de Londres, preguntèc Darnay:

- Didetz-me, doctor, auetz visitat vos era Tor?
- Damb Lucia la visitè en ua ocasion, mès ara prèssa, sense entretier-mos, contestèc eth doctor. Vedérem pro entà apreciar qu'efectivament ei digna d'interès, mès arren mès.
- Jo è estat en era, segontes vo'n brembatz vos, repliquèc Darnay damb un arridolet un shinhau forçat, mès non coma torista ne en condicions de veir grana causa d'era. Ua istorieta me condèren pendent era mia estança, que tirèc poderosament era mia atencion.

- Per qué non mo‘ la condatz?, preguntèc Lucia.
- Damb molt de plaser. Semble que, en cors d’ues òbres que s’auien de hèr, es trabalhadors trapèren un croton plan ancian, emplegat en dates ancianes e desbrembat de hège molti ans. Toti es carrèus der inteior èren plei d’inscripcions sagerades ena pèira pes presoèrs. Es inscripcions èren dates, nòms, quèishes, malediccions, pregàries, etc. En carrèu d’un angle deth mur, un acusat, condemnat a mòrt, segontes totes es probabilitats, escultèc a darrèra ora quate letres. Que deuec tier un esturment pòc a prepaus, e hec era òbra rapidamente damb pos pòc fèrm. Examinades es letres, toti crederen, ara prumeria, qu’èren G.A.V.A. mès ua observacion mès repausada botèc de manifèst qu’era letra prumèra non ère G. senon C. Non figuraue enes archius cap presoèr qu’eth sòn nòm e cognòms corresponesse ad aqueres iniciaus. A truca de meditar e hèr torns ar ahèr, s’arribèc a saber qu’es letres en question non èren iniciaus senon un nòm complèt: *Cava*. Se practiquèren quauques excavacions, que balhèren coma resultat era trobada dejós d’ua lausa o taulièr, de quauqui fragments de papèr, barrejadi damb tròci d’ua caisheta o petit sac de coeire. Arrés a pogut desnishar qué siguec çò qu’eth condemnat a mòrt escriuec en papèr, encara que òc se podec apreciar qu’ère escrit. Solide l’enterrèc entà que non lo trapèsse er alcaide.
- Pair mèn!, exclamèc Lucia. Vos trapatz malaut?

Hec aguesta pregunta perque eth doctor s’auie botat violentament de pès e s’auie hèt a vier es mans en cap. Eth sòn ròstre reflectie un espant orrible.

- Non, hilha mia, que non sò malaut, contestèc eth doctor. Comence a plòir... quèn gotes gròsses e m’è espaurit sense pensar. Me semble que mos cau anar entà laguens.

Que s’auie remetut lèu instantaneament. Qu’ère cèrt qu’es bromes enviauen quauques gotes gròsses d’aigua, que d’eres ne mostrèc ua eth doctor ena man. Ne ua soleta paraula didec sus era istòria que Darnay ère en tot condar, e quan entrèren ena casa, eth uelh expèrt de Lorry descurbic, o credec descurbir, en tachar-la en Darnay, era madeisha guardada estranha qu‘auie observat quan gesseren dera Sala deth Tribunau dempús d’auer declarat innocent ath dusau.

Era expression d’aquera guardada s’esfacèc rapidament, e Lorry sospechèc que l’auie enganhat eth sòn uelh expèrt. Eth gigant deth braç d’aur non aurie dit damb mès serenitat qu’eth doctor encara non s’auie protegit contra suspreses petites, e qu’era gota d’aigua, en quèir sus era sua man, l’auie espaurit.

Premanic era senhoreta Pross eth tè, lo mestrèc, resistic un aute “atac de nèrvis“, e es *centenats* de visitaires seguien sense balhar senhaus de preséncia. Arribèc eth senhor Carton, mès entre aguest e Darnay non somauen mès que *dus*.

Tan cauda ère era net, qu‘a maugrat d‘auer auut era prevision de deishar dubèrtes es hièstres e es pòrtes, tanlèu aueren pres eth tè, toti s’endralhèren entath balcon, ara cèrca d’aire fresc qu’alendar. Se seiguec Lucia ath costat deth sòn pair, Darnay ath costat de Lucia, e Carton emparèc es sues espatles contra era parabanda. Es cortines deth balcon èren blanques, e quan ua volada de vent les agitaue en tot lheuar-les enquiath tet, mès que cortines semblauen ales espectraus.

- Encara quèn gotes gròsses, escasses e pesantes, didec eth doctor. S’aprèsse molt lentament.
- Mès damb molta seguretat, repliquèc Carton.

Hugien rapides es persones des carrèrs, desirant meter-se jos tet abans que crebèsse era tormenta. Eth bronit des passi arribaue enquiath meravilhós cornèr des ressons, mès sense qu’arrés vedesse as que caminauen.

- Moltes persones botjant-se, e totun aquerò, era solitud mès absoluda, observèc Darnay, dempús d'uns moments d'atencion.
- Vertat qu'ei impressionant, senhor Darnay? preguntèc Lucia. Moltes nets me seigui en aguest lòc, e era mia fantasia... mès enquia e tot era lhòca dera casa s'entestadís en espaurir-me aguesta net... tan escura...tan solemna...
- Que mos espauriram toti, didec Darnay, arrint. Vam a veir quin gust a er espant.
- Vos non li traparatz cap de gust. Aguestes extravagàncies sonque espaurisen ad aqueri qu'era sua fantasia les cree, e segontes me pensi: non son contagioses. Tòrni a díder que moltes nets m'è seigut en aguest madeish lòc, soleta, damb era aurelha avedada, e era mia fantasia m'a autrejat forma tangibla as ressons, e a vist en eri as persones que s'an relacionat o s'an de relacionar lèu damb era mia vida.
- Arribe et dia que son moltes es persones qu'establissen relacions estretes damb es nòstes vides, observèc Carton.

Eth rumor de passi ère incessant, e es corses dera gent que hugien, precipitades. Semblaue que sonauen passi jos eth balcon dera madeisha cramba, uns anauen e d'auti venguien, aguesti s'aluenhauen e aqueri s'apressauen, e, ça que la, era vista non desnishaue anma viuenta.

- Vos reservatz entà vos soleta eth bronit de passi qu'arribe enes vòstes aurelhes, senhoreta Manette, o vos estimatz mès que mo'les repartim entre toti? preguntèc damb entonacion umoristica Darnay.
- Sabi pas se qué contestar-vos, senhor Darnay. Comencè en tot díder qu'ère ua extravagància, ua pegaria mia, mès eth tòrt de qué jo ac didessa ère vòste, que me preguntéretz. Quan aguesta idèa a costat impression en jo, tostemp me sò trapada soleta, e dilhèu aguesta circonstància age engendrat en jo era idèa de qué es ressons repetien eth rumor de passi des persones qu'an d'exercir influéncia ena mia vida e ena deth mèn pair.
- Les reclami entà qu'exercisquen ena mia, repliquèc Carton. Que venguen sus jo, sense explicacions, sense condicions. En aguest moment son prèstes a quèir sus nosati granes multituds.... Que sò en tot vedè'c ena lum...ròia deth relampit, acabèc dident en moment que solcaue er aire ua gigantesca sèrp de huec.

Sonèc un tron orrible, e Carton repliquèc:

- E ara les enteni... Vedetz se com s'aprèssen, rapides... furioses...bramaires!

Era votz esglasianta des elements desencadenadi obliguèc a Carton a botar fin as sues extravagàncies, simplament perque arrés les podie enténer. Era tempèsta siguec òrra. Era aigua queiguie a patacs d'un cèu alugat, acompanhada de trons tan ensordidors que non semblaue senon qu'eth mon sautaue hèt brigalhs. Tara mieja net, brotèc era lua, placida, serena.

Sonaue era ua dera maitiada ena tor de Sant Pau quan eth senhor Lorry, acompanhat per Jeremias *Lapa*, armat deth sòn corresponent fanau, començaue eth viatge de tornada entà Clerkenwell.

- Quina net, Jeremias, quina net! exclamaue Lorry. Era mès indicada entà qu'es mòrts gesquen des tombes!
- Non les è vist gésser jamès, ne demori veder-les, responec Jeremias *Lapa*.
- Bona net, senhor Carton, didec Lorry. Bona net senhor Darnay! Tornaram a veir amassa ua net coma aguesta?

Qui ac sap, dilhèu arribe eth dia qu'en eth veiram innombrables multituds, bramaires, embriacs de sang, sarradi contra eri!

VII.- Eth senhor ena ciutat

Eth senhor, ua des persones mès importantes e poderoses dera cort, celebraue en sòn somptuós palai de París era sua acostumada recepcion quinzenau. Se trapaue eth senhor en sòn gabinet mès intim, ua sòrta de santuari entara multitud d'adoradors encargadi deth servici dera rèsta de salons. Se premanie eth senhor a préner eth sòn chicolate. Damb meravilhosa facilitat s'avalaue eth senhor mil causes, e enquia e tot èren molts, gent maliciosa sense cap de dobte, que credien tu per tu que s'avalaue damb rapiditat estonanta a França, mès eth chicolate maitiau non podie passar pera gòrja deth senhor sense era ajuda de quate òmes fòrts, ath delà deth codinèr.

Òc, quate òmes exigie operacion tan importanta, quate òmes, caperadi de galons d'aur, damb un cap, qu'en sòn in de seguir era nòbla e casta mòda implantada peth sòn senhor, non aurie pogut víuer sense hèr-se a vier ena pocha dus grani relòtges d'aur, indispensables entà qu'er afortunat chicolate auesse er aunor d'arribar enquias pòts deth senhor. Un lacai amiaue era chicolatèra ara sagrada preséncia deth senhor, un aute picaue eth chicolate damb un esturment reservat entà tan importanta foncion, un aute, eth tresau, presentaue eth preciós tovalhon, e eth quatau (eth des dus relòtges d'aur) vessaue eth chicolate ena tassa. Prescindir eth senhor d'un solet des quate sirvents mentre prenie eth chicolate entre es cèus qu'admiradi e compladudi contemplauen era operacion? Orror! Préner eth chicolate mestrat solet per tres òmes, aurie estat madeish que tacar er immaculat escut deth senhor: prener-lo servit innòblament per dus, aurie estat autant coma aucir-lo.

Era net anteriora, eth senhor auie assistit a un sopar de confiança, previa presentacion admirabla d'ua comèdia e d'ua opèra. Eth senhor solie assistir lèu cada net a sopars semblables, qu'enes sues accions l'enrodaue ua companhia encantadora e fascinanta. Tan fin, tan impressionable ère eth senhor, qu'ena sua nauta anma exercien mès influéncia era comèdia e era opèra qu'es arids e hastigosi negòcis d'estat e es necessitats de França, circonstància venturosa entad aguesta nacion, coma n'ei tostemp entàs que se ven o s'an vist tan afavoridi coma era... coma ne siguec, per exemple, entà Anglatèrra enes jamès pro ploradi tempsi des alègres Estuards.

Qu'auie eth senhor ua idèa plan nòbla sus es negòcis publics en generau, e ère que calie deishar que seguissen eth sòn cors normau, e ua auta idèa, non mens nòbla, sus es negòcis particulars...que tanben auien de seguir eth sòn cors naturau. E eth cors naturau des prumèrs, coma eth cors naturau des segons, ère anar dret de cap as mans e era pòcha deth senhor. Per çò des plasers, generaus e particulars, opinaue eth senhor qu'entà gaudir-les eth, auie estat creat eth mon e plaçat en eth er òme. Era sua norma qu'ère aguesta: "Mèn ei eth mon e tot çò que contie, ditz eth Senhor".

A maugrat des sues opinions, auie vist eth senhor, damb era normau desplasença, qu'enes sòns ahèrs e enes sòns plasers, autant privadi coma publics, s'auien anat barrejant molésties vulgares que non per aquerò deishauen de crear dificultats e trebucs tanben de çò mès vulgar, e plan per aquerò decidic alliar-se damb un *majorau generau*, decision autant mes senada guaire mès necessària s'auie hèt per dus motius principaus. Prumèr, perque eth senhor non sabie arren d'ahèrs tan vulgars coma es referents ara Isenda Publica, e per tant, les auie de confiar a mans que sabessen deth tèma, e dusau, restacat damb era Isenda particulara, pr'amor qu'es majoraus generaus son rics, mentre qu'eth senhor, descendent de senhors que viueren moltes generacions d'esplendor e de luxe e ostentacion, s'anaue apraubint de dia en dia. Plan per aquerò eth senhor desliurèc a ua fraia sua deth vel que la menaçaue, e qu'ère eth tistèr de nòces mès economic que li podie autrejar, e l'autregèc coma un gran prèmi a un majorau generau, tan ric en bens coma praube en familha. Aguest majorau generau, armat damb un baston coronat per ua poma d'aur, figuraue en aqueth moment entre es personatges qu'aumplien es crambes exteriores e hège un papèr un shinhau mespredós perque eth senhor, e enquia e tot era esposa deth senhor, solien guardar-lo damb mesprètz prigond.

Eth majorau generau ère un òme de çò mès somptuós que posque auer. Trenta shivaus lotjauen es sòns estables, vint-e-quate sirvents demorauen ordes sues enes sòns salons e sies puncèles ajudauen a vestir ara sua hemna. Ena sua qualitat d'òme qu'era sua soleta mision s'estaue en panar e saquejar per aquiu a on bonament podie, eth majorau generau ère aumens era realitat mès tangibla entre es personatges qu'aqueth dia èren de servici enes salons deth senhor.

Çò de cèrt ei que, en aqueri salons, qu'aufrien as uelhs scènes delicioses, en aqueri salons, a on s'auien amolonat guaire er art e eth gust dera epòca poderen produsir, es negòcis non anauen ben; qu'ei mès: autant consideradi damb referéncia as espantaudèths que enrodauen era persona deth senhor, coma per çò que hè as esquiçats que campen de pertot, es ahèrs cuelhien un aspècte pòc tranquillizador...supausant qu'ena casa deth senhor i auesse quauquarrés que se tenguesse as ahèrs. Militars qu'ignorauen se qué ère era sciéncia militara, marins que non auien idèa de çò qu'ère un vaishèth, gleisèrs, caperadi de seda e d'ornaments, mondans enquia mès non poder, de uelhs sensuaus, lengües liures e costums mès liures qu'es lengües, en ua paraula: era inaptitud en toti aqueri qu'ocupauen cargues, era desmesura enes costums, era mentida en toti es pòts. Non èren mens era gent qu'a maugrat de non auer cap tipe de relacion, remota o proxima, damb eth senhor ne damb er Estat, s'entestauen en non auer-la tanpòc damb arren que siguesse reau e just, en non caminar en viatge dera vida per camins drets, ne perseguir un fin terren aunèst. Mètges que laurauen fortunes immenses simulant guarir malauties imaginàries e maus que jamès auien existit, se'n burlauen des de çò sagrat des sues cases des sòns client cortesans, mentre aguesti trincauen es sòns uassi rodet a truca de hèr reveréncies enes salons deth senhor. Arbitristi que, se jamès trapèren eth remèdi deth pecat mès leugèr, en cambi desnishauen cada dia panacèes universaus e d'efèctes segurs entà corregir es petits maus qu'afectauen ara salut der Estat, shordauen damb es sòns discorsi interminables e pesants a guairi assistien as recepcions deth senhor e auien aurelhes entà escotar-les. Filosòfi atèus que sajauen de uedar damb es sues paraules naues manères entà hóner un mon nau, e bastir naues tors de Babel entà escalar damb eres eth cèu, conversauen enes salons deth senhor damb quimics e alquimisto descreigudi, qie non perseguien cap aute objectiu qu'era transmutacion des metaus. En palai deth senhor vegetauen caladi en estat mès exemplar d'enervacion grops de cavalièrs de formes distinguides e esquista educacion, qu'es sòns fruts naturaus èren en aqueth temps, e an anat estant des d'alavetz, ua indiferéncia invencibla, e ua repugnància notabla entà tot aquerò qu'aurie d'èster objectiu naturau der interès uman. Enes larèrs qu'aqueres ludentes notabilitats deishauen abandonadi enes barris mès aristocratics de París, es espies que frequentauen es salons deth senhor, qu'ath sòn nombre pertanhien, dit sigue de passa, era mitat aumens des qu'auie ena cort, dificilament aurien pogut trapar entre es angles dera sua classa sociau a ua hemna que, per çò des sòns costums, meritèsse er aunor d'èster mair. Qu'ei vertat qu'era mòda non permetie enes mairs ua auta causa qu'es actes materiaus de hèr vier ath mon ua creatura desvalguda, causa que cèrtament non ei hèr massa causes. D'acòrd qu'es campanhardes an de passar era vida ath costat des sòns trendes hilhs: es hemnes qu'an neishut en ua auta esfèra les cau alegrar es salons, e enquia e tot quan son mairies, an de vestir e barar coma quan auien vint ans.

Era lepra dera ficcion desfiguraue a toti es èssers umans que servien ath senhor. En ua des crambes mès separades i auie mieja dotzena de persones que, per excepcion, des de quauqui ans abans anauen credent qu'es causes seguien en generau camins perilhosi. Era mitat d'aguesta mieja dotzena de gent excepcionau, enes sòns desirs de botar remèdi as maus, s'auien afiliat ara sècta fantastica des cridadi *convulsionistes*, e se passauen eth temps deliberant se les ère convenent deishar anar saliua pera boca, rabiar, rugir, bramar e botar-se cataleptics, presentant dauant des uelhs deth senhor ua vision deth futur que li podesse servir de guida. Ath delà d'aguesti derviches, n'auie uns auti tres qu'auien format ua auta sècta qu'eth sòn objectiu ère adretir eth cors torçat des evenimens a fòrça complicades teories sus "Eth Centre dera Vertat", en tot sostier qu'er òme auie brotat d'aguest centre...causa que non calie demostracion, mès qu'auie gessut dera circunferéncia, e s'impausaue eth besonh de hèr-lo entrar en era e d'empedir qu'en avier tornèsse a traspassar eth sòn perimètre, çò que s'artenherie arrefortint era vida der esperit e aflaquint era dera carn. Coma que jamès

parlauen que d'esperits e de substàncies immateriaus, non ei d'admirar qu'es sòns discorsi non balhèssen cap resultat materiau.

Ça que la, es persones que freqüentauen es salons deth senhor vestien admirablament, causa que non dèishe d'èster un consolament. S'eth Dia deth Judici a d'èster lisa e simplament ua exposicion de vestits, qu'en era s'adjudiquen es prèmis as que milhor vestien, plan que òc qu'es eroses persones que motiven aguestes linhes vestiràn etèrnament damb gust irreprochable e excepcionau riquesa. Eth complicat pientat d'aqueri caps, tan artisticament retortilhadi e empovassadi damb tan de gust, aqueres cares delicades, defenudes contra es agressions des ans, e enquia milhorades e corregides gràcies a laudables recorsi artificiaus, es ludentes espades que cenhien es cavalièrs, qu'ena sua contemplacion s'extasiaue era vista, es fini e delicadi perhums qu'embaumauen er aire e deleitauen un des sensi qu'eth Creador volec dotar ar òme, èren recorsi sufisents entà trèir d'arraïc e entà tostemp es maus qu'afligien ara umanitat. Es cavalièrs de naut linhatge, e d'educacion refinada ostentauen prodigiosa profusion de jòies de ric aur, que deishauen enténer un tin tin deliciós ath compàs des sòns langorosi passi, e dauant deth tin tin d'aur e deth croishir dera seda e des brocads, era hame e era misèria non auien mès remèdi qu'anar a amagar es sues auriolenques cares enes pudesencs barris praubi dera ciutat.

Qu'ère eth vestit eth talisman infalible, era vareta magica qu'obligaue a toti, e a totes es causes, a estar-se enes sòns respectius lòcs. Arrés podie desencusar-se de vestir era ròba impausada peth papèr que representaue en balh des extravagàncies cridat mon. Era ficcion començaue enes Tulheries, ena persona deth madeish senhor, e d'aqueri que li hègen era cort ath senhor, e contunhaue pes Crambes e Tribunaus de Justícia, enquia arribar ara persona deth borrèu ath quau se l'obligaue a actuar molt "pientat, damb retortilhs e empovassat, ludent ua luxuosa levita damb galons d'aur, e amagadi es sòns pompilhs en riques mieges de seda". Non! Non ei possible que cap des erosi mortaus qu'assistiren ara recepcion quinzenau autrejada peth senhor en an mil sèt cents ueitanta, dobtèsse dera perdurabilitat d'un sistèma fondat sus ua basa tan solida coma un borrèu beròiament pientat, artisticament crespat, sollicitament empovassat e ornat damb rica levita damb galons d'aur e delicades mieges de seda.

Dempús de qué eth senhor aleugeric as sòns quate sirvents des sòns respectius cargues e prenec eth chicolate, ordenèc daurir de land en land es pòrtes deth sòn santuari e se dignèc gésser dehòra. Quina submission, quines adulacions mesquines, quin servilisme, quines umiliacions, arribades enquiath limit de çò inconcebible dera abjeccion! Qu'ei pro díder qu'en tot aquerò que se referís ara idolatria e aganiment, es qu'aumplien es salons arren se sauvèren entàs cèus. Qu'ei vertat qu'eth pensament dera auta vida preocupaue molt pòc as adoradors deth senhor!

Prononciant aquiu ua paraula e deishant quèir enlà ua esperança, balhant ad aguest un arridolet e hènt-li ad aqueth un senhau damb era man, trauessèc eth senhor es salons enquia que depassèc es limits dera *circonferéncia dera vertat*, a on virèc majestuós sus es sòns talons e des.heiguec eth camin hèt, entà tornar a embarrar-se en sòn santuari.

Acabada era exibicion, es mormolhs qu'a penes heregauen er aire se cambièren en retronanta tormenta. Eth tin tin des jòies, semblable a un incessant trinhonar de precioses campanetes, s'anaue aluenhant, e lèu non quedèc ara vista qu'ua persona, un cavalièr, eth quau, botat eth chapèu dejós deth braç, e amiant ena man ua caisheta de rapè, s'entretenguec en passejar tranquil en tot arturar-se dauant des miralhs que trapaue ath pas.

- Que l'unfèrn cargue contra tu!, gasulhèc abans de partir, viradi es uelhs entara pòrta deth santuari, e secodint eth rapè que se sauvaue entre es sòn dits.

Qu'ère un òme d'un seishanta ans, ricament vestit, de gèsti e expression capinauts e dotat d'ua cara

que, mès que ròstre uman, semblaue ua fineta masca. Cara d'un pallitge transparent, totes es sues linhes, toti es sòns traits apareishien perfèctament definidi. Eth nas, artisticament modelat, aufrie era particularitat de qué es sues dues hièstres deishauen veir ua contraccion, molt pòc perceptibla, entara part superiora. En aguestes dues contraccions s'estaue, precisament, era soleta alteracion visibla en aquera cara. Es hièstres persistien uns còps contreigudes, ath pas qu'en d'autes ocasions, se succedien es dilatacions as contraccions, mès en un e en aute cas, autrejauen ara cara ua expression desagradiua de crudeutat e de perfidia. Examinat peth menut aqueth ròstre, non ère dificil observar qu'era expression de crudeutat èren degudes as linhes dera boca e as orbites des sòns uelhs massa fines e orizontaus. Non se pòt remir, totun, qu'aquera cara ère extraordinariament beròia.

Eth sòn proprietari baishèc es escales deth palai e gessec ath vestibul, a on lo demoraue era sua carròça. Pòqui auien estat es qui li dirigiren era paraula pendent era recepcion, e eth senhor podec èster mès afectuós de çò que siguec quan arribèc en lòc a on s'estèc a despart e separat des grops. Sense arturar-se un instant, pugèc ena sua veitura, e es shivaus partiren ath galaup, separant ara gent que trapauen ath sòn pas. Eth cochèr guidaue coma s'ataquèsse a ua armada enemiga, sense qu'ath sòn senhor se l'acodisse botar fren ara furia asenada deth prumèr, era quau, luenh d'anujar-lo, mès lèu semblaue que l'ère agradiua. Quauqui viatges, mol compdadi, s'auien exteriorizat es quèishes, enquia e tot en aquera ciutat insensibla e en aquera edat d'ignorància e de pegaria, contra eth barbar costum de recórrer a galaup es carrèrs estrets e sense trepaders, sense importar-les es malerosi que soent èren arrossegadi, mès arrés se dignèc autrejar un moment d'atencion a semblables menudalhes, e en aguesta ocasion, coma en moltes d'autes, es malerosi dera classa baisha quedèren en libertat de hèr enlà era dificultat coma bravament podessen.

Damb un tarrabastalh ensordidor e damb desbrembe inuman des consideracions mès sagrades, causa de mau compréner enes nòsti dies, era carròça volaue peth carrèr sautant sus er empeirat e virant es cantoades damb ua velocitat exagerada, espaurint as hemnes, que cridauen espantades, as mainatges, que corrien coma conilhs espauridi, e as òmes que sajauen de sarrar-se as parets. En moment de virar era veitura ua cantoada pròcha a ua hònt, ua des ròdes sautèc, centenats de gòrges deisharen anar un crit, e es shivaus arreculèren e s'encrabèren.

Qu'ei lèu segur qu'era carròça aurie seguit imperturbabla era sua desenfrenada marcha se non auesse estat per aguest inconvenent, donques qu'aquerò ère çò qu'acostumauen a hèr es veitures en aquera epòca erosa, encara que deishèssen es carrers semiats de mòrts. Per qué aurien de hèr ua auta causa? Mès, espaurit eth lacai auie sautat a tèrra, e vint mans agarrèren ath còp es retnes des shivaus.

- Qué se passe?, preguntèc eth senhor, pistant tranquillament pera porteta.

Un òme naut, damb gòrra en cap, auie trèt d'entre es pautes des shivaus ua bonha, que botèc sus er embasament d'ua hònt e inclinat sus eth, ganholaue coma un animau herotge.

- Perdon, senhor Marqués, didec un individú mau vestit damb votz e gèsti umils, ei un mainatge.
- E per qué forme aguest tarrabastalh ensordidor? Dides qu'ei un mainatge?
- Desencusatz, senhor Marqués... ei un malastre... òc, qu'ei aquerò.

Era hònt ère a quauques vares de distància. Er òme naut que sus era bonha ère inclinat, se quilhèc de pic e se metec a córrer ara prèssa en direccion ara veitura, qu'eth senhor Marqués botèc era man en punh dera sua espada.

- Mòrt! rugic er òme naut damb mòstres d'ua desesperacion sauvatja, tachant es uelhs en

Marqués e lheuant es braci entà naut. Assassinat!

Era gent s'apilerèc ar entorn dera carròça. Totes es guardades èren concentrades ena persona deth Marqués, mès en aqueres non se liegie cap auta causa qu'ansietat, temor, arren de colèra ne de menaça. Toti carauen. Ath prumèr crit seguic un silenci imponent. Era votz deth qu'auie parlat ath magnat seguie estant submissa ar arràs. Eth senhor Marqués passegèc era sua guardada sus es amolonadi grops, en tot contemplar-les damb era indiferéncia qu'aurie contemplat ua manada de rates espaurides.

Sense cambiar d'actitud treiguec ua borseta.

- Que m'estone fòrça, didec, que ne es vòsti hilhs sapiatz suenhar. Soent que non dèishe d'èster shordaire entà jo, que vos trapa en mèn camin. Non vedetz qu'es accidents pòden èster damnatjosi entàs mèns shivaus? Tè!...Ballatz-li aquerò!

Acompanhant era accion ara paraula, lancèc as pès deth lacai ua moneda d'aur.

- Mòrt!... Assassinat! tornèc a cridar er òme naut.

Arribèc alavetz un aute òme, ath quau toti dauriren pas. Eth que venguie de cridar queiguec enes sòns braci tanlèu lo vedec, en tot estar-se pendent ua longa estona en eri, plorant e somicant.

- Qu'ac sai tot, ac sai tot, didec eth nauèth arribat. Valor, Gaspar! Qu'ei preferible morir coma a mòrt eth mainatge que víuer era vida que lo demoraue. Qu'a mòrt sense dolor, sense patiment, e en cambi, s'auesse contunhat viuent, aqueri l'aurien assetjat sense pòsa.
- Qu'ès un filosòf, didec eth Marqués arrint. Com te crides?
- Defarge.
- Quin ei eth tòn mestièr?
- Sò venedor de vin, senhor Marqués.
- Cuelh aquerò, filosòf e venedor de vin, e despene-lo coma volgues, repliquèc eth Marqués, lançant as sòns pès ua auta moneda d'aur. A veir! Son ja prèsti es shivaus?

Sense dignar-se guardar ara gent per dusau viatge, eth senhor Marqués s'acomodèc en sòn sèti. Era carròça se metie en movement de nauèth, e eth sòn erós ocupant se n'auie desbrembat ja der incident, coma s'auesse trincat ua futilitat e l'auesse pagat, quan arribèc a trebolar era serenitat era entrada violenta en interior dera veitura d'ua moneda d'aur.

- Pòs-te! cridèc eth Marqués. Artura es shivaus!... Qui a lançat aquerò?

Guardèc anujat entath lòc que venguie de deishar Defarge, mès non vedec qu'ath malerós pair abraçant eth cadavre deth sòn hilh, e a ua hemna de pès, que lo guardaue damb es celhes arroncilhades.

- Gossets!, gasulhèc eth Marqués. De boni talents passaria sus toti vosati entà netejar eth mon dera vòsta repugnanta preséncia! Se jo sabessa qui ei eth brigand que lancèc era moneda, e l'auessa pro apròp, valguem Diu que l'estronhaua jos es ròdes deth mèn coche!

Tau ère eth temor dera gent, tan gran er orror que sentien per aquerò qu'es òmes dera classa sociau deth Marqués les podien hèr, laguens e dehòra dera lei, que non se lheuèc ua soleta votz, ne ua man, ne ua guardada. Toti es òmes carèren, tachadi es sòns uelhs en soler. Sonque era hemna qu'abans mos auem referit, gausèc tachar era sua guardada irritada en Marqués, que ne tansevolh se fixèc en era. Era sua olimpica guardada passèc sus eth sòn cap e sus es auti arrats, e comòdament

calat sus es mofles coishins dera sua carròça, balhèc era orde ath cochèr de seguir era marcha.

Peth madeish lòc crosèren en desenfrenada carrèra e succession rapida d'autes carròces. Era deth ministre, era des arbitristi der Estat, era der majorau generau, era deth doctor, era der avocat, era deth gleisèr. Es arrats pistauen timidi es caps pera entrada des sues tutes.

Se retirèc eth pair qu'auien deishat sense hilh, se retirèren es arrats ath hons des sues tutes, e sus eth basament dera hònt non quedèc qu'era hemna qu'auie gausat guardar ath Marqués damb celhes arroncilhades, regda coma era Fatalitat. Era aigua dera hònt corrie rambalhosa, corrien rapides e turbulentes es aigües der arriueth, eth dia corrie entara sua cogada, era vida dera ciutat corrie entara mòrt, possada peth temps, qu'arrés demore, es arrats dormien ja enes sues tutes escures, eth *balh dera extravagància* seguie entre lums e sopars, e totes es causes, entà didè'c ja d'un còp, seguien eth sòn cors.

VIII.- Eth senhor en camp

Un paisatge encantador, qu'en eth se ven camps de horment, encara que non guaire abondius. Tròci de terren semiadi de civada a on s'aurie pogut semiar horment, tròci semiadi de haves e de cedes, tròci semiadi de vegetaus de tota sòrta, e aqueri qu'era natura inanimada, armonizant es sòns gusti damb es dera umanitat, manifestaue ua tendéncia decidida entà ua vegetacion, mès aparenta que reau.

Era veitura de viatge deth senhor Marqués, que, dit sigue de passa, aurie pogut èster mens pesanta, tirassada per quate shivaus e guidada per dus postilhons, escalaue damb dificultat un ticolet penent. Er elevat color des maishères deth magnat arren hège veir en contra deth sòn naut linhatge. Que non auie era sua origina ath laguens, senon qu'ère efècte d'ua circonstància extèrna impossibla d'evitar: era còga deth solei.

Es arrais tangents der astre rei penetrauen en coche de viatge deth senhor Marqués en tot embolhar ad aguest en bromes de lum roienca.

- Lèu se harà era còga, exclamèc eth senhor Marqués, contemplant damb desengust es sues mans.

Efectivament, tan apròp dera còga ère eth solei, que non se tardèc a hèr-la. Dominat eth cimalh deth ticò e ajustadi as ròdes es pesants frens, tanlèu eth coche comencèc a rodar pala enjós, embolhat en bromes de povàs, es bualhs roiencs s'acabèren: eth solei e eth Marqués baishauen.

Dauant des uelhs deth Marqués s'estenie un territòri trincat, un vilatjòt ath hons dera val, ua planhèra qu'acabaue en un ticolet, un campanar, un molin de vent, un bòsc abondiu en caça, e ua fortalesa plaçada ath cant d'un precipici. Eth Marques contemplaue toti es objèctes mentats, qu'es sues linhes començauen a esfaçar es ombres dera net, damb era expression d'aqueth que ja s'aprèsse ara sua casa.

Compdaue eth vilatjòt damb ua carrèr praube, damb ua cerveceria prauba, damb ua blancaria prauba, damb ua tauèrna prauba, damb un relèu de corrèus praube e damb ua hònt prauba. En èster praubi toti es servicis, praubi auien d'èster, e praubi èren, efectivament, es sòns abitants. Tot eri èren ena misèria, e molti se trapauen seigudi ara pòrta des sues cases, premanint cebes refusades e d'auti articles semblables entath sopar, mentre d'auti lauauen ena hònt verdures, èrbes e tota sòrta de comestibles qu'era tèrra balhe per era madeisha. Que non calie èster massa escarrabilhat entà desnishar es causes que les calauen ena misèria: sonque liegent es inscripcions solemnes, plaçades en toti es lòcs visibles deth vilatjòt, enes quaus se detalhauen es impòsti qu'auien de pagar ar Estat, ara Gleìsa e ath senhor, amassa damb es contribucions locaus e generaus, ère pro e enquia e tot sobrèr, non ja entà compréner qu'es abitants èren praubi, senon entà meravilhar-se de qué era hame e era misèria non auessen acabat damb era vida de toti eri.

Mainatges s'en vedie molt pòcs, gossets ne un de solet. Per çò des òmes e des hemnes, era alternatiua qu'eth mon les aufrie non podie èster mès clara: o víuer dera manèra mès miserabla en vilatjòt, jos eth jòu aclapant deth senhor, o morir ena fortalesa plaçada sus eth precipici, destinada a croton.

Precedit per un corrèu e acompanhat per dus pets de soriac des postilhons que crosauen er aire semblables a sèrps entortilhades, eth senhor Marqués ordenèc arturar era veitura dauant dera pòrta dera casa de corrèus. Coma que non ère guaire luenh dera hònt, es vilatans qu'en era se trapauen suspeneren es sòns trabalhs entà guardar-lo. Eth tanben les guardèc, e vedec se com inclinauen es sòns fronts dauant dera sua persona, dera madeisha manèra qu'eth les auie inclinat dauant deth

senhor, quan acertèc a amassar-se ath grop un caminèr.

- Hè-me a vier ad aguest individú, didec eth Marqués ath corrèu.

Siguec amiat ena sua preséncia eth caminèr, qu‘ath sòn entorn s’amassèren es vilatans avids d’escotar e de veir.

- T’auancè en camin, vertat?
- Qu’ei vertat, senhor, auí er aunor de qué eth senhor m‘auancèsse en camin.
- Quan pujàuem era pala e naut de tot deth ticó, non ei vertat?
- Qu’ei verat, senhor.
- Qué ère çò que guardaues tan fixament?
- Guardaua ar òme, senhor.

En contestar, era sua gòrra punchuda afustaue dejós dera veitura. Toti es vilatans concentrèren es sues guardades en madeish lòc.

- Quin òme, tròç d’animau?
- Perdon, senhor, voi díder er òme que penjaue dera cadia dera galga.
- Mès qui?
- Er òme, senhor.
- Ath diable damb aguesta gent tan pèga! Com se cride aguest òme? Tu coneishes a toti es d’aguest entorn: qui ère aguest òme?
- Pietat senhor! Que non ère dera part d’aguest país: non l’auia vist enes dies dera mia vida.
- Suspenut dera cadia? Penjat?
- Damb eth permís deth senhor, diderè qu’eth sòn cap penjaue d’aguesta manèra.

Eth caminèr s’apressèc ara galga e se placèc damb era cara virada entath cèu e damb eth cap penjant. Ara seguida, cuelhec era sua postura normau e hec ua reveréncia.

- Quini senhaus auie?
- Senhor, ère mès blanc qu’un molinèr, eth povàs lo caperaue de cap a pès, ère mès blanc qu’un espèctre e mès naut qu’un espèctre.

Era descripcion costèc en auditòri ua immensa emocion. Toti virèren es uelhs entath Marqués, dilhèu pensant qu’amiaue un espèctre sus era sua consciéncia.

- Non se pòt remir que t’as portat coma un òme! exclamèc eth Marqués. Ves a un lairon montat ena mia veitura, e non sabes daurir era boca immensa qu’as. Deishatz-lo anar, senhor Gambelle, deishatz-lo anar!

Qu’ère eth senhor Gambelle cap de corrèus e de d’auti servicis, e, en desvolopar-se era scèna qu’èm en tot condar, en sòn desir de contribuir ara bona capitada dera declaracion, auie agarrat per un braç ath declarant.

- Deishatz anar ad aguest brigand, senhor Gambelle, e s’arribe en vilatjòt eth desconeishut, agarratz-lo e non lo botetz en libertat enquia assegurar-vo’n de qué ei un òme aunèst.
- Que serà entà jo un aunor complir es ordes deth senhor, contestèc Gambelle.
- S’escapèc aqueth...? Mès a on s‘a metut aguest maudit?

Eth maudit s’auie metut dejós dera veitura, acompanhat per mieja dotzena d’amics particulars sòns as quaus mostraue era cadia dera galga. Ua auta mieja dotzena d’amics lo treigueren arrossegant-lo

immediatament e lo heren a vier ena preséncia deth senhor.

- S'escapèc aqueth òme quan mos arturèrem entà lançar era galga?
- Se precipitèc de cap des de naut de tot deth ticò, ne mès ne mens que se s'auesse lançat ath mar.
- Sajatz d'escorcolhar aquerò, Gambelle... En marcha!

Dauant des ròdes, examinant era cadia, i auie era mieja dotzena d'amics particulars deth caminèr, semblables a un molon de saumèts. Es ròdes comencèren a virar tan rapidament que siguec un miracle qu'aqueri podessen sauvar era sua pèth e es sòn uassi, soleta causa que podien sauvar, erosament.

Es shivaus gesseren deth vilatjòt ath galaup, non se tardèren a moderar era marcha, donques qu'era pala deth ticò ère tan arribenta que les calec pujar-la ath pas. Rodejaue eth camin un petit cementèri, a on se vedie ua crotz damb era imatge de Nòste Sauvador. Qu'ère ua imatge de husta, hèta per mans pòc expèrtes, mès er artista auie hèt un estudi deth naturau e segurament eth sòn libre siguec eth sòn pròpri còs o eth de quauqu'un des sòns vesins, donques qu'era imatge ère orriblament aflaquida e descarnada.

Ath pè d'aqueth emblema dolorós d'ua desgràcia immensa i auie ua hemna ajulhada. Virèc eth cap en enténer eth bronit deth coche, se lheuèc rapidament, e correc ara prèssa en direccion ath coche.

- Qu'ei eth senhor! exclamèc, en tot presentar-se ena porteta. Senhor, ua gràcia!

Eth senhor deishèc anar ua exclamacion d'impaciéncia.

- Qué se passe? Què vòs? Tostemp demanant!
- Senhor, per amor de Diu! Eth mèn espós... eth guardabòsc!...
- Qué vò eth tòn marit, eth guardabòsc? Aguesta gent tostemp demane madeish! Que non pòt pagar, non?
- Qu'ac a pagat tot, senhor! S'a mòrt!
- Milhor! atau descansarà! Te penses que te lo posqui entornar?
- Ai de jo, senhor!... pro sai que non. Mès descanse aquiu... jos aqueres miserables èrbes!...
- E ben?
- Que son molti es traits de tèrra caperadi d'èrbes.
- Plan... e qué?

Aquera hemna ère joena, encara que semblaue ua vielha. Eth sòn ròstre reflectie un gran dolor, a viatges retorcie damb fòrça es sues mans damb calhositats, e d'autes les plaçaue sus era porteta dera veitura, amorassant-la damb trendesa, coma se credesse qu'ère un pièch uman susceptible d'èster atrendit.

- Qu'age eth senhor compassion de jo! Escotatz era mia demanda! Eth mèn marit a mòrt de hame... dera madeisha malautia qu'an mort tanti d'auti... dera madeisha que mos amiarà a toti es deh vilatjòt ara hòssa...
- E qué me condes a jo? Dilhèu posqui jo aucir-vos era hame a toti?
- Senhor... Diu ac sap, mès non ei minjar çò que demani. Eth mèn solet desir, ei que sus era tèrra que capère eth cadavre deth mèn marit se quilhe un tròç de husta o de pèira damb eth sòn nòm, pr'amor de qué toti sàpien a on ei enterrat. Se non ei atau, lèu desbrembaràn toti eth lòc e non me poiràn enterrar a jo ath sòn costat quan me morisca. Senhor!... Senhor!...

Eth lacai auie separat dera veitura ara prauba hemna, es shivaus auien començat un lent tròt, e eth

senhor vedie amendrir rapidament era lèga o es dues lègues de distància qu‘encara lo separauen deth *chateau*.

Eth camin ère bon, e eth temps en hèr-lo non siguec long. Se diboishèren es ombres d’un edifici immens e es de molti e fòrça corporents arbes. Qu’ère eth chateau deth senhor Marqués, qu‘ena sua pòrta principau lo demoraue eth majordòm.

- A arribat d’Anglatèrra eth senhor Carles, que sò en tot demorar? preguntèc.
- Encara non, senhor Marqués, siguec era responsa.

IV.- Eth cap de Gorgon

Qu'ère eth *chateu* deth senhor Marqués un eficici arrogant, d'espèssi e solids murs, e de vastes proporcions. Deth sòn gran pati de pèira arringauen dues amples escales tanben de pèira, qu'anauen a trapar-se damb era terrassa tanben de pèira coma tot çò d'aute, que precedie ara pòrta principau. De pèira èren es fòrtes parabandes, de pèira es jarres, de pèira es flors, de pèira es cares umanes, de pèira es caps des leons, de pèira tot. Non semblaue senon qu'eth cap de Gorgon auie presidit, dus sègles abans, era finalizacion d'aquera immensa massa de pèira e imaginat es sòns acabaments e detalhs d'ornamentacion.

Era halha que precedie ath senhor Marqués quan, dempús de gésser deth sòn coche, comencèc er ascens pera espaciosa escala de pèira, deishaue anar pro resplendor entà poder costar es protèstes dera chòta qu'auie eth sòn quartèr generau ena teulada dera tor que servie d'acabament as estables e que se quilhaue coma se volesse escalar es bromes, enrodada d'arbes de prodigiosa nautada. Tot çò d'aute s'estèc tranquil, tan tranquil, qu'autant era halha que precedie ena grana escala es passi deth senhor Marqués, coma era que dauant dera pòrta d'aunor demoraue era sua arribada, usclauen coma se siguesse en centre d'un sarrat salon, e non expausades ara bohada des brises dera net. Ne s'entenie tanpòc mès bronit qu'er udolar dera chòta, excepcion hèta deth rumor costat pera aigua dera hònt en quèir sus era pila, pr'amor qu'ère ua d'aguestes nets que tien er alend pendent ores sanceres, entà exalar ua alendada e estar-se de nauèth sense respirar.

Virèc sus es sòns suaus gafons era pòrta d'aunor, e eth senhor Marqués entrèc en ua galaria qu'es sòns murs auien ara vista grana varietat d'armadures ancianes, e infinitat de flèches, lances, espades e guinhauets de caça, ath de là d'ua grana varietat de hustes, còrdes e foets, qu'eth sòn pes auie sentut mès d'un laurador quan eth sòn senhor ère emmaliciat.

Sense guardar ne tansevolh es vòutes de tet granes, embolhades en neres tenèbres, eth senhor Marqués, tostemp seguint era halha, arribèc duant d'ua pòrta que i auie ath hons dera galaria. Dubèrta aquera, se trapèc enes sues crambes, qu'èren tres, ua d'eres era sua estança. Es abitacions de nauts artesanats, amassauen tot eth luxe, tot eth refinament que correspon a un Marqués, que viu en un sègle fastuós e en ua nacion que tot ac sacrifique ara ostentacion. Enes plan rics mòbles dominaue eth gust deth penultim Loís d'aquera sagrada dinastia que deuie d'èster etèrna, de Loís XIV, encara que no mancauen objèctes que podien passar coma illustracions des ancianes pagines dera istòria de França.

En centre dera tresau cramba, pèça redona que corresponie a ua des quate tors que costejauen er edifici, i auie ua taula minjador damb servici entà dues persones. Era cramba ère redusida, e era sua hièstra ère dubèrta, encara que barrades totes es gelosies.

- Coberts entath mèn nebot? gasulhèc eth Marqués en entrar. E, ça que la, vien de dider-me que non a arribat encara.

Que non auie arribat, plan, mès en castèth, demorauen qu'arribèsse damb eth senhor Marqués.

- Non ei probable qu'arribe aguesta net, higec eth Marqués, en tot dirigir-se ath sirvent encargat deth minjador, mes dèisha era taula tau qu'ei. En un quart d'ora me seirè entà sopar.

Efectivament: quinze menutes dempús eth Marqués cuelhie sèti dauant d'un sopar somptuós e selècte. Se seiguec d'esquia ara hièstra. Venguie de minjar-se era sopa e arribaue enes sòns pòts un veire de ric Burdeus, quan baishèc era man sense béuer.

- Qué ei aquerò?, preguntèc tranquillament, virant era cara entàs gelosies.
- Qué, Monsenhor?
- Dehòra... Daurís es gelosies.

Era orden s'aubedic de seguit.

- Qué i a?
- Arren, senhor; es copes des arbes e es ombres dera net ei era soleta causa que se ve.
- Plan ben, didec eth sòn senhor, damb cauma imperturbabla.Torna a barrar.

Eth Marqués tornèc a prestar atencion ath sòn sopar. Qu'auie ja arribat ara mitat d'aguest quan per dusau viatge quedèc a miei camin eth veire que se hège a vier enes pòts. Que s'entenie eth rodar d'ua veitura qu'a bon pas s'apressaue ath castèth.

- Pregunta se qui a arribat, didec eth Marqués ath sirvent.

Qu'ère eth nebot deth senhor, ath quau ena casa de corrèus l'auien manifestat qu'eth Marqués auie arribat ja en castèth.

- Vè-te'n e ditz-li dera mia part qu'eth sopar lo demore, e que li prègui que vengue sense demora.

Menutes dempús entraue en minjador eth viatjaire, qu'ère eth madeish joen ath quau auiem coneishut en Anglatèrra jos eth nòm de Carles Darnay.

Lo recebec eth senhor Marqués damb esquista cortesia, mès non se sarrèren es mans.

- Gesséretz vos ager de París?, preguntèc eth joen en sèir-se ara taula.
- Òc, ager, e tu?
- Jo è vengut dirèctament aciu.
- Des de Londres?
- Òc.
- Pro que t'a costat arribar, observèc eth Marqués arrint.
- Ath contrari, qu'è het eth viatge damb molta rapiditat.
- Desencusa, non è volut díder qu'en camin ages invertit molt de temps, senon en decidir-te a hèr eth viatge.
- Òc... m'an obligat a ajornar-lo... negòcis diuèrsi.
- Ja m'ac pensi, contestèc er oncle.

Non escambièren mès paraules mentre eth sirvent ère present. Mestrat eth cafè, e solets ja oncle e nebot, dauric era convèrsa aguest darrèr, tachant es sòns uelhs ena cara deth prumèr, que semblaue ua masca.

- Qu'è tornat, oncle, è tornat, oncle, seguint eth madeish objectiu que m'obliguèc a absentar-me. Qu'è corrut un gran perilh, mès er objectiu ei tan sagrat, qu'encara que m'auesse costat era mòrt non auria baishat en mèn valor.
- Era mòrt non, estimat, responec er oncle; aguesta senhora ne tansevolh nomentar-la.
- Qu'è dobtes, oncle, repliquèc eth nebot, de qué vos m'auéssetz balhat ua man, enquia e tot vedent-me calat en madeish hiu dera mòrt.

S'agitèren es hièstres deth nas der oncle e se heren mès prigondes es linhes deth sòn ròstre, balhant ua expression mès crudèu ath sòn aspècte; mès eth Marqués hec un gèst graciós de protèsta,

qu‘arren auie de tranquillizador per èster efècte massa evident dera finesa de formes der illustre.

- Parlant clarament, repliquèc eth nebot, se non mentissen es mèns infòrmes, auetz hèt vos tot çò possible entà balhar fòrça as sospeches originades pes circonstàncies massa sospechoses que m’enrodauen.
- Non, non, non, non! contestèc er oncle arrint.
- Que non discutiram aguest punt, seguic eth nebot, guardant damb evidenta maufidança ath sòn interlocutor. Me cònste que, a truca d’arturar-me en camin, auetz agotat toti es recorsi dera vòsta diplomàcia especiau, coma me cònste tanben qu’en matèria de recorsi, ètz vos pòc escrupulós.
- Estimat nebot mèn, me vau a perméter demanar-te que sages de hèr memòria, qu‘ages present aquerò que didí hè ja temps, molt de temps.
- M’en brembi perfèctament.
- Fòrça gràcies, contestèc eth Marqués, damb votz que semblaue un esturment musicau.
- Efectivament, oncle; creigui fèrmament que deui ara vòsta mala fortuna, e ara mia bona estela, eth hèt de non trapar-me en aguest moment embarrat en quauqua preson de França.
- Non compreni ben, responec er oncle, prenent ua gorjada de cafè. Vòs explicar-te, se te platz?
- Damb molt de plaser. Voi díder que, se vos non auéssetz queigut en desgràcia ena cort, se non vos auéssetz trapat jos era escura ombra d’aquera broma que vos embolhe de hè quauqui ans, non vos aurie mancat ua carta *de cachet* que m’auesse dubèrt es pòrtes d’ua fortalesa entà temps indefinit.
- Qu’ei molt possible, repliquèc er oncle, damb ua cauma imperturbabla, qu’er aunor dera familha m‘uesse possat a shordar-te enquia aguest punt.
- Erosament entà jo, veigui qu‘ena recepcion de delàger trapéretz vos era madeisha heredor de tostemp, didec eth nebot.
- Perdona que diga, estimat nebot, que jo, ath tòn lòc, non asseguraria qu‘era mia desgràcia ena cort siguesse entà tu ua fortuna. Qu’ei molt probable qu’es reflexions que t’auesse suggerit era solitud d’ua preson auessen exercit en tòn destin futur influéncia mès beneficiosa qu‘era que pòden exercir es tues accions gaudint de libertat. Mès que non mos cau discutir sus aguest ahèr. Me trapi, segontes dides, en posicion desauantatjosa. Aué, sonque er interès o es importunitats artenhen aguesti petits esturments de correccion, aguesti mejans suaus entà arrefortir eth poder e er aunor des familhes, aguesti favors insignificants que tan aurien pogut shordar-te. Son tanti es que les desiren, e tan pòcs (comparativament) es que les artenhen! Que non se passaue atau en d’auti tempsi, mès es causes an cambiat molt, e càmbien cada dia, e van de mau en pejor. Es nòsti ancessors gaudien de poder de vida o mòrt sus es sòns vasals e gent vulgara. Guairi d’aguesti gossets an gessut d’aguesta madeisha cramba entà èster penjadi immediatament! Que jo sàpia, ena mia cramba siguec mòrt a punhalades un insolent brigand que gausèc proferir sabi pas quina badinada de mau gust a prepaus dera sua hilha que... Auem perdut molti privilègis, ei vertat. Que s’a botat de mòda ua naua filosofia, e non posqui remir qu’aué, se mos entestam en deféner toti es nòsti drets, dilhèu tumaríem contra grèus inconvenents. Es causes van mau, molt mau!

Eth Marques cuelhec un povàs de rapè e botgèc eth cap damb era expression d’aqueth que se planh qu’un país mesprède mejans tan excellents de regeneracion.

- De tau sòrta auem hèt valer era nòsta posicion sociau, autant en tempsi passadi coma enes nòsti dies, repliquèc eth nebot damb accent ombriu, qu‘auem artenhut que França pronóncie damb aversion e damb òdi es nòsti nòms.
- D’aquerò mos cau felicitar, obervèc er oncle. Era aversion e er òdi son es mès nauti omenatges e mès involuntaris qu’es petits autregen as grans.
- Non trapi en aguest país ua soleta cara que mos guarde damb deferéncia, repliquèc eth

nebot. En totes eres liegi eth respècte engendrat peth temor e pera esclavitud.
- Causa que non dèishe d'èster vantaira entara familha e entàs procediments tengudi pera familha pr'amor de sostier era sua granesa, didec eth Marqués, cuelhent un aute povàs de rapè e botant ua cama sus era auta.

Hège veir er illustre senhor hereda indiferéncia; mès quan eth sòn nebot, botadi es codes sus era taula, se caperèc es uelhs damb es mans e s'estèc pendent ua bona estona calat enes sues reflexions, despareishec era masca deth Marqués, e guardèc de reuelh ath sòn nebot damb ua expression tau de rancura, que s'armonizaue plan mau damb era indiferéncia prumèra.

- Era soleta filosofia d'efèctes durables ei era repression, observèc eth Marqués. Aguest respècte ombriu engendrat pera pòur e era esclavitud, amic mèn, harà qu'es gossets siguen aubedients ath foet mentre aguest tet mos protegisque contra eth mau temps.

Dilhèu eth tet ère destinat a quèir esbauçat abans de çò qu'eth brave Marqués se pensaue. Se dauant des sòns uelhs auessen presentat aquera net un quadre de çò que serie en pòc de temps eth sòn castèth, e centenats de castèths semblables ath sòn, solide qu'arrés l'aurie hèt creir ena fidelitat dera pintura.

- Mentretant, seguic eth Marqués, va a compde mèn botar dehòra de perilh er aunor e eth repaus dera familha nòsta, volgues tu o non... Mès, ara me n'encuedi que te deues trapar rendut. Te semble que, per aguesta net, botem punt finau ara nòsta convèrsa?
- Un moment mès.
- Ua ora, s'eth deth tòn gust.
- Qu'auem obrat mau, oncle, e es fruts dera nòsta iniquitat son en tot madurar.
- *Auem* obrat mau?, repetic er oncle arrint.
- Qu'a cometut moltes errades era nòsta familha, òc, era nòsta aunorabla familha, qu'eth sòn aunor autant mos interèsse as dus. Enquia e tot en temps deth mèn pair cometérem mil iniquitats, sacrificant sense contemplacions a tot èsser uman que se metesse entre nosati e es nòsti plasers... Mès, per qué parlar des tempsi deth mèn pair se se passe madeish damb es vòsti? Posqui, dilhèu, establir ua separacion entre eth mèn pair e eth sòn frair besson, eth sòn eretèr adjunt, eth sòn successor immediat forçós?
- Era man dera mòrt me cridèc a succedir-lo.
- E era madeisha man me deishèc encadenat a un sistèma que me repugne, que m'orrifique en hèr-me responsable de çò que non ei ena mia man evitar; m'empedís balhar compliment ara darrèra suplica que mormolhauen es pòts dera mia santa mair, m'empedís aubedir era darrèra orde, muda, mès patetica; e fin finau, me destròce era anma, en convencer-me de qué me cau ua man que m'ajude e qu'en bades la cèrqui.
- Se la cèrques en jo, estimat nebot, plan que t'asseguri que pèrdes eth temps: non la traparàs jamès. Qu'è decidit baishar ath sepulcre perpetuant eth sistèma que jos eth è neishut e viscut.

Prenec un aute povàs de rapè, se sauvèc era caisheta ena pòcha, e higec:

- Qu'ei preferible escotar era votz dera rason e acceptar eth destin naturau... Mès veigui qu'ès perdut, estimat Carles.
- Perdudes son entà jo aguestes proprietats e enquia e tot França, contestèc damb amarum eth nebot. Que renóncii ada eres.
- Mès, te penses que les pòts renonciar? Tostemp è pensat qu'entà renonciar ei de besonh *possedir*. Jo non sai se França serà tua ja, mès es bens dera nòsta familha...Plan que non s'ac vau era pena parlar d'aquerò; mès, qu'ei que les considères tòns?
- En parlar coma ac hi, ne se m'acodic era idèa de hèr mencion as drets qu'è sus eri, ne plan

mens reclamar era sua possession. Se deman passèssen des vòstes mans as mies...
- Causa que me vanti qu'ei molt improbable...
- O d'aciu a vint ans...
- Me hès massa aunor; encara que m'estimi mès aguesta supausicion qu'era prumèra.
- Les abandonaria, entà víuer en un aute lòc, e damb un aute genre de vida. Que non serie abandonar massa! Totau, un desèrt espaventós que non presente mès que misèries e roïnes!
- Òc?, exclamèc et Marqués, passejant era sua guardada per aquera cramba somptuosa.
- Non diderè qu'era vista non trape en aqueri un cèrt atractiu, mès estudiadi ath hons, ara lum dera rason e dera justícia, son ua tor roïnosa d'extorsions, degalhades, deutes, injustícies, opressions, hames, nudeses e patiments.
- Òc?, repetic eth Marqués damb accent de satisfaccion.
- S'arriben a èster mèns, les confiarè a mans mès competentes qu'es mies entà que les desgraven pòc a pòc, s'ei eth cas de qué arriba a temps, deth pes enòrme que les arrossègue ath precipici, pr'amor de qué es malerosi qu'ada eri se ven clauadi patisquen mens en avier. Que non ac poirè hèr, ac sai. Pese sus eri ua malediccion, e non solet sus eri, senon tanben sus era nacion sancera.
- E tu?, preguntèc er oncle. Perdona eth mèn curioser: qu'ei qu'ara ombra dera tua filosofia de nau sagèth demores víuer deth mannà deth cèu?
- Que me calerà víuer de çò madeish que viueràn antrestanti compatriòtes mèns, encara que siguen molts es pergamins, encara que sigue rancia era sua noblesa: deth trabalh.
- En Anglatèrra, per exemple?
- Òc. Er aunor dera familha pòt dormir tranquil. Non lo vau a tacar trabalhant mentre me trapa en aguest país, e non lo poirè tacar en cap aute, simplament perque, dehòra d'aciu, non ostentarè eth cognòm dera familha.

Eth Marqués hec sonar un timbre. Immediatament s'illuminèc era cramba deth costat. Demorèc eth Marqués que se n'anèsse eth sirvent qu'auie alugat es lums, e quan entenec qu'es sòns passi s'aluenhauen, didec, guardant ath sòn nebot damb ròstre arridolent:

- Qu'a molti atractius entà tu Anglatèrra, encara que, en realitat, non m'admire, s'è en compde guaire aquiu as prosperat.
- Ja didí abans que creigui èster deuteire de vos per çò de totes es *fortunes e prosperitats* qu'aquiu trapè. Ça que la, Anglatèrra ei eth mèn refugi.
- S'auem de creir as vanidosi anglesi, ei eth refugi de molti. Coneishes a un compatriòta nòste que cerquèc refugi aquiu? Me referisqui a un doctor.
- Lo coneishi.
- Ath quau acompanhe ua hilha?
- Òc.
- Eth madeish. Qu'ès rendut... Bona net.

Er arridolet qu'acompanhèc era inclinacion de cap que hec ath sòn nebot a manèra de cortés adiu e eth ton que prononcièc es darrères paraules, amagauen un mistèri que non podec mens qu'impressionar ath nebot.

- Òc, repetic eth Marqués. Un doctor damb ua hilha... Òc. Atau comence era naua filosofia!... bona net.

Eth joen tachèc es sòns uelhs ena sua cara coma se demorèsse trapar en era era explicacion des darrères paraules qu'auien herit es sues aurelhes.Trabalh perdut. Madeish aurie artenhut interrogant as estatues de pèira que tan abondauen en castèth.

- Bona net! higec er oncle. Eth desir de veder-te deman peth maitin me tierà desvelhat tota era

net.... Descansa... Aluga es lums deth dormitòri deth mèn senhor nebot...e estaca ath mèn senhor nebot en lhet, se pòts!... higec entath sòn laguens, abans de hèr sonar de nauèth era campaneta, cridant ar ajudant de cramba ena sua estança.

Er ajudant de cramba acodic ara trucada e tornèc a gésser, deishant ath Marqués en calçotets e prèst a meter-se en lhet. Se tardèc unes menutes entà hè'c. Se quauquarrés l'auesse vist vestit coma anaue e cauçat damb sabatilhes, mesurant era estança damb pas silenciós e viu, semblable ath deth tigre reau, l'aurie cuelhut probablament coma eth famós marqués encantat dera legenda, qu'es sues transformacions periodiques en felin començauen alavetz o acabauen en aqueth moment.

Acodien ath hons dera sua imaginacion, mentre caminaue d'un costat en aute dera cramba, es incidents mès importants deth viatge qu'auie acabat de hèr aquera net: se vedie pujant guiterosament era pala penenta deth ticolet, contemplaue damb es uelhs dera anma era còga deth solei, era baishada dera pala opausada deth ticolet, eth molin, era cadia dera galga, era preson calada ath costat deth camin, eth vilatjòt dera val, es campanhardes ar entorn dera hònt e eth caminèr en moment de senhalar damb era sua gòrra punchuda era cadia deth sòn coche de camin. Era hònt deth vilatjòt li rebrembaue era auta hònt de París, e en era vedie eth cadavre deth mainatge sarrat sus eth basament, as hemnes inclinades sus eth sò petit còs e ar òme naut que, damb es braci estiradi cridaue: "Mòrt!"

- Que sò en tot heredar-me, gasulhèc eth senhor Marqués. Tath lhet! tath lhèt!

S'estirèc sus eth lhet, deishèc quèir es luxuoses cortines que l'enrodèren, e se premanic a dormir.

Pendent tres ores inacabables s'estèren es cares de pèira des quiets gardes plaçadi en exterior deth castèth en tot contemplar era neror dera net; pendent tres ores inacabables es shivaus inquiets picauen damb es sues pautes es pessebres des cabaladures, e era chòta deishaue anar un bronit particular que non se semblaue bric ath cant qu'as chòtes l'an assignat es òmes-poètes.

Òmes e leons de pèira deth castèth clauèren pendent tres mortaus ores es sòns uelhs sense vistons enes neri joncs dera net. Neri èren es camps, neri es bòsqui, neri es camins, nere coma un mar de tinta tot eth paisatge. En cementèri deth vilatjòt aurie estat impossible distinguir ua tomba de ua auta, e arrés aurie pogut díder s'era crotz qu'ath sòn pè ère ajulhada aquera tarde era hemna que demanèc ua gràcia ath Marqués seguie dreta o auie queigut esbauçada. En vilatjòt, espleitadors e espleitadi dormien prigondament. Dilhèu pendent eth saunei gaudien, aguesti darrèrs, de granes taulejades, coma sòl passar as que patissen hame, o ben de tranquillitat e de repaus, coma buèus acostumadi a gemegar jos eth jòu.

Aigües invisibles e silencioses baishauen dera hònt deth vilatjòt, madeish que dera hònt deth castèth, en tot perder-se ena luenhor, coma se pèrden es menutes que de contunh dèishe escapar era man deth Temps. Ath cap de tres ores interminables, es aigües comencèren a cuélher leugèrs tons grisi, e es uelhs des cares de pèira deth castèth comencèren a illuminar-se.

Brotèc per Orient eth solei, tintant de ròi es copes des arbes e es cimalhs des montanhes. Es sòns bualhs autregèren ua coloracion ròia as aigües que brotauen dera hònt deth castèth e as cares de pèira d'òmes e de leons. Cantauen es auderets, un des quaus, mès atrevit qu'es sòns companhs, acabèc eth repertòri des sòns cants mès beròis botat sus eth hiestrau de pèira dera hièstra dera cramba deth Marqués. Eth garda de pèira mès apròp contemplèc damb mut estonament ath cantaire, dauric era boca e balhèc mòstres deth terror mès prigond.

Es treslusi der astre deth dia secodiren eth sopor que dominaue coma senhor absolut en vilatjòt. Se dauriren es hièstres, es pòrtes des cases, e era gent gessec tremolant en carrèr entà autrejar-se as

trabalhs de cada dia. Uns anèren entara hònt, d'auti entath camp; aguesti a laurar, aqueri a hotjar o a péisher aflaquidi bestiars. Ena glèisa quedèren dues o tres persones, suplicant ath Cèu que conservèsse era vida de quauqua vaca o de cuert nombre de oelhes.

Eth castèth se desvelhèc mès tard, coma corresponie ara sua nauta jerarquia sociau. Es arrais de solei tintèren prumèr as javelines, espades e lances; mès tard arringuèren bualhs as montanhes, comencèren a daurir-se es hièstres, se despacientauen es shivaus enes estables, e es gossets secodien es cadies que les estacauen, ganholant rambalhosament en demanda de libertat.

Tot aquerò qu'èren incidents petits que se repetien cada dia, detalhs rotinaris dera vida ordinària. Mès quauquarren mens trivial, quauquarren que non ère rotinari ne normau arribaue aqueth maitin en castèth. Repicaue damb furia persistenta era grana campana; corrien es sirvents d'un costat en aute, pera terrassa crosauen moltes persones e enes estables enserauen damb trebolament diuèrsi shivaus. Per qué?

Quina airada auie atacat ath caminèr, moments abans autrejat ath trabalh, aquiu en cimalh dera montanha? Dilhèu es audèths deth camp volien hèr-se a vier damb es sòn bècs er escàs esdejoar qu'auie deishat sus un molon de pèires? Per qué corrie damb aquera ràbia, pala enjós, coma s'era sua vida depenesse dera velocitat dera sua corsa? Per qué en.honsaue es sues cames enquiath jolh en povàs, e s'avalaue distàncies sense arturar-se entà cuélher alend, enquia qu'arribèc ara hònt?

Ar entorn d'aguesta s'auie concentrat tota era poblacion deth vilatjòt, e aquiu s'estaue damb era consternacion pintada enes sues cares, parlant damb votz baisha, encara que sense revelar d'autes emocions qu'es deth curiosèr mès ombriu e prigond. Ena entrada deth carrèr se vedie gent deth castèth, sirvents dera casa de corrèus e totes es autoritats deth vilatjòt, mès o mens armats. Eth caminèr auie entrat en centre d'un grop, format per uns cinquanta amics sòns, que damb eri parlaue damb mòstres d'excitacion. Qué significaue tot aquerò? Mès que mès, qué significaue era arribada deth senhor Gambelle, que seigut ena sera d'un shivau, montat tanben per un sirvent deth castèth s'apressaue ath vilatjòt a tot galaup, a maugrat dera dobla carga, coma se volesse representar, un shinhau modificada, era legenda alemana de Leonora?

Tot aquerò significaue que, en castèth, es cares de pèira auien aumentat aquera net.

Eth Gorgon que presidic eth bastiment deth castèth, decidic, sense cap de dobte, visitar era sua òbra pendent era net, se n'encuedèc que mancaue ua cara de pèira, era madeisha que probablament èren en tot demorar pendent dus cents ans abans, e l'aumentèc.

Era cara de pèira repausaue de capensús, sus era mofla coishinèra deth lhet deth senhor Marqués. Que semblaue ua masca plan fina, d'expression un shinhau espaurida o irada. Sarrat ath cap i auie un tronc d'òme, tanben petrificat, e engainat en còr d'aguest tronc se vedie un guinhauet. Ar entorn deth punh deth guinhauet i auie un papèr, qu'en eth quauquarrés auie escrit es següentes paraules:

"Amia-lo rapid ara tomba. De part de Santiago".

X.- Dues promeses

Passèren dotze mesi. Cales Darnay s'auie establit en Anglatèrra coma mèstre de lengua francesa e de literatura francesa. Aué li balharien eth pompós nòm de professor; en aquera epòca lo cridauen tutor. Ensenhaue a joeni qu'auien temps liure e desirauen aprèner ua lengua viua que se parlaue en tot eth mon. Mèstres coma Darnay non se trapauen facilament en aqueri tempsi. Es princes e es reis èren luenh de poder figurar ena classa des que pòden ensenhar, e era noblesa arroïnada non pensaue en pèrder era vista trabalhant sus es Libres Majors deth Banc Tellson, ne en consagrar es sues aptituds as arts culinaries o ara hustaria. Non se tardèc en èster coneishut eth joen Darnay, que coma mèstre auie eth secret de hèr qu'es sòns alumnes trapèssen agradiues es sues leçons, e coma traductor sabie botar enes sòns trabalhs quauquarren mès qu'es solets coneishements derivadi dera gramatica e deth diccionari. Coma que, ath delà, sabec assimilar-se as costums deth país que viuie, non ei d'estranhar que damb un shinhau de perseverància, artenhesse prosperar.

Quan se trasladèc a Londres, non ac hec ahiscat pera esperança de passejar sus trepaders d'aur ne de dormir sus lhet de ròses. S'auesse auut taus esperances, solide que non aurie prosperat. Demoraue trabalh, lo trapèc, se tenguec arderosament ada eth, treiguec dera sua labor tot eth partit possible: aguest siguec eth secret dera sua prosperitat.

Passaue cèrta part deth temps en Cambridge, parlant damb es estudiants e ensenhant-les, coma de contrabanda, lengües europèes e prescindint deth grec e deth latin, massa ensenhadi en aqueth establiment docent, e era rèsta deth dia s'estaue en Londres.

Mès passem entà un aute ahèr mens ingrat. Des des ancians temps qu'era umanitat gaudie d'un ostiu perpetu, enquia es qu'aué patim, qu'en eri mos auem de conformar damb un iuèrn non mens perpetu eth mon a seguit invariablament eth madeish camin; eth camin de Carles Darnay... eth camin der amor ara hemna.

Que s'auie enamorat de Lucia Manette eth dia qu'eth perilh se cernie sus eth sòn cap. Enes sues aurelhes non auie ressonat jamès ua votz d'accents tan armoniosi, tan delicadi, tan trendes, coma es qu'en aquera escadença indicada sabec botar aquera ena sua compassiva votz, ne es sòns uelhs vederen jamès ròstre tan encantador, tan angelicau coma eth de Lucia, quan aguesta lo guardaue ath cant madeish dera hòssa qu'as sòns pès auien dubèrt faussi acusadors. Es sòns pòts, totun, non auien deishat delatar eth secret deth sòn còr. Er assassinat perpetrat ar aute costat deth Canau, en desèrt castèth, aqueth robust castèth de pìera, dataue d'un an, e eth joen Darnay ad arrés auie revelat er estat dera sua anma.

Entà actuar atau, qu'auie Darnay es sues rasons, ac sabie eth perfèctament; mès, siguesse perque aguestes auien despareishut, siguesse perque non podie mantier pendent mès temps eth secret en sòn pièch, eth cas ei qu'un dia d'ostiu, ara sua tornada de Cambridge, endralhèc es sòns passi entath tranquil cornèr de Soho, decidit a daurir eth sòn pièch ath doctor Manette. Et dia ère pròche a acabar, e sabie que Lucia auie gessut damb era senhoreta Pross.

Trapèc ath doctor liegent ath costat dera hièstra. Es energies qu'en d'auti tempsi lo tenguien en tot empedir que queiguesse aclapat jos eth pes des sues tortures, l'auien remetut pòc a pòc. Qu'ère ja un òme fòrt enes sòns prepausi, energic enes sues decisions, vigorós enes sues accions. Estudiaue fòrça, dormie pòc, suportaue sense esfòrci granes fatigues, e se lo vedie contunhament content e erós. En veir entrar en sòn estudi a Carles Darnay, deishèc eth libre e estirèc era sua man dreta ath nauèth vengut.

- Amic Darnay!, exclamèc. Guaire plaser me còste era tua visita! Des de hè tres o quate dies demoràuem era tua tornada. Ager sigueren aciu es senhors Stayver e Carton, e ambdús èren

d‘acòrd en afirmar que mos privàuetz vos dera vòsta preséncia mès de çò degut.
- Les arregaïsqui de vertat er interès qu‘aguesti senhors me demòstren, contestèc Darnay damb ua cèrta heredor. E era senhoreta Lucia?
- Qu’ei ben, fòrça gràcies. Era vòsta tornada serà entà toti nosati motiu d’alegria... Qu’a gessut de crompes mès non se tardarà a tornar.
- Sabia que se trapaue dehòra de casa, doctor. Precisament è profitat era escadença dera sua abséncia entà sollicitar de vos ua convèrsa.

Carèc eth doctor.

- Òc? preguntèc ara fin. Apressatz ua cagira e parlaram.

Eth joen apressèc ua cagira sense cap dificultat, encara que semble que la trapèc entà començar era convèrsa.

- Qu’è auut era felicitat de frequentar tan aguesta casa, comencèc en tot díder ara fin, de hè un an e miei, que demori qu’eth tèma que vau a tocar non sigue...

L’interrompec eth doctor estirant ua man.

- Ei Lucia eth tèma en qüestion? preguntèc.
- Qu’ei Lucia.
- Tostemp m’afecte prigondament parlar de Lucia; mès m’ei dolorós enténer parlar d’era en ton que vos ac hètz, Darnay.
- Qu‘ei eth ton dera admiracion ferventa, der omenatge entosiasta, der amor mès prigond, doctor, repliquèc Darnay.

Ua auta pausa mès prolongada qu‘era anterior.

- Qu’ac creigui. Damb gust vos hèsqui a vos justícia...ac creigui.

Era contrarietat deth doctor ère tan visibla, que Darnay, en compréner qu‘auie abordat un tèma que desengustaue ath pair, trantalhèc.

- Posqui contunhar, senhor? preguntèc.

Naua pausa.

- Òc; contunhatz.
- Que ja endonviatz çò que vau a díder; encara qu‘ei impossible qu‘endonvietz eth fervor qu’ac digui e qu‘ac senti, donques qu’entad aquerò serie precís que penetrèssen es vòstes guardades enquiath hons mès intim dera mia anma, entà veir aquiu es esperances e temors, es desirs e ansietats que l’aclapen jos eth sòn pes. Estimat doctor Manette, estimi ara vòsta hilha damb amor entranhable, immens, desinteressat, fervent; l’estimi coma molt pòqui an estimat en mon. Vos auetz estimat tanben, doctor: que parle per jo er amor qu‘en d’auti tempsi possèc es batecs deth vòste còr!

Eth doctor, qu’escotaue ath joen damb eth cap leugèrament virat e tachadi es uelhs en tèrra, estenec viuament un braç en enténer es darrères paraules, e exclamèc:

- Non...! Non parletz d‘aquerò...! Non m’ac rebrembetz, per çò que mès volgatz!

Darnay sauvèc silenci.

- Perdonatz-me, didec eth doctor ath cap de quauqui segons. Que non è cap de dobte de qué estimatz a Lucia...

Sense guardar a Darnay, sense lheuar es uelhs deth solèr, damb mina trista, preguntèc:

- Auetz parlat deth vòste amor damb era?
- Jamès.
- L‘auetz escrit?
- Jamès.
- Que serie pòc generós se non sabessa qu‘ena vòsta abnegacion a entrat fòrça era consideracion ath pair. Eth pair vos balhe es gràcies.

Aufric era man dreta ath sòn interlocutor, mès es sòns uelhs non seguiren eth movement dera man.

- Que sai, didec Darnay damb molt de respècte, sai... com non ac è de saber, se vos è vist era màger part des dies?, sai qu‘entre vos e Lucia i a ua afeccion tan trenda, tan excepcionau, tan esmoventa, tan en armonia damb es circonstàncies qu’an presidit eth vòste neishement e desvolopament, qu‘enquia e tot ena trendesa qu’estaque as pair damb es fèbles hilhs serie dificil trapar precedents. Que sai, doctor Manette, qu‘amassa damb era afeccion dera vòsta hilha, que ja ei hemna, alende en còr d’aguesta tot er amor dera mainadesa. Sai que, per çò madeish que pendent era mainadesa se vedec privada des amorasses deth sòn pair, aué s’a consagrat a vos damb tota constància, damb tot eth fervor que l’autregen es sòns ans e eth sòn caractèr. Sai perfèctament ben que, se vos, dempús de mòrt, auéssetz baishat deth cèu entà acompanhar ara vòsta hilha ena tèrra, non poiríetz èster ne mès estimat ne mès sagrat, ne mès reverenciat de çò qu’ètz aué. Sai que quan era vòsta hilha vos abrace, son es braci dera mainada, es braci dera puncèla, que damb trendesa infinita enròden eth vòste còth. Sai que Lucia, estimant-vos a vos coma aué ètz, estime a ua mair tan joena coma era e a un pair tan joen coma jo; vè e adòre a ua mair trista, negada en prigonds mars d’amarum, e vè e adòre a un pair sepultat en vida. Tot aquerò ac sai, ac è vist dia e net, donques qu’entà sabè’c, n’è auut pro de veder-vos en çò sagrat deth larèr.

Eth pair seguie sense cambiar d’actitud, inclinat eth cap e damb es uelhs baishi. Era sua respiracion se hec un shinhau entrebracada, mès non revelèc cap aute senhau d’agitacion.

- E en tot saber-me’n, doctor Manette, convençut de qué interpausar entre vosati un amor...eth mèn amor, ei madeish qu’introduir en vòste cèu quauquarren qu‘ei mens sublim qu’aguest, è sajat d’impausar silenci ath mèn còr, m’è resistit enquiath finau. Que non posqui mès!... Que l’estimi!... Eth Cèu ei testimòni de qué l’estimi!
- Qu’ac creigui, contestèc eth pair damb accent dolorós. Ac sospechaua de hège temps... Ac creigui.
- Mès senteria, didec Darnay, que credec veir ua reconvencion en accent dolorós deth doctor, senteria que credéssetz tanben que, se siguesse tan immensa era mia fortuna qu‘un dia la podessa cridar hemna mia, auia de sajar de separar-vos ne prononciar ua soleta paraula desparièra des qu‘en aguest moment gessen des mèns pòts. Pro sai que serie inutil; mès totun aquerò, non sò capable de cométer tau viletat. Se pensaments tan baishi hereguessen solet era mia ment, non seria jo digne de tocar aguesta man aunèsta, higec, estirant era sua ath sòn interlocutor. Non, estimat doctor Manette; coma vos, m’aluenhe de França un despatriament impausat volontariament; coma vos è hujut d’era entà non veir es sòns errors, es sues opressions, es sues misèries; coma vos, è decidit despatriar-me, víuer deth trabalh des mies mans e botar es mies esperances en un futur mès erós. Era mia soleta aspiracion ei

compartir era vòsta sòrt, compartir era vòsta vida e eth vòste larèr, e èster-vos fidèu enquiara mòrt. Non aspiri a auer cap participacion en preciat privilègi de Lucia ena sua qualitat de hilha e companha aimanta dera vòsta vida; senon a arrefortir aguest privilègi, amassar-la mès estretament damb vos, supausant qu'aquerò sigue possible.

Era man deth joen seguie sus era deth pair, eth quau auie es sues sus es braci deth fautuèlh qu'ère seigut. Per prumèr còp des deth començament dera convèrsa, lheuèc eth doctor es uelhs deth solèr. Era sua cara reflectie era luta que se liuraue en sòn interior.

- Parlatz damb tanta trendesa e ath còp damb tanta seguretat, Carles Darnay, que vos balhi es gràcies de tot còr e vau a manifestar-vos... vau a manifestar-vos eth mèn. Auetz motius entà creir que Lucia correspon ath vòste amor?
- Degun.
- Er objecte immediat d'aguesta convèrsa, ei assegurar-vos damb era mia autorizacion d'aguest extrèm?
- Ne tansevolh aquerò. No demori obtier aguesta alegria en moltes setmanes encara que, coma ei naturau, voleria gésser de dobtes deman madeish.
- Voletz vos que jo vos aconselha e vos guida?
- Tanpòc è vengut damb er in de sollicitar es vòsti conselhs e era vòsta ajuda; mès òc, credent que, s'ei ena vòsta man ajudar-me, e ac consideratz just, m'autrejaratz ua gran ajuda.
- Alavetz, aquerò que cercatz ei ua promesa mia.
- Efectivament, aquerò cèrqui.
- Quina promesa ei?
- Pro convençut sò de qué, sense vos, arren posqui demorar; pro convençut sò de qué encara que Lucia m'estimèsse coma jo l'estimi...e non vos pensetz qu'era mia presompcion arribe a supausar semblabla causa, d'arren me servirie, s'eth mèn amor siguesse incompatible damb eth qu'era li deu ath sòn pair.
- S'ei atau, seràtz ben convençut de...
- Que sò tanben convençut de qué, ua soleta paraula prononciada peth sòn pair en favor de quinsevolh aspirant ara sua man, pesarie definitivament ena sua animositat, e precisament perque ne sò convençut, doctor Manette, non è de sollicitar aguesta paraula, encara que d'era depenesse era mia vida, acabèc eth joen, damb modèstia, encara que damb decision varonila.
- D'aquerò ne sò segur, Carles Darnay. Es mistèris sòlen brotar des amors prigonds e des divisions amples: en prumèr cas, es mistèris son subtils, delicadi e de dificil penetracion. Jos aguest aspècte, Lucia ei entà jo un mistèri: ne aproximadament m'ei possible endonviar er estat deth sòn còr.
- Me permeteratz preguntar, doctor, s'era...?
- S'a bèth aute pretendent?
- Aquerò ei çò que volia díder.

Eth pair contestèc ath cap de quauqui moments de reflexion:

- Qu'auetz vist vos madeish que vien en aguesta casa damb cèrta frequéncia es senhors Carton e Styver; se quauqu'un aspire ara man dera mia hilha, en tot cas serà un des dus.
- O es dus, observèc Darnay
- Non se m'auie acodit que podessen èster es dus; qu'ei mès: ne me pensi que siguen cap des dus. Mès m'auetz dit vos que desiratz de jo ua promesa: didetz-me de qué se tracte.
- Era promesa que desiri obtier, se bèth còp era vòsta hilha vos hesse era confiança que jo vengui de hèr-vos, li repetíssetz vos es mies paraules, en tot híger que credetz ena sinceritat des madeishes. Me semble qu'è jo pro bona opinion entà vos entà non cuélher partida contra jo. Jo, dera mia part, complirè estrictament era condicion que sus era basi era mia suplica,

pr'amor que vos auetz tot eth dret a que la complisca.

- Hèsqui era promesa que vos desiratz, sense cap condicion, responec eth doctor. Creigui fèrmament qu'eth vòste objectiu ei eth que m'auetz expausat; creigui que sajatz de perpetuar, e en cap cas aflaquir, es laci que m'estaquen ad aquera que m'ei mès estimada que jo madeish. Se bèth dia me ditz era mia hilha que vos l'ètz necessari entara sua felicitat m'esdegarè a autrejar-vo-la. S'exsitissen, Carlos Darnay... s'existissen...

Eth joen sarrèc agraït era man deth doctor.

- Capricis, motius vertadèrs, aprension, quinsevolh causa, anciana o recenta, en contra der òme ath quau era mia hilha estimèsse de vertat... tostemp qu'era responsabilitat non siguesse personaument sua... tot ac desbrembaria per amor ada era. Qu'ac ei tot entà jo. Dauant dera sua felicitat caren toti es grèuges que jo aja recebut, toti es torments que... Que sò en tot díder çò que vie ath cas!

Tan singular siguec eth ton qu'eth doctor balhèc as sues paraules, tan singulara era brusca interrupcion, tan singulara era guardada que dirigie ath sòn interlocutor, qu'aguest sentec penetrar eth hered ath hons deth sòn còr.

- Sense encuedar-me'n è desviat era convèrsa, higec eth doctor arrint. Qué ère çò que me didíetz?

Que non sabec Darnay qué contestar en prumèr moment, enquia que rebrembèc qu'auie parlat d'ua condicion. Mès tranquil alavetz, didec:

- Ara vòsta confiança è eth déuer inevitable de contestar damb era mia. Eth mèn cognòm actuau, encara qu'a penes ei desparièr deth dera mia mair, non ei eth mèn, coma sabetz vos. Desiri dider-vos quin ei eth que me correspon, e explicar-vos eth motiu de trapar-me en Anglatèrra.
- Non! Caratz-vos!

Eth doctor se hec a vier es dues mans enes sues aurelhes e ara seguida enes pòts de Darnay.

- Qu'ac desiri perque voleria meréisher era vòsta confiança e no auer secrets entà vos.
- Non! Ja m'ac dideratz quan vos ac demana, mès de cap manèra ara. S'es vòstes aspiracions entren en camin de realizar-se, se Lucia correspon ath vòste amor, me haratz aguesta revelacion eth maitin madeish deth maridatge. M'ac prometetz?
- Damb molt de plaser.
- Balhatz-me era man. Era mia hilha arribarà en quinsevolh moment, e non voleria que mos trapesse amassa aguesta net. Anatz-vo'n... e que Diu vos benedisque!

Qu'auie barrat era net quan gessec Carles Darnay, e encara se tardèc Lucia ua ora a arribar. Ath mès córrer se filèc de cap ara cramba deth sòn pair, en non èster petita era sua suspresa quan trapèc uet eth fautuèlh qu'aqueth ocupaue tostemp quan liegie.

- Pair!, cridèc. Estimat pair!

Arrés contestèc; mès coma qu'arribèren enes sues aurelhes còps de martèth que sonauen ena cramba deth sòn pair, s'endralhèc entada era corrent. Guardèc pera pòrta, e arreculèc espaurida, plorant.

- Qué vau a hèr, Diu mèn, qué vau a hèr? exclamèc.

Sonque un moment se tardèren es sues incertituds. Piquèc damb es dits ena pòrta e prononcièc en votz molt baisha eth nòm deth sòn pair. Cessèren de seguit es còps de martèth, gessec eth sòn pair, la guardèc silenciós, e comencèc a passejar pera estança. Lucia caminaue ath sòn costat.
A londeman, Lucia entrèc molt d'ora en dormitòri deth doctor. Lo trapèc dormint prigondament. Non vedec cap alteracion ena banqueta de sabatèr, ne enes utisi ne ena sabata sense acabar.

XI.- Entre companhs

- Premanís un aute ponche, Sydney, didec er avocat Stryver, aquera madeisha net, ja de maitiada, ath sòn companh eth chacal. Te vau a hèr ua confidéncia.

Des de quauques nets abans, Sydney trabalhaue fòrça pr'amor d'amendrir e acabar damb eth molon de papèrs que demorauen torn ena taula de trabalh abans de gésser de vacances. Tot quedèc prèst. Ja non calie hèr cap auta causa que demorar era arribada deth mes de Noveme, pròdig en bromes atmosferiques e bromes legaus.

Que non ère Sydney un modèu de sobrietat e de temperància; aquera net li calec aumentar en dues es tovalhòles baumades en aigua hereda que solie botar-se en cap, dera madeisha manèra que dupliquèc tanben era quantitat de vin avalat damb anterioritat ara aplicacion des tovalhòles.

- Ei premanit er aute ponche? preguntèc Stryver, des deth fautuélh estant, que sus eth ère estirat d'esquia.
- Òc.
- Escota, donc. Te vau a revelar quauquarren que solide te meravilharà e qui sap s'enquia e tot te harà creir que sò mens escarrabilhat de çò que sembli. Qu'è pensat en maridar-me.
- Tu?
- Òc. Encara t'estonaràs mès en saber que non me maridi per motius de sòs. Qué me dides?
- Que non senti talents de díder guaires causes. Qui ei era?
- Endonvia'c,
- Que non me semble ua ocasion avienta entà meter-me a endonviar, tàs cinc deth maitin e damb eth cap convertit en un volcan en erupcion. Se vòs qu'ac endonvia, convida-me a minjar.
- Donques que non ac vòs endonviar, t'ac vau a díder jo, didec Stryver en tot sèir-se guiterosament. Plan que òc, non è cap esperança de hèr-me compréner per tu, simplament perque ès e as estat tostemp un gosset insensible.
- En cambi tu as estat tostemp, e ès, un esperit tot sensibilitat e poesia, repliquèc Sydney damb accent ironic.
- Óme!... exclamèc Stryver arrint. Que non aspiri a cuélher ua plaça d'eròi de novèla sentimentau, mès non me remiràs que sò mès mofle que tu.
- Voleràs díder mès afortunat.
- Non, e volut díder mès... mès...
- Galant: acertè ara?
- Plan ben, dideram galant! Era mia intencion ère díder que jo sò un òme que sagi de hèr-me agradiu, que me cuelhi interès entà hèr-me mès agradiu, que sai era manèra de hèr-me mès agradiu as hemnes que tu.
- Endauant, didec Sydney Carton.
- Tranquil amic mèn, repliquèc Stryver botjant eth cap. Abans de seguir entà dauant, voi hèr constar aquerò: Qu'as visitat damb tanta, damb mès freqüéncia que jo era casa deth doctor Manette, e francament, m'a avergonhat era aspror de caractèr, er anament que tostemp as mostrat aquiu: Es tues manères, qu'an estat es d'un gosset emmaliciat e era tua manèra d'èster tan ombriua, qu'è gessut avergonhat de tu, Sydney.
- Que m'auries d'estar fòrça agraït, Stryver, perque es òmes dera tua profession non sòlen avergonhar-se d'arren, repliquèc Carton.
- Non te'n vages de vrenhes, Sydney. Considèri un déuer mèn dider-te, e t'ac didi enes tues barbes, perque me pensi que te hèsqui un favor, que non as condicions entà èster en societat. Qu'ès un companh decididament desagradable.

Sydney beuec un glopada de ponche e deishèc anar ua arridalhada.

- Guarda-me a jo! didec Stryver botant-se de pès e en actitud arroganta. Qu'è mens besonh que tu de hèr-me agradiu, donques qu'era mia posicion ei mil còps mès independenta qu'era tua. Per qué, donc, artenhi tostemp hèr-me agradiu?
- Ena mia vida è vist que te'n hesses.
- Me hèsqui agradiu perque atau ac exigís era finesa de modaus e perque ac amii ena sang. Seguisqui.
- Çò que non seguisses, segontes veigui, ei era exposicion des tòns projèctes matrimoniaus. Per çò d'aute, hè-me eth favor de non seguir. Non te convenceràs jamès de qué sò incorregible?

Carton hec aguesta pregunta damb ua entonacion sarcastica.

- Entà èster incorregible te calerie auer negòcis, e jo non sai que les ages, repliquèc Stryver un shinhau picat.
- Que jo sàpia non les è... Qui ei era favorita?
- Non voleria qu'era mencion deth nòm te costèsse pena o mau gust, didec Stryver, preparant damb subterfugis era revelacion qu'anaue a hèr. Me cònste que non sentes ne era mitat de çò que dides, encara que, de vertat, s'ac sentesses tot, serie parièr, donques que non aurie cap importància. Hèsqui aguesta introduccion pr'amor qu'en ua ocasion parlères damb leugeresa dera senhoreta qu'eth sòn nòm vau a prononciar.
- Jo?
- Tu, òc. E en aguesta madeisha cramba.

Carton s'obsequièc damb un aute veire de ponche e guardèc ath sòn amic.

- Referint-te ara senhoreta que digui, dideres qu'ère ua pipa de peus d'aur. Era senhoreta que me referisqui ei era senhoreta Lucia Manette. Se coneishesses era sensibilitat, se siguesses òme de delicadesa de sentiments, m'aurie shordat que parlésses d'era coma ac heres; mès coma que ne ès sensible ne delicat, non ne hi cabau. Qu'es mancat d'ambdues qualitats, e per tant, quan era tua expression acodis ara mia memòria, li balhi era madeisha importància que balharia ara opinion d'un cèc qu'afirmèsse qu'ère dolent un quadre pintat per jo, o ara d'un sord-mut que volesse botar defèctes a ua composicion musicau òbra mia.

Carton contuhaue soentejant es visites ara ponchèra.

- Qua ja ac sabes tot, Sydney, seguic Stryver. Me maridi damb aguesta mainada, sense importar-me qu'age o non fortuna. Qu'ei ua creatura encantadora, e m'è prepausat hèr-la erosa, e sense vantaries ne immodésties me pensi que posqui díder qu'ac è artenhut. Ocupi ua posicion envejabla; prospèri e pugi damb rapiditat e non me manque distincion. En resumit: que sò entada era un tresòr, e me n'alègri, donques que tresòrs se merite era. Te meravilhe aquerò qu'entenes?
- Per qué m'a de meravilhar? responec Sydney, entre glopada e glopada de ponche.
- Ac apròves?
- Per qué non ac è d'aprovar?
- Vai! Veigui que t'ac cuelhs damb mès cauma de çò que demoraua, e que, coma present mèn, ès mens mercenari de çò que me pensaua. Non m'estone, totun, donques que sabes perfèctament qu'eth tòn ancian condiscipol a destacat tostemp pera sua integritat de caractèr. Òc, Sydney, òc, qu'è hàstic dera vida qu'amii e a arribat eth moment de cambiar-la. M'è convençut de qué ei ua delícia entà un òme auer un larèr, crear ua familha, se sent inclinacions entad aquerò, e ne sò segur de qué era senhoreta Manette l'ornarà e l'aunorarà tostemp. Sò, donc, decidit, fèrmament decidit. E ara Sydney, eth mèn estimat amic, me

permeteràs que te diga quate paraules sus era tua situacion. Camines per lòcs faussi, per maus camins; aquerò ac sabes tan ben coma jo. Desconeishes eth valor des sòs, viues desordenadament, non penses en londeman, e en resumit, era tua conducta non pòt amiar-te qu‘as malauties e ara misèria. Me semble que te cau ua infermèra.

Eth ton de proteccion que parlaue Stryver accentuaue era impertinéncia des sues paraules e les hège molt nès ofensives.

- Que non t‘ofene qu’ara te recomana qu‘estúdies era qüestion de cara e sense prevencions estupides coma l’è estudiat jo, encara qu’era nòsta condicion ei molt diferenta. Marida-te. Cèrca qui suenhe era tua persona. Qu’ei parièr qu’era companhia des hemnes non sigue deth tòn gust; ei parièr que te manque intelligéncia, tacte entà tractar-les. Cèrca ua hemna respectabla qu’age molti bens, e marida-te damb era çò mès lèu possible, soleta manèra de previer damb temps es calamitats e incertituds dera vida. Qu’è acabat. Pensa en aquerò, Sydney.
- Ac pensarè, contestèc Sydney Carton.

XII.- Eth cavalièr delicat

Un còp decidit eth senhor Stryver a laurar era felicitat dera senhoreta Manette, arren mès normau que hèr-li saber çò mès leu possible era felicitat qu'ena sua magnanimitat l'auie premanit. Dempús de debàter mentaument e damb era cauma deguda un punt tan important, arribèc ara conclusion qu'auie de balhar, plan, abans de gésser de vacances, es passi preliminars, deishant entà mès tard era decision deth dia dera nòça que se poirie celebrar ua o dues setmanes dempús dera *santmiquelada*, o ben pendent es brèus vacances dera Pasca de Nadau.

Qu'auie guanhat eth plaid per aunça ère tan evident, qu'aurie estat pèc dobtà'c. Que se tractaue d'un plaid clar, sense cap punt fèble, un d'aguesti plaids qu'en eri ei pro formular era demana entà obtier ua senténcia favorabla. Enquia e tot se poirie evitar er anuèg de de rasonar era sua peticion. Entà qué? Eth jurat falharie ath sòn favor sense ne tansevolh deliberar: d'aquerò n'ère mès que segur eth famós avocat.

Per tant, Stryver comencèc es sues vacances en tot prepausar ara senhora Manette amiar-la as Jardins de Vauxhall. Declinada era ofèrta, la convidèc a Ranelagh; e coma que, damb grana suspresa sua, tanpòc li siguec acceptada aguesta invitacion, decidic declarar es nòbles aspiracions dera sua anma ena madeisha caseta de Soho.

Un maitin, Stryver gessec deth Tribunau deth Temple e s'endralhèc entath placid districte qu'en eth s'estaue eth doctor Manette. Coma qu'eth Banc Tellson lo cuelhie de pas, sabedor dera amistat intima que i auie entre eth senhor Lorry e es Manette, se l'acodic entrar en Banc e revelar-li ad aqueth era ludenta estela que vessaue viui resplendors en orizon de Soho. Dauric, donc, era pòrta, que carrinclèc asprament en virar sus es sues relhes, baishèc es dus gradons, e non se tardèc a presentar-se en burèu deth senhor Lorry, a on inclinat sus es sòns libres escriuie interminables columnes de numèros, perfèctament alinhadi.

- Òla, senhor Lorry! exclamèc Stryver en entrar. Com vatz? Supausi que tan ben coma tostemp.
- Òla , senhor Stryver! responec Lorry, sarrant era man qu'er avocat l'autrejaue. Fòrça ben, gràcies, e vos? Desiratz bèra causa de jo, senhor Stryver?
- Non... moltes gràcies. Que me posse eth desir de hèr-vos ua visita pàrticulara, senhor Lorry; eth desir de dider-vos dues paraules es dus solets.
- Es paraules que volgatz!, contestèc Lorry barrant eth libre e premanint-se a escotar.
- Que vau... comencèc dident er avocat, apuant es sòns codes sus era taula e damb un ton confidenciau, que vau a hèr ua prepausa matrimoniau ara vòsta estimada e agradiua amiga Lucia Manette, senhor Lorry.
- Dimònis! exclamèc Lorry, gratant-se era barba e guardant perplèx ar avocat
- Dimonis? repetic Stryver viuament. Ei aquerò çò que se vos acodís dider-me? Qué signifique era vòsta exclamacion, senhor Lorry?
- Qu'ei ua exclamacion amistosa...personau...purament apreciativa, que pòt significar tot çò que vos desiretz que signifique. Era vertat, senhor Stryver... me semble... trapi...
- Pro! Responec er avocat, fotent un còp de man sus era taula. Se compreni çò que me didetz, que me pengen, senhor Lorry!

Lorry sarrèc ath sòn cap era perruca e se quedèc guardant ath sòn interlocutor mossegant eth mange dera sua pluma.

- Qu'ei que me consideratz vos *non* elegible? preguntèc Stryver, guardat fixament ath sòn interlocutor.
- Ath contrari, senhor Stryver!, òc... qu'ètz vos elegible.

- Non sò un bon partit?
- Bon partit, òc... per qué non?
- Non progrèssi? Non vau entà naut?
- Òc, senhor. Qui ac poirie dobtar?
- Alavetz, qué dimònis vò díder era vòsta actitud?
- Donques... jo... Didetz-me: entà on anàuetz ara?
- De cap entar ahèr, contestèc Stryver, fotent un còp de punh sus era taula.
- Se jo me trapèssa en vòste lòc, ac deisharia entà milhor escadença.
- Per qué? tronèc er avocat. Vos vau a sarrar a vos enquiath limit deth limit. Coma un òme de negòcis qu'ètz vos, auetz era obligacion de parlar damb motiu justificat. A veir es motius. Per qué non i anaríetz vos?
- Perque se tracte d'un ahèr que jo non abordaria jamès sense compdar damb esperances fondades d'arténher era realizacion deth mèn desir.
- Ira de Diu! cridèc Stryver. Qu'ei ua rason que hè quèir d'esquia!

Lorry non contestèc.

- Vaquí a un òme de negòcis, un òme d'ans, un òme d'experiéncia... en un Banc, que dempús d'admèter era existéncia de tres rasons principaus, cada ua des quaus ei pro per era soleta d'assegurar era capitada, ges en tot díder que non i a cap rason...S'aquerò non ei era mès asenada des asenades, que vengue Diu e ac veigue!
- Quan hi referéncia ara capitada, pensaua ena senhoreta Manette, e en parlar de causes e de rasons qu'en eres fondar es esperances de veir realizat eth mèn desir, me referia a causes que ne siguessen en realitat entara senhoreta Manette. Òc... brave amic mèn...era senhoreta, pr'amor qu'era senhoreta ei eth solet e non apelable jutge.
- Alavetz, çò que me voletz díder, senhor Lorry, ei qu'era senhoreta, ena vòsta opinion, ei ua pèga minhardosa.
- Que m'interpretatz de manèra pietadosa, senhor Stryver, repliquèc Lorry, ròi de colèra. Çò qu'è volgut díder, e çò que digui, ei que non tolerarè que cap lengua pronóncie ua paraula irrespectuosa sus era senhoreta Manette, e que se sabessa de bèth òme...que voi creir que non existís, de bèth òme de gust tan grossièr e temperament tan enventit, que gausèsse parlar damb pòc respècte dera senhoreta Manette, era consideracion de trapar-mos en Banc Tellson, non serie pro entà que jo deishèssa impunida era sua grossieretat.

Eth besonh de tier en sòn pièch era colèra que lutaue entà crebar auie botat a Stryver en un estat d'animositat perilhós; per çò que hè a Lorry, a maugrat de non èster acostumat a alterar-se per arren ne per arrés, se trapaue en ua situacion d'animositat tan perilhosa coma era der avocat.

- Que ja sabetz se qué voi díder, cavalièr, repliquèc Lorry. Vos agraïrè molt que non ac desbrembetz.

Seguic ua estona de silenci, pendent eth quau Stryver lecaue er extrèm d'un barreta de hèr qu'auie cuelhut dera taula. Fin finau trinquèc eth silenci, reaument penible, en tot díder:

- Tan nauèth ei çò que vos me didetz, senhor Lorry, tan incomprensible, que non ac artenhi a compréner ben, maugrat era claretat des vòstes paraules. Me conselhatz de vertat que non me presenta en Soho, e l'aufrisca era mia man... era man deth famós avocat Stryver, ara hilha deth doctor Manette?
- Me demanatz sinceritat, senhor Stryver?
- Òc.
- Perfèctament. Qu'auetz repetit paraula per paraula e letra per letra çò que jo me cau contestar. Non vos presentetz en Soho, ne aufrigatz era vòsta man... era man deth brilhant

avocat Stryver, ara hilha deth doctor Manette.

- E jo contesti qu‘aquerò..... a!,a!,a!, a! ei er arràs de totes es asenades passades, presentes e futures.
- Metem es punts sus es *is*, higec Lorry; coma òme de negòcis, arren posqui díder sus er ahèr que tractam, pr’amor que coma òme de negòcis, arren sai: mès coma amic ancian dera casa, coma òme qu’a breçat ara senhoreta Manette enes sòns braci, qu’ei er amic de confiança dera senhoreta Manette e deth sòn pair, coma òme qu’estime as dus damb ua afeccion entranhabla, posqui parlar, e coma tau è parlat. Ara plan, vos pensatz vos que jo sò enganhat?
- Ne peth mau de morir! Eth sen comun ei planta estranha que creish en pòqui lòcs. Jamès è auut era esperança de trapar-la dehòra de jo madeish. Me pensaua jo que dilhèu exitirie a on, per çò que semble, segontes vos, sonque trape terren abonat era peguesa. Me hèsqui a vier un decepcion, ac cohèssi, donques que demoraua ua auta causa; mès me pensi qu‘auetz rason.
- Ne è parlat de terrens abonadi, o entà abonar, entà qu‘en eri creishe era peguesa, ne vau a toleràr... laguens o dehòra deth Banc Tellson, que cap neishut ofene a persona qu’eth sòn nòm sonque pòt prononciar de jolhs! cridèc Lorry, en tot emmaliciar-se de nauèth.
- Non vos shordetz: vos prègui que perdonetz es frases dites sense talents de shordar ad arrés.
- Qu’ètz perdonat, e gràcies. Çò que volí díder ei aquerò: que serie dolorós entà vos patir ua decepcion, serie dolorós entath doctor Manette veder-se en déuer d’èster explicit damb vos, e serie molt dolorós entara senhoreta Lucia trapar-se ena dura necessitat de parlar-vos damb franquesa. Vos sabetz qu’è er aunor e era felicitat d’èster amic dera familha. Plan, donc: se voletz que, sense hè ostentacion de cap tipe de representacion, sense barrejar-vos a vos en arren, hèsca observacions naues que confirmen o modifiquen es impressions qu’è aué; entad aquerò m’aufrisqui, plan que òc. S’eth resultat des mies naues observacions non vos satisfè, auram artenhut aumens evitar scènes e situacions desagradiues. Qué vos semble eth mèn plan?
- Quan de temps tardaratz en contestar-me?
- Ò! Qu’ei causa de pòques ores! Aguesta tarde posqui anar a Soho e des d’aquiu arribar dret de cap ara vòsta casa.
- S’ei atau, me semble ben. Vos demori a vos aguesta net... Bon dia!

Gessec eth senhor Stryver der edifici deth Banc en tot amiar en sòn pièch ua tempèsta de ràbia. Li sobraue intelligéncia entà saber qu’eth banquèr non aurie exteriorizat damb era claretat qu’ac hec es sues opinions sus er ahèr se non auesse compdat damb era sua empara un fondament tan solid, qu’equivalie a ua certitud morau. Qu’ère luenh de pensar, quan entrèc en Banc, que lo demoraue ua pilola tan amara. Mès non auec mès remèdi qu‘avalar-se-la.

- Que t’as botat en ua situacion pòc eleganta, Stryver, se didie ada eth madeish; as hèt eth ridicul... Que te cau eth tòn talent forense entà gésser ben deth pas!

Clarament se vedie qu’era pilola se l’auie hicat e qu’er eminent avocat cercaue era manèra d’escopir-la.

- A, era mia estimada senhoreta! mormolhèc ath cap de pòqui moments. Non serè jo qui cargue damb eth ridicul!... Vas a auer eth plaser de quedar-te damb eth frut dera familha des curbitacèes que me resèrves!

Efectivament; aquera net, quan Lorry se presentèc ena casa der avocat, trapèc ad aguest entre molons de papèrs e molons de libres plaçadi de bon voler sus era taula de trabalh, calat ena sua labor e completament autrú der ahèr tractat aqueth maitin. Enquia e tot semblèc estonat en veir campar a Lorry.

- Qu'è estat en Soho, didec er emisari, ath cap de mieja ora de temps, tenguda en vanes temptatiues entà abordar era qüestion.
- En Soho? repetic damb indiferéncia glaciau Stryver. A...ja! Quin cap eth mèn! Crederatz que ja non m'en brembaua d'aquerò?
- Que ja non è eth mendre dobte de què eth conselh que vos autrègè siguec plan acertat. Es mies impressions s'an confirmat totafèt.
- Credetz que me hè dò, de vertat, per vos, contestèc Stryver damb ua cauma perfècta, e non mens vertat peth praube pair. Qu'ei un incident qu'era familha rebrembarà tostemp damb dolor, e que.... Mès non parlem d'aquerò.
- Cohèssi que non ac compreni.
- Ac creigui; mès qu'ei parièr... ei parièr.
- Ath cotrari, repliquèc Lorry, ei important e desiraria que vos expliquèssetz.
- Torni a díder qu'ei parièr. Me pensè veir sen e ambicion laudabla a on non i a ne ua causa ne era auta. Que m'enganhè e me trapi ja guarit deth mèn error, e s'a acabat era era sòlfa. Erosament, eth mèn error ei d'aqueri que non còsten prejudicis ad aqueth que ne siguec era victima. Que son moltes es puncèles qu'an cometut lhocaries semblables, que d'eres se n'an empenaït quan ja ère tard, quan s'an vist negades ena roïna e ena misèria... Praubetes!... que non n'an cap tòrt! A fe de Diu que son dignes de compassion! Ei tan irreflexiua era joenessa!...Vist çò que s'a passat des d'un punt d'enguarda blos de tot egoïsme, ac senti, pr'amor qu'entada era aurie estat un bon negòci, e s'ac estúdii a trauès deth prisma deth mèn egoïsme, non posqui mens de celebrar un fracàs que m'evite hèr un negòci desastrós. Compreneratz, sense que jo vos ac diga, que jo, luenh de gésser guanhant, i perdia, e non pòc. Plan que òc, enquia ara no m'a hèt cap de mau. Que non è aufrit era mia man ad aguesta senhoreta, e aciu entre nosati, parlant clarament, jamès pensè en hèr semblable aufriment. Seguitz eth mèn conselh, senhor Lorry: non sagetz jamès de lutar contra es frivolitats e lhocaries d'aguesti petits caps se non voletz cuélher ua gran desencantament... Non...hètz-me eth favor! Deishem aguesta convèrsa.Torni a díder que me hè dò tot çò que se passe, pes auti, mès m'alègri per çò que tanh a jo. Jamès vos arregraïrè pro eth conselh que me balhéretz. Coneishetz vos ad aguesta senhoreta milhor que jo... Qu'auíetz rason... Se m'acodic cométer ua asenada, encara que segurament non auria arribat a cometer-la.

Siguec tau eth desconcèrt, era estupefaccion de Lorry, que non se l'acodic ua auta causa que guardar damb expression estupida ath sòn interlocutor, qu'era sua cara reflectie generositat, noblesa e boni desirs.

- Credetz-me, estimat amic mèn! repetie Stryver mentre acompanhaue a Lorry entara pòrta, seguitz eth mèn conselh. Moltes gràcies...Bona net!

Lorry se trapèc en carrèr abans d'encuedar-se'n de çò que se passaue. Stryver quedèc estirat capensús en fautuélh guardant entath tet.

XIII.- Eth subjète non delicat

S‘en quauqua ocasion o en quauque lòc, ludèc Sydney Carton, solide non siguec ena casa deth senhor Manette. La visitèc soent pendent un an sancer e tostemp siguec trist, carat, cogitós. E non ei que li manquèsse oratòria, non; sabie parlar perfèctament quan s’ac prepausaue; mès ère tan densa era broma que lo caperaue, qu‘en molt pòques ocasions artenheren traucar-la es bualhs luminosi dera sua intelligéncia.

Qu‘es carrèrs pròches ara casa mentada, e enquia e tot es pèires insensibles des trepaders, exercien sus eth un misteriós atractiu, non se podie dobtar. Mès d’ua net se l’auie trapat rondant coma anma en pena per aqueri entorns, mès que mès, quan eth vin non acabaue d‘infiltrar en sòn pièch ua alegria fictiva e transitòria. Mès d’ua maitiada, es palli bualhs dera auròra neishent poderen botar de manifèst, non luenh dera casa deth doctor, es contorns dera sua siloèta, que se non ère Sydney Carton en persona, aufrie ua notabla retirada ara d’aguest. Mès d’un maitin, es prumèrs arrais deth solei, ath còp que hègen resautar es bereses arquitectoniques des campanaus des gléises e des edificis mès notables, amiauen eth descoratjament ath pièch deth solitari noctambul, en tot hèr-li veir que i a causes qu’er òme, damb tota era sua bona volontat, non pòt artènher. Des de bèth temps abans, eth lhet desordenat qu’en Tribunau deth Temple auie Carton, pòqui viatges se mereishie er aunor d’èster utilizat peth sòn proprietari, en èster evident que, encara que per excepcion arribèsse aquerò, Carton se lheuaue ath cap de pòques menutes entà contunhar es sues peregrinacions.

Un dia deth mes d’Agost, quan ja eth senhor Stryver, dempús de manifestar-li ath sòn amic que “reflexions mès tranquilles l’auien induit a renonciar as sòns projèctes matrimoniaus“, auie trasladat a Devonshire es tresòrs dera finesa e dera delicadesa annèxi ara sua persona, un d’aguesti dies d’Agost qu’en eri es dolents trapen, en calitz des flors, rics manantiaus de bontat, de salut es malauts, e de joenessa es vielhs e rosigadi, Carton, esclau deth sòn costum, rondaue coma anma en pena pes carrèrs. Caminaue trantalhant e sense rumb fix, mès de pic luderen es sòns uelhs; es sòns pès s’encoratgèren dauant dera bohada dera intencion que brotèc en sòn cervèth, e fidèus e submisi esclaus d’aquesta darrèra, aqueri, l’amièren dret de cap ara pòrta deth doctor Manette.

Lucia, ara quau trapèc soleta e autrejada as sues labors, lo recebec damb cèrt trebolament, e enquia e tot ei mès que probable que s’ac auesse pogut hèr per gust non l’aurie recebut, donques que tostemp l’inspirèc ua cèrta sensacion de mesfidança er anament de Carton. Ça que la, en crosar-se entre es dus es prumères frases, notèc quauquarren ena expression deth ròstre deth sòn visitaire que la padeguèc, prumèr, e dempús l’ahisquèc era compassion en sòn pièch.

- Vos trapatz mau, senhor Carton? preguntèc.
- Que non me trapi ben, ei vertat; mès era vida qu’amii, senhoreta Manette, non ei eth mejan mès indicat entà gaudir de salut. Qué podem demorar es libertins!
- E non ei malastre...? Vos prègui que me perdonetz, pr’amor que sense voler, gessec des mèns pòts eth començament dera pregunta, e la vau a acabar, encara que hènt constar qu’arren mès luenh dera mia intencion eth prepaus d’ofensar-vos. Non ei malastre que non sagetz vos de víuer ua vida mès ordenada?
- Qu’ei quauquarren mès que malastre! Diu sap pro ben qu’ei ua vergonha!
- Alavetz, per qué non vos corregitz?

Lucia qu’en hèr aguesta pregunta guardèc de cara ath sòn interlocutor, vedec, damb estonament, barrejat damb pena, qu’es uelhs de Carton èren negadi en lèrmes. Lèrmes deishaue anar tanben era votz quan contestèc:

- Que ja non sò a temps... Jamès serè milhor de çò que sò ara... mès ath contrari... serè pejor, baisharè mès e mès...

Botadi es codes sus era taula, se tapèc es uelhs damb es mans. Era taula tremolaue pendent eth penible silenci que seguic.

- Perdonatz-me, senhoreta Manette, repliquèc Carton. Que sauvi un secret que me pese massa e desiraria revelar-vos. Seratz tan amabla que vos dignetz escotar-me?
- S'escotar-vos a d'èster bon entà vos, senhor Carton, se vos a d'autrejar ua alegria que per çò que semble non auetz ara, serà un plaser entà jo escotar-vos.
- Diu, sense cap de dobte, premiarà era compassion que me tractatz.

Se padeguèc un shinhau Carton, separèc es mans des sòns uelhs e didec, damb accent fèrm:

- Que non vos alarmen es mies paraules ne vos espaurigatz se vos digui que ja è viscut çò qu'auia de víuer, que sò ja coma eth que s'a mòrt joen. Arren rèste entà jo que sigue capable de fructificar... que sò estèrle entath ben.
- Non, senhor Carton, non! Vos ètz joen, queden ena vòsta anma sediments de bontat. Ne sò segura de qué, damb un shinhau de bona volontat, vos podetz hèr digne de vos madeish...
- Didetz-me que me posqui hèr aumens digne dera vòsta pietat, senhoreta, e encara que sai que vos enganhatz, encara que liegi ath hons deth mèn naufragat còr era enganha que vos trapatz, non ac desbrembarè jamès.

Un dens pallitge caperèc es caròles dera mainada: es sues mans tremolauen.

- S'un miracle de Diu, supausant qu'a tan arribe era omnipoténcia divina, auesse hèt possible que vos, senhoreta Lucia, corresponéssetz ar amor der òme qu'en aguest moment auetz dauant des vòsti uelhs, ar amor d'aguest degradat, perdut, libertin, embriac, d'aguesta despolha repugnanta dera umanitat... que non sò ua auta causa...ac sabetz ja pro ben, era felicitat que negarie era mia anma, en èster grana, non m'empedirie veir qu'era union des nòsti destins vos arrossegarie a vos enquiath hons des mies misèries, vos meterie enes abismes deth dolor e der empenaïment tardiu, vos embolharie en ondades de desaunor. D'aquerò ne sò fèrmament convençut; tan convençut coma de qué eth vòste còr non pòt sauvar trendeses entà jo. Non les demori, non les demani! Ei mès, balhi gràcies a Diu que les a hèt impossibles!
- Non poiria sauvar-vos, senhor Carton, sense aguesta trendesa que vos referitz? Non poiria jo...? Perdon un aute viatge! Non poiria jo mostrar-vos un aute camin milhor, guidar-vos per corsères mès dretes? M'a d'èster impossible pagar de bèra manèra era confiança qu'auetz en jo? Pr'amor que jo sai que se tracte d'ua confiança, higec Lucia damb modéstia, encara que damb cèrt trantalhament, d'ua confiança que non botarietz en arrés e que botatz en jo. Non poiríem balhar ad aguesta confiança ua virada beneficiosa entà vos, senhor Carton?
- Non, senhoreta Lucia, responec Carton, botjant damb expression d'amara tristesa eth cap. Impossible. Sonque qu'ajatz era volontat d'escotar-me pendent quauqui moments mès, auratz hèt en jo, coma prèmi, guaire podetz hèr. Voi que sapiatz qu'auetz estat eth saunei darrèr dera mia anma: voi que sapiatz qu'era vòsta imatge e era deth vòste pair, era vista d'aguest larèr, que n'ei gràcies a vos, an arribat enquiar abisme prigond dera mia degradacion e an agitat aquiu es ombres que jo pensaua qu'èren mòrtes entà tostemp: voi que sapiatz que, des de qué vos coneishi a vos, senti er agulhon des remordiments que jo supausaua sense vida ne eficàcia, e sonen enes mies aurelhes mormolhs de votzes ancianes que jo me pensaua amudides ja entà tostemp. Enquia e tot è arribat a pensar seriosament en tornar a començar, en començar naues lutes, en inaugurar ua naua vida, en córrer damb fòrça naua ara palèstra tanti ans abandonada!... Quimères... illusions, sauneis qu'ad arren practic pòden amiar! Mès èren quimères, sauneis e illusions ahiscadi per vos, inspiradi per vos!
- Mès aguestes illusions, aguesti sauneis, bèra causa auràn deishat ena vòsta anma... Ò, senhor

Carton!, cercatz... meditatz...sajatz!

- Qu'ei inutil: perderia eth temps, e ath delà non me meriti víuer. E ça que la, enquia que vos formetz ua idèa der extrèm inconcebible a on arriben es aberracions umanes, cohessarè qu'è auut era feblesa, è encara era franquesa de desirar que vos sapiatz era rapiditat prodigiosa que m'a transformat a jo, molon de cendres amortades e gelades, en huec viu... encara qu'en un huec en tot semblable ara mia natura corrompuda, en un huec qu'arren encoratge, qu'arren illumine, qu'entad arren servís, en un huec que se pèrd.
- Donques coma è auut eth malastre de hèr-vos mès malerós de çò qu'èretz abans de coneisher-me...
- Non digatz aquerò, senhoreta Lucia; que se jo siguessa capable de redempcion, vos m'auríetz redemit; s'es mies desgràcies podessen auer finau, vos l'ac auríetz botat. Que non ètz vos, non auetz pogut èster vos, era causa de qué era mia desgràcia siguesse màger.
- Que volí díder que, s'er estat actuau dera vòsta anma se deu a influéncies mies, non i aurie bèra manèra d'encaminar aguestes influéncies de manèra que vos resultèssen beneficioses? Cap ben vos posqui hèr?
- Eth màger, eth solet que jo podia desirar, ja me l'auetz proporcionat. Permetetz-me vos qu'era rèsta dera mia desordenada vida sauva eth rebrembe de qué siguéretz vos era darrèra persona ara quau daurí eth mèn còr, e era credença de qué en aquerò quede quauquarren qu'a meritat era pietat compassiva de vos, e damb aquerò me hètz eth màger ben que posqui soniar.
- Damb tota era mia anma voleria convencer-vos, senhor Carton, de qué, damb un shinhau d'esfòrç e un shinhau de bona volontat, artenheríetz vos causes milhors.
- Eth vòste còr vos enganhe, senhoreta Lucia. Credetz-me; m'è botat a pròva e eth resultat a estat deplorable; que sò incapable de redempcion. Ja sai que sò en tot apenar-vos, e vau a acabar. È botat en un còr pur e aunèst eth secret mès doç dera mia vida. Quan eth rebrembe d'aguest dia vengue ara mia memòria, me serà permetut abrigar era consoladora credença de qué aguest còr l'a recuelhut e lo consèrve, decidit a non confiar-lo a cap aute?
- S'aguesta credença ei entà vos un consolament, la podetz abrigar.
- Me prometetz vos non revelar aquerò ad arrés, ne enquia e tot ara persona que mès estimada vos sigue aué, o ne posque èster en avier?
- Senhor Carton, repliquèc Lucia damb agitacion, eth secret non ei mèn, senon de vos: podetz auer era seguretat mès absoluda que jo lo saberè respectar.
- Fòrça gràcies... e que Diu vos benedisque!

Cuelhec Carton era man que Lucia l'aufric, se la hec a vier enes pòts, e comencèc a caminar entara pòrta.

- Credetz-me, senhoreta Lucia, que jamès harè referéncia ara convèrsa que viem de tier. Se queiguessa mòrt en aguest instant, eth secret non quedarie, per çò que hè a jo, milhor sauvat. Un còr pur, un còr innocent ei era arca santa a on des d'aué queden enterradi eth mèn nòm, es mies desviacions, es mies misèries, era mia darrèra confession... A! En moment dera mia mòrt, serà entà jo un consolament inefable abraçar-me ad aguest pensament, qu'a d'èster eth mèn companh sagrat pendent era rèsta dera mia vida!

Lèrmes abondoses corrien pes maishères de Lucia Manette.

- Non ploretz, senhoreta Lucia, que non meriti qu'arrés, e mens un àngel coma vos, vèsse lèrmes per jo. Laguens d'ua ora o dues, amistats viles e abits viciosi, que mesprèdi, mès qu'ada eri sucombisqui, haràn de jo un objècte mens digne d'aguestes lèrmes qu'era darrèra despolha uamana qu'arrossègue es sues misèries pes carrèrs. Que voi, totun, hèr constar que, s'extèrnament seguirè estant eth qu'enquia ara è estat, entà vos, eth mèn interior serà çò qu'ara ei. Era mia penultima suplica qu'a coma objècte demanar-vos que me credatz.

- Vos creigui, senhor Carton, vos creigui.
- Vos vau a hèr eth darrèr prèc e ara seguida vos desliurarè dera mia preséncia qu'ena sua anma non pòt trapar era vòsta d'àngel ua soleta còrda armonica, e que d'eth seratz vos separada per un abisme sense hons e sense vòres. Ja sai qu'ei inutil de díder, mès brote dera mia anma e m'ei impossible de carar. Per vos, e per quinsevolh persona que vos volgatz, ac harè tot. Sacrificar ua existéncia perduda, non ei cap merit, ja ac sai; mès, s'era Providéncia me depare era escadença de sacrificar-la, per vos e pes persones que vos siguen estimades la sacrificaria damb gust. Sajatz de retier ena vòsta memòria çò que sò en tot díder. Qu'arribarà eth dia, e non se tardarà, qu'ajatz vos naui laci, naui laci que vos estacaràn estretament ar òme qu'age era alegria de meritar-vos, laci es mès trendes, es mès doci, es mès beròis que posque alegrar era existència umana. Ò, senhoreta Lucia! ath miei dera felicitat que vos demore, quan eth ròstre erós deth vòste pair s'amasse ath der aute òme que se guarde enes vòsti uelhs, brembatz-vo'n bèth còp de qué en mon i viu un èsser prèst a balhar en tot moment era sua vida a cambi de conservar era deth mortau que vos estimetz! Eth darrèr favor que vos demani, ei que non desbrembetz eth mèn aufriment... Adishatz!... adishatz!... Que Diu vos benedisque!

XIV.- Er aunèst menestrau

Molti e fòrça variadi objèctes passauen dauant des uelhs de Jeremias *Lapa*, pendent es ores que cada dia ère seigut en sòn rustic banc deth carrèr Fleet, acompanhat deth sòn pòc agraciat hilh. Aqueth que s'estèsse es ores mès animades deth dia en carrèr Fleet, seigut sus un banc o sus ua cagira, sus ua pèira o sus eth dur solèr, necessariament auie de gésser dera jornada destimborlat e sord per çò des dues professons immenses, interminables que, a maugrat de seguir rumbs opausadi, ua d'Orient entà Cogant, era auta de Cogant entà Orient, caminauen fataument entath madeish finau, entath mon que jamès visiten es arrais ròis e porpra deth solei.

Eth brave *Lapa*, masculhant era obligada palha, contemplaue eth cors des dus gigantesqui arriuets, semblable ad aqueth gentil rustic que s'estèc diuèrsi sègles contemplan eth cors d'un arriu, sense mès diferéncia entre un e er aute qu'era de cránher eth dusau que se sequèsse er arriu, e abrigar Jeremias era seguretat de qué eth cors d'aqueri non s'interrompie jamès. Qu'ei vertat qu'aguesta seguretat ère entà *Lapa* ua hònt d'alègres esperances, pr'amor que grana part des sues rendes les guanhaue servint de pilòt as hemnes que desirauen trauessar eth carrèr. Encara que normaument, es senhores que recorrien as sòns servicis auien entrat complètament en declinar dera vida, e de un aute costat, es relacions entamenades pendent era trauèssa ère de pòca duracion, autant d' impression exercie en fogós Jeremias eth beròi sèxe, que jamès prestèc un servici d'aguesta sòrta sense exprimir desirs veements de qué li siguesse autrejat er aunor de béuer ara salut dera acompanhada.

Que i auec un temps qu'es poètes se seiguien sus un banc enes lòcs mès publics entà pensar, meditar e reflexionar ara vista des òmes. Jeremias *Lapa* se seiguie tanben en un banc e en un lòc public; mès, coma que non ère poèta, pensaue, reflexionaue e meditaue çò de mens possible, e ça que la, guardaue molt.

Qu'ère en tot trauessar un d'aguesti moments angoniosi qu'en eth eth transit deth carrèr ère escàs, e mès escasses es hemnes que lo volien crosar, un d'aguesti moments qu'es sòns negòcis presentauen ua mina tan desoladora, qu'eth nòste eròi arribèc a dobtar de què era sua hemna siguesse ajulhada e pregant en quinsevolh cornèr, quan tirèc era sua atencion un torrent uman de cabal inusitat, que baishaue irresistible peth carrèr Fleet, seguint eth madeish cors qu'eth solei, ei a díder, entà Oèst. Examinat eth torrent, vedec *Lapa* que se tractaue d'un enterrament que solide non serie deth gust deth pòble, donques qu'aguest botaue objeccions ath sòn pas.

- Qu'ei un enterrament, hilh, didec Jeremias ath sòn hilh.
- Visca... pair! cridèc eth hilh de *Lapa*, deishant anar quate sauts en aire.

Eth cavalièret botèc en sòn crit d'alegria ua significacion misteriosa que desagradèc enquia tau extrèm ath sòn pair, que siguec ara demora, e profitèc plan lèu era ocasion entà agarrar ath sòn hilh pera aurelha.

- Qué ei aquerò? cridèc Jeremias pair. Qué signifique aguest visca? Aguest ei eth respècte que li ties ath tòn pair? Aguest gojat ei ua tafurèl, un ingrat, tan ingrat coma es sòns visques! Que non te torna a enténer, se non me vòs *sénter*! Comprenes?
- È hèt mau a bèth un? exclamèc eth gojat en son de protèsta e gratant-se era aurelha.
- Aquerò que non hèges ère cap ben!, repliquèc *Lapa*. Puja sus aguest banc e guarda ara gent.

Aubedic eth gojat. Qu'anaue era gent cridant rambalhosament e sautant ar entorn d'un carro de mòrts lord e vielh, seguit d'un carro funèbre tan lord, tan vielh e tan rosigat coma era plataforma acompanhanta, ocupada per ua soleta representanta deth dòu, qu'amiaue es gales funèbres qu'ara dignitat dera sua posicion consideraue indispensables. Non semblaue, totun, qu'era sua posicion

siguesse massa d'envejar, donques qu'era gent sautaue ar entorn deth coche cridant enquia ensordir-la hènt potèles e contorsions, burlant-se dera sua respectabla persona, e lançant paraules pòc agradiues as aurelhes.

Tostemp sigueren es enterraments motiu d'excitacion especiau entà Jeremias *Lapa*; non ei, donc, d'estranhar qu'ena presenta ocasion, en tot tractar-se d'un enterrament de tan rambalhós acompanhament, l'enventisse enquiath punt de preguntar ath prumèr individú que trapèc:

- Qué se passe, frair? Qué ei aquerò?
- Sabi pas, contestèc er interrogat sense arturar-se. Espions!...Espions!
- Qui ei eth mòrt? li preguntèc a un aute.
- Non ac sai, li responec tanben aguest, botant es mans dauant dera boca a manèra de claxon, e cridant damb furia renovelada: Espions! Espions!

Trapec fin finau *Lapa* a ua persona milhor informada deth cas, gràcies ara quau podec saber que se tractaue der enterrament d'un individú cridat Rogerio Cly.

- Ère espion?, preguntèc *Lapa*.
- Espion der Old Bailey, contestèc er informador. Espion, òc, espion der Old Bailey.
- Dimònis!, exclamèc *Lapa*, rebrembant era vista qu'ara quau auie assistic en d'aute temps. Que lo coneishi, èi mòrt?
- Mòrt coma era mia mairia! E encara n'aurie d'èster mès... Dehòra!... Espion!... Que lo hèsquen enlà d'aciu!

Ua idèa tan luminosa auie d'èster forçosament acceptada per aquera gent, e atau siguec, plan. Toti s'apoderèren damb arderosa ansietat deth crit, e lo repetiren un e mil viatges, ath còp que s'apressauen tan ath coche e ath carro funèbre, que les obliguèren a arturar-se. En un virament de uelhs s'apoderèren deth representant deth dòu; mès aguest, que non auie arren de pèc, de tau manèra sabec profitar eth temps, qu'en un virament de uelhs virèc era esquia ara gent en tot meter-se a córrer per un carreron laterau, non sense deishar en mans d'aquera gent era sua capa, eth sòn chapèu, era gasa que lo caperaue enquias jolhs, eth mocador blanc de rigor, e d'autes lèrmes simboliques.

Eth pòble s'entrenguec en esquinçar e escampilhar as quate vents es objèctes e prendes mentades mostrant ua alegria hòla, mentre es comerciants barrauen ara prèssa es pòrtes des sòns establiments, pr'amor qu'era gent, en aqueri erosi tempsi, èren un monstre molt perilhós, capable d'avalar-s'ac tot tanlèu daurie es gòrges. Qu'auien dubèrt ja es pòrtes deth carro funèbre entà trèir eth taüt, quan un aute gèni prepausèc acompanhar-la enquiath sòn destin entre era alegria generau. Era prepausa, coma totes aqueres que son fòrça practiques, mereishec èster aprovada per aclamacion, e de seguit assautèren eth coche ueit individús mentre d'auti sies pujauen sus era cubèrta deth carro funèbre. Un des prumèrs volontaris siguec Jeremias *Lapa*, que, ena sua modèstia, amaguèc era sua persona e eth sòn cap en un cornèr deth coche.

Protestèren es encargadi dera funerària contra aquera alteracion deth ceremoniau; mès era distància entar arriu ère alarmantament cuerta, e diuèrses votzes ja auien parlat dera eficàcia d'ua immersion hereda entà hèr entrar en rason as emplegadi de pompes funèbres, e per tant, es protèstes sigueren fèbles e brèus. Seguic eth sòn cors era professon un còp reformada. Un rascla-humenèges guidaue eth carro funèbre, aconselhat per un cochèr profesionau, seigut ath sòn costat, e dera conduccion deth coche se n'encarguèc un pastissèr, servit ath sòn torn pèr un ministre responsable. Se higec ara acompanhada un ongrés damb eth sòn os, tipe de rondaire molt popular en aquera epòca, eth quau os, per èster nere, e èster molt aflaquit, s'armonizaue perfèctament damb eth caractèr funèbre dera professon que formaue part.

D'aguesta sòrta seguic aquera professon desordenada, aumentant a cada pas e obligant a barrar totes es botigues des carrèrs que recorrie. Eth finau dera corsa ère era anciana glèisa de Sant Pancraci, plaçada dehòra dera ciutat, a on arribèc ath sòn degut temps. Er enterrament deth cadavre de Rogerio Cly se hec segontes un ceremoniau extravagant, damb grana satisfaccion des nombrosi acompanhants.

Enterrat eth defunt, er autor dera umoristica prepausa anteriora, o dilhèu bèth aute gèni, que jamès manquen entre era gentada, concebec e prepausèc era diabolica idèa, aprovada per unanimitat, d'acusar d'espions der Old Bailey e de demanar resvenja contra toti es caminaires as quaus er edart amièsse per aqueri entorns. Dotzenes de malerosi innocents qu'ena sua vida auien passat a mil vares de distància der odiat tribunau sigueren perseguides coma fères e atacades e pataquejades sense pietat. Eth pas entre aguest jòc e començar a trincar cristaus, esbauçar pòrtes e hièstres e entrar a saca enes ostaus e tauèrnes, non podie èster ne mès simple ne mès naturau, ne mès logic. Ath cap de quauques ores de saquejaments, quan ja auien estat cuelhudes ar assaut diuèrses cases de camp e uedades non pòques botigues e destroçades moltes rèishes de hèr que proporcionauen armes as caractèrs mès beligerants, correc era votz que venguien es gardes. Que siguec pro era notícia entà que s'escampilhèsse era gentada, abans dera arribada des gardes, es quaus dilhèu ne pensèren tansevolh en apressar-se ath teatre des eveniments.

Non cuelhec part enes darrèrs desordes Jeremias *Lapa*, que s'estimèc mès quedar-se en cementèri, parlant damb es emplegats dera funerària e hènt tristes meditacions. Eth camp dera mòrt tostemp exercic sus eth ua influéncia sedativa. Seigut sus ua sepultura, humant damb tranquillitat filosofica ua pipa que s'auie hèt a vier dera tauèrna vesia, meditaue, tachadi es uelhs ena rèisha.

Ja ves, Jeremias, cò qu'ei eth mon! se didie *Lapa*. Non hè massa vederes damb es tòns pròpris uelhs ad aguest Cly, joen, degalhant vida, e ara...

Dempús de humada era sua pipa, e ath cap d'ua estona de meditacions prigondes e de tristes reflexions, se lheuèc e comencèc era tornada ara ciutat, damb er in de trapar-se en sòn lòc abans dera ora de barrar eth Banc. Que non a estat possible aclarar deth tot s'es sues meditacions exerciren sus eth sòn hitge influéncia perniciosa, o s'era sua salut anaue aflaquida ja d'abans, o ben s'era sua visita non auec cap aute objècte qu'autrejar un aunor ara persona que visitèc; siguesse ua causa o era auta, eth hèt siguec que, en camin, s'arturèc quauques menutes ena casa deth sòn mètge...veterinari eminent dera ciutat.

Eth hilh manifestèc damb mòstres de gran interès ath pair qu'arren s'auie passat pendent era sua absència. Barrèc eth banc es operacions deth dia, gesseren es emplegats, e *Lapa*, acompanhat peth sòn hilh, s'endralhèc entara sua casa.

- Aué veiràs se qui sò jo, li didec ara sua hemna tanlèu trauessèc eth lumedan dera casa. S'aguesta net sò de males coma aunèst menestrau, serà pròva de qué t'as passat eth dia pregant contra jo e saberàs guaire son cinc, madeish que se jo, damb aguesti uelhs, t'auessa vist arrossegada peth solèr.

Era sua costelha botgèc eth cap.

- Com! T'atrevisses a hè'c dauant de jo?, repliquèc damb entonacion colerica.
- Qu'ei que non digui arren!
- Ja ac sai; mès ac penses! Qu'ei madeish pensar que parlar! Madeish pòs arroïnar-me pregant coma meditant! Que non voi que hèsques ne ua causa ne era auta!
- Plan ben, Jeremias.

- Òc!... Plan ben, Jeremias... Perfèctament, Jeremias... D'acòrd, Jeremias... Çò que tu digues, Jeremias... Te penses que m'enganhes damb aguestes paraules de conformitat, non ei cèrt? Donques t'enganhes complètament!
- Penses gésser aguesta net?, preguntèc era sua hemna
- Òc, pensi gésser.
- Poirè acompanhar-vos, pair? preguntèc eth sòn plançon.
- Non poiràs acompanhar-me. Aguesta net vau...que ja ac sap era tua mair...vau a pescar, qu'ei aquerò.
- Cada dia son mès escarrabilhats es pèishi, vertat pair?
- Aquerò non t'impòrte.
- Vos haratz a vier peishi?
- Se non l'amii, deman i aurà solfeig generau en casa, repliquèc *Lapa* botjant eth cap. E pro de preguntes, gojat. Non gesserè enquia que tu t'ages ajaçat.

Era rèsta dera cauada la consagrèc a espiar ara sua hemna e a obligar-la a parlar de contunh pr'amor d'empedir-li que preguèsse o meditèsse en contra sua. Damb eth madeish objècte ara vista, tanben obliguèc ath sòn hilh a que parlesse sense pòsa damb era sua mair, damb non pòc desengust d'aguesta, que non auec un segon de temps entà consagrar-lo as sues reflexions. Era persona mès devòta non aurie pogut rénder omenatge mès eloqüent ara eficàcia d'ua oracion aunèsta. Eth temor as pregàries dera sua hemna ère tan coma s'ua persona que jurèsse e perjurèsse que non cre en hantaumes ne apareishudi, s'orrifiquèsse en escotar istòries de hantaumes e apareishudi.

- Qu'ei causa grana qu'es tues pregàries siguen ua menaça constanta entàs nòsti estomacs!, didec *Lapa*. Era tua conducta desnaturalizada aucirie de hame ath tòn marit e ath tòn hilh, se jo non susvelhèssa totes es ores. Guarda ath tòn hilh!...Pr'amor que pensi qu'ei eth tòn hilh, non?. Qu'ei mès prim qu'un pau... Tu, que t'atrevisses a cridar-te mair sua, non sabes qu'eth prumèr, eth mès sagrat des deuers d'ua mair ei hèr qu'eth sòn hilh s'engrassisque?

Aguestes paraules esmoigueren tan prigondament ath hilh, que conjurèc ara sua mair a que complisse abans qu'arren era foncion mairau damb era delicadesa qu'indicaue eth sòn pair.

Atau s'anèc passant era cauada en tranquil larèr des *Lapa,* enquia que mair e hilh receberen era orde de meter-se en lhet. Eth cap dera familha passèc es ores dera net humant pipes solitàries enquia pòc mens dera mieja net, que se lheuèc entà gésser. Abans, totun, treiguec d'un armari, qu'era sua clau se sauvaue ena pòcha, ua saca, ua barra de hèr, quauques còrdes, ua cadia, e d'auti utisi de pesca semblables, es quaus sigueren plaçadi e acondicionadi convenentament; amortèc era lum e se n'anèc.

Menutes dempús gessie darrèr deth pair eth sòn curiós plançon, qu'auie auut era precaucion d'ajaçar-se vestit sus eth lhet quan recebec era orde de retirar-se. Protegit peth mantèl dera net gessec dera sua cramba, baishèc silenciosament era escala, e se filèc pes solitaris carrèrs. Era tornada ara casa pairau non lo preocupaue bric, pr'amor que sabie pro ben qu'era pòrta quedaue dubèrta pendent tota era net.

Possat peth desir molt laudable d'apréner es arts e mistèris des ocupacions nueitiues deth sòn aunèst pair, eth gojat, sarrat as parets des cases, amagant-se enes uets des pòrtes, sajaue de non pèrder un instant de vista ath laboriós autor des sòns dies. Cuelhec aguest era direccion nòrd, e non s'auie aluenhat massa, quan se trapèc damb eth nau disciple d'Isaac Walton, qu'ena sua companhia seguic era marcha.

Mieja ora dempús caminauen es dus sense badar boca per un camin solitari, ath quau non arribauen es guardades des fanaus ne mens es des susvelhants nueitius. Pendent eth camin s'incorporèc un

aute pescador, mès damb tan de cautèla e silenci, que s'eth gojat auesse estat superticiós, segurament s'aurie pensat qu'er òme que prumèr s'amassèc damb eth sòn pair s'auie trincat de còp e miraculosament en dus.

Es tres seguiren era marcha seguidi peth hilh de *Lapa*, enquia que s'arturèren ath pè d'un terren qu'eth sòn talús se lheuaue sus eth camin. Sus eth talús, corrie un mur de malons d'escassa nautada, coronat per ua rèisha de hèr. Es òmes s'esguitlèren coma hantaumes ath long deth talús, sajant d'amagar-se ena ombra, enquia arribar en ua entrada que daue accès a ua sòrta de carreron, qu'un des sòns costats, format peth mur de malons deuie auer coma dètz pès de nautada. Ara lum blancosa dera lua podec veir eth gojat qu'er aunèst menestrau, ath quau deuie era existéncia escalaue damb ua leugeresa sense parièr era rèisha de hèr. De seguit lo seguic eth dusau pescador, e ada aguest eth tresau. Es tres arribèren en interior dera rèisha, a on s'estèren pendent quauques menutes, estiradi en tèrra...probablament escotant. Dempús auancèren, arrossegant-se sus es mans e es jolhs.

Eth gojat s'apressèc ara rèisha tient era respiracion. Des d'un cornèr a on s'auie amagat vedec qu'es tres pescadors s'arrosssegauen coma sèrps entre era nauta èrba que caperaue eth terren.. e per entre moltes crotzes e lapides sepulcraus. Qu'èren en un cementèri, e semblauen hantaumes espantosi espiadi per un aute hantauma mès espantós, mès monstruós encara: era tor dera gleisa vesia, gigant terrofiric encargat de velhar pera tranquillitat des mòrts. Non auancèren massa distància. Eth gojat non tardèc a observar que se lheuauen e començauen era pesca.

Pesquèren prumèr damb aishada. Dempús, er aunèst *Lapa* premanic un esturment semblable a un descomunau tirataps. Quinsevolh que siguessen es utisi de pesca que tenguien, les manejauen damb gran ardor. Es punches que coronauen eth cap deth gojat aqueriren era duretat d'acèr des deth sòn pair quan eth gigant susvelhant dera ciutat des mòrts deishèc enténer lentes, sonores, grèus, terrorifiques, es dues dera maitiada.

Eth gojat comencèc ua absurda hujuda; mès eth desir de saber ère tan gran, que non solet se tenguec ath cap d'ua estona, senon que tornèc ara rèisha. Vedec qu'es tres òmes seguien pescant, e supausèc qu'auien pescat quauquarren en veir qu'es pescadors apareishien inclinadi e coma dobladi, hènt esfòrci dirigidi a trèir quauque peish de molt de pes. Atau ère efectivament, de man en man anèren treiguent eth peish, enquia qu'aguest gessec ara superfícia. Era forma deth peish ère des que non dèishen cap lòc a dobtes; mès quan eth gojat vedec qu'eth sòn pair se premanie a daurir-lo, se sentec atacat de tau panic que comencèc ua corsa frenetica sense arturar-se ne moderar era velocitat enquia que deishèc ath darrèr mès d'ua mila de terren.

Ne enquia e tot alevetz s'aurie arturat se non l'auesse mancat er alend, donques que non hugie dauant d'imatges engendrades pera pòur, senon dauant d'espèctres que l'acaçauen terribles. Eth taüt qu'auie vist l'estalonaue sautant sus es pèires e tèrra deth camin en posicion perpendiculara e sus er extrèm mès estret, entestat en artenher-lo e plaçar-se ath sòn costat...dilhèu entà agarrar-se ath sòn braç. Aqueth diabolic taût deuie èster prodigi d'incongruéncia e d'ubicuitat, pr'amor que tanlèu sautaue entre es neres hilères d'arbes que bordejauen eth camin coma volaue sus es espesses copes, semblable a un cometa sense coa ne ales. S'amagaue tanben enes uets des pòrtes contra es quaus heregaue es òrres costelhes, costant un bronit semblable a uedes arridalhades. Contunhament guanhaue terren ath gojat en aquera corsa fantastica. Quan eth perseguit arribèc ara pòrta dera sua casa, ère miei mòrt de pòur. Ne enquia e tot dempús de refugiar-se en era, se vedec liure dera acarnassida persecucion deth taüt, que pugèc era escala ath sòn darrèr sautant sus es gradons, e s'ajacèc en sòn lhet, e pugèc sus eth sòn pièch quan eth saunei o eth terror renderen ath malerós curiós.

Era preséncia de Jeremias *Lapa* en estret quarto deth gojat botèc finau ar agitat saunei d'aguest, abans de qué es prumèrs arrais deth solei hessen era sua aparicion sus era tèrra. Era fortuna li deuec

èster pòc favorabla aquera net; atau, aumens, ac pensèc eth sòn hilh per çò de qué auesse ara sua hemna agarrada pes aurelhes e secodint-la sense consideracion.

- T'ac aufrí e ac complisqui! didie Jeremias.
- Per Diu, Jeremias!, exclamaue era hemna damb accent de suplica.
- T'entèstes en estropiar-me es negòcis sense tier en compde que me prejudiques a jo e as mèns associats. Era tua obligacion ei aubedir. Per qué non ac hès?
- Que sagi d'èster ua hemna aunèsta! contestaue era malerosa, vessant lèrmes.
- E te penses qu'era aunestedat s'està en botar a pèrder es negócis deth tòn marit? Te penses aunorar ath tòn marit desaunorant es sòns ahèrs?
- Que non t'auries de tier a negòcis tan orribles, Jeremias!
- N'as d'auer pro damb èster era esposa d'un aunèst menestrau e non balhar entrada en tòn estret enteniment femenin a calculs o apreciacions sus era natura des negòcis que hè o dèishe de hèr eth ton marit. Era hemna qu'ei aunèsta e aubedienta, non se fot en aquerò qu'ei d'incombéncia deth sòn espós. E tu te crides religiosa? Tu te crides aunèsta? S'ès religiosa, s'ès aunèsta, que me balhen hemnes non religioses e non aunèstes!

Era peleja, que se hège en votz baisha, arribèc ath sòn finau quan Jeremias, treient-se es bòtes caperades de hanga, s'estirèc sus eth solèr, capensús, e botades es mans dejós deth cap a manèra de coishin. Eth hilh, en sòn desir d'imitar ath pair, tornèc a estirar-se sus eth lhet, non tardant-se a esclipsar.

Des der esdejoar, qu'en sòn *menú* non i auie cap plat de peish, e se pòt díder que cap aute tipe de parva, eth senhor Jeremias, que dit sigue de passa ere furiós coma jamès, ben pientat e lauat, gessec damb eth sòn hilh en carrèr e cuelhec eth camin deth Banc de Tellson.

Eth joen plançon der aunèst menestrau que caminaue ath costat d'aguest peth carrèr Fleet non ère ja eth madeish dera net anteriora que hugie espaurit, per camins solitaris, deth sòn terrible perseguidor. Damb era lum deth dia recuperèc eth sòn atreviment de costum, e es sues inquietuds e escrupuls acabèren damb era net...enes quaus ei molt probable qu'auesse molti compaires ena anima carrèr Fleet.

- Pair, didec eth gojat pendent eth trajècte, qué ei un desenterrador?

Eth brave *Lapa* non podec contestar pregunta tan inesperada, sense abans quedar clauat en lòc.

- Qué me sai! responec fin finau.
- Jo me pensaua qu'ac sabíetz tot, pair, repliquèc er innocent gojat.
- Tè!, donques guarda! didec Jeremias *Lapa*, dempús de trèir-se eth chapèu e de gratar-se eth front. Un desenterrador ei un aunèst menestrau, un comerciant.
- En quina rama comèrcie?
- Comèrcie... en genres scientifics de natura especiau
- En cadavres umans, vertat pair?
- Me pensi que non vas massa enganhat, hilh.
- Ò pair! Jo voleria èster desenterrador quan arriba a òme!

Era prepausa aumplic d'orgulh nòble ath pair. Ça que la, botjant eth cap coma damb mina de dobte, repliquèc:

- Depenerà dera nautada qu'arriben es tòns talents. Saja d'ahiscar eth sòn desvolopament, ara quau causa contribuirà poderosament er exemple que te balhi. Aué ei prematur parlar de çò que en futur haràs o deisharàs de hèr.

Moments dempús, mentre eth gojat anaue a plaçar eth banc ara ombra der edifici deth Tribunau deth Temple, Jeremias *Lapa* mormolhèc entath sòn laguens.

- Amic Jeremias, aunèst menestreu, que pòs abrigar esperances fondades de qué eth tòn hilh arribarà damb eth temps a èster un tresòr que compensarà era tua desgràcia d'auer coma esposa a ua hemna desnaturalizada.

XV.- En tot hèr cauça

Aqueth dia, ena tauèrna deth senhor Defarge, auien començat es libacions mès d'ora que de costum. Quan tàs sies deth maitin, cares esblancossides s'apressèren as barrons des rèishes que protegien es hièstres, vederen d'autes cares esblancossides inclinades sus diuèrsi mòtles de vin. Normaument, eth vin qu'ena tauèrna de Defarge se mestraue auie recebut es saludables aigües deth baptisme, mès eth qu'en aguesta ocasion beuien es baquics maitiadors deuie èster agre, o aumens auie era proprietat d'agrir eth temperament des que se l'avalauen. Eth chuc des arradims embarrat enes barriques de Defarge non alugaue alègres ahlames baquiques, senon un huec latent, un huec qu'usclaue sense gésser ara superfícia.

Tres maitins hège ja qu'es sacrificis a Baco començauen fòrça d'ora ena tauèrna de Defarge. Comencèren eth deluns e mos trapam ja en dimercles. Qu'ei vertat que se parlaue e s'escotaue mès que se beuie, pr'amor que non mancauen maitiadors, qu'entrauen en establiment tanlèu se daurie era pòrta, as quaus les aurie estat impossible botar sus eth mostrador ua moneda, encara que s'auesse tractat dera sauvacion dera sua anma. Non per aquerò deishauen de mostrar era madeisha alegria que se s'auessen hèt mestrar barriques sanceres de vin; se les vedie passar d'ua banqueta ara auta, trasladar-se d'un cornèr ar aute, avalant-se damb manifèsta ansietat es paraules dera convèrsa en sòrta de saborejar es glopades de vin.

Encara qu'era concurréncia ère mès nombrosa que normaument, eth tauernèr non auie considerat de besonh hèr-se visible. Es parroquians non deuien autrejar importància ara abséncia de Defarge, pr'amor qu'arrés preguntaue per eth, arrés mostraue desirs de veder-lo, arrés s'estranhaue de veir soleta ara senhora Defarge, seiguda darrèr deth mostrador, presidint era distribucion deth vin e recuelhent rosigades monedes, que d'eres auien despareishut es efigies e escuts sageradi peth cunh. Qu'èren monedes dignes des miserables pòches qu'auien gessut.

Engüejament, manca absoluda d'interès e massa hàstic ei era soleta causa qu'aurien notat ena tauèrna es espions que, sense cap de dobte, escorcolhauen des deth carrèr, coma escorcolhauen toti es lòcs, nauti e baishi, des deth palai deth rei enquiara cèla deth criminau. Languien es baralhes de cartes, es jogadors de dominò hègen castèths damb es fiches, es beuedors diboishauen cares sus es taules damb es gotes de vin que queiguien des mòtles, e era senhora Defarge seguie damb eth curadents es diboishi dera manja deth sòn vestit, coma s'entenesse quauquarren que non herie es timpans e vedesse causes que non impressionauen es vistons.

Tà meddia, en arren cambièren es caracteristiques de Sant Antoni en sòn aspècte vinós. Pòc dempús des dotze, arribèren dus òmes caperadi de povàs, un des quaus ère eth senhor Defarge, e er aute un manòbra de camins, ambdús damb ròstres brutladi e assedegadi, es quaus entrèren ena tauèrna. Era sua arribada aluguèc en pièch de Sant Antoni bualhs que, en tot correr-se per dehòra dera tauèrna, non se tardèren a transformar-se en ahlames, e aguestes ath sòn torn, en cares umanes qu'aumpliren totes es pòrtes e hièstres deth barri. Arrés seguic as empovassadi viatjaires, arrés les dirigic ua soleta paraula, mès toti tachèren es sòns uelhs en eri.

- Bon dia! contestèc un cor abondós.
- Mau temps, senhors, didec Defarge, botjant eth cap.

Cada un des presents guardèc ath sòn vesin, e ara seguida, toti baishèren es uelhs entath solèr e s'estèren en silenci. Un de solet, coma excepcion, se lheuèc deth sòn sèti e se n'anèc.

- Estimada esposa mia, seguic Defarge, è recorrut ua sòrta de lègues en companhia d'aguest brave caminèr, que se cride Santiago. Lo trapè... per edart, a ua jornada e mieja de París. Qu'ei un bon gojat e se cride Santiago... Autreja-li beuenda, estimada!

Se lheuèc un aute òme e gessec dera tauèrna. Era senhora Defarge mestrèc un veire de vin ath brave caminèr, que saludèc en tot trèir-se era gòrra blaua que caperaue eth sòn cap, e beuec. Treiguec deth dejós un tròç de pan aspre e nere, se seiguec ath cant deth mostrador, e comencèc a minjar e a béuer. Un aute parroquian, eth tresau, se botèc de pès e abandonèc era tauèrna.

Defarge se mestrèc un aute veire de vin de mendre capacitat deth mestrat ath caminèr, e demorèc a qu'aguest acabèsse eth sòn repais. Non guardèc a cap des presents, ne cap des presents virèc es sòns uelhs entada eth. Era senhora Defarge auie cuelhut enes sues mans era cauça, e trabalhaue sense guardar e sense parlar.

- Auetz acabat ja eth repais? preguntèc eth tauernèr ath manòbra en veir que ja non minjaue.
- Òc, moltes gràcies.
- Alavetz, anem: vos mostrarè era cramba que vos didí qu'ocuparietz, e que ne sò segur que serà deth vòste gust.

Des dera botiga gesseren ath carrèr, des deth carrèr entrèren en pati, en pati cuelheren ua escala, e ath finau dera escala trapèren era gòlfa... qu'en d'auti tempsi siguec eth lotjament d'un òme de peus blanqui coma era nhèu, que se passaue es dies seigut ena banqueta hènt sabates.

Que non ère ena gòlfa eth des peus blanqui coma era nhèu, mès òc es tres òmes qu'abans gesseren un a un dera tauèrna.

Defarge barrèc suenhosament era pòrta dera gòlfa, e didec a mieja votz:

- Santiago Prumèr, Santiago Dusau, Santiago Tresau! Vos presenti ath testimòni trapat per jo, Santiago Quatau. Eth vos ac diderà tot. Ja pòs parlar, Santiago Cincau.

Eth manòbra de camins, dempús de secar eth sòn sudorós front damb era gòrra blaua qu'auie ena man, preguntèc:

- Per a on comenci?
- Podetz començar peth començament, responec damb molta logica Defarge.
- Lo vedí, senhors, comencèc eth manòbra, ja hec un an aguest ostiu, jos era veitura deth senhor Marqués, penjat dera cadia. Jo venguia de deishar eth mèn prètzhèt, eth solei s'en.honsaue en orizon, eth coche deth senhor Marqués pujaue dificultosament eth ticolet, e eth anaue suspenut dera cadia d'aguesta manèra.

Er orador representèc graficament ua scèna qu'auie representat milèrs de viatges en vilatjòt pendent un an sancer.

Cuelhec era paraula Santiago Prumèr entà preguntar-li ath caminèr s'auie vist abans ar òme que penjaue dera cadia.

- Jamès, contestèc er interpelat, en tot recuperar era posicion perpendiculara.

Preguntèc Santiago Tresau com l'auie pogut arreconéisher dempús, se non l'auie vist enquiad aguest dia.

- L'arreconeishí pera sua nautada, didec eth caminèr, botat eth dit ensenhador dera man dreta en nas. Quan aquera net preguntèc eth senhor Marqués quini senhaus auie, jo contestè: "Ei naut coma un espèctre".

- Deuéretz auer dit “petit coma un nanet“ observèc Santiago Dusau.
- E qué me sabia jo? Ne auie estat cometuda era hèta ne eth s’auie confiat a jo. Mès vos cau tier en compde que, enquia e tot en aguestes circonstàncies, jo arren declarè, arren didí. Bona pròva d’aquerò ei qu’eth senhor Marqués, en tot senhalar-me damb eth dit, cridèc: “Hètz-me a vier ad aguest brigand!“ Non, non, senhors! Arren didí!
- Qu’auetz rason, Santiago, didec Defarge. Seguitz.
- Plan, donc, seguic eth caminèr damb mina misteriosa. Er òme naut s’a perdut e lo cèrquen.... des de quan? Des de nau, dètz, onze mesi?
- Eth nombre de mesi ei çò mens important, contestèc Defarge. Qu’ère ben amagat, mès a tot darrèr, lo trapèren malerosament. Seguítz.
- Un aute viatge èra en tot trabalhar en ticolet e eth solei depassaue tanben es montanhes d’Occident, coma ena ocasion anteriora. Recuelhi es mies aisines entà baishar en vilatjòt, ja barrada era net, quan, en lheuar es uelhs, veigui aparéisher en cimalh deth ticò sies soldats. Ath miei des soldats veigui a un òme damb es braci estacadi enes costats... d’aguesta manèra.

Damb era ajuda dera sua indispensabla gòrra blaua, er orador represente meravilhosament a un òme qu’es sòns codes son estacadi ena centura.

- Me hèsqui entà un costat, senhors, en tot plaçar-me ath costat d’un apilatge, entà veir passar as soldats e ath sòn presoèr, donques que se tracte d’un camin militar que per eth arren passe que non sigue digne d’èster guardat, e quan aqueri s’apressèren, enes prumèrs moments, arren vedí qu’a sies soldats qu’amiauen a un òme estacat, un òme naut, e que soldats e presoèr semblauen neri, exceptat pera part que daue tara còga de solei a on avertí quauques linhes ròies. Tanben podí observar qu’es ombres que projectauen es sòns còssi, crosauen eth camin en tota era sua amplada, coma se siguessen ombres de gigant. Vedí tanben qu’anauen caperadi de povàs, que lheuauen bromes de povàs quan caminauen mercant eth pas. Quan passèren dauant de jo, arreconeihi ar òme naut qu’amiauen coma presoèr e eth m’arreconeishec a jo tanben. A! Pro sai jo qu’eth presoèr s’aurie lançat de cap pera pala deth ticolet coma hec era tarde que lo vedí eth prumèr còp en madeish lòc.

Ara seguida hec ua descripcion peth menut e plia de vida dera scèna qu’acabaue d’alludir.

- Ne jo hi veir as soldats qu‘auia arreconeishut ath presoèr, ne eth presoèr hec veir as soldats que m’auie arreconeisjhut a jo. Ça que la, nosati mos hérem comprèner mejançant eth lengüatge des uelhs. “Viu, viu!“ didec eth cap des soldats. “Amiem-lo de seguit entara hòssa!“; e, efectivament, accelerèren eth pas. Jo les seguí. Es braci deth presoèr èren holadi per çò dera brutau pression des còrdes, e coma qu’es sòns esclòps l’anauen grani e èren molt pesadi, caminaue coish. Aqueth qu’ei coish non pòt caminar ara prèssa, e coma qu‘es soldats volien arribar rapidament, ahiscauen ath presoèr d’aguesta manèra.

Eth manòbra de camins imitèc es movements der òme qu’obligauen a caminar a còps de culassa.

- Queiguec de bocadents eth presoèr mentre baishauen era pala corrent coma lhòcos. Es soldats s’estarnèren a arrir e lo lheuèren. Era sua cara sagnaue e ère plia de tèrra, mès eth malerós non podec amiar enquia era es sues mans, causa que, vista pes soldats, dèc ocasion a naues arridalhades. Se lo heren a vier en vilatjòt, que gessec en massa a veder-lo, e des deth vilatjòt ath molin, e des deth molin ath croton. Eth vilatjòt sancer vedec se com se daurie era pòrta deth croton e s’avalaue ath presoèr d’aguesta manèra:

Eth caminèr dauric ua boca descomunau, e la barrèc damb tarrabastalh, costat pes sòns dents en tumar damb violéncia. Damb aguesta fidelitat volec representar era scèna, que contunhèc damb era

boca barrada enquia que Defarge, ath cap d'ua bona estona, didec:

- Endauant, Santiago.
- Eth vilatjòt en massa se retire, seguic eth caminèr, baishant era votz e botat sus es puntes des pès, eth vilatjòt en massa se congregaue ar entorn dera hònt, e parle, eth vilatjòt sancer se recuelh entre es sòns lhets; eth vilatjòt sancer sónie damb aqueth malerós, que se trape entre murs e hèrs, embarrat en croton que se lhèue ath cant deth plòt, que d'eth non gesserà senon entà morir. A londeman me boti es aisines sus es espatles, cuelhi un tròç de pan nere, e hènt un marregada, passi peth costat deth croton abans de filar-me entath trabalh. Que lo veigui aquiu, darrèr des fòrts barròts d'aquera gàbia de hèr, caperat de sang e de povàs, madeish qu'era net anteriora. Non me pòt estirar era man, pr'amor que non les ac an deishat liures; non m'atrevisqui a cridar-lo ne eth s'atrevís a dider-me ua soleta paraula; eth sòn aspècte qu'ei eth d'un mòrt.

Autant Delarge coma es tres auditors se dirigien guardades ombriues, guardades d'òdi e resvenja, mentre escotauen era istòria des pòts deth caminèr. Era actitud des tres, encara que reservada, ei autoritària, coma se siguesse un tribunau plan sevèr. Es Santiagos Prumèr e Dusau son seigudi sus eth vielh matalàs, emparades es sues respectiues barbes sus es mans e tachadi es uelhs en narrador. Santiago Tresau a botat un jolh en tèrra e non cèsse de passar era sua man nerviosa pera boca e peth nas. E Defarge, de pès entre eth grop format pes tres Santiagos e eth narrador, ara guarde ad aguest, ara era sua sevèra guardada ad aqueri.

- Endauant, Santiago, didec Defarge.
- En aquera gàbia de hèr lo tien embarrat uns quants dies. Eth vilatjòt ac ve, mès dissimulant, donques qu'an pòur. Pendent eth dia, contemple de luenh estant eth croton deth plòt, e de nets, quan s'a acabat eth trabalh deth dia e s'amassen ath costat dera hònt, es cares se viren entath croton. Abans, er objècte des guardades qu'eth vilatjòt tenguie èren era casa d'apòstes: aué era preson deth plòt. Enes convèrses, eth vilatjòt sancer, ath costat des hònts, ditz que, encara que lo condemnèssen a mòrt, non serie executada era senténcia; diden que s'an presentat en París declaracions qu'en eres se demòstre qu'eth malerós s'alhocardic e non sabec se qué hège, per çò dera desgraciada mòrt deth sòn hilh; diden qu'a estat presentada ua edeclaracion ath madeish Rei...Qui ac sap? Que pòt èster! Jo non asseguri ne que òc ne que non.
- Escota damb atencion, Santiago, interrompec damb dur accent Santiago Prumèr. Te cau saber que s'a presentat ua declaracion ath Rei e ara Reina. Toti es qu'èm aciu, exceptat de tu, sabem qu'eth Rei la cuelhec enes sues mans, mentre passejaue ena veitura de shivaus peth carrèr, seigut ath costat dera Reina. Defarge, qu'ès en tot veir, damb risc dera sua vida, se botèc dauant des shivaus amiant eth memoriau ena man.
- Escota-me ara a jo, Santiago! didec Santiago Tresau, tostemp damb un jolh en tèrra e agitant es sòns nerviosi dits. Era escòrta d'a pè e d'a shivau queigueren sus eth suplicant e lo brigalhèren a còps! Ac as comprenut?
- Ac è comprenut, senhors.
- Endauant, donc, didec Defarge.
- Non manquen tanpòc persones que diden qu'a estat amiat en nòste país entà executar-lo en eth, e que serà irremissiblament executat. Tanben diden que, dera madeisha manèra qu'aucic ath senhor, e eth senhor ei eth pair des sòns vassals, serà executat coma parricida. Ditz un vielh que l'usclaràn viu era sua man dreta, armada d'un guinhauet; qu'enes herides que dauriràn enes sòns braci, en sòn pièch e enes sues cames, vessaràn òli borint, plomb honut, resina alugada, cera e sofre ardent, e finaument, estacat enes coes de quate shivaus, serà talhucat. Afirme eth madeish vielh que siguec aquerò çò que heren damb un acusat qu'atemptèc contra era vida deth defuntat rei Loís XV. Serà vertat? Serà mentida? Sabi pas, jo non sò un sabent.

- Escota un aute còp, Santiago! exclamèc eth tresau d'aguest nòm. Er acusat que parles se cride Damiens, e eth programa que vies d'expausar s'executèc ara lum deth solei e enes carrèrs de París. Per çò dera impression que costèc ara gent qu'ac presencièren, sonque te diderè, Santiago, qu'era infinitat de daunes dera mès nauta noblesa qu'acodiren a presenciar era excecucion, non voleren privar-se de cap detalh, l'a contemplèren damb embelinament enquiath finau... enquiath finau, Santiago, que non arribèc enquiara net, ores dempús d'auer perdut eth malerós es cames e un braç... e encara alendaue! Se passèc aquerò.... mès ditz-me guairi ans as?

- Trenta cinc, contestèc eth caminèr, que ne representaue seishanta.
- Massa, mormolhèc damb impaciéncia Defarge. Seguís.
- Que non se parle en vilatjòt de ua auta causa: enquia e tot era hònt semble auer aprenut era madeisha cançon. A tot darrèr, un dimenge pera net, arriben es soldats e s'endralhen entara preson. Obrèrs que hotgen, obrèrs que clauen, soldats qu'arrissen a arridalhades, e quan arribe eth dia, ath costat dera hònt se quilhe eth cadafalc de quaranta pès de nautada, qu'era sua ombra enverine es aigües. Toti dèishen es sòns trabalhs, toti s'amassen aquiu, es vaques non gessen ath camp pr'amor que tanpòc se vòlen privar der espectacle. Tà meddia tronen es tambors. Es soldats, qu'era net anteriora èren ena preson, tornen en tot amiar-lo ath miei. Er acusat ei estacat, l'an botat ena boca ua mordassa subjectada damb ua còrda, de tau forma que semble qu'arrís. Naut de tot deth cadafalc an plaçat un guinhauet damb era punta ar aire. Er acusat ei penjat a quaranta pès de nautada, e eth sòn cadavre quede balancejant-se... enverinant damb era sua ombra es aigües dera hònt.

En auditors se tachèren guardades ombriues, mentre eth narrador se secaue era sudor dera cara damb era gòrra blaua.

- Qu'ei orrible, senhors! repliquèc. Com an de bèuer aigua dera hònt es hemnes e es mainatges? Qui ei er atrevit que gause parlar pendent era net jos aquera ombra? Jos era ombra didí? Quan jo gessí deth vilatjòt eth deluns pera tarde, lèu ena còga deth solei, virè eth cap des deth cimalh deth ticolet e vedí qu'era ombra caperaue era glèisa, caperaue eth molin, caperaue era preson deth plòt, caperaue tota era tèrra, senhors, qu'a coma tet eth cèu blau!

Er auditor qu'escotaue damb eth jolh en tèrra semblaue èster ahaimat de bèra causa.... que non ère ne minjar ne béuer.

- Qu'è acabat, senhors. Abandonè eth vilatjòt moments abans dera còga deth solei, coma vengui de díder, e caminè tota era net e part deth dia a vier, enquia que trapè, coma tanben è dit, ad aguest camarada. Ena sua companhia è arribat aciu, uns còps a pè e d'auti a shivau, viatjant tota era rèsta deth dia d'ager e tota era net passada. Qu'è dit.
- Plan ben, didec Santiago Prumèr, dempús d'un silenci imponent. Qu'as actuat e narrat damb fidelitat. Vòs demorar-mos pendent brèu temps dehòra, ena escala?
- Damb molt de plaser, contestèc eth caminèr.

Defarge l'acompanhèc enquiara escala, lo deishèc seigut sus eth darrèr gradon e tornèc a entrar ena gòlfa. Es tres Santiagos s'auien lheuat e formauen un grop molt sarrat.

- Qué dides, Santiago? preguntèc eth numèro un d'aguest nòm. Ac consignam en nòste registre?
- Registra'c coma condemnat ara destruccion!, contestèc Defarge.
- Magnific! exclamèc Santiago Tresau.

- Eth castèth e tota era raça? repliquèc eth prumèr.
- Òc, eth castèth e tota era raça! bramèc Defarge.
- Extermini complèt!, repliquec eth prumèr.
- Sublim! cridèc eth tresau Santiago.
- N'ès segur de qué eth sistèma qu'auem acordat entath registre non mos a de costar cap contratemps? preguntèc a Defarge, Santiago Prumèr. Qu'ei segur, està clar, encara que, exceptat de nosati, arrés ei capable des deschifrar-lo; mès lo poiram deschifrar tostemp... milhor dit, poirà era...
- Santiago, repliquèc Defarge, quilhant-se, s'era mia hemna s'entèste en sauvar tot eth registre ena sua memòria, ne pòs èster segur de qué non se perderà ne ua soleta paraula, ne ua sillaba de guaires i age. Damb es punts de cauça ei capabla era d'escriuer quinsevolh causa mès clar qu'eth solei. Confia ena mia hemna. Eth guiterós mès covard, eth mès apegat ath mon que visque o age viscut jos era capa deth cèu a de trapar mens dificultats entà trèir-se ada eth madeish era existéncia, qu'entà arringar ua soleta letra deth registre escrit a punt de cauça pera mia senhora.

Mormolhs d'aprovacion acuelheren es paraues de Defarge.

- Qué haram damb aguest rustic? preguntèc Santiago Tresau. Li didem adiu? Me semble massa simple: non serà perilhós entà nosati?
- Que non sap arren, repliquèc Defarge, e çò pòc que podesse díder, sonque li servirie entà pujar en un cadafalc tan naut coma eth que hè pòc mos descriuie. Jo m'encargui d'eth, deishatz-lo ath mèn compde. Ath sòn moment li diderè adiu. Semble que desire veir ath Rei e ara Reina, as magnats e senhors dera cort: li permeteram que satisfèsque eth sòn gust eth dimenge.
- Com! exclamècSantiago Tresau. Non te semble mau simptòma que desire veir ara realesa e ara noblesa?
- Santiago, repliquec Defarge, mòstra-li ath gat era lèit, se vòs ahiscar era sua set; mòstra-li ath mastin era sua presa naturau, se vòs qu'ath sòn dia quèigue sus era e la trocege.

Arren mès se didec alavetz. Eth caminèr, ath quau trapèren fotent còps de cap en soleret, siguec convidat a estirar-se sus eth matalàs. Non se hec repetir era invitacion e moments dempús dormie coma un soc.

Pejor lotjament deth que l'aufrie era tauèrna de Defarge aurie pogut trapar en París un malerós caminèr. Se deisham de cornèr era pòur misteriosa que l'inspiraue era tauernèra, pòur que l'atacaue de contunh, amiaue ua vida que non podie èster mès agradiua. Mès ei eth cas qu'era tauernèra se passaue tot eth dia seiguda darrèr deth mostrador, tan indiferenta ara sua persona, tan *entestada* en non hèr-ne cabau dera sua preséncia, qu'aguest ère desconcertat e mesfidat.

Non ei, donc, estranh que, quan arribèc eth dimenge, e sabec qu'era tauernèra s'amassarie ath sòn marit entà acompanhar-lo a Versalles, li hesse molt pòca gràcia eth programa, encara que didesse ua auta causa. S'aumentèc eth sòn desconcèrt quan era tauernèra non cessaue de hèr cauça pendent eth camin, e eth sòn desconcèrt se cambièc en orrible estabordiment quan, aquera tarde, en moment que demorauen eth pas dera Reina, li calèc estar-se ath cant dera tauernèra, qu'es sues mans manejauen damb vertadèr ardor era agulhes dera cauça.

- Trabalhatz fòrça, senhora? didec un òme que passèc peth sòn costat.
- Òc, responec era senhora Defarge, qu'è moltes causes a hèr.
- E qué hetz ara, senhora?
- Moltes causes.
- Per exemple...

- Per exemple, contestèc era tauernèra damb era madeisha cauma d'abans, susaris.

S'aluenhèc eth desconeishut un còp li siguec possible. Eth praube caminèr sentec en pièch tan estranha opression, que s'auec de hèr aire damb era sua gòrra. S'entà era sua complèta recuperacion auie besonh de dues testes coronades, mos cau cohessar que non se podec queishar dera sua sòrt, pr'amor que, moments dempús, apareishien un rei de granes maishères e ua reina de beròi ròstre, instaladi ena daurada carròça. Damb es sobeirans venguie tot çò milhor, çò mès notable dera cort. Eth praube caminèr, en veir aquera armada encantadora d'arridolentes daunes e de ludents cavalièrs, es uns e es auti caperadi de seda e d'ornaments, de blòdes e de rics velots, de galons d'aur e d'enludernanta peireira, sentec en sòn pièch taus ondades d'afogadura, que cridant fòrtament balhèc visques ath Rei e ara Reina, a daunes e cavalièrs e enquia e tot as carròces e as shivaus que tirassauen d'eres. E vedec beròis jardins e encantadors arbes, e terrasses supèrbes e hònts meravilhoses, e trapèc de nauèth ath Rei e ara Reina, e balhèc visques, enquia desgahonar-se, a tot çò creat, e creishec era sua afogadura, e era afogadura balhèc pas ena sua anma ara simpatia, e era simpatia ara trendesa, e aguesta, trapant estrets es limits deth pièch, se desbordèc a torrents pes sòns uelhs en forma de lèrmes. Pendent era scèna, que se tardèc tres ores, pendent es quaus cridèc enquia enrauquir e plorèc enquia agotar eth manantiau des sues lèrmes, Defarge li calec tier-li sarrada per ua man eth còth, entà empedir qu'ena sua irreflexiua afogadura queiguesse sus es objèctes dera sua passatgèra devocion e les detrossèsse damb es sues mans.

- Visca! exclamèc eth caminèr. Qu'ei vertat!
- Que son idiòtes e pècs. Te mesprèden prigondament; que veirien impassibles era tua mòrt e era de mil mès coma tu; qu'ei mès: sacrificarien sense racacòr aguestes mil vides a cambi dera d'un solet des sòns shivaus o gossets, e ça que la, les vanten es tòns crits. Enganhem-les pendent bèth temps mès, que per grana que sigue era enganha, jamès serà tan grana coma se mereishen.

Era senhora Defarge guardèc ath caminèr e hec senhaus d'aprovacion.

- Didetz-me; amic: se vos botèssen dauant un molon enòrme de beròis manequins e vos didessen que podietz destrossar e despolhar as que voléssetz, non ei vertat qu'alistarietz es mès riques, es mès beròies?
- Qu'ei vertat, senhora.
- Plan, donc. E se vos mostrèssen ua volada d'audèths de beròi plumatge, incapables de lheuar era volada, e vos balhèssen eth permís entà arringar-les es plumes en benefici pròpri, non ei vertat que començaríetz damb es qu'auessen plumes mès beròies?
- Atau ei, senhora.
- Donques vietz de veir eth molon de beròis manequins e era volada d'audèths de beròi plumatge: ara, anem entà casa.

XVI.- Mès punt de cauça

Mentre era senhora Defarge e eth sòn senhor marit tornauen en amigabla companhia entath centre de Sant Antòni, ua gòrra de color blau auançaue traucant es tenèbres e embolhada en espèsses bromes de povàs pes camins qu‘amiauen ath lòc qu’en eth, eth castèth deth senhor Marqués, alavetz dormint ja eth saunei etèrn, escotaue es mormolhaires convèrses des arbes. Qu‘auien pro temps es ròstres de pèira entà escotar es convèrses tengudes pes arbes e era hònt, e damb tan interès ac profitauen, qu‘es esquelets que poblauen eth vilatjòt e rondauen es entorns deth castèth ara cèrca de quauques èrbes entà hèr carar era sua hame e quauques rames entà neurir era lum des sòns heredi larèrs, quan arribèren ath pati, ara dobla escala e ara terrassa deth castèth, e balhèren cabuda ena sua ahaimada fantasia ara idèa de qué era expression des ròstres de pèira auien patit ua prigonda alteracion. Assegurauen es miserables abitants deth vilatjòt qu’era expression d’orgulh e de mesprètz des gardes de pèira deth castèth se cambiaue en expression de dolor e de colèra quan eth guinhauet herie era Casa, e assegurauen que des der instant que se balancegèc a quaranta pès de nautada sus eth solèr, eth còs der assassin, ara expression de dolor e de colèra d’aqueri se succedit ua auta que respiraue herotja resvenja, que s’estarie en eri enquiara consomacion des sègles. Eth ròstre de pèira que susvelhaue era gran hièstra dera cramba qu‘en era er assassinat auie estat perpetrat apareishec un dia damb dues bèrques plan fines en nas; e se bèth còp, entre quauque grop de esperrecats vilatjaires se destacauen dus o tres enta apressar-se ath Marqués petrificat, non se passarie ua menuta de contemplacion sense que hugessen espauridi coma lèbes acaçades per adreits gossets lebrèrs.

Casteth e barraques, cares de pèira e cares de carn e uas, lauses deth pati deth castèth tintades de ròi e aigües pures embarrades en potz deth vilatjòt, milèrs d’ectarees de terren... tota era província de França... era França sancera, dormien jos era immensa vòuta blaua, coma se siguessen un punt imperceptible, un atòm perdut ena immensitat. Que non ei ua auta causa eth mon, damb tota era sua granesa e petitesa, damb relacion ara ludenta estela que parpalhège enes nautades. Es sabents dera tèrra trinquen, dividissen, descompausen un arrai de lum e analizen es sòns composants; e dera madeisha manèra, ua auta intelligéncia mès sublima qu’era umana lieg es fèbles bualhs que broten d’aguesta tèrra qu‘abitam, e analize toti es pensaments e toti es actes, toti es vicis e totes es vertuts des creatures dotades d’intelligéncia.

Era veitura publica qu’en era heren eth viatge de tornada es Defarge, marit e hemna, s’arturèc ena pòrta d’ua ciutat pròcha ath sòn domicili a on non se tardèren a deishar-se veir es fanaus de costum encargadi de practicar er examen e es investigacions reglamentàries. Defarge sautèc dera veitura de shivaus en veir a dus o tres soldats e a un policia coneishudi sòns; aguest darrèr, que damb eth l’estacauen laci d’amistat intima, l’abracèc.

Arribadi enes limits deth districte botat jos era proteccion des ales de Sant Antòni, deishèren es Defarge era veitura e se filèren de cap ara sua casa a pè, per carrèrs escurs e caperadi de hanga. En camin, era senhora Defarge li preguntèc ath sòn marit:

- Qué t’a dit Santiago eth policia?
- Tot çò que sabie, encara qu’ère pòca causa. Qu’an nomentat a un aute espion en nòste barri; dilhèu non ei aquest solet, mès aqueth non ne coneish qu’un.
- Plan ben, contestèc era tauernèra damb era tranquillitat de tostemp. Ac auram d’anotar en registre. Com se cride aguest òme?
- Qu’ei anglés.
- Encara milhor! E eth sòn nòm?
- Barsad.
- Barsad. Perfèctament! Eth sòn prenòm?
- Joan.

- Joan Barsad... Joan Barsad, repetic era tauernèra. Plan ben, es sues senhes?
- Uns quaranta ans d'edat, cinc pès de nautada mès o mens, peu nere, color brun, uelhs neri, prim, nas d'agla, encara que non dret: aufrís era particularitat d'èster leugèrament torçat entara quèrra, çò que li balhe, coma ei naturau, ua expression sinistra.
- Qu'ei un retrait perfècte a fe de Diu! exclamèc era senhora Defarge arrint. Lo registrarè deman.

Arribadi ena tauèrna, que trapèren barrada, (èren mès des dotze dera net) era senhora Defarge cuelhec sèti darrèr deth mostrador e consagrèc era sua atencion ar examen des compdes deth dia. Comencèc en tot botar sus eth mostrador era gèrla qu'en era se trapaue er impòrt des vendes, compdèc es sòs, medic es existéncies, liegec es entrades e gessudes anotades en libre destinat entad aquerò, e corregic es assetaments, ne hec quauqui uns de naui e ne discutic d'auti, e dempús d'apurar, e sarrar, e mercar de mil manères ar individú encargat der establiment, lo manèc a dormir. Ara seguida, hec damb es monedes trètes dera gèrla diuèrsi molons egals, qu'anèc nudant damb eth mocador de pòcha, eth quau non se tardèc a quedar-se en un rosari de nuds. Defarge, mentretant, passejaue per establiment, humant era sua pipa e admirant, content, era prudenta e sabenta economia domestica dera sua hemna, encara que sense meter-se en era.

Coma qu'era botiga ère estreta, e eth tet non gaire naut, e era net ère cauda ar arràs, e èren barrades totes es hièstres e pòrtes, se respiraue ua atmosfèra molt viciada. Que non ère un prodigi de delicadesa er olfacte deth senhor Defarge, mès enquia e tot atau, es bugassi deth vin, amassa damb es deth rom e der aiguardent, lo shordauen enquia tau punt que sajaue d'aluenhar-les deth sòn nas a truca de bohades e de dar-se aire damb es mans.

- Qu'ès cansat, amic mèn, didec era sua hemna, en tot tachar-li ua guardada mentre nudaue es sòs. Era flaira qu'aciu se respire ei era de cada dia.
- Efectivament, que sò cansat, contestèc Defarge.
- E un shinhau aclapat e descoratjat, repliquèc era tauernèra, qu'es sòns penetrants uelhs, a maugrat d'èster atentius as compdes, lançauen un o dus arrais entà examinar ath marit. A!... es òmes!...
- Mès...
- Que non i a mès que valgue, repliquèc era senhora damb decision. Te digui qu'aguesta net te trapes descoratjat.
- Se tarde tan de temps! exclamèc Defarge.
- Se tarde tan de temps?... E qué ei aquerò que non exigís temps? Tostemp l'an exigit era resvenja e era justícia!
- Que non ei guaire eth temps que se tarde er arrai entà herir ar òme, observèc Defarge.
- E guaire temps se tarde en acumular-se era electricitat necessària enta que brote er arrai? Ditz-m'ac, s'ac sabes!

Defarge lheuèc eth cap, mès non contestèc.

- Pòc temps se tarde un tèrratrem en hèr povàs a ua ciutat. Plan, donc: quan temps cau entà premanir un tèrratrem?
- Molt, supausi, responec Defarge.
- Mès quan ei premanit, quan arribe, era ciutat crèbe, quede polverizada, redusida a atòms impaupables. Consola-te! Eth tèrratrem ei en tot premanir-se, encara qu'arrés lo veigue, encara qu'arrés l'entene.

Damb uelhs lampejant estaquèc un aute nud; semblaue qu'estrangolaue a un enemic.

- Jo t'asseguri, higec en tot esténer era man dreta coma entà balhar mès expression as sues

paraules, que per molt que se tarde a arribar, ei ja en camin, ei en tot apressar-se per moments. Jo t‘asseguri que tostemp auance, que non arrecule, que non s‘arture. Guarda ath tòn entorn e escorcolha es vides de guaires persones te son coneishudes; fixa-te enes cares de toti, e veiràs qu’eth maucontentament, era ràbia deth sòn pièch des explotadi creish cada dia, cada ora. E te penses qu’en aguest estat de causes se pòt tardar? Bè! Qu’ès un innocent!

- Estimada hemneta mia, contestèc Defarge, botant-se de pès dauant dera sua esposa, damb eth cap baish e damb es mans ena esquia, semblable a un docil alumne dauant deth sòn mèstre, que non te boti en dobte... era irritacion existís: mès hè tan de temps, qu’ei molt possible que... non crèbe a temps entà que nosati presenciem eth cataclisme.
- E qué? repliquèc era hemna. Encara que siguesse atau, e qué?
- Donques...que non auríem era alegria de saborejar eth trionf.
- Mès òc era d’auer contribuit ad aqueth, didec damb energia era tauernèra. Arren de guaire hescam ei perdut. Creigui damb tota era mia anma que veiram eth trionf; mès encara que sabessa positivament que non lo veiria, mentre existisque un còth d’aristocrata o de tiran non deisharè de...
- Tranquilla... tranquilla! exclamèc Defarge, qu’eth sòn ròstre se rogic tot coma se l’auessen acusat de covard. Tanpòc jo, estimada mia, arreculare per arren ne per arrés.
- Ja ac sai; mès es fèble a maugrat de tot, e n’ès, perque entà que non dequèigue eth tòn valor te cau veir ara tua victima as tòns pès. Saja de non dequèir, encara que te semble qu‘era victima ei luenh. Quan arribe eth moment, dèisha anar as tigres e as dimònis que sauves embarradi laguens deth tòn pièch, mès mentretant, tie-les encadenadi... amagadi, mès tostemp a punt.

Era brava tauernèra acabèc eth sòn conselh fotent sus eth mostrador un còp damb eth mocador convertit en pesat rosari; dempús lo lheuèc, e damb cauma imperturbabla indiquèc que ja ère ora d‘anar ath lhet.

A londeman trapèc ad aquera hemna admrabla en sòn lòc de tostemp, en tot hèr cauça damb vertadèr ardor. Ath sòn costat i auie ua ròsa, entara quau viraue de tan en tan es uelhs. Quauqui parroquians, de pès o seigudi, beuien e parlauen. Eth dia ère calorós, e es volades de mosques qu’amiauen eth sòn atreviment enquiath punt de pachacar eth contengut des veires qu‘auie apròp dera senhora, non tardauen a quèir mòrtes ath hons. Que non exercie era mendre impression era sua sòrt malerosa enes autes mosques, que les contemplauen tranquilles e indiferentes enquia que les arribaue era madeisha desgràcia. Be ne son d’estupides es mosques!

Era senhora Defarge vedec era ombra d’ua persona qu‘entraue ena tauèrna e comprenec que se tractaue d’un client nau. Abans de guardar eth ròstre dera persona en qüestion, deishèc sus eth mostrador era cauça e s’aganchèc era ròsa en sòn cap.

Era scèna que seguic non podec èster mès curiosa: tanlèu es dits dera tauernèra toquèren era ròsa, cessèren en establiment es convèrses e toti es parroquians comencèren a gésser en carrèr.

- Bon dia, senhora, didec eth nauèth arribat.
- Bon dia, senhor, contestèc era senhora Defarge cuelhent de nauèth era cauça. A!, higec ath sòn laguens. Uns quaranta ans d’edat, uns cinc pès de nautada, peu nere, brun, uelhs neri, prim, nas d‘agla, encara que non dreta, aufrís era particularitat d’èster leugèranent torçada tara quèrra, çò que balhe, coma ei naturau, ua expression sinistra... Bon dia de verat!
- Voletz se vos platz autrejar-me ua copeta de conhac vielh e ua glopada d’aigua fresca, senhora?

Era tauernèra li servic ath client aquerò que demanaue.

- Excellent conhac, senhora!

Coma qu'ère eth prumer viatge qu'entenie vantar eth sòn conhac, non ei d'estranhar qu'era tauernèra sospechèsse qu'er elògi aubedie a motius que dilhèu non èren precisament era bontat deth licor. Balhèc, totun, es gràcies,e seguic en tot hèr cauça.

Eth desconeishut s'estèc quauques menutes observant es mans dera senhora Defarge e de passa, escorcolhant er establiment.

- Que hètz cauça damb ua rapiditat meravilhosa, didec.
- Eth costum...que sò molt acostumada ad aguesta labor.
- E damb ua perfecccion qu'encante.
- Ac credetz atau?
- Plan que òc... e didetz-me: aguesta cauça ei...
- Passatemps... ua manèra de distrèir-me, contestèc era tauernèra guardant ath sòn interlocutor damb er arridolet enes pòts.
- Non pensatz hèr-ne usatge d'era?
- Depen. Dilhèu arribe eth dia que les usa, didec era tauernèra damb cèrta coquinaria. Solide que les utilizarè... se les hèsqui ben.

Per estrah que semble, eth cas ei qu'eth gust de Sant Antòni mostraue decidida oposicion a qu'era senhora Defarge ostentèsse en sòn pientat ua ròsa. Entrèren per separat dus òmes, s'apressèren ath mostrador damb clara intencion de demanar bèra causa entà béuer, e tanlèu vederen era ròsa, trantalhèren, guardèren ath sòn entorn, coma se cerquèssen a un amic, que non trapèren, e se n'anèren immediatament. De toti es que se trapauen en establiment quan entrèc eth que parlaue damb era tauernèra, non n'auie cap: toti se n'auien anat. Er espion, donques que ja auràn comprenut es lectors qu'er individú en qüestion ère un espion, non auie artenhut a trapar cap senhau, encara que des de qu'entrèc guardaue damb cent uelhs.

- Joan!, pensaue era senhora Defarge, hènt cauça e botadi es uelhs en client. Se t'estàs mès temps aciu, escriuerè *Barsad* enes tues madeishes barbes.
- Ètz maridada, senhora?
- Òc.
- Damb hilhs?
- Sense hilhs.
- E es negòcis, ben?
- Es negòcis molt mau, era gent ei tan prauba!...
- A, òc, prauba e malerosa! E enquia e tot oprimida vergonhosament!... coma didetz vos.
- Coma didetz *vos*, rectifiquèc era tauernèra, botjant rapidament es dits e higent quauquarren ath cognòm *Barsad*.
- Desencusatz-me, qu'ei vertat que siguí jo qui ac didec, mès ne sò complètament segur que vos ac pensatz. Que non pòt èster de ua auta manèra.
- Qu'ac pensi? repliquèc era tauernèra. Non li còste pro maus de cap ath mèn marit er establiment entà que pogam permeter-mos eth luxe de pensar. Ena soleta causa que pensam ei en que non mos manque çò de besonh entà víuer. Aguest qu'ei er objectiu des nòsti pensaments. Jo pensar entàs auti? Ne peth mau de morir!

Er espion, qu'auie entrat decidit a recuélher çò que podesse, se tenguec fòrça entà qu'era sua cara non mostrèsse desencantament, abans ath contrari, seguic apuant es codes sus eth mostrador, en tot hèr-li quauqua galantaria ara tauernèra e prenent de tan en tan ua glopada de conhac.

- Era execucion de Gaspard qu'a estat ua brutalitat judiciau, senhora. Praube Gaspard!,

exclamèc, deishant anar ua alendada.

- Que non èm d'acòrd, repliquèc era tauernèra damb heredor. Qu'ei just qu'aqueri que se permeten balhar as sòn guinhauets er usatge que Gaspard balhèc ath sòn, ac paguen. Pro que sabie eth perfèctament eth prètz que se paguen aguesti luxes, e ac a pagat; arren mès naturau.
- Me pensi, higec er espion, baishant era votz e coma convidant ara sua interlocutòra a passar ath terren des confidències, ath còp que balhaue ara sua sinistra cara ua expression decididament revolucionària, me pensi que tot aguest barri s'en hè dera sòrt deth malerós e rugís de ràbia contra es que l'an sacrificat. Jo, d'acòrd damb vos, ac trapi justificat.
- Mes existís aguesta ràbia?
- Non ac auetz observat?
- Vaquí ath mèn marit, didec era senhora Defarge.

Tanlèu entrèc eth tauernèr en establiment, er espion saludèc en tot hèr-se a vier era man en chapeu e dident damb un arridolet insinuant:

- Bon dia, Santiago.

Defarge quedèc coma clauat en solèr, tachadi es uelhs en espion.

- Vos enganhatz, senhor mèn, me deuetz confóner damb bèth aute. Que non me cridi Santiago, que sò Ernest Defarge.
- Qu'ei parièr, repliquèc er espion damb er arridolet enes pots, encara que sense poder amagar deth tot era sua contrarietat. Eth nòm qu'ei çò de mens. Bon dia.
- Bon dia, contestèc secament Defarge.
- Que li didia ara senhora que damb era è auut er aunor de parlar ua estona, que, segontes me diden, règne en aguest barri... e non m'estranhe...tanta simpatia a favor deth malerós Gaspard coma irritacion contra aqueri qu'inumanament l'an sacrificat.
- Ad arrés l'è entenut a díder semblabla causa, repliquèc Defarge. Non sai ua soleta paraula.

Dit aquerò, passèc darrèr deth mostrador e se metec darrèr dera sua hemna. Des deth costat opausat dera fèbla barralha contemplaue eth matrinmòni ad aqueth individú ath quau l'aurien disparat damb eth màger plaser.

Er espion, practic en sòn mestièr, non cambièc era sua actitud d'indiferéncia. Escurèc eth contengut dera copa que l'auien servit, prenec ua glopada d'aigua fresca, e demanèc era dusau copa de conhac. L'ac mestrèc era senhora Defarge, e dempús d'aquerò seguic hènt cauça damb gran ardor e cantussejant ua melodia.

- Semble que coneishetz ben eth barri, observèc Defarge. Voi díder, que lo coneishetz milhor que jo.
- Non, amic mèn. Lo coneishi molt pòc, mès demori arribar a coneisher-lo ben. Es sòns miserables abitants desvelhen en jo un interès prigond.
- A!, exclamèc Defarge.
- Eth plaser de conversar damb vos, senhor Defarge, seguic er espion, me hè rebrembar qu'è auut er aunor de familiarizar-me damb incidents qu'en eri auetz cuelhut partida activa vos.
- Vai!, didec Defarge damb indiferéncia.
- Arren mès cèrt. Quan deishèren en libertat ath doctor Manette, vos èretz, en tempsi passadi, eth sòn sirvent, vos encarguèretz d'eth. Vo'lo confieren a vos. Ja vedetz, donc, que sò ath pas der ahèr.
- Qu'ei vertat: auetz rason, contestèc.

Accidentaument, eth code dera sua hemna, que seguie botjant es agulhes damb grana acitivitat, hereguèc eth sòn, e en heregament, a maugrat d'èster accidentau, vedec Defarge ua indicacion de qué contestèsse eth as preguntes der espion, mès brèument.

- Se presentèc a vos era hilha deth doctor, seguic er espion. Venguec en companhia d'un cavalièr... com se cridaue aguest?....Un cavalièr que tenguie perruca. A!, òc, Lorry... Lorry se cridaue... deth Banc Tellson e Companhia... Venguec acompanhada deth senhor Lorry, se hec cargue dera persona deth sòn pair e se lo hec a vier en Anglatèrra.
- Atau siguec, efectivament, repetic Defarge.
- Tostemp rebrembe un damb gust incidents semblables, didec er espion. È coneishut ath doctor Manette e ara sua hilha en Anglatèrra.
- Òc? preguntèc Defarge.
- Recebetz vos notícies sues soent? preguntèc er espion.
- Non, responec Defarge.
- Hè fòrça temps que non sabem arren d'eri, intervenguec era senhora deth tauernèr, Recebérem notícies de qué auien arribat ben, e bèth temps dempús ua carta...dilhèu dues, mès dempús, eri an seguit eth sòn camin, nosati eth nòste, e a cessat absoludament era nòsta correspondéncia.
- Qu'ei çò que sòl arribar, observèc er espion. Era hilha ei ja entà poder maridar-se.
- Entà poder maridar-se? repetic era senhora Defarge. Qu'ei pro beròia entà poder-se auer maridat hè molt de temps. Plan que òc, vosati es anglesi ètz blòcs de gèu en sòrta d'òmes!
- A! Qui vos a dit a vos que sò anglés?
- Veigui qu'era vòsta lengua ei anglesa e tostemp è pensat qu'er òme ei dera madeisha nacionalitat qu'era sua lengua.

Eth hèt de veir desnishada era sua nacionalitat non li hec cap gràcia ar espion, encara que se sauvèc ath sòn laguens eth maucontentament. Deishèc anar ua arridalhada, escurèc eth veire e didec:

- Donques òc, era senhoreta Manette ei entà maridar-se, mès non damb un anglés, senon damb un òme que, coma era, neishec en França. A prepaus de Gaspard!... Praube Gaspard!... Que siguec ua crudeutat, un acte herotge!... Plan, donc, er òme que damb eth era senhoreta Manette va a maridar-se ei eth nebot deth senhor Marqués que pera sua causa barèc Gaspard a ua nautada de quaranta pès sus eth solèr; milhor dit: eth Marqués actuau. S'està en Anglatèrra jos un nòm supausat, sense ostentar eth titol de Marqués. Se hè cridar Carles Darnay; ja sabetz vos qu'eth cognòm dera sua mair ère D'Aulnais.

Era senhora Defarge non auie ne uelhs ne mans, ne cap auta facultat qu'entara cauça que hège, mès era notícia costèc ath sòn marit un efècte evident. Era sua cara reflectic intens trebolament, e a maugrat des sòns esfòrci entà dominar-se, li tremolauen es mans, e era sua agitacion interiora li gessie per toti es pors deth còs.Que non aurie estat er espion digne deth sòn cargue se non se n'auesse encuedat e sauvat ena memòria.

Obtengut aguest resultat, encara que non sabie se li podie èster de bèth profit, eth senhor Barsad, en veir que non arribauen parroquians qu'es sues convèrses aurien pogut autrejar-li donades precioses, paguèc çò qu'auie consumit e se didec adiu, non sense manifestar, damb cèrta amabilitat, qu'aurie eth plaser de visitar soent er establiment. Moments dempús, quan er espion auie gessut deth radi protegit per Sant Antòni, marit e hemna seguien exactament madeish que s'er espion siguesse ena botiga, cranhent, plan, que hesse repè.

- Serà vertat çò qu'aguest òme a dit dera senhoreta Manette?, preguntèc Defarge damb votz baisha.
- Probablament serà mentida; mès non remisqui que posque èster vertat, responec era hemna.

- Se n’ei...

Defarge non acabèc eth sòn pensament.

- Qué? preguntèc era hemna.
- Se n’ei... e s’ei qu’es causes arriben de sòrta que nosati pogam veir eth trionf... per era desirarè jo qu’eth Destin retengue luenh de França ath sòn marit.
- Eth destin deth sòn marit l’amiarà a on age d’anar, responec damb cauma glaciau era tauernèra, e l’amiarà entath finau que l’ei destinat. Qu’ei era soleta causa que posqui dider-te.
- Mès me remiràs qu‘ei molt... estranh... digui estranh per non tier cap aute qualificatiu... non te semble estranh que damb tota era simpatia que tostemp mos a mereishut eth sòn pair, e enquia e tot era madeisha, proscriues tu damb era tua pròpria man ath sòn marit en aguest moment, sense mès fondament qu‘eth que vie de díder aguest gosset deth lunfèrn que se n’anèc hè un moment?
- Causes mès estranhes qu‘aguesta arribaràn quinsevolh dia, responec era senhora Defarge. As dus les è aciu, non n’ages cap de dobte; e se les tractarà segontes siguen es sòns merits. Aquerò qu’a d’èster pro.

Dites aguestes paraules, recuelhec era cauça e se treiguec era ròsa qu’ornaue eth sòn cap. Siguesse perque sabie instintivament Sant Antòni era ora, eth moment precís qu’era tauernèra harie desparéisher aquera flor innocenta que tan semblaue desagradar-li, siguesse perque s‘estaue ara demora der momentt dera sua desaparicion, çò de cèrt ei qu’eth Sant non se tardèc a presentar-se e que, ath cap de pòqui segonds, er establiment auie recuperat era animacion de costum.

Arribada era net, enes epòques der an qu‘es abitants de Sant Antòni se seiguien enes pòrtes des sues cases o s’amassauen pes carrèrs e patis cercant aire blos que respirar, era senhora Defarge, damb era sua labor enes mans solie anar de pòrta en pòrta e de grop en grop...ua sòrta de missionèr coma tanti d’auti. Totes es hemnes hègen cauça, solide entà qu‘aqueth trabalh mecanic substituisse ath des maishères, en arturada forçosa era màger part deth temps. Donques que non se podien botjar es maishères ne er aparelh digestiu, se botjauen es mans. S’era arturada s‘auesse estenut enquias dits, es estomacs aurien sentut mès es rigors dera hame.

Ath madeish temps que se botjauen es dits, se botjauen tanben es uelhs e es pensaments, e a mida qu’era senhora Defarge passaue de porta en pòrta e de grop en grop, es dits des hemnes que trapaue trabalhauen damb ardor redoblat, e es uelhs guardauen damb mès feresa e era activitat des sòns pensaments se multiplicaue per cent.

Eth sòn marit humaue era pipa ara pòrta dera tauèrna, contemplant ara companha dera sua vida damb admiracion.

- Ua hemna grana... ua hemna fòrta... ua hemna sublima! gasulhaue.

Barrèc era net; repiquèren es campanes des glèises e sonèren ena luenhor es tambors: es hemnes seguien en tot hèr cauça. S’apressaue ua auta net mès tenebrosa, ua auta net ena quau es campanes des glèises, qu‘alavetz sonauen damb alegria, autrejarien eth sòn bronze entà hóner damb eth, canons qu’es sòns redobles de tambors atronarien es aires entà estofar era votz d‘un condemnat... omnipotenta aquera net, era omnipoténcia que balhen eth poder e era abondància, era libertat e era vida. Es joncs dera net embolhauen as hemnes que hègen cauça, coma embolharien en pòc de temps aqueth aute edifici, non bastit encara, a on se seirien, tanben hènt cauça, mès contemplant e compdant ath madeish temps es caps que queiguien un darrèr der aute.

XVII.- Ua net

Ne eth refugi tranquil de Soho admirèc jamès ua còga de solei tan beròia coma era dera tarde memorabla qu‘en era eth doctor Manette e era sua hilha la contemplèren seigudi jos es eth platanèr que se quilhaue en pati dera sua casa, ne era lua gessec jamès tan radianta e esplendorosa sus era ciutat de Londres coma era net que trapèc ad aqueri seigudi jos er arbe e banhèc es sòns ròstres e es sòns caps damb ua lum placida qu‘illuminauen es huelhes.

Lucia s’auie de maridar a londeman e li volie consagrar ath sòn pair era darrèra net de celibatària: ad aguesta circonstància ère degut que siguesse seiguda jos eth platanèr en companhia der autor des sòns dies.

- Ès erós, pair estimat?
- Complètament, hilha mia.

Encara que se trapauen en lòc mentat des de hège quauques ores, ère molt pòc çò qu‘auien parlat. D’auti viatges, quan era mainada se seiguie jos er arbe en companhia deth sòn pair, trabalhaue o liegie; mès en aguesta ocasion, enquia e tot pendent eth temps qu‘era lum ère sobrèra entà trabalhar o liéger, non hec ne ua causa ne era auta. Es circonstàncies auien cambiat, e quan aguestes càmbien, s’interromp eth costum.

- Tanben jo sò erosa, molt erosa aguesta net, pair mèn. Que me hè erosa aguest amor qu’eth Cèu m’a aufrit... eth mèn amor a Carles e er amor de Carles a jo. Ça que la, se jo non podessa contunhar consagrant-te era mia vida, s‘eth mèn matrimòni m’impausèsse era obligacion de separar-me de tu, encara qu‘entre era nòsta casa e era tua non i auesse mès qu’era amplada deth carrèr, luenh de considerar-me erosa, me senteria malerosa. Enquia e tot atau...

Enquia e tot atau era emocion acabèc per dominar-la complètament.

Ara lum melancolica dera lua, botèc es sòns braci en còth deth sòn pair, e sus eth sòn pièch apuèc era testa. Era lum dera lua, que tostemp ei trista, coma trista ei era lum deth solei... coma trista ei era lum que cridam umana, qu‘aué lutz e deman s’a amortat, illuminèc un quadre senzilhament esmovent.

- Pair estimat! N’ès convençut, fèrmament convençut... de qué entre nosati non s’an d’interpausar jamès es amors mèns naui, ne es naui deuers mèns? Jo plan que ne sò, mès e tu? Ei clauada aguesta certitud ath hons deth tòn còr?
- Complèta e absoludament convençut! responec eth pair damb accent de fèrma conviccion. Encara mès, hilha mia! higec mentre la punaue: eth mèn futur se presente dauant des mèns uelhs mès ludent, vist des deth punt d’enguarda deth tòn matrimòni, de çò que lo veiria se contunhèsses fradina.
- Se podessa creder-te, pair mèn!...
- Donques ac pòs creir, pr’amor qu‘ei atau. Pensa qu‘arren ei mès naturau e mès logic. Se sabesses era ansietat qu’a un pair li còste er avier d’ua hilha adorada...! Se podéssetz apreciar guairi grani son es mèns desirs de previer contingéncies que dilhèu te harien malerosa...!

Era mainada volec sagerar damb era sua man es pòts deth sòn pair, mès l’ac empedic en tot apoderar-se dera sua man, e seguic:

- Malerosa, hilha mia, òc; arringada der orde naturau des causes... per tòrt mèn. Era tua

abnegacion, era tua manca d'egoïsme non ei possible que comprenen guaire m'a tracassat aguest punt; mès se te preguntes com pòt èster era mia felicitat complèta en èster incomplèta era tua, dilhèu comprenerès es mies paraules.

- Se jamès auessa vist a Carles, pair mèn, tu solet auries estat pro entà qu'era mia felicitat siguesse complèta.

Eth pair non podec mens d'arrir dauant d'aquera confession inconscienta de qué era sua hilha serie desgraciada sense Carles, dempús d'auer-lo vist, e contestèc:

- Hilha mia, vederes a un òme, e aguest òme ère Carles; se no auesse estat Carles, serie un aute e se non auesse estat aguest aute, non te cau cap dobte de qué auria estat jo, qu'en aguest cas, eth periòde malerós dera mia vida non solet m'aurie embolhat a jo enes sues tenebroses ombres, senon tanben a quauque mès, e aguest quauque auries estat tu.

Qu'ère eth prumèr viatge, dempús dera vista dera causa de Darnay, qu'eth doctor hège allusion ara sua desgràcia.

- Guarda-la! exclamèc eth doctor Beauvais, en tot estirar eth braç en direccion ara lua, e balhant as sues paraules ua entonacion qu'era sua hilha non podec desbrembar en molt de temps. Fòrça còps l'è vist des dera estreta hièstra deth mèn croton, quan era sua lum me hège mau. L'è contemplat fòrça còps quan me costaue tortures tan espaventoses eth hèt de pensar que ludie sus es èssers que jo auia perdut, que de boni talents m'auria lançat de cap contra es murs dera mia preson. L'è contemplat trapant-me en tau estat d'aclapament e pegaria, que non se m'acodie pensar en ua auta causa qu'en nombre de linhes orizontaus que poiria traçar ena sua superfícia pendent eth pleniluni, e eth des perpendiculares que me serie dat talhar as prumères. M'en brembi que calculaua que ne cabien vint de cada classa, higec cogitós, e era vintau i cabie damb dificultat. L'è contemplat pensant milions de viatges en hilh deth que m'arringueren violentament abans de qué neihsesse... Pensaua s'auie neishut viu, se viuie, s'eth dolor dera mair aurie mòrt as dus. Pensaua òc, en cas que siguesse baron, que resvenjarie ath sòn pair, donques que mentre siguí embarrat en vida, auec un temps qu'en eth me dominaue un desir intolerable de resvenja; pensaua se bèth còp arribarie a conéisher era trista istòria der autor des sòns dies; se dilhèu credesse qu'eth sòn pair auie despareishut liura e espontaneament. Pensaua que s'ère hilha, arribarie a èster hemna, e me l'imaginaua complètament oblidada de jo, ignoranta dera mia existéncia. Damb era imaginacion la vedia créisher, víuer un an e un aute an; l'è vist maridada damb un òme que desconeishie era mia trista sòrt. M'è considerat mòrt entath mon des vius, e è vist era generacion següenta ara mia qu'en era jo non m'i trapaua.
- Pair mèn!, exclamèc era joena, punant ath sòn pair. Que non a existit jamès aguesta hilha que referien es tòns pensament, mès, totun aquerò, lèu me hè tan de mau entener-te parlar coma parles, coma s'aguesta hilha siguessa jo.
- Tu, Lucia? Ath contrari! Precisament aguesti rebrembes broten dera felicitat, consolaments que m'as autrejat, e com es sòns rebrembes son agradius, è eth plaser de rebrembar-les ara lum dera lua dera nòsta darrèra net... Qué didia?
- Qu'arren sabie de tu era tua hilha... que non se'n brembaue de tu.
- Ei vertat; mès d'autes nets, quan era mia tristesa e eth silenci que m'enrodaue dauen ara mia emocion un rumb desparièr, quan me costauen quauquarren atau coma ua sensacion dolorosa de patz... coma ua emocion qu'eth sòn fondament ère eth dolor... m'imaginaua ara mia hilha entrant en mèn croton, treiguent-me dera fortalesa qu'èra embarrat e autrejant-me era libertat. Fòrça, fòrça còps è vist era sua imatge ara lum dera lua, madeish qu'en aguest moment veigui era tua. I auuie, totun, ua diferéncia, e ei, que jamès podí arribar a sarrar-la contra eth mèn pièch, que tostemp la vedia hereda, quieta, regda, en centre deth croton, en espaci comprenut entre era rèisha e era pòrta... Ja comprenerès que non ères tu era mainada

que te parli.
- Que non n'ère, plan que òc... mès era tua fantasia te hège creir...
- Non, arren d'aquerò. Era mia vista, perturbada plan, la vedie quieta, e en cambi, eth hantauma qu'es mies facultats intellectuaus perseguien ère eth hantauma de ua auta mainada desparièra e mès reau. Deth sòn aspècte extèrn, non sai senon que se retiraue ara sua mair era imatge que vedien es mèns uelhs... e er aute, eth hantanuma... tanben se li retiraue,... coma te retires tu... mès qu'ère ua retirada desparièra. Me comprenes, vertat, Lucia? Dobti fòrça qu'eth que non age passat longui sègles embarrat e separat des sòns, posque compréner es diferéncies subtiles d'un presoèr.

Encara qu'era cauma deth pair ère perfècta, era joena sentie córrer eth gèu pes sues venes en entener-li com separaue era condicion dera animositat qu'en d'auti tempsi, erosament passadi, se trapèc.

- Que me l'è imaginat vient en men croton ara lum dera lua entà dider-me qu'eth sòn eròs larèr de maridada ère plen de doci rebrembes deth sòn pair, perdut entà tostemp. En sòn gabinet ocupaue eth mèn retrait un lòc preferent e jo èra eth que l'inspiraua es sues pregàries. Era sua vida ère activa, erosa, utila; l'aumplie, la saturaue era mia trista istòria.
- Aguesta hilha èra jo, pair mèn. Que non èra, plan que òc, tan brava coma te l'imaginaues, mès era mia trenda afeccion non l'exageraue era tua fantasia.
- M'ensenhaue tanben as sòns hilhs as quaus soent les parlaue de jo.Toti eri auien aprenut e planher-me. Quan passauen apròp d'un d'aguesti sepulcres que criden preson d'Estat, desviauen es sues guardades des sòn fòrts murs, guardauen damb temor es sues rèishes e parlauen en votz molt baisha. Era mia hilha non me podie autrejar era libertat, mès enquia e tot atau, ère pro que me la representèssa en tot mostrar-me es causes que vengui d'indicar, entà que corressen pes mies caròles lèrmes consoladores e entà que queiguessa de jolhs benedint-la.
- Que jo sò aguesta hilha, òc, ne sò pair mèn! Me benediràs deman damb aguest madeish fervor?
- M'en brembi d'aguestes tortures ancianes, Lucia estimada, perque atau ressaute mès era felicitat qu'aguesta net m'embargue. Jamès es mies esperances, ne tansevolh quan sigueren mès desmesurades, arribèren a representar-me ua felicitat tan grana coma era qu'experimenti des de que sò ath tòn costat, coma era que demori experimentar en futur.

Abracèc ara seguida ara sua hilha, la benedic solemnament e balhèc gràcies a Diu que l'ac auie autrejat. Pòc dempús entrèren abraçadi ena casa.

Non assisitirien convidadi ena ceremònia matrimonaiu, ne per causa deth matrimòni se harien alteracions ena casa deth doctor. S'auien tengut a agranir-la un shinhau, cuelhent er estatge superior qu'enquia alavetz ocupaue un logatèr invisible, e damb aquerò quedèren complidi es sòns desirs.

Eth doctor Manette siguec molt alègre e animat pendent eth sopar. Tres persones se seigueren ena taula, en èster era tresau era senhorera Pross. Eth doctor sentec que non auessen convidat a Carles Darnay; enquia e tot sentec temptacions de repotegar as que tramèren eth complòt que l'auie aluenhat, e beuec ara sua santat.

Ja mès tard, balhèc es bones nets a Lucia e se retirèc ara sua cramba. Tàs tres dera maitiada, era joena, non liura deth tot de temors e de presentides, se lheuèc e entrèc silenciosament en dormitòri deth sòn pair.

Tot ac trapèc ath sòn lòc, tot en orde, tot tranquil. Eth doctor dormie tranquillament, era sua longa cabeladura queiguie deth coishin e es sues mans repausauen damb naturalitat sus era vana. Era

mainada deishèc era candèla en un cornèr, auancèc entath lhet e hereguèc damb es sòns fresqui pòts es agarrussides deth sòn pair. Ara seguida botèc sus eth ua guardada prigonda.

Prigondes tralhes auien deishat en sòn perfècte ròstre es aigües amares deth captivèri, mès tan fèrma, tan energica ère era resolucion d'agueh pair, qu'enquia e tot dormint artenhie dissimular-les. Enes extensi domènis deth saunei, segurament non s'aurie trapat aquera net un aute ròstre tan prevengut contra es guardades de quinsevolh visitaire inesperat, coma eth deth doctor Manette.

Timidament botèc ua man sus aqueth pièch tan estimat, e demanèc fervorosament a Diu que l'autregèsse èster tostemp fidèu ada eth coma eth sòn amor pairau e es sòns passats patiments se mereishien. Retirèc dempús era man. Punèc aquera boca adorada un còp mès, e gessec deth dormitòri.

Quan gessec eth solei, es ombres qu'es huelhes deth platanèr projectauen sus era sua cara non se botjauen damb tanta doçor coma se botgèren es pots de Lucia quan dirigic ath Cèu era sua pregària.

XVIII.- Nau dies

Era natura despleguèc totes es sues gales eth dia deth matrimòni. Que ja èren prèsti toti es qu'auien d'anar ara ceremònia, demorant qu'eth doctor gessesse dera sua cramba, a on ère en tot parlar damb Carles Darnay. Ath costat dera pòrta dera cramba mentada i auie era nòvia, radianta de beresa, eth senhor Lorry e era senhoreta Pross... entara quau er eveniment, gràcies ath sòn procès graduau de reconciliacion damb çò inevitable, aurie estat hònt de felicitat infinita, se non ac auesse embromat un shinhau era penibla consideracion de què eth nòvi non auie d'èster Carles Darnay senon eth sòn frair Salomon.

- Era vertat ei que hi un negòci redon!, exclamèc Lorry, que non se cansaue d'admirar ara nòvia. Guarda qu'acompanhar-la en sòn viatge a trauès deth Canau entad aquerò! Valguem Diu, qué pòc pensè en aquerò que hèja! E qué pòc valor autrejaua jo ath servici qu'en aquera ocasion prestè ath mèn brave amic Carles Darnay!
- Sabi pas se com podíetz vos autrejar-li mès o mens valor deth just se ne peth mau de morir soniàuetz çò que s'auie d'arribar!, observèc era senhoreta Pross. Pegaries!
- De vertat? Dilhèu ajatz rason... Mès non ploretz, repetic Lorry.
- Jo non plori, eth que plore ètz vos, repliquèc era senhoreta Pross.
- Jo, Pross des mèns pecats? preguntèc Lorry, que ja s'atrevie a hèr badinades damb era sua interlocutora bèth còp.
- Vos, òc. Ploratz en aguest moment, qu'ac è vist, e ei de pecs remí'c. Ath delà, no m'estranhe. Un present coma eth que vos l'auetz hèt ara senhoreta, ei entà arringar es lèrmes as uelhs d'ua estatua de pèira. Vai un servici de plata! Jo siguí en tot plorar anet sus cada ua des forquilhes, sus cada ua des culhères dera colleccion des de que arribèc eth paquet enquia que lo podí daurir.
- Aquerò que me vante fòrça, encara que juri peth mèn aunor que non siguec era mia intencion qu'aguest petit present hesse patir ad arrés. Diable, diable! Vaquí ua ocasion qu'obligue a un òme a pensar damb pena en aquerò qu'a perdut! Quan m'en brembi que hè ja cinquanta ans que poirie auer en mon ua senhora Lorry...!
- Non m'ac creigui! repliquèc era senhoreta Pross.
- Com! Pensatz vos qu'ei impossible qu'auesse ua senhora Lorry?
- Hètz-vos enlà! Des de que vos balancejauen en breç qu'anàuetz vos entà fradin!
- Qu'ei molt probable, contestèc Lorry en tot apraiar-se era perruca.
- E abans de qué vos metessen en breç, vos classifiquèren coma fradin sempitèrn.
- En quinsevolh cas, obrèren mau, pr'amor qu'auien d'auer escotat eth mèn vòt abans d'alistar eth patron... Que sò entenent cauishigades ena abitacion pròcha, estimada mia Lucia, higec en tot passar eth braç pera centura dera nòvia, e era senhoreta Pross e jo, coma persones formaus e de negòcis, suspenem era nòsta discusion, donques que non volem pèrder era ocasion que se mos aufrís entà dider-vos quauques causetes que vos agradarà enténer. Vatz a deishar ath vòste pair, estimada mainada, en mans tan afectuoses e tan desiroses de servir-lo coma es vòstes, en mans que se desviueràn entà atier-lo e suenhar-lo pendent es dues setmanes qu'es erosi maridadi an de passar en Warwickshire e es sòns entorns. Enquia e tot eth Banc Tellson arreculará, metaforicament parlant, entà balhar-li pas. E quan acabadi es quinze dies, vos acompanhe a vos e ath vòste estimat espós entà Wales, que s'a de tardar uns auti quinze dies, vos auratz de cohessar que vo l'entornam mès content e erós que quan lo deishéretz... Mès *quauquarrés* s'aprèsse ara pòrta, e aguesta polida gojateta permeterà que la pune un fradin empedernit abans de qu'aqueth *quauquarrés* arribe e reclame çò qu'ei sòn.

Er excellent Lorry siguec pendent un bon espaci de temps contemplant aqueth beròi ròstre, separèc dempús es sedosi retortilhs d'aur que se confoneren damb ua perruca ròia, e botèc es sòns pòts sus eth front regde damb era delicadesa que hègen aguestes causes es contemporanèus d'Adam.

Se dauric era pòrta dera cramba deth doctor, gessent aguest seguit de Carles Darnay. Un gran pallitge caperaue eth ròstre deth prumèr qu'en eth non quedauen ne tralhes de color. Pallitge que non existie quan ena sua cramba quedèc embarrat damb Darnay. Era sua actitud, totun, era sua expression, seguien inalterables, encara qu'eth uelh penetrant de Lorry desnishèc cèrt senhau ombriu qu'acusaue eth pas sus era sua anma dera bohada de repulsion e òdi que d'auti viatges, semblable a un fugaç arrai de vent gelat, l'auie atacat.

Balhèc eth braç ara sua hilha e l'acompanhèc enquiara veitura de shivaus que Lorry, en atencion ara solemnitat deth dia, auie logat. Es autes persones s'acomodèren en un aute carro, e menutes dempús, Carles Darnay e Lucia Manette quedauen junhudi damb doci e indissolubles laci ena glèisa pròcha.

Ath delà des transparentes lèrmes que luderen entre arridolets mentre auie l`´oc era ceremònia, ena man dera nòvia luderen quauqui brilhants d'aigües plan clares que moments abans auien estat desliuradi dera escurina d'ua des pòches deth senhor Lorry, a on se trapauen embarrades. Tornèren es nòvis ara sua casa, seguidi peth redusit nombre de convidadi, mingèren, e mès tard, era beròia cabeladura d'aur qu'en d'auti tempsi auie confonut es sòns hius damb es blanqui flòcs deth praube sabatèr, qu'en ua gòlfa de París hège sabates damb vertadèr ardor, tornèc a amassar-se damb es madeishi, banhada pes esplendors d'un solei maitiau, en lumedan dera pòrta e en moment der adiu.

Qu'ère ua sensacion dolorosa, encara qu'era sua durada serie cuerta. Eth pair encoratgèc ara sua hilha, se deishèc anar doçament des aimants braci d'aguesta, e didec damb expression animada:

- Cuelh-la, Carles, qu'ei tua!

Ua menuta dempús, per ua hiestreta d'ua sèra dera veitura que s'aluenhaue gessie ua man qu'agitaue un mocador; era man de Lucia.

Coma qu'eth petit cornèr de Soho ère protegit des guardades curioses e dehòra des lòcs frequentats pes ociosi, e ath delà, es preparatius auien estat senzilhs e bric cridaires, un còp s'aueren aluenhat es nòvis, quedèren complètament solets eth doctor, eth senhor Lorry e era sehoreta Pross. Quan es tres tornèren a entrar en salon siguec quan Lorry se n'encuedèc deth cambiament terrrible que venguie de patir eth doctor: non semblaue senon qu'eth braç deth gigant d'aur auie descargat sus eth un còp enverinat.

Qu'ère normau qu'as esfòrci violents que de besonh auec de hèr entà tier embarrada laguens deth sòn còr era emocion, seguisse era revulsion, tanben violenta, tanlèu coma despareishec era causa, era ocasion d'aqueri. Que non siguec, donc, era revulsion, non siguec er aclapament, çò qu'alarmèc ath senhor Lorry, senon era alienacion que damb era se hec a vier eth doctor es mans en cap, era monotonia lugubra que comencèc a passejar tanlèu coma entrèc ena cramba, e l'alarmèren aguesti simptòmes, pr'amor que li rebrembèren era gòlfa dera tauèrna de Defarge e era condicion qu'aquiu trapèc ath doctor.

- Me pensi, didec en votz molt baisha ara senhoreta Pross, que non auem de parlar-li en aguest moment ne distrèir-lo de cap manèra. Vau a hèr un còp de uelh ath Banc e tornarè de seguit. Quan torna, me lo harè a vier entath camp, a on minjaram dempús de hèr un passeg, e demori que d'aguesta manèra artenheram dissipar es neri pensaments que semble que flòten sus era sua anma.

Arren mès aisit entà Lorry qu'entrar en Banc, mès arren mès dificil que gésser d'eth. Eth còp de uelh que se prepausaue hèr se tardèc dues ores. Quan tornèc ena casa de Soho e pugèc es escales

sense preguntar-li ath sirvent que gessec a daurir-lo, en entrar ena cramba deth doctor, ara quau se filaue dret, quedèc coma clauat en solèr. Laguens dera cramba sonauen repetidi e fòrts còps.

- Bon Diu! exclamèc arreculant ua passa. Qué ei aquerò?

Era senhoreta Pross, damb era pòur pintada ena sua cara, mormolhèc ara sua aurelha:

- Quina desgràcia!... Praubi de nosati!... Tot qu'ei perdut, tot! Qué li dideram ara senhoreta? Qui l'ac diderà? Ò!... higec retortinlhant-se es mans. Que non me coneish, senhor Lorry, e ei en tot hèr sabates!

S'esforcèc Lorry entà padegar-la, encara que sense exit e entrèc ena cramba deth doctor. Qu'auie aguest apressat era banqueta ara hièstra, tau coma l'auie plaçada ena gòlfa de París, e trabalhaue damb ardor, incliuaue eth cap sus era sabata.

- Doctor Manette!, cridèc Lorry. Estimat amic mèn!.... eth mèn brave Manette...!

Lheuèc eth cap eth doctor, guardèc ath que lo cridaue damb expression entre estranha e colerica, descontent sense cap de dobte de qué gausèsse dirigir-li era paraula... e seguic eth sòn trabalh.

S'auie trèt era levita e eth justet, amiaue era camisa descordada e eth pièch nud, exactament parièr coma quan lo trapèren ena gòlfa dera tauèrna, enquia e tot auie recuperat eth sòn ancian ròstre palle e ombriu des ans dera sua desgràcia, e trabalhaue damb ardor extraordinari, damb impaciéncia, coma aqueth qu'ei en tot acabar un trabalh urgent e non vò que l'interrompen.

Guardèc Lorry era sabata que cosie eth doctor e vedec qu'ère de forma molt passada de mòda. Non gausèc treir-la des sues mans; mès ne cuelhec ua auta qu'ère as pès deth sabatèr e preguntèc ad aguest se qué ere.

- Ua sabata de passeg entà senhoreta, contestèc eth doctor sense lheuar es uelhs. Que ja hè molt de temps que l'auria d'auer acabat. Deishatz-me en patz.
- Mès, per Diu viu, doctor Manette! exclamèc Lorry. Guardatz-me!

Aubedic eh doctor damb era submission mecanica anciana, encara que sense deishar eth sòn trabalh.

- Non me coneishetz ja, estimat amic? Remetetz-vos, doctor Manette! Eth vòste mestièr non ei eth de sabatèr... que non n'a estat jamès.

Que siguec trabalh perdut sajar d'arringar-li ua soleta paraula. Lheuaue momentanèament eth cap quan Lorry l'ac didie, mès totes es preguntes, totes es supliques sigueren estèrles: non parlèc. Trabalhaue, cosie damb vertadèr ardor, e es paraules que li èren dirigides s'esguitlauen sus es sues aurelhes, coma s'esguitlarien sus un hered mur d'acèr. Un solet arrai d'esperança ludec entre es ombres de desesperacion qu'embolhèren a Lorry, e siguec que, quauqui viatges, eth doctor lo guardaue furtivament sense qu'eth l'ac didesse. Er arrai d'esperança ère fèble, donques que non auie mès fondament qu'eth d'èster guardades deth sòn amic de curiosèr, de perplexitat d'aninositat, quauquarren atau coma un simptòma de qué eth doctor sajaue d'armonizar, méter d'acòrd cèrts dobtes qu'auessen surgentat ena sua anma.

Lorry opinèc qu'ère necessari cuélher dues decisions importantes, ath delà de d'autes de mendre importància: era prumera, evitar que Lucia auesse notícia dera desgràcia, e era dusau, evitar qu'aguesta arribèsse as aurelhes de cap des persones que coneishien ath doctor. En èster d'acòrd damb era senhoreta Pross, cuelhec de seguit es mesures de precaucion, de besonh entà arténher eth

dusau resultat, e aguestes consistiren en hèr veir qu‘eth doctor se trapaue indispausat, e qu’eth sòn estat exigie quauqui dies de repaus e d’isolament absolut. Entà enganhar ara sua hilha, era senhoreta Pross auie d’escríuer ua carta en tot hèr-li saber qu’eth sòn pair auie auut de gésser per motius dera sua profession, e comentant ua carta recebuda per corrèu e escrita peth doctor ath mès córrer, ena quau se limitaue a díder qu’era sua abséncia serie cuerta.

Aguestes mesures èren, entà didè’c atau, de caractèr generau, e Lorry les adoptèc per s’un cas era crisi malerosa deth doctor despareishie lèu. Mès s’aguesta solucion se hège demorar, considerèc necessari o aumens molt convenent, seguir un plan que se prometie grani resultats entath futur, plan que s’estaue en formar opinion fondada e motivada sus era condicion d’animositat deth sòn amic.

Lèu li calec convencer-se de qué, parlar-li, non solet ère inutil, senon tanben prejudiciau, donques que quan lo sarraue a truca de preguntes o d’observacions, lo descoratjaue e l’excitaue mès e mès. Desistic, per tant, de parlar-li, e decidic non deishar-lo un solet moment solet, e convertir- se en protèsta muda contra era enganha qu‘auie queigut o ère en tot quèir. Damb aguesta finalitat, e damb eth desir d’amiar a tèrme era nòbla mission que s’auie impausat damb eth màger secret, per prumèr viatge ena sua vida cuelhec es mesures convenentes entà estar-se per tèrme indefinit absent deth Banc, e s’apoderèc d’un fautuélh plaçat ath costat dera hiéstra dera cramba deth doctor, o on se passaue eth temps liegent e escriuent.

Eth doctor Manette mingèc e beuec tot çò que li mestrèren, e trabalhèc eth prumèr dia enquia que li manquèc era lum, en èster de notar que, quan eth deishèc eth trabalh, hège ja ua longa ora que Lorry auie auut de deishar de cornèr eth libre qu’ère en tot liéger, simplament perque ja non vedie es letres. Lorry se lheuèc en veir qu’eth doctor deishaue es utisi deth mestièr, e li preguntèc:

- Voletz gésser?

Tachèc eth doctor es sòns uelhs en solèr, les amièc d’un costat en aute, coma enes tempsi passadi e lheuant-les fin finau, didec:

- Gésser?
- Òc... Entà hèr un passeg damb jo: per qué non?

Non sagèc d’explicar eth per qué non, ne tornèc a despegar es pòts: Mès Lorry, mentre lo contemplaue damb guardada penetranta, inclinant eth còs, apuadi es codes sus es jolhs e eth cap sus es mans, credec qu’eth malerós se preguntaue ada eth madeish “per qué non?“. Era sagacitat der òme de negòcis vedec en aquerò un auantatge, e decidic trèir d’eth tot eth partit possible.

Pendent es nets, susvelhauen ath malaut des dera cramba deth costat, ja eth senhor Lorry ja era senhoreta Pross, qu‘entad aquerò auien establit dus torns, corresponentes a d’autes tantes mitats que s’auien destribuit eth servici de garda. Eth doctor solie passar bèth temps passejant peth sòn quarto abans de meter-se en lhet; mès quan s’ajaçaue, s’esclipsaue prigondament e gaudie d’un saunei tranquil. Arribat eth maitin, tanlèu se lheuaue, se filaue dret de cap ara banqueta e se metie a trabalhar.

En dusau dia dera crisi, Lorry saludèc ath doctor en tot cridar-lo peth sòn nòm, e ara seguida comencèc a parlar-li d’ahèrs qu‘entre eri èren molt ordinaris. Non li contestèc aqueth, mès ère evident qu‘entenie çò que li didie e que pensaue en aquerò, encara que d‘ua manèra confusa. Aquerò encoratgèc a Lorry que li preguèc era senhoreta Pross qu‘entrèsse a tier-li companhia diuèrsi viatges pendent eth dia, pr’amor de parlar de contunh de Lucia e deth sòn pair, present enes conferéncies, damb naturalitat e coma s’arren s’auesse passat. Es resultats non sigueren massa erosi, mès tanpòc tan estèrles que non encoratgèssen a Lorry a seguir eth plan, donques que s’artenhèc, ja

que non ua auta causa, dissipar, aumens pendent uns moments, er estat d'indiferéncia que se trapaue calat.

Quan barrèc era net deth dusau dia, Lorry repetic era sua pregunta deth dia anterior:

- Estimat doctor mèn, voletz gésser?

E coma eth dia anterior, responec er interrogat:

- Gésser?

Simulèc Lorry ua abséncia en non poder obtier cap auta responsa, tornant a entrar ath cap d'ua ora. Mentre Lorry siguec dehòra, eth doctor retirèc era banqueta qu'ère ath costat dera hièstra e se seiguec en ua cagira, des d'a on contemplèc eth platanèr deth pati, mès tanlèu entrèc Lorry ena cramba se tornèc a sèir ena banqueta.

Passèren es dies, e es esperances que Lorry auie, s'anauen estavanint de man en man. Qu'ei vertat qu'era desgràcia non auie gessut dera cramba deth doctor, ei vertat qu'ère un secret entà toti, que Lucia ne remotament ac sospechaue e qu'ère erosa e contenta; mès eth brave banquèr non podie mens de veir, damb prigonda pena, qu'eth sabatèr, qu'era sua man ère bastrussa es prumèrs dies, anaue aquerint ua abiletat meravilhosa, qu'eth doctor cuelhie per moments mès gust deth mestièr, e qu'es sues mans en cap ora deth dia trabalhauen damb tan d'ardor e abiletat coma quan era net estirèc eth sòn mantèl nere sus eth nauau dia dempús dera desgràcia.

XIX.- Ua opinion

Mòrtes es energies a mans de longues e ansioses ores de contunha susvelhança, eth senhor Lorry queiguec adormit en sòn lòc d'aunor. Un arrai tan indiscrèt coma ludent deth solei maitiau venguec a secodir eth pesant saunei que l'auie vençut era net anteriora, qu'ère era detzau dera sèria de susvelhança.

Damb man nerviosa se hereguèc es uelhs, se botèc de pès e correc entara entrada deth dormitòri deth doctor. Aquiu s'arturèc bruscament, en tot preguntar-se se dormie o ère desvelhat. Motius? Que n'auie de sobrèrs: era banqueta, damb era rèsta des utisi deth mestièr de sabatèr èren en un cornèr, e eth doctor liegie tranquillament, estirat en un fautuélh ath costat dera hièstra. Vestie era ròba deth maitin, e eth sòn ròstre, que Lorry vedie perfèctament, encara qu'un shinhau palle, reflectie ua cauma e tranquillitat absoludes.

Ues quantes pecigades administrades damb man fèrma amièren ath laguens deth senhor Lorry eth cenvenciment de qué non dormie; aquerò ère totafèt evident. Mès s'ère desvelhat, non aurie estat dormint es dies anteriors? Eth sabatèr, que tanti copacaps li costèc, non serie un persnatge soniat, un hiu de prolongada malajadilha? I auie cap auta explicacion ath hèt de qué en aqueth moment vedesse, damb es sòns pròpris uelhs, perfèctament desvelhat ath sòn amic,vestit coma normaument, tranquil coma normaument, e liegent coma normaument?

E ça que la, se non auesse estat era sua confusion e atonia tan granes, aguesta darrèra ipotèsi queiguie peth sò pròpri pes. S'eth malerós cambiament de tan prigonda impression que l'auie costat, siguec soniat e non reau, qué hège ena tranquilla casa de Soho eth banquèr deth famós Tellson? Com venguie de trapar-se esclipsat, vestit e cauçat, sus eth fautuèlh dera sala de consultes deth doctor Manette? Per qué l'assautauen aqueri dobtes a ora tan primerenca deth maitin e precisament ara pòrta dera cramba deth doctor?

Menutes dempús, era senhoreta Pross gasulhaue quauques paraules ara sua aurelha. Se quauqua rèsta de dobte auesse quedat ath sòn laguens, es paraules que herien es sues aurelhes les aurien dissipat, mès ja non ne quedaue cap: eth sòn cap ère fresc e es dobtes auien despareishut. Dauant deth nau estat des causes, conselhèc Lorry non hèr arren enquiara ora der esdejoar e visitar alavetz ath doctor coma s'arren s'auesse passat. S'eth sòn amic seguie tranquil e senhor d'eth madeish, Lorry li preguntarie damb cautosa astúcia e sajarie d'obtier per eth madeish, quauquarren que lo podesse orientar e servir de guida en avier.

Eth plan, que meritèc era aprovacion dera senhoreta Pross, siguec executat damb diligenta atencion. Lorry, qu'auec pro temps entà apraiar-se, se presentèc ara ora der esdejoar net e irrepochable.Eth doctor siguec cridat coma de costum, e coma de costum se mestrèc er esdejoar.

Dera convèrsa, començada e seguida per Lorry damb cautèla e tacte esquisti, dedusic qu'eth doctor credie qu'eth matrimòni dera sua hilha auie auut lòc eth dia abans. En tot auançar metodicament enes sòns trabalhs d'exploracion, deishèc quèir, coma sense voler, ua allusion ath dia dera setmana e deth mes que se trapauen, allusion que confonec visiblament ath doctor, mès coma qu'en totes es autes causes mostraue ua serenitat evidenta, Lorry decidic cercar era ajuda qu'ambicionaue, e aguesta ajuda la demoraue deth madeish doctor. Per tant, acabat er esdejoar e lheuadi es mantèls, didec Lorry damb mòstres de viu interès:

- Estimat Manette mèn, desiri que me balhetz era vòsta opinion sus un cas que m'interèsse extraordinariament, d'un cas molt curiós... voi díder, molt curiós entà jo, encara que vos madeish lo podetz trapar normau e logic.

Eth doctor escotaue damb viua atencion e guardant damb expression trebolada es sues mans calhoses peth trabalh des dètz darrèrs dies. Ja abans se les auie guardat damb freqüéncia.

- S'està eth cas en question, estimat Manette mèn, repliquèc Lorry, en un amic mèn, ath quau estimi fòrça. Vaquí se per qué vos prègui de vertat que l'examinetz damb vertadètr interès e me conselhetz en profit deth mèn amic... e sustot, en profit dera sua hilha...dera hilha deth mèn amic, estimat Manette mèn.
- Se non compreni mau, contestèc eth doctor en votz baisha, se tracte d'un problema mentau...
- Qu'ei aquerò!
- Parlatz-me damb claretat e sense pèrder detalh, didec eth doctor.

Comprenec Lorry que s'auien comprenut e seguic atau:

- Estimat Manett mèn, se tracte d'ua commocion terribla, molt anciana, que se tardèc diuèrsi ans, ua commocion crudèu, brutau, des afeccions, des sentiments, de... es facultats, der esperit... qu'ei aquerò: der esperit. Guaire temps se tardèc era commocion que rendec e aclapèc ath malerós que ne siguec era sua victima, ei çò que non posqui precisar, pr'amor que solet eth mèn amic mos ac poirie díder, e eth non se trapaue en condicons de calcular eth temps. Eth que patic era commocion arribèc a remeter-se des sòns efèctes gràcies a un procès qu'eth madeish non pòt explicar... segontes l'entení díder en public en ua ocasion qu'en era hec ua relacion esmoventa des sues desgràcies. Digui que s'a remetut des efèctes deth problema mentau tan complètament, qu'aué ei un òme d'inteliigéncia plan clara, un òme que se pòt autrejar a ocupacions intellectuaus prigondes, d'anma vigorosa e de còs fòrt, un òme que multiplique cada d'un des sòns coneishements, e conde que ja abans possedie un ric cabal d'eri. Per desgràcia... a auut...ua petita recaiguda.

Eth doctor preguntèc cobejant:

- De quina durada?
- Qu'a durat nau dies damb es sues nets.
- De quina manèra se manifestèc?, preguntèc eth doctor, guardant de nauèth es sues mans. Dilhèu entornant a quauqua ocupacion anciana restacada damb eth problèma mentau?
- Efectivament.
- Ua auta causa. Auéretz vos era ocasion de veder-lo autrejat ad aguesta ocupacion, pendent era sua malautia originau anteriora ara recaiguda?, preguntèc eth doctor damb cauma, encara que tostemp damb votz molt baisha.
- Un solet còp.
- Dempús dera recaiguda lo trapèretz parièr qu'abans en lèu tot... o en tot?
- Me pensi qu'en tot.
- Parléretz vos abans d'ua hilha deth vòste amic; se n'a sabut era dera recaiguda deth pair?
- Non; era recaiguda a estat enrodada deth secret mès regde, e non me pensi qu'era hilha arribe a sospechar-la jamès. D'era sonque n'auem coneishença dues persones: jo e ua auta d'absoluda confiança.
- Prevision delicada e generosa, amic mèn! exclamèc eth doctor sarrant efusivament era man de Lorry.

Es dus interlocutors sauvèren silenci pendent un moment.

- Que sò òme de negòcis, estimat mèn Manette, didec Lorry botant punt e finau ath silenci e parlant damb accent de viua afeccion, e, per tant, profan en ahèrs tan embolhadi e dificils. Me manquen donades que m'orienten, me manque intelligéncia, coneishements que me guiden, me manque ua persona que m'assessòre. En aguest mon, non i a òme qu'en eth

posca jo confiar, ne que me posque trèir de dobtes, se non ètz vos. Didetz-me, a qué siguec deguda era sua recaiguda? I a perilh de qué n'arribe ua auta? Supausant qu'eth perilh existisque, i a mejans entà prevenir-la? Quini son aguesti mejans? Qué posqui hèr damb eth mèn amic? Jamès a existit en mon un òme que damb tant de talents volesse ajudar a un amic coma jo ath mèn, se sabessa com; mès que non sai se què hèr, s'eth cas se repetís. S'era vòsta sagacitat, es vòsti coneishements, era vòsta experiéncia, me pòden indicar eth camin corrècte, me pensi, sense que sigue immodéstia, que poirè her moltes causes: sense lums, ne ajuda, toti es mèns boni desirs naufragaràn en mar escur dera mia ignorància. Se vos platz, balhatz-me quauques explicacions, illuminatz-me un shinhau e mostratz-me era manèra d'èster util ath mèn amic.

Eth doctor Manette joquèc eth cap e se calec en prigondes meditacions. Lorry demorèc damb cauma.

- Me semble molt probable, didec eth doctor ath cap d'ua estona, qu'era recaiguda que vos vietz de descriuer-me ère ja prevista per aqueth que ne siguec era victima.
- Dilhèu prevista e temuda? s'atrevic a preguntar Lorry.
- Temuda, òc, exclamèc eth doctor, en tot estrementir-se. Non ei possible que vos pogatz formar ua idèa aproximada deth pes enòrme qu'aguest temor gravite sus eth pièch deth pacient... ne dera lèu impossibilitat que se trape entà parlar sus er ahèr que l'oprimís.
- E non cederie aguesta opression, preguntèc Lorry, se se decidisse a confiar a quauquarrés eth secret que per çò que semble l'aclape?
- Me pensi que òc; mès l'ei, coma vengui de dider-vos, plan mens qu'impossible; enquia e tot me pensi...absoludament impossible.

I auec ua auta pausa ara quau botèc finau Lorry en tot preguntar doçament:

- A quina causa atribuitz vos era recaiguda?
- Ena mia pensada, responec eth doctor Manette, s'a passat un desvelhament energic des rebrembes que sigueren causa determinanta dera malautia iniciau, an reviscut idèes associades damb es tortures ancianes per tòrt de bèth eveniment recent. Qu'ei molt probable qu'ena ment deth pacient s'anèsse apilerant de hè un cèrt temps eth temor ad aguest desvelhament energic de rebrembes dolorosi... damb motiu de determinades circonstàncies... damb motiu d'un eveniment determinat... En aguest cas, eth pacient sagèc d'adoptar mesures de prevencion... que les deuie auer adoptat, mès en vaganaut. Qui sap s'es madeishi esfòrci hèts entà resistir eth còp l'incapacitèren entà suportar-lo!
- Credetz vos qu'eth mèn amic se'n brembe de çò qu'a hèt pendent era recaiguda? preguntèc Lorry, dempús de trantalhar pendent quauqui segons.

Hec eth doctor guardades tristes ath sòn entorn, botgèc eth cap, e contestèc damb votz mès baisha que jamès:

- Absoludament arren!
- Passem ara entath pronostic... entar avier.
- Er avier, contestèc damb energia eth doctor, m'inspire granes esperances. En tot basar-se aguestes en escàs temps que gràcies ath Cèu s'a tardat era recaiguda. S'auem en compde qu'eth pacient, dempús que què ir prostrat jos eth pes de quauquarren temut de temps abans, de quauquarren previst mès o mens vagament, quauquarren contra çò qu'en bades sagèc de prevenir, s'a remetut un còp a crebat era broma, sòbren motius entà creir que ja s'a passat çò de pejor.
- Fòrça ben...! Fòrça ben! Es vòstes paraules me padeguen. Gràcies! exclamèc Lorry.
- Gràcies, repetic eth doctor, inclinant eth cap.

- Queden encara dus punt que sus eri voleria que m'instruissetz. Posqui contunhar?
- Qu'ei eth màger favor que podetz hèr ath vòste amic, responec eth doctor en tot estirar-li era man.
- Prumèr: eth mèn amic ei estudiós per temperament e d'ua energia pòc comuna. Perseguís damb vams era aquisicion de naui coneishements professionaus, hè experiments laboriosi e se tie a infinitat de causes qu'exigissen intensa labor mentau. Didetz-me: non vos semble que trabalhe excessivament?
- Me pensi que non. Dilhèu eth tipe d'intelligéncia sua exigís un trabalh mentau contunh, ja sigue per qüestion innata e naturau, ja sigue artificiaument, entà didè'c de ua auta manèra, coma conseqüéncia de penes e d'afliccions. Guaire mens se tengue as ahèrs intellectuaus, màger serà eth perilh de qué es sòns pensament cuelhen rumbs prejudiciaus. Ei probable qu'eth madeish, dempús d'observar-se detalhadament, age hèt eth descurbiment que me referisqui.
- N'ètz segur de qué era labor mentau deth mèn amic non ei excessiua?
- Complètament segur.
- Mès se lo vencesse er excès de trabalh...
- Dobti que tau causa arribe, estimat Lorry. Quan existís ua tendéncia violenta entà ua direccion determinada, se hè indispensable neutralizar-la de bèra manèra, o se non, se trinque er equilibri.
- Perdonatz que persuta, estimat Manette, pr'amor qu'ei causa sabuda qu'es òmes de negòcis èm persistents. Balhatz coma sabut qu'era recaiguda que lamentam siguec eth resultat d'ua intensa pression mentau; non i aurà eth perilh de qué se repetisque?
- Non m'ac pensi...contestèc damb accent de conviccion prigonda eth doctor Manette. Sonque era exacerbacion d'ua classa determinada de rebrembes poirie costar ua recaiguda, sonque era vibracion violenta dera còrda que costèc era prumèra poirie èster encausa des autes. Ara plan: dempús de çò que s'a passat, considèri mens qu'impossible naues exacerbacions des rebrembes que me referisqui, impossible naues vibracions dera còrda malauta. Me pensi...lèu m'atrevisqui a assegurà'c, que ja an despareishut entà tostemp es circonstàncies que poirien hèr qu'arribèssen naues estramuncades.

Parlaue eth doctor damb era timiditat d'aqueth que sap guaire pòc còste transformar era organizacion delicada dera intelligéncia, e ath madeish temps, damb era confiança deth que, templat enes aigües amares des trebolaments, a aquerit aguesta fortalesa qu'ei capabla de resistir impavida es auragans dera vida.

Que non serie eth sòn amic eth que sagèsse de combàter aquera confiança. Ath contrari, se mostrèc mès confiat e convençut de çò qu'en realitat ère, e passèc a tractar eth dusau punt. Qu'ère aguest molt mès dificil e escabrós qu'eth prumèr; d'aquerò n'ère Lorry molt convençut; mès rebrembèc era convèrsa qu'eth dimenge auie auut damb era senhoreta Pross, se hec cargue des doloroses scènes as quaus auie assistit enes nau darrèrs dies, e comprenec qu'ère en déuer d'afrontar eth punt.

- Pendent era sua recaiguda, erosament ja passada, s'autregèc...ath mestièr... de sarralhèr, didec Lorry damb manifèst trantalhament. Òc, qu'ei aquerò, ath mestièr de sarralhèr. Coma exemple qu'aclarisque ben es concèptes, dideram qu'eth mèn amic, pendent eth temps deth sòn desequlibri mentau, acostumaue a trabalhar en ua harga. Higeram que, degut a circonstàncies que non mos cau mentar, a tornat a trapar era harga. Non pensatz vos qu'ei un malastre que la sauve ath sòn costat?

Eth doctor se passèc era man peth front.

- Que les a de contunh ara sua vista, didec Lorry, guardant damb ansietat ath sòn amic. Non vos semble que serie milhor que non tornèsse a veir çò que forçosament a de rebrembar-li temps penibles?

Eth doctor picaue eth solèr damb eth pè nerviós.

- Tan dificil trapatz eth conselh que vos demani? persutèc Lorry. A jo me semble era solucion plan senzilha, a maugrat de tot, me pensi que...
- Comprenetz, contestèc eth doctor Manette en tot virar-se entath sòn interlocutor, qu'ei molt dificil explicar peth menut es operacions intimes dera ment deth praube òme que vos referitz. En tempsi passadi, sollicitèc damb tanta fòrça tier-se ad aguest mestièr, que quan li siguec autrejat, balhèc gràcies ath Cèu des de çò mès prigond dera sua anma. Qu'ei clar, que, en trapar-se damb un mejan que li permetie subtituir damb era perplexitat des sòns dits era perplexitat deth sòn cervèth, e damb era adretia des sues mans es operacions dera sua ment torturada, quan aqueric quauqua practica deth mestièr, s'amendrissen molt es sòns torments, e alavetz, ei normau que mòstre reticéncia a separar-se de çò que tan ben li hec. Enquia e tot aué, encara que me pensi que non existís eth mendre perilh de naues recaigudes, encara qu'eth vòste amic compartisque aguesta confiança mia, era idèa de qué podesse arribar eth dia qu'auesse de besonh era harga, e non la trapèsse, me pensi qu'a de costar-li un dolor sonque comparable ath deth pair que menacen de separar-lo deth sòn hilh.
- Que non èm d'acòrd, repliquèc Lorry. Ja sai que non sò autoritat ena matèria, pr'amor que coma òme de negòcis, era mia intelligéncia s'acabe quan non l'apliqui a causes tan materiaus coma liures esterlines, chelins e bilhets de Banc; mès, enquia e tot atau, pregunti: era conservacion dera harga, non còste era perpetuacion dera idèa? S'era harga desapareish, estimat men Manette, non desapareisherie damb era eth temor? En ua paraula, non ei ua concession hèta ath temor eth hèt de conservar era harga?
- Vos cau compréner tanben, contestèc eth doctor ath cap d'ua estona en silenci e damb votz tremolosa, que se tracte d'un companh ancian.
- Un companh ancian que jo aluenharia deth mèn costat!, repliquèc Lorry damb seguretat, donques que mos cau avertir que l'anaue guanhant a mida que la perdie eth doctor. Un ancian companh ath quau jo sacrificaria sense bric de racacòr! Non me manque qu'era sua autorizacion. Sauvar-lo qu'ei perniciós; d'aquerò ne sò segur. Autrejatz-me eth permís que demani, estimat Manette... Vos ètz brave, auetz bon còr, autrejatz-me-lo en benefici dera tranquillitat dera prauba hilha deth mèn amic...!

Era luta qu'en pièch deth doctor aueren pensaments contradictòris, siguec dura, terribla, espantosa. Ath cap d'ua estona, didec:

- En obsèqui ara hilha deth vòste amic, vos autregi era autorizacion que me demanatz. Apròvi eth sacrifici dera harga, mès que non se hèsque dauant des uelhs deth vòste amic. Profitatz un moment dera su abséncia e desliuratz-lo deth dolor de presenciar era destruccion de çò que siguec eth sòn companh unenc en tempsi passadi.

Damb vertadèra alegria acceptèc Lorry era solucion, e era convèrsa s'acabèc. Passèren eth dia en camp, çò que siguec pro entà reméter ath doctor. Pendent es tres dies a vier hec era sua vida normau, e tàs catorze dera abséncia dera sua hilha gessec a amassar-se damb era e damb eth sòn marit.

Tanlèu barrèc era net deth dia qu'eth doctor gessec dera sua casa, entrèc en dormitòtri d'aqueth eth nòste brave amic Lorry, armat d'ua guinhaueta de carnissèr, ua ressèga, un cisèl e un martèth. Darrèr d'eth entrèc era senhoreta Pross damb un candelèr ena sua man. Un còp barrada era pòrta, en mistèri dera net, semblable ath que comet un acte criminau, eth senhor Lorry hec brigahs era banqueta de sabatèr, mentre era senhoreta Pross tenguie era lum coma eth qu'assistís ara comission d'un assassinat. Ena codina se hec dempús ara incineracion dera pecaminosa banqueta previament redusida a tròci, e ara seguida, es utisi e esturmens deth mestièr, sabates, sòles e cueire, receberen era aunèsta sepultura en jardin deth costat dera casa. Autant eth senhor Lorry, coma era senhoreta Pross, mentre executauen era accion e hègen desparéisher es tralhes, se considerauen, e d'aquerò

n’auien era portadura, complices d’un crim òrre.

XX.- Ua suplica

Era prumèra persona que se presentèc ena casa deth doctor Manette dempús d'auer tornat es maridadi deth sòn viatge de nòvis, siguec Sydney Carton. Eth sòn vestit, es sues manères, es sòns gèsti, era sua expression, se pòt díder qu'èren es de tostemp; mès sus era dura crospa, a maugrat d'èster extremadament aspra, ressautaue un cèrt aire de fidelitat que non passèc inavertit ara guardada escrutaira de Carles Darnay.

Carton profitèc era prumèra oportunitat qu'auec entà amiar a Darnay entath uet d'ua hièstra, a on li parlèc sense qu'era convèrsa arribèsse ara aurelha de cap des presents.

- Voi que sigam amics, senhor Darnay, comencèc dident Carton.
- Me semble que n'èm, contestèc Darnay.
- Agraïsqui qu'ac digatz atau, encara qu'es vòstes paraules siguen dictades simplament pera educacion. Mès que non me referia jo ad aguesta amistat *convencionau*. En dider-vos que volia èster amic, alludi a un auta sòrta d'amistat.

Carles Darnay li preguèc que s'expliquèsse.

- Per vida mia que trapi mès simple compréner era idèa jo, que hèr-la comprensibla as auti!, responec Carton. Ac vau a sajar, totun. Vo'n brembatz d'aquera ocasion memorabla que me trapaua jo mès embriac que de costum?
- Me'n brembi dera ocasion memorabla que m'obliguéretz vos a declarar qu'auíetz begut.
- Jo tanpòc l'è desbrembada. Era malediccion pese sus aguestes ocasions e dèishe en jo tralhes tan duradores que se pòt díder que non les desbrembi jamès. Qu'è era esperança de qué arribarà un dia que bote finau as mèns sus era tèrra, qu'en eth jo balha es gràcies per aquera ocasion... Non cranhetz, que non ei eth mèn desir sermonejar.
- Que non cranhi arren! Era seriositat en vos ei ua causa que non pòt alarmar jamès.
- Plan, donc; damb motiu dera embriaguesa en qüestion... ua des mies infinites embriagueses, siguí çò de mès impertinent en tot parlar-vos de se m'èretz simpatic o antipatic; vos prègui qu'ac desbrembetz e que consideretz es mies paraules coma non prononciades.
- Que ja les è desbrembat hè fòrça temps.
- Un aute còp inspiren es vòstes paraules es compliments, es convenences sociaus. Me cau díder, senhor Darnay, que jo non desbrembi tan aisidament coma vos desbrembatz. Jo non ac è desbrembat e vos asseguri qu'ua responsa leugèra e indiferenta dera vòsta part non a de contribuir a hèr-me-la desbrembar.
- S'era mia responsa a estat leugèra, vos prègui que me perdonetz, repliquèc Darnay: era mia intencion siguec trèir tota era importància ad aquerò que, damb gran estonament mèn, vos preocupe a vos massa. Vos declari, jos era mia paraula d'aunor, que hè molt de temps que desbrembè era convèrsa dera net que vos referitz, e compreni qu'en desbrembar-la non è auut cap de merit. Qué, donc, non m'auíetz vos prestat aqueth madeish dia un servici d'aguesti que cap còr mejanament agraït pòt ne deu desbrembar?
- Me botatz en cas de dider-vos, responec Carton, qu'aguest gran servici que me parlatz, siguec simplament çò que podem cridar ua coquinaria professionau, un d'aguesti recorsi que solem apelar es avocats entà arténher popularitat. Pròva d'aquerò ei que, quan vo' la prestè, m'ère complètament indiferenta era vòsta sòrt. Guardatz qu'è dit quan vo'la prestè, ei a díder, que parli de causes passades.
- Vos entestatz en amendrir era mia obligacion, e ça que la, jo, mens pachoquet que vos, non m'ofení pera leugeresa dera vòs responsa.
- Qu'ei era vertat nuda, senhor Darnay, era vertat nuda. Mès que m'è separat der objectiu que perseguia. Parlaua des mèns desirs d'èster amics. Coma que vos ja me coneishetz, non cau que vos diga qu'era mia amistat ad arrés pòt aunorar. Se n'auetz bèth dobte, preguntatz-li a Stryver.

- M’estimi mès formar-me era mia opinion sense era sua ajuda.
- Fòrça ben. Per tan, ja sabetz que sò un gosset dissolut, incapable d’arren de bon, ara e tostemp.
- Que non èm d’acòrd, amic mèn.
- Jo vos ac asseguri, e vos m’auetz de creir. Seguisqui. Se vos vos trapatz damb fòrces entà tolerar era preséncia en aguesta casa d’un individú que non vau arren, e qu‘ath delà gaudís d’ua reputacion discutibla, jo vos demanarè que coma favor especiau permetatz que venga aciu o m’en vaja, sense cap subjeccion a ores e a normes, non vedent en jo cap auta causa qu’un mòble inutil...e de boni talents higeria *anormau*, se non siguesse pera retirada fisica qu‘auem entre es dus... un mòble inutil, reservat entà servicis estranhs e qu’en eth ne tansevolh se bote era atencion. Non me pensi qu’abusa jo deth permís se me l’autrejatz. Que i a cent probabilitats contra ua de qué non tierè era vòsta complacéncia mès de quate còps ar an. Que serie entà jo ua satisfaccion saber que n’abusi.
- Haratz vos tot çò de possible entà abusar?
- Ja veiram. M’autorizatz a que jo me cuelha era libertat que solliciti, Darnay?
- Autorizat, Carton.

Se sarrèren es mans e ara seguida se separèc Carton. Ua menuta dempús, Carton ère er òme extravagant de tostemp.

Aquera net, enes convèrses que seguiren ath sopar, qu‘en eres cuelheren part era senhoreta Pross, eth doctor, Lorry e eth matrimòni, se parlèc de passa e en tèrmes generaus de Sydney Carton, en tot pintar-lo coma problèma viuent d’indiferéncia e estabordiment. Darnay didec a prepaus d’aquerò quauques frases que, se ben non se pòt díder que siguessen dures ne ofensives, reflectien un cèrt mesprètz.

Qu’ère luenh eth de pensar qu’auie herit era sensibilitat dera sua beròia esposa. Quan mès tard, acabada ja era tertólia, la trapèc ena sua cramba, non podec mens d’observar en èra ua cèrta preocupacion.

- Te trapi cogitosa aguesta net, didec Carles, passant eth sòn braç pera sua centura...
- Ne sò, estimat Carles, contestèc Lucia, guardant-lo de cara, sò cogitosa aguesta net perque è en pensament quauquarren que me shòrde.
- E qué ei, Lucia mia?
- Me balhes era tua paraula de non amiar eth tòn curiosèr mès enlà de çò que jo desira?
- E qué ei çò que jo non li prometerè ath mèn amor?
- Me pensi, Carles, qu’eth praube senhor Carton mereish mès consideracion e mès respècte deth que tu l’as mostrat aguesta net.
- De vertat? e per qué?
- Aquerò ei precisament çò que non me pòs preguntar. Pensa sonque que... a jo me cònste que s’ac mereish.
- S’a tu te cònste, non ne parlem mès. Qué vòs que hèsca, vida mia?
- Era soleta causa que desiri ei que lo tractes tostemp damb molta generositat, e que procures desencusar es sòns defèctes quan quauquarrés les treigue ara plaça publica ena sua abséncia. Tanben te prègui que creigues qu’en sòn pièch bategue un còr que pòqui, molt pòqui viatges se revèle, un còr caperat de herides molt prigondes. Cre-me, estimat mèn, pr’amor que t’asseguri que l’è vist sagnant.
- Cre-me que senti ena anma auer-lo hèt objècte des mies desconsideracions, didec Darnay sense gésser der estonament que li costèren es paraules dera sua hemna. Que non siguec era mia intencion tractar-lo injustament.
- Donques non li heres justícia, Carles mèn. Me pensi qu‘ei impossible hèr-lo cambiar, que ne eth sòn caractèr, ne era sua manèra especiau d’èster son susceptibles de modificacion; mès t’asseguri qu‘ei un òme capable de bones accions, encara mès, de magnanimes accions.

Tan beroia estaue Lucia, tan viui bualhs de lum plan blosa vessaue sus eth sòn polit ròstre era fe d'un òme, entà toti perdut sense remèdi, qu'eth sòn marit, sense votz entà contestar, quedèc coma extasiat en tot contemplar-la.

- Complatz-me, amor mèn! exclamèc Lucia, deishant quèir eth sòn cap sus eth pièch deth sòn marit e lheuant entada eth es uelhs. Pensa guaire immensa ei era nòsta felicitat, e guaire digne de pietat ei eth ena sua misèria!

Era suplica toquèc en objectiu.

- Non ac desbrembarè jamès, còr mèn! M'en brembarè tota era vida!

S'inclinèc sus aqueth cap ornat damb rica vestimenta d'aur, apressèc es sòns pòts as de Lucia e sarrèc ad aguesta entre es sòns braci.

S'eth passejaire nueitiu, qu'en aqueri moments recorrie es solitaris carrèrs proxims ath cornèr de Soho, auesse pogut enténer aquera suplica dictada per ua pietat plan pura, s'auesse pogut veir ues pèrles tan clares begudes per un marit aimant en uns uelhs blaus e nets coma eth cèu, aurie exclamant transportat:

- Que Diu benedisque era sua beròia anma!

XXI.- Passi que ressonen

Eth cornèr mès admirable entá recuélher es ressons qu'ère eth que s'estaue eth doctor Manette. Lucia tostemp ocupada ena agradiua labor de retòrcer eth hiu d'aur que la junhie ath sòn marit, ada era madeisha e ara sua anciana directora e companha, saborejaue ua vida de felicitat contunha en aqueth placid centre de tranquillitat, escotant eth resson des passi deth temps.

Quauqui viatges, mès que mès ath començament, encara que se consideraue complètament erosa, es sues mans deishauen quèir sus es sòns jolhs eth hiu d'aur que retorcie, e eth blau plan pur des sòns uelhs s'embromaue: qu'ère qu'entre es ressons que molt luenh ressonauen, credie percéber quauquarren molt leugèr, molt subtil, a penes perceptible encara, e que, ça que la, li costaue ua cèrta sensacion de malèster. Aumplien alavetz dera madeisha manèra eth sòn còr esperances vantaires e dobtes mortificants: esperances de conéisher a un amor que non coneishie encara e temor de non víuer pro entà saborejar es gòis plan purs d'aqueth amor. Entre es ressons qu'en aguestes ocasions herien es sues aurelhes, sonauen es des sòns pròpris passi caminant entara hòssa e en pensar ena solitud que deisharie ath sòn marit, en dolor agudent qu'era sua sòrt li costarie, es lèrmes acodien as sòns uelhs e se desbordauen pes sues caròles.

Passèren aguesti tempsi. Enes sòns braci jogatejaue ja un àngel, cridat Lucia, coma era; e alavetz, dominant toti es ressons des passi qu'auançauen, se destacauen tostemps es d'uns pès plan petits barrejadi entre sons de plata emetudi per ua lengua que començaue a gasulhar. Que ja podien ensordir ath mon es ressons mès rambalhosi: era joena mair, seiguda ath costat deth breç, sonque entenie era musica amanhaganta des mieges paraules dera sua hilheta. Er amic divin des mainatges, ath quau totes es mairs sòlen confiar eth suenh des sòns hilhs, auie cuelhut ath de Lucia enes sòns braci e l'auie convertit en hònt inagotabla de felicitat entada era!

Tostemp ocupada Lucia en retòrcer eth hiu d'aur qu'estacaue as erosi mèmbres dera familha, tostemp aportant ath teishut des vides toti es parafuélhs dera sua benefica influéncia, encara qu'evitant damb un suenh esquist qu'aguesta predominèsse, enes ressons des passi des ans non entenie senon es cauishigades amigues. Entre eri, se destacaue per çò de fòrt e prospèr eth deth sòn marit; eth deth sòn pair ère fèrm e tostemp parièr, e eth dera senhoreta Pross enventit e violent, un resson que desvelhaue mil ressons, resson semblable ath d'un raucós shivau qu'endilhe e pataquège en èster castigat.

Ne enquia e tot enes compdades ocasions qu'as ressons d'alegria se barrejauen ressons de dolor, siguec aguest crudèu e lacerant. Quan sus eth coishin d'un lhet queiguien en desorde es retortilhs d'ua cabeladura ròia, semblabla ara de Lucia, servint de marc a ua careta amagrida e transparenta d'un mainatge, qu'arrint doçament, didie: "Senti molt deishar ath mèn pair, e ara mia mair; senti molt separar-me tanben dera mia estimada fraireta; mès me criden de naut e me cau acodir ara crida", es lèrmes que neguèren es caròles dera mair non sigueren lèrmes d'agonia; que non les a d'arringar des sòns uelhs eth hèt de qué un àngel abandone era envolòpa que li servie de vestit.

Ara suau alada d'un angel s'amassèren es ressons neishudi ena tèrra; de çò que resultèc un rumor que non ère totafèt terrenau, donques que l'animaue ua bohada des cèus. Tanben se barrejauen ad aqueri fèbles alendades deth vent que punen es flors deth cementèri, alendades que recuelhie era aurelha de Lucia, en tot creir qu'èren er alend deth mar d'ostiu que dormís sus era plaja d'arena mentre era sua hilheta, estudiant damb comica gravetat es leçons deth maitin, o calada en prètzhèt de vestir as sues pipes, parlaue barrejant paraules des dues ciutats que s'auien combinat ena sua vida.

Pòqui viatges contestauen es ressons ath pas reiau de Sydney Carton. Mieja dotzena de còps ar an, coma molt, hège valer eth sòn privilègi de presentar-se ena casa deth doctor sense èster cridat e de cuélher part ena tertolia dera net coma tanti viatges auie hèt en tempsi passadi. Jamès se presentèc

embriac ne miei begut. Mès se rarament sonauen en cornèr deth Soho es ressons des sòns passi, en cambi ère molt freqüent escotar era brèu e beròia istòria qu‘a prepaus gasulhauen aqueri.

Jamès a existit un òme hòlament enamorat d‘ua hemna, que l‘age vist e tractat damb uelhs purs e pensament immaculat dempús qu’aquera age estat esposa e mair. Coma s’es trendi hilhs d’aguesta comprenessen eth sòn mut dolor li manifestauen ua simpatia singulara...quauquarren atau coma un instint delicat de compassion entada eth. Que non parlen es ressons quan vibren aguestes sensibilitats qu‘an eth sòn sèti en çò mès amagat dera anma, mès encara que silenciosi, mormolhen. Carton siguec eth prumèr estranh ara casa ath quau era petita Lucia l’estenec es sòns grassets braci, e eth mainatge, moments abans d’anar-se’n entath cèu, exclamèc: “Praube Carton! Desiri que li balhen un punet en nòm mèn!“

Stryver penetraue pes domènis des leis damb mès fòrça cada dia, semblable a ua poderosa nau que sòlque eth mar revoutat, e ena sua rega se vedie a Carton coma ua barcassa amiada a remòrca. Era barcassa d’aguesta manèra afavorida pera nau que la cuelhec a remòrca cor seriosi perilhs, normaument, navègue damb dificultat e lèu tostemp inondada. Tanpòc Carton solcaue hènt bots es mars dera vida, expausat a naufragar en quinsevolh moment. Ça que la, un costum arraicsat e fèrm, mès arraicsat e fèrm en sòn pièch qu’en cap des estimulants que solem cridar percepcion der abandonament dera desgràcia, l’indicaue eth rumb a seguir, e Carton lo seguie, sense que jamès se l’acodisse gésser der estat lamentable que se trapaue, sense qu‘auesse mès aspiracions de renonciar ath sòn papèr de chacal de carn e uas e lheuar-se entara categoria de leon. Stryver ère ric. S’auie maridat damb ua veuda qu‘auie granes proprietats e ère mair de tres hilhs, cap des quaus auie estat dotat pera natura damb dons excepcionaus, encara que se distinguien pera massa espessa de pues irsutes qu’ornauen es sòns caps.

Stryver, exudant proteccion per toti es pors deth sòn còs, auie presentat ad aguesti tres cavalierets ena tranquilla caseta de Soho, e les auie aufrit coma alumnes ath marit de Lucia. Damb ua delicadesa sense parièr didec eth brilhant avocat quan hec era presentacion:

- Qu’è eth gust d’aportar ath vòste esdejoar matrimoniau aguesti tres tròci de pan, Darnay.

Damb paraules molt educades refusèc Darnay aqueri tres tròci de pan, en tot lheuar tau tempèsta d’indignacion en nòble pièch de Stryver, qu’a compdar d’alavetz botèc tot eth sòn interès en que neishesse ena anma des cavalierets ua prigonda idèa de tractar damb eth mesprètz mès prigond as mendicants coma aqueth mèstre ahaimat, qu‘eth sòn solet patrimòni ère er orgulh. Tanben auie eth bon costum de nombrar e explicar ara sua hemna es arts que s’auie servit en d’auti tempsi Lucia Manette entà “pescar-lo“, e deth mur de diamant qu’opausèc as artificis d’aquera, gràcies ath quau siguec entad aqueth pescador peish “non pescable“. Quauqui collègues sòns, que solien èster es sòns companhs enes sòns excèssi baquics, lo desencusauen en tot dider-li qu‘auie repetit tanti viatges era mentida mentada, qu‘enquia e tot eth madeish l’auie ja coma vertat de fe... causa que, luenh de desencusar ua ofensa l’agreuge en tèrmes sufisents entà justificar qu‘er ofensat amie ar ofensor entà un lòc retirat e convenent, e placidament e sense discusion lo dèishe penjat de quinsevolh arbe damb un nud en còth.

Taus, èren, entre d’auti, es ressons que Lucia, cogitosa uns còps e divertida d’auti, entenie des deth tranquil cornèr de Soho. Era mainada complic sies ans. Es ressons des sòns passi peth camin dera vida influien en çò mès prigond deth còr dera mair, confonudi damb es non mens deliciosi des passi deth doctor, tostemp tranquil e tostemp actiu, e damb es deth sòn marit, tostemp trende e tostemp enamorat. Enes aurelhes de Lucia sonauen, coma musica divina, es suaus ressons d’aqueth larèr, dirigit per era madeisha, aqueth larèr a on non regnaue era opuléncia, encara que òc era abondància. Sonauen tanben, e damb ua doçor esquista, es ressons de çò que tanti viatges didie eth sòn pair, ei a díder, que la trapaue mès afectiva, s’ei que podie èster, de maridada que quan ère celibatària.

Tanben sonauen d'auti ressons, ena luenhor, òc, mès non tan que non se deishèssen enténer, ressons que rugien menaçaires sus eth tranquil cornèr. Ena data deth siesau aniversari dera petita Lucia siguec quan era sua votz retronanta pugèc enquias bromes, votz coma de tempèsta orribla desencadenada en França.

Ua net deth mes de Junhsèga der an mil sèt cents ueitanta nau, se presentèc Lorry que cuelhec sèti ath costat dera hièstra entre Lucia e eth sòn marit. Qu'ère ua net tempestosa e d'alend usclant que les rebrembèc as tres aquera auta net qu'en era sigueren en tot contemplar er arrai des d'aquera madeisha hièstra.

- Comenci a pensar, didec Lorry, que m'è passat tota era net en Banc. Qu'a ploigut aué sus nosati tan desencadenada tempèsta de negòcis, que non auem sabut per a on començar ne per a on acabar. Abonde en París era desconfiança en taus tèrmes, qu'era confiança ven entà nosati coma un torrent impetuós. Es nòsti clients d'aquiu non ven eth moment de confiar-mos es sòns bens e proprietats. Arren, arren! Qu'ei ua vertadèra mania, que les a cuelhut de ressabuda, d'envià'c tot a Anglatèrra!
- Causa qu'ena mia pensada ei un simptòma molt dolent, obervèc Darnay.
- Mau simptòma, estimat Darnay? Dilhèu, s'aubedisse a causes justificades, mès ei tan pòc racionau eth mon! Era soleta causa qu'enquia ara i a de positiu ei que mos foten ath dessús un trabalh aclapant, segurament sense motiu, sense consideracion de qué es qu'èm en Banc Tellson èm toti ja vielhs.
- Totun aquerò, repliquèc Darnay, vos sabetz perfèctament que i a neror en orizont, que hè temps que se condensen bromes menaçant tempèsta.
- Qu'ac sai...plan que òc, contestèc Lorry, sajant de convencer-se ada et madeish dera necessitat de mostrar-se un shinhau emmaliciat e maucontent. De tau sòrta, que vengui decidit a pelejar damb quinsevolh entà desliurar-me des fatigues d'aguest malerós dia. A on ei Manette?
- Aciu que n'as un bocin, responec eth doctor, entrant en aqueth moment ena cramba.
- Me n'alègri de qué sigatz ena casa, pr'amor qu'es prèsses e presentides d'aué m'an botat nerviós sense cap motiu. Supausi que non pensaratz gésser, è?
- Non, s'ac voletz jogaram ua partida de jaquet.
- Que m'estimi mès non jogar; aguesta net non sò entá lutar damb vos. Ei aciu eth taulèr, Lucia? Qu'auetz aguesta cramba ena escurina e, coma que non sò un gat, non veigui arren.
- Qu'ei aciu, en tot demorar-vos.
- Fòrça gràcies, estimadeta. Era preciosa ei en sòn lhet?
- Dormint coma un soc.
- Plan ben... plan ben! Era vertat ei que non sai per qué non a d'anar tot ben aciu... gràcies a Diu! Mès, plan; m'an mercat tan aué!... E ath delà, ja non sò tan joen coma vosati... coma n'èra hè trenta ans...! Era mia tassa de tè, gràcies, Lucia... Ara deishatz-me un uet, me seirè en cercle e procurarè tier era aurelha ad aguesti ressons que d'eri auetz vosati teories molt peregrines.
- Que non son teories, senon capricis dera mia imaginacion.
- Perfèctament, estimada, les cridaram capricis, repetic Lorry. Que son nombrosi, variadi e retronants, vertat? Plan que òc! Non cau que prestar atencion!

Passi precipitadi, passi durs, passi perilhosi que penètren violentament en centre vitau de quauquarrés, e qu'un còp s'an tintat de ròi dificilament se netegen, ressonauen ena luenhor, en barri de Sant Antòni de París, e es sòns ressons trepidants arribauen enquiath tranquil cornèr de Soho de Londres.

Aqueth maitin, Sant Antòni, auie estat un camp caperat per ingenta e cenhuda massa de descamisats, que se botjaue impacienta, armada damb sabres d'acèr e baionetes qu'ena sua superfícia hereda se trincauen es arrais deth solei. Es maishères de Sant Antòni deishèren escapar

terribles crits mentre un immens bòsc de braci nudi s'agitauen en aire, semblables a rames d'arbes foetejades per terribla ventada. Que non auie ua man que non agarrèsse quauqua arma o causa semblabla; non auie hièstra que non lancèsse ara multitud armes d'aucir.

D'a on procedien, qui les proporcionaue, a on començaue era ploja d'aqueri elements de destruccion que crosauen sus es caps coma ludents arrais, ei çò qu'arrès poirie díder, mès çò de cèrt ei que mans invisibles distribuien mosquetons, cartuches, povòra, bales, barres de hèr, paus de husta, guinhauets, destraus, lances, piques. Es que non podien auer cap auta causa, fotien es sòns sagnosi dits enes juntures des pèires o des malons e arringauen blòcs o calades des murs. Que non auie en Sant Antòni pos que non bateguèsse desordenat, còr que non demanèsse sang, èsser viu qu'en bèra causa estimèsse era sua vida, ne persona que non demanèsse a crits sacrificar-la.

Atau coma toti es remolins d'aigües burintes an eth sòn punt centrau, atau aqueth mar revoutat viraue bramaire ar entorn dera tauèrna de Defarge, totes es gotes umanes que queiguien en caudèr mostrauen ua tendéncia decidida a apressar-se ath punt a on Defarge en persona, ennerit ja pera povòra e era sudor, dictaue ordes, daue armes, obligaue a arrecular ad aguest òme e arrossegaue entada eth ar aute, desarmaue a un e botaue es armes enes mans de un aute, e trabalhaue e se botjaue e se multiplicaue ath centre dera tempèsta.

- Non te separes deth mèn costat, Santiago Tresau! bramaue Defarge. Vosati, Santiago Prumèr e Santiago Dusau botatz-vos dauant d'autrestanti grops de patriòtes! A on ei era mia hemna?
- Que sò aciu! contestèc era senhora Defarge, repausada coma tostemp, encara que sense hèr cauça.

Era doça senhora emponhaue ua destrau en sòrta des agulhes, e ena centura ludie dus ornaments singulars: ua pistòla e un long guinhauet.

- A on te trapes, hemna mia?, preguntèc Defarge.
- En aguest moment ath tòn costat: en brèus moments, ath dauant des hemnes, responec era tauernèra.
- Endauant, donc! cridèc Defarge damb votz de tron. Patriòtes!... Amics mèns!... Entara Bastilha!

Coma s'aguesta paraula odiosa auesse dat forma a toti es alends de França, trinquèc es aires un espaventós rugit, se revoutèc aqueth mar viuent, se revoutèren es sòns hons, se holèren es sues ondades e neguèren era ciutat sancera. Sonèren totes es campanes d'alarma, tronèren toti es tambors, bramèc e rugic eth mar, e comencèc er atac.

Trencades prigondes, dobles pònts lheuadisi, fòrts murs de pèira, ueit tors enòrmes, canons, mosquetons, huec e hum...Qu'ei parièr! Entre mars de huec e entre bromes d'espès hum... flotant sus er hum e cabaucant sus et huec, pr'amor qu'eth mar li lancèc un canon e immediatament lo convertic en artificièr... Defarge, eth tauernèr, trabahèc coma soldat infernau pendent dues ores.

Ua trencada prigonda e ampla, un solet pònt lheuadís, murs robusti de pèira, ueit granes tors, canons, mosquetons, hum e huec...Què un pònt lheuadís. "Endauant, camarades, endauant! Endauant Santiago Prumèr! Endauant Santiago Dusau! Endauant Santiago Mil, endauant Santiago Dus Mil, Santiago Cinc Mil, Santiago Vint Mil...! Per toti es angels deth Cèu, per toti es dimònis deth lunfèrn... coma volgatz, endauant!" Taus èren es crits que gessien dera gòrja deth tauernèr, convertit ores abans en artificièr terrible, deth tauernèr, que non dèishe punt de pòsa ath sòn canon ja rogit!

"A jo totes es hemnes!, cridaue mentretant era sua esposa. Pr'amor qué!... Non podem aucir nosati madeish qu'aucissen eri, dempús que què igue era plaça en nòste poder?"

E entada era corrien vegades de hemnes, roncalhoses, bramaires, armades damb armes desparières, encara que totes encoratjades deth madeish esperit, eth dera resvenja!

Canons, mosquetons, huec e hum; mès quedaue ua hòssa prigonda, un pònt lheuadís, robusti murs de pèira e ueit granes tors. Es heridi que queiguien deishauen quauques clarors en borint mar. Brilhen es armes, usclen es halhes, dèishen anar bromes de hum es carros cargadi de palha umida, gessen barralhes pertot, sonen herotges crits, retronissen er espaci repetides descargues sarrades, herissen es aurelhes espantoses imprecacions, toti degalhen valentia, eth mar viuent brame furia renauida. E quede encara era trencada prigonda, e eth pònt lheuadís e es robusti murs de pèira e es ueit granes tors, e Defarge, eth tauernèr, seguís ath pè deth canon, botat complètament ròi coma resultat de quate ores de servici ininterromput!

Laguens dera fortalesa apareish ua bandèra blanca... es ondades rugissen mès que jamès, se holen, se quilhen enquias bromes e arrosseguen a Defarge eth tauernèr, en tot lançar-lo mès enlà deth pònt lheuadís, mès enlà des robusti murs de pèira, entre es ueit granes tors.

Tan irresistibla ère era fòrça der ocean que l'arrossegaue, qu'enquia e tot cuélher alend, entà virar eth cap siguec entada eth tan impossible coma se contra era ressaca deth mar deth Sud lutèsse, enquia que se trapèc en inteior deth pati dera Bastilha. Emparat aquiu contra un angle deth mur procurèc guardar ath sòn entorn. Ath sòn costat trapèc ath sòn amic Santiago Tresau, a ua escassa distància vedec ara sua hemna, en tot capitanejar as deth sòn sèxe e brandint eth guinhauet. Tot qu'ère un tarrabastalh, tot alegria, estonament ensordidor e maniatic, rambalh, furiosi redobles de tambor.

- Es presoèrs!
- Es registres!
- Es esturments de suplici!
- Es presoèrs!

De toti aguesti crits e de dètz mil incoeréncies d'aguesta sòrta, eth que mès se repetie ère eth de "Es presoèrs!". Quan entrèren es prumères ondades arrosssegant per dauant as oficiaus dera fortalesa e menaçant-les damb ua mòrt immediata se non deishauen un solet amagader sense revelar, Defarge agarrèc damb era sua poderosa man a un d'aqueri, òme de peus grisi qu'amiaue ena man ua halha alugada, lo separèc des auti, e li didec:

- Mòstra-me era tor deth Nord... lèu!
- Ac harè damb molt de gust se voletz, contestèc er òme, que non i a aquiu arrés.
- Qué signifique Cent Cinc, Tor deth Nòrd? preguntèc Defarge. Contèsta... lèu!
- Que qué signifique, senhor?
- Signifique un captiu o un croton entà embarrar captius? Contesta! Qu'ei que vòs que t'aucisca aciu coma a un gosset?
- Aucis-lo, cridèc Santiago Tresau
- Qu'ei un croton, senhor.
- Mòstra-me-lo.
- Per aquiu, senhor.

Santiago Tresau, idropic insaciable coma tostemp, decebut evidentament en veir qu'eth dialòg cuelhie ua camin qu'aluenhaue es probabilitats que se vessèsse sang, s'agarrèc ath braç de Defarge, ath madeish temps qu'aguest s'agarraue ath deth carcerèr. Pendent eth brèu dialòg que quede transcrit, es caps des tres òmes sigueren pegadi, e enquia e tot atau damb dificultat artenhien entener-se; tan terrible ère eth tarrabastalh costat per aqueth ocean viuent en penetrar ena fortalesa e negar es sales, crambes, correders e escales. Que non ère mendre era cridadissa dehòra, d'a on arringauen de quan en quan trons que presagiauen tumult, relampits que crosauen era cauhada

atmosfèra coma enòrmi foets manejadi per titans.

Defarge, eth carcerèr e Santiago Tresau, agarradi des braci, trauessèren, çò mès lèu possible, ombrius correders jamès visitadi pera lum deth dia, crosèren per dauant d‘espaventoses pòrtes de crotons tetrics e umidi, baishèren per cavernosi trams d’escala, pugèren dempús aspres gradons de pèira e de tòcho, mès semblables a cataractes seques qu’a escales. De quan en quan, sustot ara prumeria, era inondacion les barraue eth pas o les arrossegaue; mès ath cap d’ua estona, dempús d’entrar en ua escala de cargòlh comencèren a pujar en ua tor, e quedèren solets. Tan espèssi èren es murs gigants que les isolauen deth mon, qu’es sues aurelhes, coma s’auessen quedat estrossejades pes furiosi rambalhs anteriors, a penes percebien sords rumors.

S’arturèc eth carcecèr dauant d’ua pòrta molt baisha, treiguec ua clau, dauric, e didec mentre inclinaue eth còs entà entrar:

- Cent Cinc, Tor deth Nòrd.

Se trapèren en un quarrat format per quate murs enneridi. En un d’eri se vedie un anèth de hèr rovilhat, e en aute, ara nautada deth tet voutat, un hiestron defenut per gròssi barròts de hèr e dispausat de forma que dificilament se podie veir ua linha molt estreta de cèu blau. Molons de cendre caperauen eth solèr, e es mòbles lo formauen un banc, ua taula e un matalàs.

- Passa pòc a pòc era halha pes murs entà que jo posca veir, didec Defarge ath carcerèr.

Aubedic er òme. Defarge examinaue damb guardada penetranta es murs.

- Haut!... Guarda, Santiago!
- A.M. rugic Santiago Tresau damb expression cobesanta.
- Alexandre Manette, gasulhèc Defarge ara sua aurelha, botant era punta deth dit sus es iniciaus. Aciu a escrit “praube mètge“. Que non i a cap de dobte! Siguec eth qui gravèc aciu eth sòn epitafi! Qué ei çò qu‘amies ena man? Ua barra de hèr? Balha-me-la!

Defarge, que sauvaue encara ena sua man era povòra deth canon, la cambièc pera barra de hèr que l’alonguèc Santiago Tresau e, en mens temps que se tarde en referi’c, hec brigalhs eth banc e era taula.

- Lhèua era lum! cridèc damb furia ath carcerèr. E tu, Santiago, cuelh eth mèn guinhauet, higec, en tot lançar-se-lo; esquinça aguest matalàs e cèrca entre era palha...! Naut era lum!

Dempús de dirigir-li ath carcerèr ua guardada menaçaira, Defarge, mentre Santiago Tresau executaue era sua orde, escorcolhaue damb era barra de hèr entre es juntures des lòses deth pasiment, remenaue es cendres e sajaue de botjar es pèires des murs.

- Non as trapat arren, Santiago?, preguntèc ath cap d‘ua estona.
- Arren.

Vam a hèr un molon damb era palha e es ascles... Atau! Fot-li huec, carcerèr!

Eth carcerèr aubedit de seguit era orde. Es tres òmes gesseren deth croton deishant usclant es materies combustibles e tornèren de nauèth entath pati, a on eth desorde ère tan espantós, se non mès, qu’abans.

Caminaue era gentada cercant frenetica, lhòca, a Defarge; e ei que volien qu‘eth tauernèr siguesse

eth cap dera garda encargada dera susvelhança deth governador qu‘auie defenut era Bastilha e auie hèt huec contra eth pòble. Com, se non, auie d‘èster amiat eth governador ar *Otèl de Ville* entà èster jutjat? Com, se non, s’evitarie que s’escapèsse, deishant sense resvenja era sang deth poble, que bruscament auie aquerit bèth valor, dempús de tanti ans de non valer arren?

Entre era innombrabla gentada que bramauen de coratge e se botjauen inquiets ar entorn dera sevèra persona der ancian foncionari, ath quau hège mès visible eth sòn abric gris damb viui uelhs, non i auie qu’ua persona tranquilla e padegada, e aguesta persona ère ua hemna.

- Vaquí ath mèn marit, didec, estirant es braci entà Defarge.

Quieta s’estaue ath costat deth governador quan apareishec eth sòn marit, e quieta seguic sense separar-se dera persona d‘aqueth. Ath sòn costat s’estèc regda e tranquilla mentre Defarge e es sòns l’amiauen pes carrèrs, e non se separèc quan èren a punt d’arribar ara sua destinacion, ne quan peth darrèr comencèc era gentada a foter-li còps, ne quan s’acarnassiren sus eth damb es puntes d’iunnombrables guinhauets, ne quan crivelat queiguec mòrt sus es pèires deth carrèr. Tan apròp d’eth se trapaue que, en veder-lo quèir, encoratjant-se de pic, botèc eth sòn pè sus eth còth deth mòrt e damb eth sòn ahilat guinhauet li talhèc eth cap.

Lèu sonarie era ora qu‘en era Sant Antòni harie baishar es fanaus qu’illuminauen es sues brutalitats e les substituirie damb cadavres d’aristocrates. Era sang de Sant Antòni se vantaue a mida que se heredaue era dera man de hèr dera tirania...a mida que corrie pera escala que precedís as pòrtes der *Otèl de Ville* era deth governador, a mida que se tacaue de ròi era sòla dera sabata dera senhora Defarge quan sarraue eth còth deth maleròs ath quau hec objècte d’òrra mutilacion.

- Baishatz aqueth fanau! rugic Sant Antòni, dempús de virar ath sòn entorn sagnós. Voletz un susvelhant? Aciu que l’auetz! Qu’ei un soldat des nòsti enemics!

E aquiu quedèc eth susvelhant, balancejant-se lugubrament, mentre era gentada s’aluenhaue rugint.

Qu’ère un mar d’aigües neres e menaçaires, un mar qu’es sues ondades amiauen en eres era destruccion, un mar d’ua prigondor insondabla, un mar qu‘es sues fòrces arrés coneishie. Un mar protegit contra er agulhon der empenaïment, un mar d’agitacions turbulentes, de crits de resvenja, de còrs endurits en horn deth patiment, que sus era sua diamantina superficia s’esguitlaue era pietat sense deishar era tralha mès insignificanta.

Mès en aqueth ocean de cares, viu reflèx de totes es fúries, de totes es violéncies, podien observar-se dus grops de ròstres, cada un d’eri format per sèt, ròstres que se destacauen entre terribles ondades umanes que les arrossegauen, rèstes de naufragis que jamès an flotat sus cap mar. Sus es caps dera gent se vedien sèt ròstres de presoèrs treigudi inopinadament des sues tombes peth revolum de gent que les visitèc, sèt ròstres espauridi, estonadi, empeguidi, coma se siguessen amiadi ath suplici enes espatles de contents diables; e d’autes sèt cares, amiades mès entà naut, sèt cares mòrtes, qu‘es sues paupetes queigudes e uelhs miei barradi demorauen era arribada deth dia deth Judici; cares impassibles qu‘era sua vida non semblaue amortada, senon suspenuda, cares que semblaue qu’anauen a lheuar de nauèth es sues paupetes e a daurir es pòts caperadi de sang entà díder: “Tu m’assassinères!“

Sèt presoèrs desliuradi, sèt caps sagnosi amiadi coma òrres trofèus enes hèrs des piques, es claus dera maudida fortalesa des ueit tors, quauques cartes, uns quants memoriaus de presoèrs ancians mòrts de dolor fòrça ans abans...e bèra causa d’aguest estil, recorrien es carrèrs de París ath miei d’ua nombrosa escòrta, un dia de mejans de Junhsèga der an mil sèt cents ueitanta nau. Volgue Diu aluenhar dera vida de Lucia Darnay eth resson des passi dera escòrta en qüestion! Pr’amor que son ressons de passi precipitadi, de passi durs, de passi perilhosi que penètren violentament en centre

vitau d’ua persona, ressons costadi per pès qu‘ans abans se tintèren de ròi per çò d’auer-se trincat era barrila apròp dera pòrta dera tauèrna de Defarge, e quan de ròi se tinten aguesti pès, dificilament se netegen.

XXII.- Puge era marèa

Sonque pendent ua setmana auie adocit eth terrible Sant Antòni es asprors deth pan dur e amargant qu'amiaue ena boca, sonque pendent ua setmana auie auut era satisfaccion de hèr tot çò que volie e d'alternar es sues expansions damb es corresponentes abraçades frairaus e cordiaus felicitacions. Era senhora Defarge presidie des deth sòn lòc de costum as parroquians. Ja non ludie ua rosa en cap, pr'amor qu'era grana confraria des espions s'auie hèt tan circonspècta en coladís de sèt dies, que ne per miracle se trapaue un, prèst a confiar-se as trendes suenhs deth Sant. Es fanaus d'aqueri carrèrs exercien sus eri ua influéncia enòrma.

Crosada de braci contemplaue era senhora Defarge, des de darrèr deth mostrador, eth carrèr, ath còp que susvelhaue eth sòn establiment. Ne en aguest ne en aqueth mancauen grops formadi per canhosi, prims e esquinçats, encara que damb cares que reflectien eth poder que sus es sues misèries auien entronizat. Enquia e tot era gòrra mès lorda e esquinçada, que miei caperaue eth cap, semblaue díder: "Que sai guaire dura me héretz era vida; mès sabetz vosati çò d'aisit qu'entà jo a estat arringar era regalada e erosa vida qu'amiauetz vosati?" Toti es braci nudi qu'enquia alavetz auien estat mancadi de trabalh, l'auien ja ara, abondosament e entà tostemp: herir, aucir. Es dits des hemnes, tengudi enquia alavetz a hèr cauça, s'auien afeccionat a d'autes ahèrs des de qué se convencèren de qué sabien esquinçar. Sant Antòni auie patit ua radicau transformacion: era imatge, dempús de centenats d'ans de tranquillitat, se metie en movement e descargaue còps espauridors.

Tot aquerò ac observaue era senhora Defarge des de darrèr deth mostrador deth sòn establiment damb era complacéncia dera cap des hemnes de Sant Antòni. Ua des sues fraies hège cauça ath sòn costat. Qu'ère ua hemna de baisha estatura e un shinhau grosseta, maridada damb un botiguèr e mair de dus hilhs ath delà, que s'auie conquistat eth gloriós subernòm de "Era Resvenja".

- Atencion!, exclamèc Era Resvenja. Qui vie?

Coma s'auessen botat huec a ua regòla de povòra que s'estenesse des des frontères des domènis de Sant Antòni enquiara tauèrna de Defarge, atau arribèren enquiara botiga rumors, neishudi molt luenh, e propagadi damb ua rapiditat vertiginosa en totes direccions.

- Qu'ei Defarge!, repliquèc era tauernèra. Escotatz-lo!

Defarge s'auie quedat en lumedan, contemplant eth mar de uelhs dubèrti e de boques encara mès dubèrtes qu'aumplie eth carrèr. Es persones qu'èren laguens dera tauèrna se meteren de pès.

- Parla, Defarge! didec era tauernèra. Qué se passe?
- Notícies der aute mon!
- De vertat?, preguntèc era sua hemna, botant ua fòrta entonacion sarcastica. Der aute mon?
- Vo'n brembatz toti d'aqueth individú cridat Foulon, que li didec ath pòble ahaimat que mingèsse èrba, e que procurèsse morir-se lèu e anar-se'n entath lunfèrn?
- Òc!... cridèren era gentada ath còp.
- Ada eth se referissen es mies notícies. Que l'auem entre nosati.
- Entre nosati! rugiren toti. Mòrt?
- Non, qu'ei viu. Tau ère era pòur que mos auie... e damb rason, que se hec passar per mòrt e ordenèc que li hessen supèrbes funeralhes. Mès l'an trapat viu, amagat en camp, e l'an amiat aciu. Vengui de veder-lo en aguest instant, mentre l'amiauen presoèr ar *Otèl de Ville*. Qu'è dit que damb rason mos auie pòur... Didetz-me!... *Mos cranhie* damb rason?

Era sang d'aqueth pecador ancian s'aurie congelat s'auesse arribat as sues aurelhes eth herotge crit que gessec dera gòrja deth monstre.

Seguiren ues menutes de silenci prigond. Defarge e era sua hemna se guardèren fixament de forma

espaventosa; quedèc quieta Era Resvenja, e un tambor redoblèc ena luenhor, mentre darrèr deth mostrador sonaue un rumor coma de pès que se botjauen.

- Patriòtes!, cridèc Defarge damb votz decidida. Èm prèsti?

De seguit apareishec un long guinhauet ena centura dera tauernèra, redoblèren es tambors peth carrèr, coma s'es tambors e es qui les tocauen auessen gessut per art de magia, e Era Resvenja, lançant herotges crits, deishada d'anar era cabeladura e agitant es braci sus eth sòn cap, semblable, non a ua, senon as quaranta Furies amassa, corrie de casa en casa excitant as hemnes.

Qu'ère terribla era expression des òmes qu'assedegadi de sang, pistauen pes hièstres; mès terribla encara era des que, agarrant es armes mès mortifères, gessien des pòrtes e s'escampilhauen pes carrèrs; mès era des hemnes, èren pro entà gelar era sang der òme mès impavid. Abandonant es ocupacions domestiques impausades pera misèria, deishant de cornèr, estiradi sus eth dur solèr as sòns vielhs e as sòns hilhs, nudi e perint de hame, gessien en carrèr, deishada anar era cabeladura, estramuncant es ues damb es autes, cridant coma fères alhocardides e actuant coma taus.

- Que morisque Foulon, que me panèc ara mia fraia!
- Que morisque eth brigand Foulon, que me panèc ara mia mair!
- Que morisque eth canalha Foulon, que me panèc ara mia hilha!

D'autes, en grops nombrosi se metien entre es que cridauen e, picant damb ràbia es sòns pièchs e chinant-se es peus, vociferauen:

- Foulon viu! Que non a de víuer eth que didec ath pòble ahaimat que mingèsse èrba! Non pòt víuer eth dimòni que me didec que balhèssa èrba ara mia mair quan me manquèsse eth pan! Non viuerà eth monstre que me didec que balhèssa a lecar èrba, quan es mèns pièchs, secs pera hame, non podessen proporcionar-li era lèit que li calie entà víuer!
- Vèrge Santa!, exclamauen d'autes. Escota-me, hilh mèn, des der aute mon ath quau t'amièc er inuman Foulon! Escota-me, pair mèn, mòrt de hame per tòrt sòn! Pes vòsti uassi, pera vòsta anma, juri deishar-vos resvenjadi ena persona de Foulon!
- Marits!... balhatz-mos era sang de Foulon! Pairs joeni, balhatz-mos eth cap de Foulon! Frairs, balhatz-mos eth còr de Foulon! Gojats patriòtes, balhatz-mos eth còs e era anma de Foulon, hètz brigalhs eth cadavre miserable de Foulon, enterratz-lo entà que neurisque era tèrra e creishe sus es sues rèstes era èrba que mos recomanaue minjar!

Aguesti e d'auti crits non mens espantosi excitauen ar arràs a non pòques hemnes que, dempús de córrer damb furia mausana, de cridar coma fères e de picar e engarrapar as sòns madeishi amics, rodauen peth solèr damb es uelhs dehòra des orbites e damb es boques plies d'esgluma. Gràcies a qu'es sòns parents e amics les quilhauen, non morien estronhades jos es milèrs de pautes de fères.

Non se perdec un solet moment. Foulon ère en *Otèl de Ville* a on dilhèu l'aurien botat en libertat... Tolerarie Sant Antòni semblabla burla? James, s'ei que non auessen perdut era nocion dera sua dignitat, era memòria des sòns patiments, des sòns insults, des sues injustícies! coma un arriu desbordat d'òmes armats e de hemnes despientades trauessèc lèu lèu eth lhet deth districte arrossegant damb eri a tota creatura umana elevada enes secs pièchs de Sant Antòni, exceptat solet de quauqui vielhs aflaquidi e d'uns quants mainatges incapables de caminar.

Que ja a entrat era gent ena sala a on cuelhen declaracion ath vielh, que dilhèu aurà estat un marrit, mès qu'en aqueri instants ère digne de compassion. En lòc preferent, ena prumèra linha, a pòca distancia deth presoèr, se trapen es Defarge, marit e hemna, Era Resvenja e Santiago Tresau.

- Guardatz-lo! cridèc era tauernèra, en tot senhalar-lo damb era punta deth guinhauet. Vaquí ath vielh brigand estacat damb còrdes! Que non serie massa estacar-lo a un fais d'èrba ena

esquia! a,a,a,a! Qu'ei çò milhor que podem hèr... obligar-lo a minjar èrba!

Era tauernèra botèc eth sòn guinhauet jos eth braç e s'aplaudic ada era madeisha.

Coma qu'era gent qu'ère plaçada ena esquia dera senhora Defarge s'esdeguèc a explicar as que les seguien era causa dera satisfaccion d'aquera, e era explicacion passèc d'aurelha en aurelha coma un regòla de povòra, lèu sonèren aplaudiments ensordidors ena sala, en carrèr e enes places proximes. Dera madeisha manèra totes es expressions d'impaciéncia prononciades pera senhora Defarge pendent dues o tres ores, sigueren transmetudes rapidament a grana distància. Que non ei d'admirar: òmes dotadi d'agilitat excepcionau pugèren pera façada der edifici, en tot profitar es ornaments arquitectonics que la caperauen, enquia arribar enes parabandes des hièstres, des d'a on vedien e entenien perfèctament ara senhora Defarge e hègen mestièr de telegraf entre aquera e eth pòble que rugie dehòra.

Eth solei pugèc tan, que fin finau lancèc sus eth cap deth vielh un arrai alègre de confiança o de proteccion. Bromes de povàs se lheuèren ena luenhor; bronit de furiós galaup de shivaus se hec a vier er aire entre es sues ondades; mès Sant Antòni ère desvelhat, Sant Antòni velhaue, e es sòns uelhs perspicaci vederen es bromes de povàs, e es sues aurelhes delicades enteneren eth resson des cascos des chivaus.

Defarge sautèc en un bot era balustrada e era taula, e sarrèc en mortau abraçada ath desgraciat vielh. Seguic era tauernèra, coma esposa fidèu, ath sòn marit, e agarrèc ua des còrdes qu'estacauen ath presoèr. Abans qu' Era Resvenja e Santiago Tresau auessen temps d'amassar-se damb eri, abans de qué es òmes caladi enes hièstres podessen sautar ena sala, era ciutat sancera semblaue cridar damb centenats de milèrs de votzes:

- Qu'ei nòste!... Ath fanau!

Queigut en tèrra e tornat a lheuar-se, obligat a baishar arrossegat per aqueres escales fataus, uns còps de bocadents e d'auti capensús, brutaument pataquejat e herit, sufocat per tòrt des sarpats d'èrba e de palha que centenats de mans introduien violentament ena sua boca, destroçat, molut, perdent era sang a arrais, eth malerós non cessaue un solet instant de demanar compassion. Es sues angonies s'aumentèren quan es fères mès immediates ara sua persona se separèren entà qu'arrés se privèsse deth plaser de contemplar-lo, e arribèren ath darrèr limit quan vederen que l'estacauen pes pès a un tronc e se lo heren a vier ena cantoada pròcha, a on i auie un fanau. Aquiu lo deishèc era senhora Defarge, dera madeisha manèra qu'eth gat que jògue damb era rata, e lo guardèc damb tranquillitat espaventosa e sense despegar es pòts, mentre es òmes acabauen es preparatius sense qu'es supliques qu'eth malerós les dirigie hessen cap efècte en sòn pièch. L'issèren, e se trinquèc era còrda. Dus còps arribèc çò madeish, enquia que fin finau, ua còrda, mès compassiva qu'es òmes, resistic e botèc punt finau as sòns patiments. Sant Antòni baraue moments dempús ar entorn d'un cap, clauat en ua pica, que dera sua boca gessie sarpats d'èrba e de palha.

Que non acabèc aquiu era jornada. Autant cridèc Sant Antòni, autant barèc, qu'era sua sang arderosa s'aluguèc de nauèth en barrar era net, quan se'n saberen de qué un gendre deth vielh queigut jos era sua ràbia, un aute des enemics e ofensors deth pòble, arribaue a París damb ua escòrta de cinc cents òmes a shivau. Sant Antòni escriuec era relacion des sòns crims en huelhes de papèr tintat en sang, ataquèc ara escòrta... e menutes dempús recorrie es carrèrs ua alègra professon amiant en piques es trofèus dera jornada: dus caps e un còr!

Enquia que barrèc era net non pensèren aqueri òmes e aqueres hemnes enes vielhs o enes mainatges que deishèren enes sues cases abandonadi e sense pan. Es miserables pastisseries se vederen assetjades per innombrables hilères de persones que demorauen que les arribèsse eth torn entà crompar un tròç de pan; e mentre demorauen damb es estomacs uedi, celebrauen es sòns trionfs en

tot abraçar-se es uns as auti e charrant sense parar. Pòc a pòc s'anèren apressant es hilères, que fin finau despareisheren: alavetz luderen quauques lums amortesides en interior des cases e s'aluguèren enes carrèrs quauques hoguères a on es mès miserables fregien en comun era parva que dempús minjauen enes sòns respectius larèrs.

Aqueri sopars èren praubi e insufisents, pures de carn e netes de sausses e de condiment, e, ça que la, es uelhs des que minjauen aquera parva tan pòc apetisanta deishauen anar bualhs d'alegria. Pairs e mairs qu'auien cuelhut part activa ena jornada jogatejauen alègri damb es sòns aflaquidi hilhs e es enamoradi, a maugrat dera neror deth cèu, estimauen e demorauen.

Qu'ère apròp eth dia quan se retirèren es parroquians dera tauèrna de Defarge, eth quau, mentre barraue era pòrta, li didec ara sua hemna:

- Fin finau a arribat, estimada.
- Òc... lèu, repliquèc era senhora.

Dormic Sant Antòni, dormic Defarge, enquia e tot Era Resvenja dormic aquera net ath costat deth sòn ahaimat botiguèr e dormiren tanben es tambors. Qu'èren aguesti era soleta votz de Sant Antòni, que non cambiaue, que tostemp sonaue parièr. S'Era Resvenja qu'ath sòn cargue èren, les auesse desvelhat, solide qu'aurien prononciat eth madeish discors que prononcièren quan queiguec era Bastilha, eth madeish que prononcièren quan siguec decapitat Foulon.

XXIII.- Er incendi aquerís increment

Qu'an arribat cambiaments importants en vilatjòt que d'eth gessie cada dia eth caminèr entà arringar as pèires des camins eth bocin de pan que tenguie ara sua anma ignoranta, estacada ath sòn aflaquit còs. Era preson deth plòt non ère ja tan formidabla coma abans. La susvelhauen soldats, mès pòcs en nombre; susvelhauen oficiaus as soldats, mès ignorauen se qué harien es soldats, donques que se bèra causa sabien, ère... que solide non harien aquerò qu'eri les ordenèssen.

Tot eth territòri que se vedie ara vista ère ua estepa desolada. Era èrba que caperaue es camins e es camps, es plantes qu'en eri germinauen, èren tan praubi e raquitics coma eth madeish pòble. Plantes inclinades, esbauçades, estronhades...òmes d'esquies doblegades, òmes descoratjadi, oprimidi... era misèria enes crambes, era misèria enes tàpies des uarts, era misèria enes animaus domestics, era misèria enes òmes, enes hemnes, enes mainatges, era misèria en solèr que sus eth toti apuauen es pès.

Eth senhor, lèu tostemp cavalièr plan digne, considerat coma individú, ère ua benediccion nacionau, daue ton as causes, constituie per eth solet un exemple eloqüent de vida brilhant e fastuosa; mès eth senhor, coma institucion, coma classa, auie creat aqueth estat deplorable des causes. Estranh fenomèn qu'eth mon, trèt der arren entà gust e present deth senhor, auie quedat tan lèu exprimit e sense ua soleta gota de chuc! E, ça que la, ère atau. Eth senhor, en non trapar ua goteta de sang que shurlar, en non veir arren que podesse mossegar, començaue a dar era esquia a un fenomèn tan baish coma inexplicable.

Mès que non consistien precisament en aquerò es cambiaments importants arribadi en vilatjòt e en molti auti vilatjóts semblables. Dotzenes d'ans endarrèr eth senhor sarraue e exprimie ath pòble sense que se l'acodisse aunorar-lo damb era sua graciosa preséncia mès que molt de tan en tan, e enquia e tot en aguestes ocasions, entà autrejar-se as plasers dera caça... siguesse aguesta d'òmes, siguesse d'animaus. Non. Eth cambiament s'estaue ena aparicion de cares de baisha qualitat, mès qu'ena desaparicion des cares dera classa nauta. Pendent eth temps que mos referim, quan eth solitari trabalhador de camins trabalhaue remenant era tèrra, sense acodir-se-li pensar en qu'ère povàs e en povàs s'auie de convertir, pr'amor que lèu es sòns pensaments virauen tostemp en aquerò de pòc que traparie ena sua casa entà sopar, e çò de molt que minjarie se l'auesse, pendent aqueri tempsi, se lheuaue es uelhs deth solèr e les botaue ath long deth camin, non ère impossible qu'estramunquèsse damb òmes d'aspècte rude, molt estranhs abans en aqueri lòcs e molt freqüents ara. A mida qu'aqueri s'anauen apressant ath caminèr, vedie aguest que se tractaue generaument d'individús d'aspres peus e aspècte lèu barbar, nauts, cauçadi damb esclòps, de guardada herotja, caperadi de povàs e de hanga, coma aqueth qu'a cauishigat molti camins.

Un d'aguesti exemplars se l'apareishec de ressabuda ath caminèr, un dia deth mes de Junhsèga tad aquerò des dotze, mentre se trapaue seigut ara ombra d'ua paret, pr'amor de protegir-se dera pèiregada qu'es bromes manauen abondosament.

Eth desconeishut lo guardèc, passegèc ara seguida es sòns uelhs peth vilatjòt que dormie ena val, peth molin e pera preson que se lheuaue en plòt, e quan auec identificat toti aqueri objèctes, preguntèc, en un dialècte qu'a penes ère intelligible:

- Qué tau, Santiago?
- Fòrça ben, Santiago.
- Tòca-la.

Es dus interlocutors escambièren ua sarrada de mans.

- Non i a minjar?

- Sonque sopar, responec eth caminèr damb cara de hame.
- Qu'ei era mòda, gronhèc eth desconeishut. Non trapi ad arrés que minge. Ara seguida treiguec ua pipa ennerida, la carguèc e l'aluguèc, e dempús, deishèc quèir sus era quauquarren qu'auie entre es dits pòdo e ensenhador. Dera pipa gessec ua ahlama e ua brometa de hum.
- Tòca-la! exclamèc eth caminèr, dempús d'observar damb guardada autentiua es operacions referides.

Es interlocutors escambièren era dusau sarrada de mans.

- Aguesta net? preguntèc eth caminèr.
- Aguesta net, contestèc eth desconeishut en tot hèr-se a vier era pipa ena boca.
- A on?
- Aciu.

Ambdús s'estèren seigudi sus eth molon de pèires, en tot guardar-se er un ar aute, enquia que deishèc de peiregar e s'aclaric eth cèu.

- Explica-me, didec dempús eth viatjaire, en tot dirigir-se ara cresta deth ticolet.
- Guarda, contestèc eth caminèr, damb eth braç estirat. Baisha ena val, entraràs peth carrèr, passaràs era hònt...
- Ath diable eth carrèr e era hònt!, exclamèc eth desconeishut damb impaciéncia. Ne voi entrar en cap carrèr ne passar peth costat des hònts.
- Ues dues lègues mès enlà deth cimalh deth ticò que se quilhe sus eth vilatjòt.
- Corrent. Quan dèishes eth trabalh?
- Ena còga deth solei.
- Voleràs desvelhar-me abans d'anar-te'n? Que hè dus dies damb es sues nets que viatgi sense descansar ne dormir. M'acabarè de humar era pipa e dormirè coma un benaurat... Me desvelharàs?
- Damb molt de plasèr.

Eth viatjaire humèc era pipa, se la sauvèc ena pòcha, se treiguec es esclòps e s'estirèc capensús sus eth molon de pèires. Segons dempús dormie prigondament.

Estranha fascinacion exercie era siloèta deth viatjaire, estirat sus eth molon de pèires, en caminèr, qu'era sua gòrra ja non ère blaua, coma abans, senon ròia. Autrejat ara sua ruda tasca, damb tanta freqüéncia viraue es uelhs entath viatjaire, que se poirie díder que manejaue es sòns utisi d'ua manèra mecanica e damb escassi resultats. Era cara bronzejada, era retortilhada cabeladura nera e espessa barba deth madeish color, era gòrra ròia hèta de lan ruda, eth vestit de tela basta, era constitucion robusta, leugèrament amendrida pes privacions, e era complexion rigida e violenta des pòts deth viatjaire, aumplien de temor ath caminèr. Que deuie auer recorrut granes distàncies eth desconeishut, per çò de veir es sòns pès heridi e es sòns garrons rosigadi e sagnosi. Eth caminèr sagèc de saber s'er adormit amiaue armes o non, mès en vaganaut, pr'amor que l'ac empedien es braci deth dormeire, crosadi sus eth pièch. Places fòrtes, recintes damb murs, trencades prigondes, pònts lheuadisi deuien èster obstacles pòc importants entà òmes coma aqueth; e quan eth caminèr, separant d'eth es uelhs les lheuèc e les passegèc ath sòn entorn, credec veir damb era imaginacion òmes semblables que, cècs as obstacles, corrien decididi des dera perifèria entath centre de França.

Eth desconeishut seguie dormint, indiferent as peiregades que de quan en quan queiguien, indiferent as punets deth solei ardent e indiferent as ombres. Non se desvelhèc, non se botgèc enquia que, cogat er astre deth dia, eth caminèr lo desvelhèc, dempús d'amassar toti es sòns utisi entà entornar en sòn vilatjòt.

- Fòrça ben, didec eth desconeishut, incorporant-se. Dides que dues lègues mès enlà dera cresta deth ticolet que domine eth vilatjòt?
- Pòc mès o mens.
- Pòc mès o mens... Plan ben.

Tornèc eth caminer ena sua casa, seguint era broma de povàs que lheuauen es sòns pès e possaue eth vent que bohaue ena sua esquia, e non tardèc a trapar-se ath costat dera hònt entre sarrades vegades de vaques aflaquides amiades aquiu entà béuer. Non se recuelhec eth vilatjòt enes sòns lhets, coma de costum, dempús d'avalar-se es sòns miserables sopars, senon que se metec en carrèr e en eth s'estèc. Toti parlauen en votz molt baisha, coma s'aquerò de mormolhar ara aurelha s'auesse botat de mòda, e toti auien es sòns uelhs tachadi en orizon, en èster çò mès curiós deth cas eth hèt que toti guardauen ena madeisha direccion. Comencèc a sénter estranhes inquietuds eth senhor Gabelle, autoritat prumera deth vilatjòt, eth quau dempús de pujar ena terrassa dera sua casa e guardar des d'aquiu entath punt der orizon que tanta fascinacion semblaue exercir sus es tranquils abitants deth vilatjòt, e d'examinar amagat darrèr dera humeneja es cares ombriues des qu'èren congregadi ar entorn dera hònt, manèc a dider-li ath sacristan encargat dera vigilància des claus dera glèisa, que dilhèu aquera net calerie repicar era campana d'alarma.

Barrèc era net, nera, tetrica, sinistra. Es copes des arbes gigants qu'enrodauen eth castèth se balancejauen botjades peth vent e semblauen prodigioses maces manejades per titans invisibles contra era ingenta massa de pèira. Era aigua queiguie a patacs. Es dues escales monumentaus que se trapauen ena terrassa semblauen torrents desbordats damb terrible rambalh contra era pòrta principau, coma se siguesse un rapid messatgèr que sage de desvelhar as que dormissen laguens. Era ventada penetraue pes espacioses galaries, foetaue es lances, espades, guinhauets e piques qu'ornauen es parets e, pujant pera escala, agitaue es cortines deth lhet sus eth quau auie repausat eth darrèr Marqués. Siloètes confuses, procedentes d'Orien e d'Occident, deth Sud e deth Nòrd, cauishigauen era creishuda èrba deth bòsc e auançauen cautelosament entath pati deth castèth, a on s'amassauen. Surgentèren quate lums que se botgèren en direccions opausades, e tot tornec a quedar ena escurina segons dempús.

Era escurina se tardèc pòc. Eth castèth comencèc a lúder damb lum pròpria, coma se fòrces subernaturaus l'auessen convertit còp sec en un castèth luminós. Per darrèr dera robusta façada corrien regòles alugadi que de seguit se manifestauen per guairi locs transparents aufrie aquera e remercaauen era situacion e forma des balustrades, des arcs e des hièstres. Pujauen... pujauen mès nautes es ahlames e era immensa hoguèra aquerie per moments màger extension e ludentor. Non se tardèren a brotar arrais de huec per vint granes hièstres ath còp, e en desvelhar as sentinèles de pèira, que des sòns ròstres despareishec era impassibilitat entà èster substituida per estonament.

Ena casa deth costat deth castèth enserèren ath mès córrer a un shivau, que se'n va a tot galaup en tot héner es tenebres dera net e arribe lèu lèu, caperat d'esgluma, ena plaça deth vilatjòt, en tot arturar-se dauant dera casa deth senhor Gabelle.

- Ajuda, Gabelle...ajuda, toti! cride er espaurit cavalièr.

Sone era campana d'alarma, mès dehòra d'aguesta ajuda, supausant que ne siguesse, eth cavalièr non ne recep cap auta. Crosadi es braci dauant dera hònt, contemplant era immensa hoguèra projectada contra eth cèu, i a eth caminèr entre un grop d'uns dus cents cinquanta amics particulars sòns.

- Pugen es ahlames enquia uns cinquanta pès de nautada, ei eth solet comentari que hèn, mès arrés se botge.

Eth messatgèr deth castèth claue es esperons enes anques deth shivau caperat d'esgluma e

despareish entre es ombres. A tot galaup, e damb perilh grèu de trincar-se eth cap, puge era aspra pala qu‘amie entara fortalesa-preson deth plòt. Un grop d’oficiaus, de pès ath costat dera pòrta, contemple er espantós incendi; a pòca distància d’aqueri, i a un aute grop mès nombrós de soldats.

- Ajuda, cavalièrs oficiaus! Eth castèth ei en tot usclar! laguens des sòns murs i a objèctes de grana valor que se poirien sauvar dera fúria des ahlames... Encara èm a temps...! Ajuda... ajuda!

Es oficiaus guarden as soldats e aguesti mantien es sòns uelhs tachadi en incendi. Non balhen cap orde, ath contrari; arroncilhant es espatles, exclamen:

- Aguestes non son es nòstes crabes!

Baishe de nauèth eth cavalièr, trauèsse eth carrèr deth vilatjòt, e ve damb estonament que totes es cases son illuminades. Com se hec eth miracle? Dera manèra mès simpla. Eth caminèr e es dus cents cinquanta amics particulars sòns aueren eth caprici d’alugar es sues cases. Coma que non an halhes, les demanen de forma pro terminanta ath senhor Gabelle. Eth foncionari trantalhe un shinhau, se resistís, e en veir aquerò, eth caminèr, tan aubedient en d’auti tempsi ara autoritat d’aqueth, insinue as sòns dus cents cinquanta amics particulars qu’es coches, convenentament hèti brigalhs proporcionen excellentes halhes, e qu‘es shivaus de sera, son en tot demanar a crits que les usclen.

Eth castèth quede abandonat as ires der elemnt destructor. Fòrts auragans, alugadi sense cap de dobte enes regions infernaus, ajuden ara òbra, ahiscant es bramaires ahlames e secodint eth robust edifici. Es cares de pèira des etèrns sentinèles se retòrcen entre cascades de bualhs e mars alugadi. En quèir damb tarrabastalh, masses enòrmes de pèira barrejades damb bigues gigantesques, eth ròstre de pèira que presente dues henudes en nas aquerís ua expression decididament sinistra. Toti l’aurien cuelhut pera cara deth crudèu Marqués que, agarrat ara pèira, lute desesperadament contra eth huec.

Usclaue eth castèth. Es arbes mès pròches, cuelhudi peth huec, se retorcien, se doblauen e s’arropien; d’auti mès luenhants, alugadi pes quate terribles siloètes, enviauen ara mòla usclanta mars de nera hum. Enes entralhes deth marme dera hònt borien plomb e hèr henut; era aigua auie deishat de córrer, e es agulhes des tors, coma se siguessen de gèu, se honien jos era accion deth calor. Volades d’espauridi audèths revoletejauen aclapadi e acabauen queiguent ath miei deth horn e mentretant, es quate siloètes s’aluenhauen, guidades pes resplendors qu’eri auien creat, en direccion ath sòn nau destin. Eth vilatjòt s’apoderèc dera campana d’alarma, e en tot abolir d’un còp eth significat des sòns sons, l’obliguèc a celebrar era sua alegria.

E non acabèc aciu era causa: eth vilatjòt, qu’era sua memòria semblaue qu’auie deslotjat ara imprevista era hame, es ahlames e votzes dera campana d’alarma, que ja n’èren d’alegria, en tot sospechar qu’eth senhor Gabelle auesse quauquarren a veir en crubament des rendes e des impòsti, encara qu‘en realitat, cap impòst auie crubat eth brave Gabelle enes dies anteriors, e òc ues quantes rendes arreculades, desirèc celebrar damb aqueth ua entrevista, e entad aquerò, cerquèc era sua casa e lo convidèc a gésser en carrèr a on poirien parlar personaument. Eth senhor Gabelle contestèc barrant solidament era pòrta dera sua casa, en tot retirar-se ara cramba mès amagada, pr’amor de celebrar era convèrsa damb eth madeish. Eth resultat d‘aguesta convèrsa unipersonau, siguec qu’eth brave Gabelle pugèc de nauèth ena teulada dera sua casa e s’amaguèc darrèr des humenèges, decidit, arribat eth cas de qué es abitants deth vilatjòt esbaucèssen era pòrta dera entrada, a lançar-se de cap des dera teulada ath carrèr damb era fin d’estronhar damb eth pes deth sòn còs a un o dus des que damb tan de in desirauen parlar damb eth. Que non mos auem d’admirar dera sua decision: Gabelle ère un meridionau damb caractèr venjatiu.

Qu’ei molt problable qu’era net se li hesse etèrna ath senhor Gabelle, donques qu‘en realitat non ei molt agradiu passar era net ena teulada, contemplant ena luenhor es sinistres bualhs d’un castèth usclant, escotant es còps qu‘un pòble emmaliciat descargue contra era pòrta dera sua casa, e mès que mès, vedent penjat deth sòn pau un fanau, qu’eth pòble guardaue de quan en quan damb talents de substituir-lo damb un aute objècte, que pro poirie èster eth sòn còs. Qu’ei trist, efectivament, passar-se tota era net sus ua teulada contemplant as sòns pès un ocean de revòutes ondades neres e decidit a lançar-se de cap ath sòn centre; mès finaument hec era sua aparicion ua auròra alègra, s’amortèren es lumenaries, eth pòble s’escampilhèc, e eth senhor Gabelle podec gésser damb vida der ahèr.

En un radi de cent miles, e ara lum de d’auti incendis, auec aquera net, e d’autes nets, molti foncionaris mens afortunadi qu’eth senhor Gabelle, as quaus eth solei deth nauèth dia les trapèc penjadi enes madeishi carrèrs, pacifics en d’auti tempsi milhors, qu‘en eri neisheren e creisheren. Qu‘ei vertat que tanben i auec d’auti vilatjaires, d’auti ciutadans que, mens afortunats qu‘eth caminèr e es sòns dus cents cinquanta amics particulars, queigueren jos es còps des foncionaris e des soldats. Mès es fères portaires deth huec contunhauen era sua corsa entà Orient e Occident, entath Sud e entad Nòrd senhalant eth sòn pas damb regòles d’ahlames, e non existie un foncionari, per versat que siguesse en matematiques, capable de calcular era nautada des cadafalcs necessària entà arturar o desviar era corsa deth descontrotlat torrent.

XXIV.- Atirat pera montanha imantada

Tres ans se tardèren es tempèstes, tres ans pendent es quaus bramèren de contunh es oceans e rugiren es ahlames pertot, tres ans de contunhs terrors entad aquri que des dera plaja contemplauen era furia tostemp creishenta des mars. Tres aniversaris mès vedec era petita Lucia, qu‘ena sua existéncia pacifica non cessèc era sua aimanta mair de téisher hius naui d’aur.

Mès d’un dia e mès d’ua net sigueren es abitants deth tranquil cornèr de Soho escotant damb amarum eth bronit de passi que herien es sues aurelhes, donques que sabien qu’èren passi de gent enforismada, que corrien en grops ara ombra de ròis pendolhs, sabien qu‘era sua pàtria auie estat declarada en perilh, qu’es sòns abitants s’auien transformat d’èssers umans en bèsties herotges.

Non endonviaue compréner eth senhor, coma classa, eth fenomèn de non èster apreciat, de non èster necessitat en França, de non èster estimat, d’èster odiat enquiar extrèm de córrer perilh rapid de veder-se dehòra deth solèr francés e deth mon des viui ath madeish temps. Semblable ath pagés dera fabula que, dempús d‘auer artenhut que se li presentèsse eth diable a truca d’invocacions, quedèc tan espaurit en veder-lo, que non auec votz entà hèr-li ua pregunta ar enemic, atau eth senhor, dempús d’auer er atreviment de pregar ath revés era oracion deth Pair Nòste pendent diuèrsi ans e de botar en jòc es sortilègis e encantaments mès potents entà desvelhar ath dimòni, tanlèu arribèc a entreveder-lo, s’esdeguèc a mostrar-li es sòn nòbles talons de linhatge.

Que s’auie eclipsat eth ludent cèu dera cort, convençut de qué serie er objectiu obligat dera des.hèta ploja de traits deth pòble. Que jamès siguec aguest sant dera sua devocion, pr’amor que segontes es males lengües Satanàs l’auie inoculat er orgulh sòn e Sarpadalo eth sòn luxe e era sua comoditat. Era cort sancera, des deth sòn punt centrau e exclusiu enquia toti es punts poiridi dera sua conferéncia d’intrigues, corropcions e simulacions, auie abandonat aquera atmosfèra mausana. Tanben auie despareishut era reialesa: plaçada en sòn palai quedèc “en suspens“ enquia arribar es furioses ondades.

En mes d’Agost der an mil sèt cents nauanta dus, era casta des senhors ère escampìlhada peth mon.

Coma ei normau, eth quartèr generau, eth centre dera reünion deth senhoratge en Londres ère eth Banc Tellson. Diden qu‘es esperits ronden es lòcs a on jaden sepultadi es sòns còssi, e en tot confirmar-se damb aguesta lei, eth senhor sense un sò horadat rondaue eth lòc a on en tempsi milhors sigueren depausadi es sòns *sòs*. Ath delà, eth Banc Tellson ère eth centre que mès rapidament arribauen notícies de França: arribaue era sua generositat enquiath punt de hèr auançaments ad aqueri que sigueren es sòns clients en tempsi de prosperitat; sauvaue enes sues arques immenses somes depausades per nòbles que, mès previsors qu’era generalitat dera gent, vederen que se formaue era tormenta a s’auanceren as panatòris e as confiscacions, e finaument, guaires persones arribauen de França, començauen en tot deishar-se veir en Banc Tellson, a on condauen es darrèrs eveniments. Per tota aguesta sòrta de rasons, ère eth Banc Tellson, en aquera epòca, ua sòrta de Palai dera Borsa per çò que hè a ahèrs e persones franceses, circonstància que coneishie perfèctament eth public, e que daue lòc a moltes preguntes e comissions, que soent se hègen constar es darrères notícies en panèus que se penjauen enes hièstres der edifici entà que podessen èster liejudi per totes es persones que passauen peth Tribunau deth Temple.

Ua tarde bromosa e de calor sufocanta, Lorry e Carles Darnay, seigudi dauant dera taula de trabalh deth prumèr, parlauen en votz baisha. Mancarie ua mieja ora entà barrar er establiment.

- Ja sai qu’ès vos er òme mès joen qu’a existit en mon, didec Carles Darnay, damb mòstres de trantalhament, mès enquia e tot atau, desencusatz-me que vos diga...
- Compreni: que sò molt vielh, vertat?, interrompec Lorry.
- Temps insegur, viatge long, mejans incèrts e país en estat d’anarquia, ath delà d’ua ciutat

que ne tansevolh a vos pòt aufrir garantia.

- Estimat Carles, repliquec Lorry damb confiança, es rasons que vietz de senhalar, luenh de descoratjar-me, luenh de conspirar contra eth mèn projècte de hèr eth viatge, conspiren entà que lo hèsca. Arrés aurà eth mau gust de meter-se damb un vielh de lèu ueitanta ans quan ac pòden hèr damb d'auti joeni robusti, e mès digni d'aguest aunor que jo. Vos didetz que se tracte d'ua ciutat desorganizada, e jo contesti que, s'en era regnèsse er orde, non sai se per qué era nòsta casa d'aciu auie d'enviar ara nòsta casa d'aquiu, a un que coneish d'ancian era ciutat e es negòcis dera ciutat, e possedís ath delà era confiança de Tellson. Per çò des inconvenents que posquen costar era incertitud des mejans de comunicacion, era longada deth viatge e era inseguretat deth temps, se jo non podessa èster prèst a acarar toti aguesti inconvenents en obsèqui ara casa, dempús d'auer envielhit en era, qui ne serà?
- Que desiraria anar-i jo madeish, didec Carles, coma aqueth que pense en votz nauta.
- Òme!, exclamèc Lorry. Ja veigui qu'ètz vos un assessor de prumèra fòrça e un conselher que non a rivau! Vos madeish, è? E neishut en França, non? Bon coselh, amic, bon conselh!
- Precisament perque è neishut en França, estimat senhor Lorry, a crosat e crose soent peth mèn cap aguest pensament. Jo trapi molt normau que pense atau eth que sauve bèra simpatia per aqueth pòble malerós, eth qu'a abandonat quauquarren qu'ère sòn, e per tant, cre qu'era sua votz serie escotada e que dilhèu artenherie contier un shinhau eth desorde. Anet madeish, dempús que vos didéretz adiu de nosati, èra jo en tot dider-li a L:ucia...
- Èretz en tot dider-li a Lucia!... repetic Lorry. Francament! M'admire que non vos avergonhetz de prononciar en aguest moment eth nòm de Lucia! Macareu! Nombrar a Lucia quan desiratz anar a França en aguestes circonstàncies!
- Encara non i è anat! contestec Carles arrint. Mès que per cap auta causa, parli atau pr'amor de contrarestar eth prepaus que vos asseguratz que ja vos auetz format d'anar-i.
- L'è format, òc, Carles: arren mès cèrt. Vau a parlar-vos damb sinceritat, estimat amic. Non vos podetz imaginar ne tansevolh es dificultats que se trapen toti es nòsti negòcis, ne eth perilh que menace as nòstes libres e documents d'aquiu delà. Sonque Diu pòt saber es fataus conseqüéncies qu'entà moltes persones comportarie era pèrta e destruccion de quauqui documents aquiu depausadi, e que corren perilh de perder-se, perilh d'èster destruidi, ac sabetz vos coma jo, coma ac saben toti. Qui pòt díder s'aué madeish a usclat París pes quate punts cardinaus, se serà deman saquejat complètament! Ara plan: sonque jo posqui previer es maus, en tot hèr ua seleccion prudenta e amagant jos tèrra o trasladant a lòcs segurs es documents en qüestion, e entad aquerò, que non s'a de pèrder ne un segon de temps. Posqui jo hèr-me eth japaire quan era casa sap çò que vengui de díder, e quan era casa ac ditz...era casa qu'eth sòn pan jo mingi de hè seishanta ans, era casa qu'en ua des sues articulacions me sò calat jo coma un cunh? Tè, òme! Non sabetz vos que sò un gojatòt, comparat damb molti que presumissen de joeni e non son ua auta causa que vielhs caducs?
- Admiri era galhardia deth vòste esperit joen, senhor Lorry!
- Silenci! Non desbrembetz, estimat Carles, que trèir aué er objècte mès insignificant de París, ei causa mens qu'impossibla. Aué madeish auem recebut documents preciosi, vos recomani era resèrva mès absoluda, e les auem recebut de mans des portaires mès entranhs que vos pogatz imaginar, portaires qu'es sòns caps penjauen d'un peu mentre crosauen es Barralhes. En d'autes ocasions circulauen es nòsti paquets d'ua nacion en auta sense cap dificultat: aué tot qu'ei paralizat.
- E pensatz hèr eth viatge aguesta net?
- Aguesta net sense manca. S'an botat de tau sòrta es causes que non se pòt pèrder un segon.
- Non vos acompanhe arrés?
- M'an prepausat gent de tota sòrta e condicions, mès ad arrés l'è dit ua soleta paraula. Pensi hèr-me a vier a Jeremias. Pendent molti ans a estat eth mèn gosset de presa, eth mèn acompanhant obligat enes mies gessudes dominicaus, e sò acostumat ada eth. Arrés a de veir en Jeremias ua auta causa qu'un *bull-dog* anglés, incapable d'amiar cap aute designi qu'eth de lançar-se sus quinsevolh que s'atrevisque a tocar eth peu dera ròba deth sòn patron.

- Torni a díder qu‘admiri era vòsta fòrça d‘animositat e eth vòste coratge.
- E jo torni a díder que didetz ua pegaria, amic Carles. Un còp aja acabat aguesta petita comission, ei possible qu’accepta era prepausa de Tellson de retirar-me e víuer tranquil. Alavetz serà quan me sobrarà temps entà pensar que me vau hènt vielh.

Qu‘auie auut lòc era convèrsa que quede transcrita, en burèu deth senhor Lorry, a ua o dues vares de distància d’un revolum de senhors, qu‘era sua convèrsa, pro animada per cèrt, tractaue dera resvenja que lèu lèu cuelherien contra era ignòbla plèba. Reaument ère inconcebible qu’es senhors, ena sua qualitat d’emigrats, e coma taus, victimes d’infinitat de dificultats, e era nativa ortodóxia anglesa, parlèssen d’aquera revolucion terribla coma se siguesse ua cuelheta de fruts non semiadi, coma se non auessen estat plaçadi toti es mejans umans entà produir-la, coma se non auessen vist e anonciat damb paraules molt clares era sua inevitabla arribada molti observadors que de besonh auien de hèr-se cargue dera misèria intolerabla qu’afligie a milions de hilhs de França e der usatge desastrós que se balhaue as recorsi que les aurien pogut hèr prospèrs e erosi. Dificilamant podie patir cap òme d’anma sana e coneishedor dera vertat era sòrta de pegaries dites damb ton doctrinau, combinadi complòts extravagants entà restaurar un estat de causes esquinçat e poirit enquiath medoth. Es pegaries e extravagàncies, amassa damb era intranquillitat d’animositat que Carles Darnay se trapaue, li costauen ad aguest impaciéncia e nerviosisme de hège diuèrsi dies, e era convèrsa qu’ère en tot escotar non hec qu’exacerbar era sua impaciéncia.

Entre es que parlauen molt se trapaue Stryver, òme qu‘auie pujat ja diuèrsi gradons dera escala dera glòria, e qu’ère destinat a pujar-ne molti mès encara, e non ère, per tant, d’estranhar que s’inclinèsse decididament entara classa senhoriau. Parlaue ena ocasion presenta, damb gran ardor, dera necessitat d’acabar d’un còp damb eth pòble, d’exterminar sense pietat ara vila gentada, de hèr desparéisher dera tèrra as brigands, e entà arténher aquerò prepausaue mejans que, en eficàcia, semblauen es d’aqueth sabent que, en voler suprimir entà tostemp as agles, prepausèc que se les botèsse enes coes sau moluda. Darnay escotaue ar avocat damb prigonda aversion, damb repugnància. Enquia e tot li vengueren desirs d‘anar-se’n entà non entener-lo, e ei mès que problable qu’ac auesse hèt se non auessen vengut es madeishi eveniments a indicar-li eth camin qu‘auie de seguir.

Era Casa venguie d’apressar-se a Lorry e, deishant sus era taula un plec barrat e molt auriò, preguntèc s’auie trapat tralhes dera persona ara quau anaue dirigit. Era Casa deishèc era carta tan apròp de Darnay, qu‘aguest podec liéger era direccion. Qu’ei vertat que non li costèc massa trabalh, pr’amor que precisament eth nòm escrit ena envolòpa ère eth sòn. Didie atau:

“Molt urgent. Ath senhor Marqués de Saint-Evremond de França. Confiada as senhors Tellson e Companhia, Banquèrs, Londres, Anglatèrra“.

Eth doctor Manette, eth maitin madeish deth matrimòni dera sua hilha damb Carles Darnay, l’exigic ad aguest que sauvèsse inviolable eth secret deth sòn cognòm, enquia qu‘eth doctor lo desliguèsse d’aguesta obligacion. Arrés coneishie eth sòn titol, qu‘enquia e tot entara sua hemna ère un secret. Per çò de Lorry, ne remòtament ac podie sospechar.

- Non, contestèc Lorry ara Casa. È preguntat a guaires persones an vengut en aguesta casa, mès arrés m’a sabut díder a on se trape aguest cavalièr.

Coma qu‘auie tocat era ora de barrar eth Banc, toti es amics de balhar trabalh ara lengua s’auien refugiat en burèu de Lorry. Aguest conservaue enes sues mans era carta, guardant-la damb manifèsta perplexitat.Tanben la guardaue era casta senhoriau, encara que damb ràbia, coma s’en sòrta d’un tròç de papèr siguesse en tot veir a un refugiat indigne dera raça que pertanhie. Aguest, aqueth, eth de mès enlà, toti auien quauquarren a díder contra eth Marqués que non campaue per nunlòc.

- Nebòt, se non m'enganhi... mès successor, plan, degenerat d'aqueth illustre e refinat Marqués que siguec vilanament assassinat, didec un. Qu'è auut era sòrt de non auer-lo coneishut ena mia vida.
- Un covard qu'abandonèc eth sòn lòc hè quauqui ans, didec un aute senhor, qu'auie gessut de París amagat en un carro cargat de palha, damb es pès entà naut e miei asfixiat.
- Corromput pes naues doctrines, repliquèc un tresau, se declarèc en dubèrta oposicion contra eth darrèr Marqués, abandonèc es sues tèrres, tanlèu les eretèc, e les confièc a un ramat de rofians. Demori qu'eri madeishi l'autrejaràn ara eth pagament que se mereish.
- Aquerò hec?, didec Stryver. Tan brigand ei aguest òme? A veir... a veir eth sòn infame cognòm.

Darnay, qu'era sua resisténcia arribaue ath sòn finau, toquèc era espatla de Stryver e didec:

- Jo coneishi ad aguest senhor.
- Per toti es diables!... Lo coneishetz? Ac senti ena mia anma.
- Per qué?
- Preguntatz eth per qué, Darnay? Mès non auetz entenut díder çò qu'a hèt?
- Plan qu'ac è entenut; mès vos pregunti per qué sentetz que jo lo coneisha?
- En aguest cas, vos repetirè, senhor Darnay, que senti que vos coneishegatz aguest òme indigne, e que me hè dò que vos estranhetz de per qué jo ac senti. M'aclape fòrça enténer es preguntes inconcebibles que vos hètz. Mos parlen aciu d'un individú corromput pera mès pestilenta e impia de poiridures, d'un individú eth mès vil que jamès a existit en mon, qu'abandone es sòns bens ara mèrda dera tèrra, as canalhes qu'eth sòn *credo* ei era assassinat e eth panatòri, e me preguntatz que per qué senti qu'un òme que se tie a ensenhar ara joenessa lo coenishe? Vos entestatz en sabè'c? Tè, vos ac vau a díder. Ac senti perque creigui que miserables coma eth que mos ocupe contagien a qui les coneish. E vos ac sabetz.

Darnay, tient-se a penes, contestèc:

- Dilhèu non comprenetz vos ath cavalièr que vos referitz.
- Mès sai fòrça ben com méter-vos entre era espada e era paret, e ac vau a hèr, cridèc Stryver. S'aguest individú ei un cavalièr, plan que òc *non* lo compreni; que l'ac podetz díder atau dera mia part e dar-li de passa es mèns rebrembes.Tanben podetz higer-li dera mia part, que dempús d'abandonar ara plèba es bens patrimoniaus, m'admire fòrça que non s'age botat ath cap des lairons e assassins... Mès non, cavalièrs, non; jo, que coneishi un shinhau era natura umana, m'atrevisqui a assegurar-vos que non traparàn jamès a un individú coma aguest, que se confie as trendi suenhs des sòns umils *protegidi*. Non, cavalièrs, non; se bèra causa dera sua persona les dèishe veir ad aqueri, serà, en quinsevolh cas,un parelh de talons e enquia e tot aguesti, solet pendent eth temps que se tarde en méter tèrra peth miei.

Dites aguestes paraules que mereisheren era aprovacion de toti es auditors, gessec ath carrèr Fleet. Segons dempús quedauen solets en burèu Lorry e Carles Darnay

- Donques que vos coneishetz ad aguesta persona ara quau va dirigida era carta, didec Lorry, voletz escargar-vos de hèr-la arribar enes sues mans?
- Damb molt de plaser.
- Auratz era bontat d'explicar-li que solide s'an dirigit aciu perque se pensauen que nosati lo coneishíem, e que, ignorant se qui ère e a on ère, era carta a estat retenguda pendent bèth temps?
- Atau ac harè. Quan partiz entà París?
- Tàs ueit gesqui d'aciu madeish.
- Jo tornarè entà dider-vos adiu.

Maucontent damb eth madeish, e mès encara damb Stryver e damb es sòns compatriòtes, Darnay gessec der edifici deth banc, e, tanlèu arribèc en ua cantoada a on credec qu'ère amagat de guardades indiscretes, dauric era carta, qu'ère concebuda enes següents tèrmes:

"Preson dera Abadia, París.

Junh, 21, 1792"

"Senhor Marqués:

Dempús de córrer pendent molt de temps perilh imminent de pèrder era vida a mans des vesins deth vilatjòt, è estat hèt presoèr, sometut a mil violéncies e abusi, e fin finau amiat entà París, qu'eth sòn long viatge m'an obligat a hèr a pè. Es amarums qu'è patit pendent eth camin non son enta condar-les aciu; e non ei aquerò tot; era mia casa a estat esbauçada... arrasada enquias fondaments.

Eth crim deth quau m'acusen, eth que me tie embarrat ena preson, senhor Marqués, eth crim que per eth compareisherè dauant deth Tribunau e que me costarà eth cap (se vos non me prestatz era vòsta generosa ajuda) ei, segontes diden eri, eth de traïson contra era majestat deth pòble, qu'asseguren qu'è venut entà protegir a un emigrat. En vaganaut les è dit que, luenh d'obrar contra eri, è obrat a favor sòn, en tot tier-me as vòstes instruccions, senhor Marqués; en vaganaut è allegat que anteriorament ara confiscacion des bens des emigradi auia jo condonat es impòsti qu'eth pòble deishèc de pagar, que non crubè rendes, que non recorrí as tribunaus. A tot aquerò me contèsten que obrè en favor d'un emigrat, e jo me pregunti: a on ei aguest emigrat?

A, eth mèn brave Marques! A on ei aguest emigrat? Jo pregunti mentre dormisqui, a on ei? Viri es mèns uelhs entath cèu, e li pregunti, vierà a sauvar-me? Non me contèsten. A, senhor Marqués! mani eth mèn crit d'angonia a trauès des mars, per s'un cas Diu vò qu'arribe as vòstes aurelhes mejançant eth gran BancTellson, tan coneishut en París.

Per amor de Diu, per equitat, per justícia, per generositat, per aunor immaculat deth vòste nòble nòm, senhor Marqués,vos supliqui que vengatz ena mia ajuda e me desliuretz dera mòrt que me menace. Eth mèn solet crim ei auer-vos estat fidèu... Ò, senhor Marqués! Jo demori que vos corresponeratz ara mia fidelitat.

Des d'aguesta gàbia a on an sèti toti es orrors deth mon, des d'aguesta avant-sala dera mòrt, vos envii a vos, senhor Marqués, era expression dera mia dolorosa leiautat, amassa damb er aufriment des mèns malerosi servicis.

Eth vòste aclapat servidor,

GABELLE"

Era lectura dera carta que quede copiada infiltrèc ena intranquillitat latenta de Darnay un torrent vigorós de vida. Eth perilh que menaçaue eth cap d'un servidor ancian, per cèrt, des milhors, que non auie cometut mès crim qu'eth d'èster fidèu ada eth e ara sua familha, siguec entà Darnay coma ua foetada recebuda en plen ròstre. Era vergonha li pugèc naut de tot damb tau fòrça que, mentre caminaue ar edart sense saber quina decision cuélher, ne tansevolh s'atrevie a guardar as caminaires.

Sabie fòrça ben qu'arrossegat per orror dera hèta que botèc digne finau as males accions e ara pessima reputacion dera sua rancia familha, possat pes sospeches qu'eth sòn oncle l'inspiraue e pera aversion qu'era sua consciéncia guardaue era fabrica roïnosa que, segontes era sua casta, auie eth déuer de sostier e arrefortir, auie obrat d'ua manèra imperfècta. Sabie molt ben qu'en cedir ar amor que professaue a Lucia, en renonciar ath lòc qu'ena societat li corresponie ocupar, s'auie precipitat,

auie procedit damb reprensibla leugeresa. Sabie molt ben qu‘era sua decision l’auie d’auer amiat ara practica personaument, dera madeisha manèra que sabie qu’auec era intencion de hè’c atau, e que, totun non ac hec.

Era felicitat deth larèr qu’en Londres s’auie creat, era necessitat de hèr ua vida activa, es contunhes alteracions dera epòca tan brusques e tan rapides qu‘es plans non ben maduradi era setmana anteriora queiguien per tèrra era semana següenta, dauant der impuls irresistible de naui eveniments, sigueren circonstàncies de pes, ara quau fòrça cedic; ac sabie molt ben; mès tanpòc se l’amagaue que, s’a truca de circonstàncies cedic damb repugància, non sagèc de botar ua resisténcia contunha e formau. Era sua consciéncia li didie que desirèc actuar e que diuèrsi viatges siguec demorant era ocasion, mès li higie qu‘en d’autes moltes corconstàncies deishèc passar era oportunitat, mentre era noblesa gessie en multitud de França per camins e corsères, mentre es bens d’aquera èren consfiscadi e destruidi e enquia e tot esfaçadi deth libre dera vida es nòms des que enquia alavetz èren mimadi pera fortuna.

Ça que la, ad arrés auie oprimit, ad arrés auie amiat ara preson: luenh d’auer desquilhat a quauquarrés entà que li paguèsse es sues rendes, auie abandonat liura e espontanèament es sòns bens, cercat refugi en ua nacion pròcha, e guanhat en era eth pan qu‘amiaue ena sua boca damb eth sòn pròpri esfòrç. Eth senhor Gabelle auie administrat un patrimòni apraubit segontes es instruccions escrites que l’ordenauen tractar ben ath pòble, autrejar-li çò de pòc qu‘aquiu se li podie balhar...entà escauhar-se en iuèrn e quauqui fruts que l’ajudèssen a passar er ostiu, donques que cap auta causa consentien es creditors...e segurament aurie aportat aguesti hèts en descargament sòn. Se tractaue de hèts publics, de hèts que sense dificultat se podien demostrar; e s’es hèts en qüestion justificauen dauant deth pòble ar administrador, ei inutil díder qu’èren patent d’amic deth pòble en favor d’aqueth que dictèc es ordes qu‘ada eres eth ajustèc era sua conducta.

Aguestes consideracions arrefortiren era decision de hèr eth viatge a París que Darnay auie lèu adoptat damb anterioritat ara recepcion dera carta de Gabelle.

Òc. Semblable ath marin dera anciana legenda, es vents e es corrents l’auien arrossegat enquia plaçar era sua nau laguens deth radi d’influéncia dera Montanha Imantada e aguesta l’atiraue cada còp damb mes fòrça. Toti es pensaments que germinauen ena sua ment, l’ahiscauen, lo possauen entath centre d’aquera atraccion terribla. Aubediren es sues prumères impaciéncies ath pensament de qué era sua malerosa pàtria, guidada per esturments dolents, perseguie objectius dolents e corrie desbocada entar abisme, mentre eth, que dilhèu aurie pogut imprimir ua milhor direccion as sues ansies nacionaus, s’estaue en Londres sense intervier, sense sajar quauquarren que botèsse fin ara brutau efusion de sang, quauquarren qu‘arrefortisse es drets ara pietat, ara umanitat, desconeishudi en aguesti moments. Quan ja ena sua anma s’agitauen aguesti remordiments, arribèc a centuplicar era sua fòrça era conducta der ancian Lorry que, docil ara votz deth déuer, s‘esdegaue a acarar es perilhs terribles que i auie en hèt d’anar a França en aqueres circonstàncies, e plan per aquerò, arribèren es comentaris des senhors, comentaris que lo heriren prigondament, e es de Stryver mil còps mès durs qu’es d’aqueri. A tot aquerò s’auie hijut era carta de Gabelle, era carta d’un presoèr innocent que, en veder-se ath cant dera tomba, hège un crida desesperada ara sua justícia, ath sòn aunor, ath sòn nòm.

Non se tardèc a decidir-se: anarie a París.

Òc. Era Montanha Imantada l’arrossegaue e non auie mès remèdi que filar-se de cap ada era. Ignoraue qu’enes mars qu‘anaue a solcar i auesse embolhs, non credie qu’era trauèssa aufrisse perilhs entada eth. Era intencion que l’ahisquèc a obrar coma auie obrat, encara qu’era sua òbra auesse estat incomplèta, li semblaue mès que sufisenta entà conquistar-li er agraïment de França, tanlèu coma eth se presentèsse en solèr francés e hesse valer es sòns drets que l’assistien. Dauant des sòn uelhs se quilhaue era vision gloriosa d’auer obrat ben, e enquia e tot arribèc a hèr-se

illusions de qué aurie bèra influéncia entà adretir aquera revolucion òrra, que damb fúria tan pòc contrastada s'auie lheuat, en tot menaçar d'acabar damb tot çò qu'existie.

Cuelhuda era sua resolucion, credec que ne Lucia ne eth doctor Manette l'auien de saber enquia que l'auesse metut en practica. Per çò de Lucia, arren mès normau qu'evitar-li eth dolor dera separacion, e per çò deth sòn pair, qu'era sua resisténcia a pensar enes lòcs a on tanti patiments auie passat en ans anteriors, tanpòc ère convenent parlar-li deth sòn projècte, senon dera execucion deth madeish, soleta manèra d'evitar-li dobtes dolorosi.

Taus sigueren es pensaments que l'agitèren enquiath moment qu'arribèc era ora de dider-se adiu de Lorry.Tanpòc ad aguest li confiarie es sues intencions. Les saberie en París quan siguessen ja realizades, quan li hesse ua visita, e aguesta visita, la harie tanlèu coma arribèsse ena capitau de França.

Dauant dera pòrta deth Banc Tellson demoraue ua veitura de shivaus. Ath costat dera porteta, hège de sentinèla Jeremias *Lapa*.

- L'è autrejat era carta ath cavalièr ath quau anaue dirigida, didec Darnay a Lorry. Non m'è hèt a vier era responsa escrita que dilhèu serie entà vos causa de desengusti; mès è acceptat ua responsa verbau, confiant que vos non auratz cap inconvenent en encargar-vos de transmeter-la.
- Damb molt de gust, tostemp que non sigue massa perilhosa, contestèc Lorry.
- Non n'ei, encara que l'a de recéber un òme qu'ei presoèr ena Abadia.
- Com se cride, preguntèc Lorry, treiguent dera pòcha un libret de memòries.
- Gabelle.
- Gabelle. E qué me cau dider-li ath malerós presoèr Gabelle?
- Simplament aguestes paraules: "A recebut era carta e vierà".
- Sense díder quan?
- Se meterà en camin deman madeish pera net.
- Non è de mentar cap nòm?
- Non.

Dempús d'ajudar a Lorry e embolhar-se en dues o tres capes, dejós des quaus amiaue ja dus o tres abrics, gessec en tot acompanhar-lo enquiath carrèr Fleet.

- Manifestatz-li era mia afeccion as dues Lucies, didec Lorry en moment de partir era veitura de shivaus. Suenhatz-les ben enquia que jo torna.

Carles Darnay hec un movement de cap, arric damb ua expression equivòca, e se quedèc contemplant era veitura que s'aluenhaue a longues calhamardades des shivaus.

Aquera net, ère era deth dia catorze d'Agost, Carles Darnay s'ajacèc molt tard, pr'amor qu'abans li calec escríuer dues cartes, ua dirigida a Lucia, qu'en era l'explicaue eth déuer inevitable qu'auie d'anar a París e li didie peth menut e damb grana extension es motius qu'ena sua pensada aluenhauen dera sua persona tota sòrta de perilhs, e ua auta entath doctor, ath quau encargaue eth suenh de Lucia e dera sua hilheta. As dus les prometie escriuer-les de nauèth tanlèu arribèsse ath finau deth sòn viatge.

Que siguec entà Darnay un dia de pròva eth qu'auec de passar entre era sua estimada familha sauvant ath hons deth sòn pièch un secret qu'arrés podie sospechar; mès ua guardada d'afeccion dirigida ara sua esposa, tan alègra, tan confiada, arrefortic era decision de non dider-li arren, e eth dia se passèc sense incidents. En escurir, l'abracèc, en tot dider-li qu'un ahèr imprevist l'obligaue a gésser, mès qu'era sua abséncia serie cuerta, e se n'anèc. Ja abans auie trèt secretament dera sua

casa ua mala damb era ròba necessària.

Li fidèc es dues cartes a un sirvent digne de tota era sua confiança, damb era orde d'autrejar-les tara mieja net, ne ua menuta abans; cuelhec un shivau, e comencèc eth viatge entà Dover.

Que sentec aflaquiments, mès eth crit desesperat deth praube presoèr qu'apelaue ara sua justícia, ath sòn aunor, ara sua generositat, li balhèc fòrces entà deishar darrèr çò que mès estimat l'ère en mon e entà dirigir era nau entara Montanha Imantada que l'atiraue.

LIBRE TRESAU

ETH RUMB DERA TEMPÈSTA

I.- En secret

De man en man eth viatjaire abreujaue eth camin que lo separaue de París. Qu'èm ena tardor der an mil sèt cents nauanta dus. Que non l'aurien mancat camins detestables, veitures pessimes e shivaus atacats de vielhesa que dificultèssen era sua marcha, encara qu'eth destronat rei de França auesse seguit ocupant eth sòn tron e regnant entre esplendors de glòria; mès ath delà d'aguesti obstacles, era alteracion deth temps n'auie apilerat mil mès. Totes es pòrtes des ciutats, totes es entrades des pòbles, compdauen damb es sòns grops de ciutadans patriòtes, armadi damb mosquetons nacionaus rapids de disparar-se eri solets, qu'arturauen a totes es persones qu'entrauen o gessien, entà someter-les a regdes interrogatòris, examinar peth menut es sòns documents, veir se figurauen es sòns nòms enes listes qu'eri auien, e deishar-les en libertat de seguir eth sòn viatge, o ben arturar-les, segontes ac conselhèsse eth sòn caprici, en ben dera nauèth neishuda Republica Ua e Indivisibla, dera Libertat, dera Egalitat, dera Fraternitat o dera Mòrt.

Molt pòques lègues de terren francés auie recorrut Carles Darnay, quan comencèc a encuedar-se'n dera impossiblitat que se traparie de tornar a cauishigar aqueri camins etèrns, s'abans non ère declarat un bon ciutadan de París. Mès que ja non podie hèr repè; siguesse quina siguesse era sòrt qu'eth destin l'auesse premanit, non auie mès remèdi que contunhar eth viatge enquiath finau. Ath sòn darrèr deishaue un camin dubèrt, liure de barralhes e trencades, encara que, ça que la, sabie qu'entre Anglatèrra e era sua persona i auie obstacles mil còps mès infranquejables qu'es mès solides pòrtes de hèr. De tau sòrta l'enrodaue era susvelhança universau, que s'auesse viatjat calat laguens de malhes d'espès hilat d'acèr, o ben metut en interior d'ua gàbia, non aurie considerat era libertat mès perduda.

Aguesta vigilància universau non sonque l'obligaue a arturar-se vint viatges ath dia enes camins reiaus, enes relèus de veitures de shivaus, senon que tanben destorbaue e retardaue era sua arribada tanti còps cada dia, ja sigue agarrant-lo e hèr-li hèr repè, ja sigue acompanhant-lo e empedint-li auançar damb era rapiditat qu'eth desiraue. Hège dies que recorrie territòri francés, quan ua net se botèc en lhet d'ora en un ostau d'ua poblacion de pòca importància, plaçada luenh de París.

Ara carta que des dera preson d'Abadia li dirigic Gabelle, deuie eth hèt d'auer arribat tan luenh, mès en arribar ena poblacion que parlem, li botèren enes pòrtes tantes dificultats que comprenec qu'ère molt apròp era pròplèu crisi. Non s'estonèc, donc, quan siguec desvelhat tara mieja net en lhet der ostau que s'auie calat damb er in de dormir enquiath maitin següent.

En desvelhar-se, tumèren es sòns uelhs damb un foncionari locau, de temperament timid, e damb tres patriòtes armats enquias dents, caperadi damb gòrres de color ròi rabiós e humant granes pipes. Es tres des gòrres se seigueren sus eth lhet.

- Emigrat, didec eth foncionari, è decidit manar-te a París damb ua escòrta.
- Ciutadan, eth mèn desir mès gran ei arribar a París, mès non me cau era escòrta.
- Silenci! cridèc ua gòrra ròia fotent un còp ath lhet damb era culassa deth mosqueton. A carar, aristocrata!
- Qu'a rason aguest patriòta, didec eth foncionari damb timiditat. Ès aristocrata, e per tant, cau hèr eth viatge jos era vigilància d'ua escòrta.
- Que non ac posqui decidir jo, contestèc Carles Darnay.
- Decision!, exclamèc un des gòrres ròies. Ac as vist? Coma se non se li hesse un favor en tot dispensar-lo d'ornar des d'aguest moment eth gancho d'un fanau!
- Era observacion deth brave patriòta non podec èster mès justa, intervenguec eth foncionari. Lheua-te e vestis-te, emigrat.

Aubedic Darnay, que siguec amiat immediatament entath còs de garda, a on trapèc a molti patriòtes que ludien es corresponentes gòrres ròies, humant uns e beuent es auti ara vòra deth huec. Dempús

que se l'obliguèc a pagar ua fòrta quantitat per ua escòrta que non auie demanat, comencèc eth viatge tàs tres deth maitin.

Formauen era escòrta dus patriòtes a shivau, que cavaugauen ath sòn costat, es gòrres ròies des quaus ludien cocardes tricolors, e anauen armats damb mosquetons e sabres nacionaus. Er escortat manejaue eth sòn shivau, mès ath ramau d'aguest i auie estacada ua còrda qu'eth sòn extrèm amiaue un des patriòtes aganchada ath ponhet. D'aguesta manèra hègen eth viatge, patint ua ploja gelada qu'eth vent lançaue contra es sòns ròstres, a tròt pesat, per camins desparièrs e alternadi d'extensi hangassi. Sense qu'ath viatge introdusissen mès cambiaments qu'eth des shivaus, arribèren finaument ara capitau.

Viatjauen pendent era net, arturant-se ua o dues ores abans de trincar eth dia, e dormint enquiath crepuscul dera tarde. Era escòrta vestie tan praubament, qu'entà abrigar-se es cames nudes, auien de tier palha, que damb era les embolhauen. A despart des molésties pròpries deth viatge, dera contrarietat d'anar escortat e des perilhs normaus de depéner de patriòtes cronicament embriacs e armats damb mosquetons que se disparauen solets, Carles Darnay podie refusar tota sòrta de temors, donques qu'ère de supausar que, tanlèu hesse referéncia as sòn merits, que confirmarie eth presoèr dera Abadia, s'esdegarien a tractar-lo coma a un òme amic deth pòble.

Totun aquerò, quan arribèren ara ciutat de Beauvais en barrar era net, e per tant, quan es carrèrs èren plei de gent, non podec mens de compréner qu'es causes presentauen un aspècte alarmant. En pati dera casa de corrèus s'amassèren molti grops que, en tot contemplar-lo damb expression cenhuda ara prumeria, acabèren cridant:

- Que morisque er emigrat!

Darnay s'arturèc en moment qu'anaue a botar eth pè a tèrra, e des dera sera, repliquèc:

- Emigrat non, amics mèns. Qu'ei que non me vedetz aciu, amics mèns, en França, damb era mia liura e espontanèa volontat?
- Qu'ès un emigrat maudit e un aristocrata canalha! cridèc un haure, en tot auançar-se contra eth, damb un martèth ar aire.

Interpausat er encargat dera casa de corrèus entre eth furiós haure e eth cavalièr, e desirant evitar ua scèna desagradiua, didec:

- Deishatz-lo amics, deishatz-lo! Lo jutjaràn en París.
- Jutjaràn!, repetic eth haure, mostrant eth martèth. Lo condemnaràn per traidor.

Era gent lancèren herotges rugidi d'aprovacion.

Darnay, tanlèu coma podec hèr-se enténer, exclamèc:

- Qu'ètz enganhadi, amics mèns, ètz enganhadi. Jo non sò un traidor.
- Mentisses, rugic eth haure. Segontes eth decret ès un traidor!... era tua vida pertanh ath pòble...non ei tua era existéncia maudida!

Enes guardades dera gent liegec Carles Darnay ua d'aqueres atacades herotges qu'eth sòn desvolopament tostemp acabe damb un òme hèt brigalhs. Aguesta sòrt non l'arribèc gràcies a qu'er encargat dera casa de corrèus obliguèc ath shivau a entrar en pati. Era escòrta seguic ath nòste amic, e eth dera casa barrèc immediatament era pòrta. Eth haure descarguèc sus aguesta es còps de martèth que non podie descargar sus eth cap der emigrat; era gent rugie indignada, mès non se passèc arren.

- Quin decret ei aguest que mentèc eth haure? preguntèc Darnay ath patron dera casa de corrèus, dempús de balhar-li es gràcies pera sua erosa intervencion.
- Qu'ei eth decret que dispause era venda en enquant public des bens der emigrat, contestèc er interrogat.
- Quan se promulguèc?
- Eth dia catorze.
- Eth madeish dia que gessí d'Anglatèrra.
- Toti diden que non ei mès qu'eth prumèr dera seria, redigidi ja... o a man de redigir, es quaus despàtrien as emigrats e condemnen a mòrt as que tornen a cauishigar territòri francés. Ei çò que volec díder eth haure quan afirmèc qu'era vòsta vida non ère vòsta, senon deth pòble.
- Mès supausi qu'encara non an estat promulgadi aguesti decrets, non ei vertat?
- Non ac posqui assegurar, responec er encargat dera casa de corrèus, arroncilhant es espatles. Que pòt èster qu'encara non agen estat promulgadi, e pòt èster que òc; mès ei parièr.

Darnay repausèc enquiara mieja net estirat sus un molon de palha, gessent dera ciutat quan es abitants èren encara dormint. Entre es molti cambiaments importants de costums que podec observar Darnay pendent eth sòn accidentat viatge, cambiaments que dauen ad aguest un fòrt color fantastic, non ère eth mendre era manca de saunei des patriòtes. Soent, dempús d'ua longa e pesada caminada per camins e corsères, arribauen a nautes ores dera net en un pòble, es abitants deth quau, en sòrta de dormir tranquillament, barauen dances fantastiques ar entorn d'un arbe dera Libertat, o entonauen imnes ara Libertat. Erosament, totun, aquera net Beauvais va creir convenent autrejar-se ath repaus, gràcies ara quau causa poderen es excursionistes seguir eth sòn viatge per camins desèrts, caperadi de hanga e d'aigua, vorejant camps sense cultivar e que per tant non auien produit cap cuelheta aqueth an, entre ostalassi incendiats, e damb risc de recéber en moment mens pensat un trait disparat per quinsevolh des innombrables patriòtes qu'èren pertot.

Apròp des murs de París se trapauen, quan receberen era salutacion des prumères lums deth dia. Ena muralha trapèren ua fòrta vigilància.

- A on son es documents deth presoèr? preguntèc damb ton autoritari un òme de mina decidida, cridat peth sentinèla.

Carles Darnay, desengustat en enténer paraula tan pòc agradiua, repliquèc que non ère un presoèr, senon un viatjaire qu'arribaue liurament e espontanèament, ciutadan francés, confiat ara custòdia d'ua escòrta qu'er estat perturbat deth país hège necessària, e qu'auuie pagat dera sua pòcha.

- A on son es documents d'aguest presoèr?, repetic eth madeish individú sense hèr-ne cabau de Darnay ne des sues paraules.

Eth patriòta dera embriaguesa perpetua les treiguec dera gòrra, a on les amiaue, en tot autrejar-les ath personatge que les demanaue. Era carta de Gabell costèc en aqueth un cèrt deconcèrt e suspresa, ath còp que desvelhèc era sua atencion, que concentrèc en Darnay.

Sense badar boca deishèc era escòrta e er escortat e entrèc en còs de garda, deishant as viatjaires a shivau dauant dera pòrta. Carles Darnay, mentretant, podec observar qu'era garda la formauen soldats e patriòtes, mès d'aguesti que d'aqueri, e que, es carros qu'aminauen viures ara ciutat o es qu'amiauen quinsevolh auta causa, non trapauen cap dificultat entà entrar; ça que la, òc que les trapauen, e molt granes, entà gésser, encara que se tractèsse de gent molt umila. Òmes e henmnes, bèsties de carga e de trait e carros e coches de tota sòrta demorauen que se les permetesse gésser; mès damb aguesta rigidesa se complie era lei sus era identificacion prèvia, qu'encara qu'arribauen centenats ara barralha, era gessuda la hègen d'un en un e a longui intervaus. Es que sabien que les calie passar molt de temps abans que les arribèsse eth torn, lo demorauen estiradi en carrèr, a on dormien o humauen, mentre d'auti entamenauen animades convèrses o s'entretenguien passejant.

Es gòrres ròies e cocardes tricolores èren pèça obligada qu'amiauen toti, sense distincion d'edats ne de sèxe.

Se tardèc mieja ora era demora de Darnay, qu'en aqueth espaci de temps podec hèr es observacions qu'auem mentat, quan tornèc a gésser eth madeish personatge, cap, per çò que semble, dera garda dera barralha, que, dempús de balhar ara escòrta un recebut dera persona der escortat, li didec ad aguest que baishèsse a tèrra. Aubedic Darnay, e es òmes qu'enquia aciu l'auien acompanhat, s'encarguèren deth shivau e partiren sense entrar ena ciutat.

Eth cap dera garda amièc a Darnay entath còs dera madeisha, que flairaue a vin e a tabac, a on i auie diuèrsi grops de soldats e de patriòtes, es uns adormidi es auti desvelhats, uns embriacs e d'auti serens, e quauqui un ath limit dera vegilha e dera sòm, e dera sobrietat e dera embriaguesa. Dues halhes d'òli dauen ua claror molt discutibla sus eth còs de garda, en ua testèra des quaus i auie ua taula, que sus era se vedien quauqui registres. Un oficiau de mina grossièra, seigut dauant dera taula, ère er encargat de hèr es registres.

- Ciutadan Defarge, didec eth personatge qu'auie introdusit a Darnay, mentre cuelhie ua huelha de papèr, ei aguest er emigrat Evremonde?
- Qu'ei aguest.
- Guairi ans as, Evremonde?
- Trenta sèt.
- Maridat, Evremonde?
- Òc
- A on?
- En Anglatèrra.
- Que m'ac creigui. Vas consignat, Evremnde, ara preson dera Force.
- Diu deth Cèu! exclamèc Darnay. Per quina sòrta de lei e per quin delicte o fauta?

Ath cap de quauqui segons de contemplacion muda, eth foncionari contestèc:

- Des de que gesseres de França, Evremonde, mos regim per leis naues e an cambiat prigondament es que hèn referéncia a delictes e fautes.
- Te demani qu'ages present, ciutadan, qu'è vengut de bon voler, cedint ara suplica escrita en aguest papèr qu'as dauant des tòns uelhs, repliquèc Darnay. Non demani arren mes qu'auer era ocasion de hèr çò qu'un compatriòta mèn sollicite. Non n'è tot eth dret?
- Es emigrats que non an drets, Evremonde, siguec era seca responsa deth foncionari.

Dempús de hèr-li a Darnay un arridolet sinistre, escriuec ues linhes, doblèc eth papèr e l'ac autregèc a Defarge dident:

- Secret.

Defarge l'indiquèc ath presoèr que lo seguisse. Aubedic eth presoèr, ath quau acompanhèren ath delà dus patriòtes armats, que se placèren a dreta e quèrra.

Mentre gessien deth còs de garda entà entrar en París, Defarge li preguntèc ath presoèr en votz baisha:

- Ètz tu eth que se maridèc damb era hilha deth doctor Manette, presoèr en d'auti tempsi ena Bastilha, que ja non existís?
- Òc, responec Darnay, en tot guardar-lo damb estonament.
- Me cridi Defarge e sò patron d'ua tauèrna deth barri de Sant Antòni. Qu'ei possible que me coneishes per bèra referéncia.
- Era mia hemna anèc ara tua casa entà reclamar ath sòn pair... Òc, òc!

Semble qu‘era paraula *hemna* desvelhèc a Defarge rebrembes ombrius, donques que didec damb brusca impaciéncia:

- Me vòs díder, en nòm d’aguesta hemna nauèth neishuda cridada Guilhotina, per qué dimònis as vengut en França?
- Non hè qu’ua menuta m’enteneres explicar quina siguec era causa deth mèn viatge. Te penses, dilhèu, que non diguí era vertat?
- Entení que non pòt èster mès fatau entà tu, repliquèc Defarge, arroncilhant es celhes e guardant ar interlocutor fixament.
- Qu’ei cèrt que me trapi perdut aciu. Ac veigui tot tan capvirat, tan diferent de çò qu’ère abans, tan desagradiu, que cohèssi que non sai entà on tachar es uelhs. Me vòs hèr un petit favor?
- Absoludament degun, responec Defarge, damb era guardada perduda en espaci.
- Tanpòc me voleràs contestar a ua pregunta, ua de soleta?
- A veir... Segontes sigue. Que la pòs hèr.
- Ena preson ena quau tan injustament m’embarren, me poirè comunicar liurament damb eth mon exterior?
- Tu madeish ac poiràs veir.
- Pensen sepultar-me en era, sense jutjar-me, sense condemnar-me, sense autrejar-me mieis entà justificar-me e defensar-me?
- Qu‘ac veiràs tu madeish... Mès se siguesse atau, qué? Molti d’auti tan boni coma tu s’an vist sepultadi en presons pejores.
- Mès non per ua causa coma era mia, ciutadan Defarge.

Era expression ombriua deth ròstre de Defarge s‘accentuèc extraordinariament en escotar era responsa, e dempús seguic caminant en silenci. A mida qu’eth sòn silenci s’aumentaue, se dissipauen es esperances qu‘ara prumeria auec Darnay d‘esmòir eth còr d’aqueth òme.

- Entà jo ei d’ua importància excepcionau, coma sabes tan ben coma jo madeish, ciutadan Defarge, hèr-li saber ath senhor Lorry, deth Banc Tellson, un cavalièr anglés qu’actuaument ei en París, eth hèt senzilh, sense cap comentari, de qué m‘an embarrat ena preson dera Force. Me haràs eth favor d’encargar-te de botà’c en coneishement sòn?
- Que non harè en benefici tòn absoludament arren, repliquèc Defarge. Que me deui ara mia pàtria e ath pòble. È jurat servir a toti dus contra tu. Non demores arren de jo.

Carèc Darnay, autant perque balhèc per perdudes definivament totes es esperances d’obtier d’aqueth òme eth favor mès insignificant, coma perque eth sòn amor pròpri herit lo botgèc a considerar coma umiliacions es sues instàncies. Non podec mens d’encuedar-se’n , mentre recorrie es carrers, de com d’acostumat ère eth pòble a veir er espectacle des presoèrs que peth carrèr passauen. Ne tansevolh es mainatges ne hègen cabau. Quauqui caminaires virauen es sòns uelhs e l’afustauen damb eth dit en tot indicar qu’ère un aristocrata, e arren mès. Qu‘ei vertat que veir qu’un òme ben jargat ère amiat entara preson ère tan normau e naturau coma veir a un obrèr qu‘anaue ath trabalh damb es aisines deth sòn mestièr ena man. En un carreron estret, escur e lord que les calec trauessar, trapèren a un orador de carrèr plan enventit, que dirigie arengues excitades a un auditòri excitat, en tot ponderar es crims que contra eth pòble sobeiran auien cometut eth Rei, era familha reiau e es nòbles. Des pòques paraules qu‘arribèren enes aurelhes de Darnay podec aguest deduir qu‘eth Rei auie estat embarrat en ua preson e qu’es embaishadors estrangèrs auien abandonat en massa París, notícies que desconeishie absoludament, pr’amor que pendent eth sòn viatge, lo tengueren en un isolament tan absolut, que non auie entenut arren.

Coma ei naturau, comprenec qu‘es perilhs que lo menaçauen èren infinitament mès grani e infinitament mès nombrosi de çò que s’imaginèc quan gessec d’Amglatèrra; comprenec qu‘es perilhs se multiplicauen damb rapiditat alarmanta e que se multiplicarien encara mès; non podec

mens de cohessar-se ada eth madeish que de cap manèra l'aurie passat peth cap era idèa de hèr eth viatge s'auesse previst es eveniments desvolopats enes darrèrs dies. E ça que la, es sòns temors, examinadi ara lum des incidents mès recents, non èren tan grani coma semblaue qu'auien d'èster. Per bromós que se li presentèsse eth futur, ère un futur desconeishut qu'ena sua madeisha escurina comportaue cèrta esperança. Tan autrú coma es que viueren milèrs d'ans abans qu'eth, ère as orrorosi chaples que, un dia e un aute dia, ua net e ua auta net, auien d'estofar en arrius abondosi de sang era epòca tostemp benedida dera recuelhuda dera cuelheta. Tot just coneishie de nòm era "hemna recent neishuda nomentada Guilhotina" coma a penes de nòm la coneishie era generalitat deth pòble, donques qu'en aqueri dies, es madeishi que l'amièren en mon non s'imaginauen ne tansevolh coma probables es espantoses gèstes qu'en brèu auien d'embolhar-la ena immensa aurèola sagnosa.

Sospechaue que serie victima d'ua detencion arbitrària, que lo tractarien damb grana injustícia, que li calerie suportar privacions e penalitats, que d'eres non serie era mendre eth hèt de veder-se aluenhat dera sua hemna adorada e dera sua adorada hilha; tot aquerò ac sospechaue ; mès encara, ac consideraue molt problable; mès, dehòra d'aquerò, non cranhie arren.

Taus èren es reflexions que l'embargauen, quan arribèc ara preson nomentada era Force. Un òme de cara herotja dauric era pòrta.

- L'emigrat Evremonde, didec Defarge, en tot hèr era presentacion deth presoèr.
- Dimònis coronats! Qu'ei que non s'acabarà jamès era professon?, exclamèc eth dera cara de fèra.

Cuelhec Defarge eth recebut que li balhaue eth garda, sense parar-se a pensar ena exclamacion deth madeish, e se retirèc amassa damb es dus patriòtes.

- Arrais e trons! gronhèc eth carcerèr, ja sonque damb era sua hemna. Aquerò ei un arriu que cor entà tostemp!

Era hemna der carcerèr, qu'en depaus des responses non deuie auer era que corresponie ara exclamacion anteriora, se limitèc a respóner:

- Que s'a d'auer paciéncia, amic mèn.

Es sons dera campana qu'era hemna hec repicar cridèren a tres carcerèrs en tot díder:

- Visca era Libertat!

Eth cor non semblaue eth mès avient entà èster cantat en un lòc coma aqueth, encara que mès anomalies se ven en mon. Qu'ère era preson dera Force un edifici tetric, repugnant e immond, a on s'alendaue era atmosfèra pudesenca dera mòrt. Estranhe en realitat era rapiditat qu'er olfacte percep era flaira de carn emmagazinada en lòcs coma aqueth, mes que mès, quan non s'amassen es condicions entar objècte; e ath delà, son descuedadi.

- Que i a mès secret! mormolhèc er alcaide mentre liegie eth papèr; Coma se non siguesse ja tan plen d'eri. Eth dia mens pensat foterà un pet!

Damb mòstres de pessim umor metec eth papèr en ua clauilha que ne trauessaue molti d'auti, e comencèc a passejar pera estança voutada sense hèr-ne cabau deth presoèr, ath quau lo tenguec demorant mès de mieja ora.

- Seguis-me, emigrat, didec ara fin, cuelhent es claus.

Er alcaide amièc per un correder ath nau pupil ath cap de diuèrses menutes, e non sense daurir pendent era marcha moltes pòrtes e de barrar-les de nauèth dempús de costejades, arribèc a ua peça de granes proporcions e tet baish e voutat, atapida de presoèrs d'ambdús sèxes. Qu'èren es hemnes seigudes ar entorn d'ua taula, liegent o escriuint, hènt cauça, cosent o brodant, mentre es òmes, ena sua majoritat, se trapauen de pès darrèr des cagires ocupades per aqueres, exceptat quauqui uns que s'entretenguien passejant.

Tan tetrica ère era sala, tan ombriua era expression des persones aquiu apilerades, tan accentuat eth jaunitge qu'enes sues cares auien creat es privacions e misèria qu'èren sometudi, que Carles Darnay credec que se trapaue entre ua colleccion nombrosa de mòrts. Aquiu non auie que hantaumes. Hantaumes de beresa, hantaumes d'elegància, hantaumes d'orgulh, hantaumes de vantaria, hantaumes de frivolitat, hantaumes deth talent, hantaumes dera joenessa, hantaumes dera vielhesa, toti demorant qu'arribèsse era ora d'abandonar era plaja pòc ospitalària deth mon, toti eri tachant entath recent entrat uns uelhs qu'era mòrt auie alterat tanlèu penetrèren ena avant-sala des domènis d'aquera.

Darnay se quedèc quiet, per çò dera sua estupefaccion. Er aspècte der alcaide, qu'ère ath sòn costat, non mens qu'es des presoèrs qu'anauen d'un costat en aute, en plen exercici, plan, des sues nautes fonciuons, èren tan rudes, tan brutaus, tan herotges, sustot en comparèr damb es des aclapades mairs e damb es des beròies hilhes aquiu embarrades, damb era vantaria, era distincion pròpria des joenes ben neishudes e damb era delicadesa de formes dera dauna de naut linhatge, que Darnay s'auec de consolidar ena credença de qué l'auien embarrat en un ostau d'espèctres.

- En nòm pròpri e en eth de toti es companhs de desgràcia aciu apileradi, didec un cavalièr de formes cortesanes, hènt un pas endauant, è er aunor de balhar-vos era planvenguda ena Force, e de planher-mos damb vos pera calamitat qu'aciu vos amie. Qu'era durada vos sigue brèu e acabe damb felicitat! Ara plan, manifestar-vos es nòsti desirs serie ua imperdonabla impertinéncia en quinsevolh aute lòc, mès non aciu. Mos permetem preguntar-vos eth nòm e era condicion.

Darnay s'esdeguèc a accedir as desirs manifestadi peth cavalièr.

- Supausi que non seratz aciu "en secret", responec eth cavalièr, seguint damb era guardada ar alcaide qu'en aqueth moment crosaue era estança.
- Dus o tres viatges è entenut prononciar aguesta consigna en tot referir-se a jo, mès sabi pas se qué signifique.
- Ò, quin malastre! De vertat qu'ac lamentam fòrça... Mès non vos descoratgetz. Que son molti es qu'an vengut aciu "en secret" e dempús s'a modificat era situacion.

Ara seguida higec en tot lheuar era votz:

- Damb prigonda pena informi as mèns companhs que...*en secret*.

Mentre Carles Darnay se dirigie entara pòrta defenuda damb ua fòrta rèisha ath costat dera quau lo demoraue er alcaide, se lheuèren fòrts mormolhs de compassion, barrejadi damb frases de pietat des hemnes, que s'esforçauen en balhar-li coratge. Arribat ena pòrta mentada, se virèc Carles e balhèc es gràcies as que deishaue des deth hons deth sòn còr. Se barrèc era pòrta possada pera man der alcaide, e es aparicions espectraus s'esfacèren entà tostemp.

Era pòrta daue accès a ua escala de cargòlh, pera quau pugèc Darnay seguint ath sòn guida. Dempús de pujar quaranta gradons, compdats a consciéncia peth presoèr de mieja ora, dauric er alcaide ua pòrta baisha e nera e entrèc en ua cèla solitària. Ère molt hereda, flairaue a floridura, mès non ère escura.

- Qu'ei era tua, didec er alcaide.
- Per qué m'embarren solet?
- Aquerò plan que non ac sai.
- Supausi que se me permeterà crompar papèr, ploma e tinta?
- De moment, non...Vos tieràn ua visita, sabi pas quan, e alavetz poiratz sollicitar aguest favor. Podetz crompar minjar, mès arren mès.

Ena cèla i auie ua cagira, ua taula e ua marfega de palha. Er alcaide, dempús de hèr ua escrupulosa inspeccion peth *mobiliari* dera cèla, gessec deishant solet a Darnay.

- Ja posqui díder que sò mòrt e sepultat, gasulhèc eth malerós. Cinc passi per quate e miei... cinc passi per quate e miei, repetie maquinaument, recorrent era cèla en totes es direccions e compdant ath madeish temps.

Eth bronit dera ciutat arribaue as aurelhes convertit en ua sòrta de sord redoblar de tambors barrejat damb tarrabastalhs de votzes umanes.

- Cinc passi per quate e miei... Hège sabates.... cinc passi per quate e miei... hège sabates.

Eth presoèr acceleraue eth pas e procuraue explicar, entà espaurir era idèa de qui hège es sabates, que lo menaçaue en convertir-se en idèa fixa.

- Es espèctres s'esbugassèren quan passèc era pòrta dera rèisha, seguie pensant. Vedí entre eri eth d'ua senhora vestida de nere, qu'ère apuada sus era parabanda dera hièstra. Era lum daue de plen sus era sua cabeladura d'aur, e se retiraue a... Diu mèn... Diu mèn!... tornarè bèth dia a transitar pes lòcs visitats pera lum deth solei, pes locs a on se desvelhe era gent? Hège sabates... hège sabates... Cinc passi per quate e miei, cinc passi per quate e miei...

Caminaue eth presoèr cada còp mès rapid, tostemp calat enes madeishes idèes, tostemp explicant, tostemp auent dauant des uelhs dera imaginacion, era vision deth sabatèr, mentre eth tarrabastalh dera ciutat seguie sonant as aurelhes coma un sord redoblar de tambors barrejat damb plors de votzes que coneishie e estimaue, damb *ais* esquinçaires emetudi per gòrges qu'enquia alavetz damb pro trabalhs balhèren gessuda a sons que non siguessen reflèx dera alegria deth còr.

II.- Era pèira d'ahilar

Eth Banc Tellson, establit en Barri Saint Germain de París, ocupaue era ala d'un edifici immens, precedit per un jardin separat deth carrèr per un mur de fòrça nautada e ua rèisha molt solida. Qu'ère er immòble proprietat d'un nòble des mès poderosi deth règne, que i auie viscut enquia qu'es perturbacions dera epòca l'obliguèren a húger, embolhat damb era vestimenta de codinèr, e crosèc era frontèra. encara qu'en realitat quedaue redusit ara condicion de pèça de caça qu'artenhèc burlar es atacs des gardes e des esquivadors, non per aquerò deishaue d'èster eth madeish senhor, qu'era sua importanta operacion de premanir eth chicolate e de hèr-se-lo a vier enes sòns gloriosi pòts, e exigie es esfòrci de tres sirvents, ath delà des deth codinèr.

Se n'auie anat eth senhor; es sòns sirvents s'absolvèren ada eri madeishi der òrre pecat d'auer recebut era sodada d'aqueth, en tot mostrar-se perfèctament prèsti a talhar-lo a tròci sus eth flamant autar dera Republica Ua e Indivisibla, dera Libertat, dera Egalitat, dera Fraternitat o Mòrt, e eth sumptuós immòble deth senhor siguec prumèr segrestat e dempús confiscat. Es causes se hègen damb tan vertiginosa rapiditat, e es decrets se succedien damb ua precipitacion tan fèra, qu'ena tresau net deth mes de Seteme, patriòtes emisaris dera lèi s'auien apropriat dera casa en qüestion, l'auien purificat en tot hèr-li tremolar en era era bandèra tricolor, e humauen e s'embriagauen polidament enes sues somptuoses abitacions.

S'era Casa Tellson de Londres s'auesse semblat ara Casa Tellson de París, solide qu'es londinencs l'aurien vist figurar lèu lèu entre es que hèn falhida e que se mereishen aparéisher ena Gaceta. Qué aurie dit era respectabilitat anglesa, s'ath vestibul d'un Banc auesse trapat abondosi tèsti plantadi d'irangèrs, e... orror! era figura d'un Cupido presidint era caisha? E, ça que la, per inconcebible que semble, aquerò passaue en Banc Tellson de París. Qu'ère cèrt que Telsson auie blanquejat damb quauques mans de caudèa eth Cupido deth tèst, mès quedaue eth deth tet, molt leugèr de ròba, contemplant damb guardada ansiosa era caisha (qu'ei çò que sòl hèr normaument) des de que clarejaue enquia que barraue era net. Era falhida mès tremenda aurie estat conseqüéncia fatau e inevitabla dera preséncia d'aqueth agradiu pagan ath carrèr Lombard de Londres, se non auesse estat pro entà produir-la ua cramba miei amagada entre riques cortines, dauant dera quau ère eth mainatge des coquinaries, er immens miralh qu'ath mur auien deishat, e es madeishi sirvents, non tan vielhs coma ère de desirar, que non auien era mendre objeccion de barar en public per pòc que se les ahisquèsse a hè'c. Qu'ei vertat qu'un Tellson francés podie permeter-se tot aquerò e encara mès, sense cap escandal de part de degun, sense que cap capitalista sonièsse ne tan solet retirar per causes tan petites es sòns capitaus.

Guairi sòs gesserien en avier des caishes dera Casa Tellson de París, guairi n'aurien de quedar perdudi e desbrembadi, guaira plata, guaires jòies perderien era sua ludentor immaculada enes crambes secretes der establiment, mentre es sòns patrons lo perdien enes crotons e en cadafalc, guairi compdes corrents deth Banc quedarien sense saldar en aguest mon e passarien ar aute, ei çò que cap mortau aurie pogut díder, eth que ne aproximadament artenhec conjecturar aquera net eth madeish Mauricio Lorry, a maugrat d'auer-se repetit centenats de còps aguestes preguntes. Seigut ath costat dera humenèja qu'en era usclauen quauqui troncs (aqueth an estèrle e infecond auie hèt auançar era sason deth hered), eth sòn ròstre, reflèx d'aunestedat, presentaue ombres que non projectauen era lum que penjaue deth tet ne cap des objètes que i auie ena cramba.

Lorry ocupaue crambes en edifici deth banc, ara quau causa n'auie un dret indiscutible era sua provada fidelitat ara casa que d'era formaue part integranta. Credien molti qu'ère garantia de seguretat entar establiment era ocupacion patriotica de lèu tot er edifici, encara qu'eth leiau Lorry non participèc jamès de semblabla credença. Quan arribaue en París se tornaue indiferent, donques qu'entada eth, era soleta causa qu'ahiscaue eth sòn interès, ère eth compliment deth sòn déuer. Ath hons deth jardin, jos ua teulada tenguda per diuèrses colomnes, i auie ua cochèra, qu'en era quedauen quauqui veitures deth senhor. Agarrades a dus colomnes i auie dues halhes alugades, e ath

pè, plaçat de manèra que recebesse era lum d'aqueres, ua pèira d'ahilar, montada de quinsevolh manèra, que solide deuie auer estat amiada aciu de quinsevolh harga o husteria pròxa. Lorry, que se lheuèc deth sèti e pistec pera hièstra, se retirèc damb ua estrementida en veir aqueth objècte inofensiu.

Enquiara cramba que trabalhaue Lorry arribaue eth sord mormolh des carrèrs, ath quau de quan en quan s'amassauen sorrolhs que semblauen vier d'un mon fantastic, sorrolhs inaudits que se lheuauen terriblament dera tèrra entath cèu.

- Gràcies a Diu, dicec Lorry sarrant es mans, cap persona estimada è ath mèn costat aguesta net espantosa. Que guarde eth Plan Naut damb uelhs pietosi a toti es que se ven en perilh!

Tot just auie acabat de prononciar aguestes paraules, quan sonèc era campana dera rèisha.

- Que deuen tornar, sense cap de dobte, pensèc Lorry.

S'estèc seigut e escotant; mès coma que non entenie rumors de passi en vestibul, coma demoraue, ne sonèc tanpòc era rèisha de nauèth, assautèren ath brave Lorry temors sus eth banc. Ça que la, se tranquillizèc convençut de qué ère ben susvelhat per òmes de confiança absoluda. Anaue a repréner es sòns ahèrs, quan bruscament se dauric era pòrta dera sua cramba e en lumedan apareisheren dues persones, qu'ara sua vista arreculèc Lorry, cuelhut der esglai mès violent qu'ena sua vida auie experimentat.

Lucia e eth sòn pair; Lucia, que l'aufrie era man en aspècte suplicant e lo guardaue damb ua expression coma s'as sòns uelhs i auesse concentrada era sua vida sancera.

- Lucia!... Manette!... Qué ei aquerò?, exclamec Lorry, damb un estonament indescriptible. Qué se passe? Qué se passe? Qué ei çò que vos amie aciu?

Lucia, esblancossida coma un cadavre, queiguec somicant en braça der ancian amic dera sua mainadesa.

- Ò, amic estimat! Eth mèn marit...
- Eth vòste marit, Lucia?
- Carles.
- Qué se passe damb Carles?
- Aciu... en París.
- En París?
- Qu'ei aciu hè uns quants dies, tres o quate, sabi pas guairi... Que m'ei impossible botar orde enes mèns pensaments... L'amièc aciu ua idèa generosa que mos ei desconeishuda; siguec detengut ena frontèra e amiat ara preson.

Eth vielh deishèc anar un crit d'espant. Lèu ath madeish temps sonèc era campana dera rèisha e s'enteneren en jardin votzes barrejades damb rumors de passi.

- Quin sorrolh ei aguest?, preguntèc eth doctor, en tot dirigir-se entara hièstra.
- Non treigatz eth cap! Non guardetz dehòra!...Se vos platz, Manette, pera vida vòsta... non toquetz era persiana!

Eth doctor se virèc, sense separar era man dera dera hièstra, e damb un arridolet hered e gausard, contestèc.

- Estimat amic mèn, en aguesta ciutat era mia vida ei sagrada. Que sò estat presoèr dera Bastilha. Non i a un solet patrióta en París... qué digui en París? en tota França!... Non i a un

solet patriòta en tota França que, en saber qu'è estat presoèr ena Bastilha, s'atrevisque a tocar-me, se non ei entà sarrar-me a truca d'abraçades o entà amiar-me en trionf pes carrèrs. Es mies ancianes tortures m'an autrejat ua fòrta influéncia entà arribar aciu sense cap tipe d'obstacle enes barralhes e entà obtier informacion sus Carles. Ja sabia jo que serie atau, sabia que serie aisit desliurar a Carles des perilhs que lo menacen, e atau l'ac assegurè a Lucia... Mès quin tarrabastalh ei aguest?, acabèc en tot tornar entara hièstra.

- Non guardetz!, cridèc Lorry damb accent desesperat. Vos tanpòc Lucia, era mia estimada Lucia!, higec, passant eth braç pera sua centura. Mès no cranhetz, non vos espaurigatz. Juri que non sai que l'age passat cap mau... que ne tansevolh auia era sospecha de qué auesse vengut en aguesta ciutat. En quina preson s'està?
- Ena Force.
- Era Force. Se bèth còp auetz estat vos valenta, Lucia, hilha mia, se bèth còp vos auetz considerat damb fòrces entà hèr bèra causa utila, aué mès que jamès cau recórrer a tot eth vòste valor e a tot eth vòste esfòrç possible, molt mès deth que jo vos podessa díder. Çò que vos prègui ei que hescatz peth vòste Carles, çò mès dur, mès dificil que cau pensar, pr'amor que precisament vos demanarè que vos tranquillizetz, que non hescatz arren, que m'aubediscatz, que me permetetz que vos amia en ua cramba retirada en aguesta casa, e que vos estetz tranquilla, deishant-mos solets ath vòste pair e a jo, pendent ues menutes. Peth vòste Carles estimat, pera mòrt, qu'aué ei liura per aguesta ciutat malerosa, ne sò segur que m'aubediratz!
- Dilhèu accèpta es vòsti desirs, pr'amor que veigui ena vòsta cara que non posqui ne è de hèr cap auta causa, e qu'ena mia convenença inspiratz es vòstes paraules.

Lorry punèc era man de Lucia e immediatament l'acompanhèc ara sua cramba a on la deishèc, barrant, en gésser, damb clau, era pòrta. Tornèc rapidament a amassar-se damb eth doctor Manette, dauric era hièstra que daue tath jardin, tornèc a botar era sua dèxtra sus era espatla deth sòn amic, e treiguec eth cap, en tot indicar-li ad aguest que hesse madeish.

Dauant des sòns uelhs i auie un grop compacte d'òmes e de hemnes, non massa, ei a díder, non pro, ne de bon tròç, entà aumplir eth jardin, donques que non deuien passar de quaranta o cinquanta. Es persones qu'ocupauen era casa les auien permetut era entrada entà que podessen hèr servir era pèira d'ahilar instalada aquiu entath servici public, solide.

Semble que non auie d'auer arren de particular ua pèira d'ahilar, ne de cap manèra que se i apressèssen ahiladors, mès hè gelar era sang pensar en aqueri òrri ahiladors, autant pera sua portadura coma peth caractèr deth trabalh, mès ben dit, per objectiu deth trabalh que hègen.

Hègen virar era pèira dus òmes qu'es sues cares èren mès òrres e d'expression mès crudèu qu'es des sauvatges mès herotges quan mòstren es sues pèces e pintures mès barbares. Fausses celhes e mostaches fausses servien d'ornament a ues cares repugnantes, totes esposcades de sang, cares regdes pera ira e es excèssi. Mentre aqueri brigands hègen virar era pèira, quauques hemnes s'epressauen as sòn pòts aqueri recipients plei de vin. Era scèna non podie ester mès hastigosa ne herotja. Sang, vin e huec èren es elements que constituien eth quadre; sang qu'aumplie es cares e es mans de toti es monstres que i auie; vin que regolejauen es sues polides bereses, e huec que gessie en forma de bualhs ludents dera pèira d'ahilar. Possant-se e estramuncant es uns damb es auti en sòn in d'ahilar çò mès lèu possible es sòns esturments de mortalatge, se vedien òmes nudi de centura tà naut, neri pera sang des braci, es còthi, es cares e eth còs; òmes caperadi de pelhòts, damb es pelhòts neri de sang; òmes decoradi damb pèces de vestir, damb puntes, cintes e sedes, e es sedes e es cintes e es puntes neres de sang. Destraus, guinhauets, baionetes, sabres, espades, toti es esturments qu'ahilauen èren neri de sang. Quauqui uns amiauen es espades o es destraus subjèctes as punhets damb bendes de ròba o tròci de vestits. Es ligadures variauen, mès non eth color, totes èren ròies.

Lorry e eth doctor arreculèren tanlèu vederen es sòns uelhs era repugnanta scèna.

- Que son en tot assassinar as presoèrs, didec Lorry, contestant ara pregunta muda qu‘eth doctor venguie de hèr-li. Se vos n’ètz segur de çò que didetz, se reaument auetz era influència que credetz tier, e que jo tanben me pensi qu‘auetz, balhatz-vos a conéisher ad aguesti dimònis e hètz que vos amien ara Force. Dilhèu ja ei tard, qui ac pòt saber; mès de totes manères, non cau pèrder ne un solet segon.

Eth doctor Manette sarrèc era man deth sòn amic, e, sense badar boca, sense ne tansevolh caperar-se, baishèc en jardin.

Es peus blanqui coma era nhèu, eth ròstre, que non podie mèns que cridar era atencion, era decision de hèr enlà es armes d’aquera torba de monstres, li dauriren eth camin enquiath centre dera reunion, enquiara madeisha pèira d‘ahilar. Lorry observèc que toti carauen, qu‘ath miei d’un silenci solemne se lheuaue vibranta era votz deth vielh, que toti escotauen atentiuament, que toti guardauen ar orador damb eth respècte mès prigond; e ath cap de brèus menutes, vedec que mès de vint òmes formauen un grop compacte, qu’enrodauen ath doctor, e, en tot exaltar-lo sus es espatles, gessien ath carrèr cridant damb entosiasme delirant:

- Visca eth presoèr dera Bastilha!
- Volem eth parent deth dera Bastilha, qu’ei presoèr ena Force!
- Pas ath presoèr dera Bastilha!
- Libertat ath presoèr Evremonde embarrat ena Force!

Lorry barrèc era hièstra damb molta esperança, e s’esdeguèc a amassar-se damb Lucia, ara quau referic qu’eth sòn pair, ajudat peth pòble, auie anat ara cèrca deth sòn marit. Damb Lucia i auie era sua hilha e era senhoreta Pross, mès tau ère era confusion de Lorry que non s’estonèc enquia molta estona dempús.

Era net siguec orribla. Lucia, cuelhuda d’estupor, ère seiguda en tèrra retortilhant-se es mans, e era senhoreta Pross, dempús de botar-se ath lhet dera mainada, cedic ath saunei que l’assetjaue e se quedèc esclipsada damb eth cap plegat sus eth petit lhet dera mainada. Net òrra, pendent era quau Lorry li calec escotar es constants somics dera malerosa Lucia. Net òrra, net etèrna, net d’angonia, net passada demorant era arribada d’un pair que non arribaue, era arribada de notícies d’un marit plaçat ara vòra deth sepulcre, e es notícies non arribauen!

Dus còps mès repiquèc damb violéncia era campana deth reishat, dus còps mès se repetic era irrupcion, dus còps mès meteren en movement era pèira d’ahilar. Lucia s’espauric.

- Qué ei aquerò? preguntèc.
- Silenci! responec Lorry. Son es soldats qu’ahilen es sues espades. Era casa qu’ei aué ua proprietat nacionau, hilha mia.

Arribèc eth nau dia. Lorry se podec des.hèir des crispades mans de Lucia e treiguec eth cap pera hièstra. Ath costat dera pèira d’ahilar, un òme, caperat de sang de cap a pès, semblant a un soldat herit que se remet en camp de batalha, se lheuaue de tèrra a on auie estat estirat e guardaue damb expression estupida ath sòn entorn. Aqueth assassin, cansat d’aucir, vedec es supèrbes veitures deth senhor, e se filèc damb pas trantalhant entà ua d’eres, dauric era porteta, e s’embarrèc ath sòn interior prèst a descansar des fatigues dera net sus es mofles coishins.

III.- Era ombra

Ua des prumères reflexions que li suggeric ath senhor Lorry eth sòn enteniment practic, tanlèu coma sonèc a londeman era ora de començar es operacions deth Banc, siguec que non auie cap dret a crear dificultats e atirar perilhs sus eth Banc Tellson, en tot autrejar aubèrja ar edifici deth madeish ara senhora d'un presoèr emigrat. Sense trantalhar un moment, damb alegria, damb tota era sua anma, aurie sacrificat dauant der autar dera afeccion que professaue a Lucia e ara sua hilha tot çò que possedie, enquia e tot era libertat e era vida; mès eth gran establiment bancari non ère ua sedença, e per çò que hè a negòcis, Lorry ère regde, inflexible.

Coma conseqüéncia des sues soscadisses, pensèc en Defarge, e ath pensament lo seguic era decision d'apressar-se ara tauèrna e demanar ath sòn patron que l'indiquèsse un refugi segur entà Lucia, s'ei que n'auesse quauqu'un en aquera ciutat perturbada, refugi que pro ben poirie èster, se Defarge ère d'acòrd, era madeisha gòlfa qu'en era s'estèc en tempsi passadi eth doctor Manette. Refusèc, totun, aguest projècte, concebut damb pro trabalhs, en auer en compde qu'era tauèrna ère plaçada en barri mès perilhós dera ciutat, pr'amor que Defarge, persona influenta, sense cap de dobte, entre es abitants d'aquera region violenta, deuie èster calat enes empreses que se i creauen e madurauen.

Apròp ja des dotze deth maitin, coma qu'eth doctor non apareishie, e cada menuta que passaue multiplicaue eth compromís qu'auie metut ath Banc Tellson, Lorry decidic celebrar conselh damb Lucia. Aguesta manifestèc qu'eth sòn pair auie parlat de logar ua abitacion en aqueth madeish districte, non luenh deth banc; en veir qu'eth projècte deth doctor non ère en oposicion damb es negòcis deth banc, e prevedent Lorry qu'encara qu'era situacion de Carles s'apraièsse, encara qu'auesse estat botat en libertat pera intervencion e influéncia deth doctor, l'aurie estat impossible escapar-se dera ciutat, e gessec immediatament a cercar ua abitacion avienta e la trapèc en un carrèr isolat enrodat d'edificis desabitats.

Sense pèrder un solet moment trasladèc ena abitacion mentada a Lucia, ara sua hilha e ara senhoreta Pross, as quaus balhèc toti es consolaments que podec, que sigueren mès qu'es qu'eth madeish auie. Deishèc damb eres a Jeremias *Lapa* e tornèc a calar-se enes sues ocupacions.

Era rèsta deth dia lo passèc trist, preocupat e maufidat, enquia qu'arribèc era ora de barrar er establiment. Alavetz se retirèc ena sua cramba, coma eth dia anterior, e ère en tot pensar enes resolucions que li serie convenent adoptar, quan entenec un sorrolh de passi ena escala. Segons dempús se li presentaue un òme que, guardant-lo damb uelhs penetrants, lo cridaue peth sòn nòm.

- Que sò ara vòsta disposicion, senhor Lorry. Me coneishetz?

Qu'ère un individú de fòrta constituicion, de peus neri naturaument retortilhadi e d'uns quaranta cinc ans.

- Me coneishetz?, repetic.
- Que vos è vist en bèth lòc.
- Ena mia botiga de vins, dilhèu?

Mès interessat que jamès, e pro agitat, preguntèc Lorry:

- Vietz vos de part deth doctor Manette?
- Òc, vengui de part deth doctor Manette.
- E qué ditz? Me mane bèra causa?

Defarge botèc ena man que cobejós l'aufrie Lorry, un tròç de papèr, que contenguie es paraules següentes, escrites de punh deth doctor:

“Carles sense nauetat, mès jo non posqui abandonar eth lòc que me trapi. È artenhut qu’er amiaire d’aguesta carta amie dues linhes de Carles entara sua esposa. Hètz qu’er amiaire se veigue damb era mia hilha“.

Qu’ère datada era carta ena Force ua ora abans.

- Me voletz acompanhar ena casa a on s’està era esposa de Carles?, preguntèc Lorry, sense amagar era alegria qu’era lectura dera carta l’auie costat.
- Òc, contestèc Defarge.

Sense parar atencion en ton reservat e curiosament mecanic que parlaue Defarge, Lorry se botèc eth chapèu e baishèc ath jardin damb eth visitaire, a on trapèc a dues hemnes, ua d’eres hènt cauça.

- Era senhora Defarge?, preguntèc Lorry, que l’auie deishat ocupada dètz-e-sèt ans abans.
- Era madeisha.
- Vie damb nosati era sua senhora?, preguntèc Lorry, en veir qu’es hemnes començauen a caminar.
- Òc. Vie entà arreconéisher es cares e conéisher es persones. Qu’ei ua mesura que conven ara hilha deth doctor.

Lorry, ath quau comencèren a semblar-li estranhes era actitud e es paraules de Defarge, li dirigic ua guardada desconfiada e seguic caminant. Seguiren es dues hemnes, ua des quaus ère nomentada Era Resvenja.

Crosèren es carrèrs immediats damb era rapiditat que les siguec possible, pugèren era escala deth domicili de Lucia, Jeremias les deishèc entrar e trapèren ara hemna de Carles soleta e plorant. Es notícies que sus eth sòn marit li balhèc Lorry l’aumpliren d’alegria, e sarrèc efusivament era man que li balhaue es brèus paraules escrites peth sòn Carles... sense pensar en aquerò qu’era net anteriora auie estat hènt aquera man molt aprop dera persona deth sòn marit, ne en aquerò que damb aguest aurie hèt se non l‘ac auesse empedit un edart erós.

“Coratge, estimada mia. Que sò ben, e eth tòn pair a influéncia sus es que m’enròden. Non me pòs contestar. Puna en nòm mèn ath nòste àngel“.

Sonque aquerò didie era carta. Era, totun, se virèc entara hemna de Defarge e punèc damb efusion es mans que hègen cauça. Que siguec un acte de hemna apassionada, aimanta, agraïda; mès era man que d’aqueth acte siguec objècte non contestèc. Se separèc des sòns pòts pesada, hereda coma eth gèu e seguic en tot hèr cauça.

Bèra causa trapèc Lucia en aquera man que l’estrementic. En madeish moment qu‘amiaue era dèxtra ath sòn còs entà sauvar-se era carta recebuda, es sòns uelhs, tachadi ena cara dera tauernèra, reflectiren un temor infinit. Era senhora Defarge contestèc ara sua guardada damb ua auta que vessaue impassibilitat, gèu.

- Estimada mia Lucia, didec Lorry, en tot sajar d’explicar era preséncia des hemnes, son molt freqüentes es commocions en carrèr, e encara que non ei probable qu’arrés vos shòrde a vos, a vengut era senhora Defarge pr’amor de veir as persones qu’entada eres pòt esténer era sua proteccion, donques qu‘ei convenent que les coneishe ben entà poder identificar-les en un moment determinat. Me pensi, ciutadan Defarge, acabèc sense gausar díder naues paraules de consolament, qu’è expausat era vertat deth cas, non ei vertat?

Defarge dirigic ua guardada ombrriua ara sua hemna e se limitèc a exteriorizar era sua conformitat

mejançant un gronhament.

- Me pensi, Lucia, que serie convenent que gessessen era mainada e era senhoreta Pross, responec Lorry. Era nosta excellent Pross, Defarge, ei ua senhora anglesa, que non compren eth francés.

Era senhora en qüestion, qu'ath sòn laguens amiaue era credença de qué ère pro e enquia e tot sobrèr méter en centura a quinsevolh estrangèr, e non auie perdut era sua seriosa animositat, a maugrat des perturbacions e anarquia que regnauen en París, se presentèc damb es braci crosadi e tachèc ua guardada castissament anglesa a Era Resvenja, que damb es sòns uelhs tumèc des deth prumèr moment es sòns.

- Ola, pòcavergonha!, didec en anglés. M'alègri de veder-te bona.

Tanben li tachèc ua o dues guardades ara senhora Defarge, mès ne era ua ne era auta non crederen convenent contestar.

- Ei aguesta era mainada? preguntèc era senhora Defarge, en tot interrómper per prumèr viatge eth sòn prètzhèt e afustant a Lucia damb era agulha de hèr cauça coma se siguesse eth dit dera Fatalitat.
- Òc, senhora, contestèc Lorry. Aguesta ei era hilha adorada e soleta deth nòste praube presoèr.

Era ombra qu'acompanhaue ara senhora Defarge e companhs cuelhec tons tan tetrics e menaçadors, qu'era prauba mair queiguec instintivament de jolhs ath costat dera sua hilha e la sarrèc contra eth sòn pièch aimant. Era ombra qu'acompanhaue ara senhora Defarge e companhs semblèc estener-se alavetz, nera, menaçadora, sus era mair e era hilha.

- Qu'ei pro, didec era tauernèra. Ja les auem vist. Vosati.

Aqueres paraules amagauen menaces molt tapades, òc, encara que non tan que non deishèssen veir eth sòn instint mairau.Vaquí se per qué Lucia, estirant es sòns braci suplicants entara senhora Defarge, li didec:

- Tractaratz damb bontat ath mèn praube marit? Vertat que non li haràn mau? M'artenheratz que lo posca veir se depen de vosati?
- Que non ei eth tòn marit eth que m'a amiat aciu, repliquèc era senhora Defarge, guardant a Lucia damb cauma espantosa. Era soleta causa que m'interèsse ei era hilha deth tòn pair.
- Per jo, donc, sigatz compassiva damb eth mèn marit... per jo e pera mia prauba hilheta! Era mia hilheta estire es sues manetes entà vosati e vos suplique que non barretz eth vòste còr ara votz dera pietat! Que vos auem mès pòur a vosates qu'a tota era ciutat adjunta!

Era Defarge recebec aguesta darrèra frasa coma un compliment, e virèc es sòns uelhs entath marit. Aguest, qu'escotaue a Lucia en tot mossegar-se era ungla deth pòdo, accentuèc era dura expression deth sòn ròstre en sénter sus eth era guardada dera sua hemna.

- Qué ei çò qu'en aguesta carteta te ditz eth tòn marit?, preguntèc era tauernèra damb un arridolet sarcastic. Non parle d'influéncia?
- Ditz qu'eth mèn pair gaudís de bèra infuència sus es que l'enròden, contestèc Lucia, en tot trèir rapidament era carta deth pièch, mès damb es sòns uelhs plei d'alarma, botadi sus era interlocutora e non sus eth papèr.
- En aguest cas, eth lo sauvarà, observèc era tauernèra; que non auem per qué meter-mos en aquerò nosati.
- Coma esposa e coma mair, exclamèc Lucia damb expression d'ansietat immensa, demani

era vòsta pietat e vos demani de jolhs que non hescatz servir eth poder qu‘auetz en contra deth mèn marit, senon a favor sòn. Fraies mies... fraies mies! Brembatz-vo’n de qué ei ua esposa e ua mair era que vos ac demane!

Era senhora Defarge guardèc ara suplicanta damb era heredor de tostemp, e didec, virant eth sòn ròstre entà Era Resvenja:

- Es esposes e mairs que des de que neishérem, o se mès non, èm acostumades a veir, an estat tractades damb granes consideracions, non? Non ei cèrt que soent auem vist es sòns marits e es sòns pairs sepultadi en immunds crotons? Des de que venguérem en mon, non auem vist patir as nòstes fraies, as sues persones e as sòns hilhs, praubetat, nudesa, hame, set, malauties, misèries, opressions e mesprètz de tota sòrta?
- Que jamès vedérem cap auta causa, responec Era Resvenja.
- Totes aguestes causes les auem patit pendent molt, molt de temps, responec era tauernèra en tot dirigir-se a Lucia. Ara, ditz-me, jutja per tu madeisha, cres probable qu’eth dolor d’ua hemna e era ansietat d’ua mair poguen hèr efècte en nosates?

Contunhèc en tot hèr cauça, e gessec. Dempús comencèc a caminar Era Resvenja e Defarge gessec eth darrèr, barrant era pòrta en gésser.

- Coratge, estimada Lucia! exclamèc Lorry, en tot lheuar-la deth solèr. Coratge e coratge! De moment tot va ben... molt, molt milhor de çò que mos podien imaginar. Quilhatz eth vòste còr, estimada Lucia, e balhem gràcies ath Cèu!
- Que non me manque un còr agraït ne dèishi d’auer esperances, mès aqueres hemnes terribles son coma ombres neres qu’ennerissen eth cèu des mies esperances.
- Tè, cara!, exclamèc Lorry. Com se compren? Ei possible qu‘en aguest còr tan valent i posque càber er aclapament? Ombres! Es ombres non signifiquen arren, Lucia, son inconsistentes... arren!

A maugrat des sues paraules, eth madeish sentie tanben era influéncia, era opression, d’aqueres ombres fatidiques e, encara que non ac cohessaue, era vertat ei que lo preocupauen e lo perturbauen ar arràs.

IV.- Cauma ena tempèsta

Quate dies se tardèc era abséncia deth doctor Manette.

En tot aqueth procès l'amaguèren a Lucia era màger part des òrres eveniments que se passèren pendent aguest temps, qu'enquia e tot molt temps dempús, quan ja se trapaue a grana distància deth territòri francés, non s'en sabèc de qué mil cent presoèrs indefensi, d'ambús sèxes e de totes es edats, auien estat brutaument assassinadi per ua plèba embriaga de sang, que pendent aqueri quate dies damb es sues nets non cessèren ne un solet moment es hètes d'orror, qu'es carrèrs dera ciutat a on s'estaue èren negadi de sang e qu'era atmosfèra qu'alendaue ère ua atmosfèra saturada d'emanacions de sang. Es soletes notícies que l'arribèren as sues aurelhes sigueren qu'era plèba auie atacat es presons, que toti es presoèrs politics auien passat seriosi perilhs, e que quauqui uns auien estat arrossegadi pes carrèrs e assassinadi.

Eth doctor li comuniquèc ath senhor Lorry, non sense exigir-li eth secret mès absolut, qu'era plèba l'obliguèc a presenciar brutaus scènes de carnisseria e de sang ena preson dera Force; qu'auie trapat aquiu un Tribunau en foncions permanentes, dauant deth quau èren presentadi un a un es presoèrs, qu'immediatament èren condemnadi a mòrt e executats, o botadi en libertat (plan pòqui) o ben embarradi de nauèth enes sues cèles. Higec que, en tot auer-li presentat ath Tribunau en question es patriòtes que l'acompanhauen, expausèc eth eth sòn nòm e era sua profession e hec constar que, sense prèvia acusacion, e per tant sense sentència prèvia, auie estat pendent dètz-e-ueit ans presoèr secret ena Bastilha; e qu'un des individús que formauen eth Tribunau se lheuèc e l'identifiquec, en tot resultar qu'ère Defarge er individú de referéncia.

Didec que per çò des registres que i auie sus era taula deth Tribunau auie pogut comprovar qu'eth sòn gendre figuraue entre es presoèrs vius, e que lo defensèc decididament dauant deth Tribunau, a on quauqui uns des membres roncauen acarnassidament, mentre d'auti èren desvelhats, e entre es quaus n'auie de tacadi damb sang de cap a pès, e nets de crim (molti pòcs), quauqui uns sòbris e d'auti embriacs (lèu toti) en aunor dera Libertat. Qu'en prumèr moment d'entosiasme, conseqüent damb era preséncia en aqueth lòc d'un òme qu'auie patit tant, d'un martir torturat pera situacion esbauçada, l'autregèren que Carles compareishesse immediatament dauant d'Aqueth Tribunau estranh e siguesse examinat. Que tot hège supausar que decretarien era sua libertat, mès es corrents decididament favorables tumèren damb obstacles, qu'era sua origina e natura èren mistèris entath doctor, es quaus cuelheren marge entà ua conferéncia secreta. Qu'er individú qu'ocupaue eth sèti presidenciau li manifestèc ara seguida ath doctor qu'eth presoèr auie de contunhar embarrat, encara que, en atencion as tortures deth doctor, era persona serie inviolabla. Qu'immediatament, a un senhau deth president, eth presoèr siguec amiat de nauèth ath sòn croton, mès qu'eth, eth doctor, damb grana insisténcia sollicitèc eth permís d'estar-se damb eth e assegurar-se qu'eth sòn gendre, sigue per equivocacion o per malícia non ère liurat ara plèba, es herotges idòles dera quau ensordien as jutges, e li siguec autorizat eth permís que demanaue e que non se botgèc dera Sala dera Sang enquia qu'acabèc era darrèra scèna deth sagnant drama.

Impossible detalhar totes es brutalitats, toti es actes de heròtge sauvatjaria que li calec presenciar ath doctor pendent aqueri quate dies damb es sues nets. Era hòla alegria que s'autrejauen es presoèrs qu'artenhien ua senténcia absolutòria l'impressionèc lèu tan coma era hòla ferocitat damb era quau era plèba estrocejaue as qu'èren condemnats. I auec un presoèr ath quau eth Tribunau declarèc absolvut e que, en gésser liure en carrèr, un monstre, solide per equivocacion, li clauèc ua lança. Eth doctor Manette, ath quau preguèren que gessesse a guarir ath herit, gessec immediatament en carrèr e lo trapèc enrodat a assistit per pietosi Samaritans, seigudi toti eri sus es cadavres des victimes. En tot balhar pròves d'ua inconsisténcia inconcebibla per çò de monstruosa, ajudèren ath doctor, ajudèren ath herit damb sollicitud exemplara, improvisèren un baiard e lo trasladèren... mès en.honsant un còp mès es sues armes assassines as cadavres qu'aumplien es carrèrs e realizant d'autes brutalitats tan repugnantes, qu'eth doctor s'auec de tapar es uelhs damb es mans, e ne

d'aguesta manèra podec evitar quèir estavanit ath miei d'aqueres fères.

Viui temors assautèren ath brave Lorry, mentre escotaue er orrorós relat de boca deth sòn amic, era edat deth quau ja tocaue es seishanta dus ans, de qu'es espantoses scènes qu'auie presenciat balhèssen vida naua ath perilh ancian. Dilhèu s'enganhaue, totun, e era causa dera sua equivocacion ère eth hèt de non auer vist jamès ath sòn amic jos er aspècte e eth caractèr qu'en aqueri moments eth vedie. Per prumèr viatge ena sua vida eth doctor comprenie qu'es sòns patiments passadi èren entada eth hònt d'energies e d'influéncia; per prumèr viatge sentec qu'en aquera harga ardenta hargauen de man en man es hèrs qu'auien de trincar es pòrtes dera preson a on ère embarrat eth marit dera sua hilha e autrejar-li era libertat.

- A tot darrèr siguec un ben, amic mèn; que non tot an estat calamitats e roïnes. Dera madeisha manèra qu'era mia hilha adorada hèc tot aquerò qu'umanament podie hèr entà que jo recuperèssa era salut deth còs e dera anma, jo non descansarè enquia que l'entorna ada era aquerò qu'ei era porcion mès estimada d'era madeisha. Damb era ajuda deth Cèu ac harè!

Aguestes sigueren es paraules prononciades peth doctor Manette, un còp acabèc era exposicion des hèts. E quan Mauricio Lorry vedec lugrejar enes sòns uelhs eth huec der entosiasme, e quan vedec era serenitat tranquilla d'aqueth òme, era vida deth quau, paralisada pendent diuèrsi ans, ressorgie de nauèth plia d'energies, dauric eth piech ara esperança, e creiguec.

Obstacles molt mès grani qu'es que dauant deth doctor se lheuauen aurien cedit dauant d'ua perseverança tan indomdabla coma era sua. Sense depassar es limits dera sua profession coma mètge, era mission deth quau ei alternar damb totes es classes e condicions sociaus, autant damb es presoèrs coma damb es que gaudissen de libertat, madeish damb es rics que damb es praubi, sense diferéncia entre opressors e oprimits, entre boni e dolents, entre sabents e ignorants, damb aguesta sagacitat sabec tier era sua influéncia, que non se tardèc a èster nomentat mètge inspector des presons, e per tant, dera preson dera Force. Li podec assegurar a Lucia qu'eth sòn marit ja non ère solet en ua cèla isolada senon barrejat damb era generalitat des presoèrs; podec visitar un còp ara setmana ath marit dera sua hilha e trasmeter-li messatges; artenhèc que Lucia recebesse quauques cartes dera sua man, encara que jamès per conducte deth madeish doctor, mès non consentic qu'aquera les dirigisse a Carles, donques qu'entre toti es emigrats que patien enes presons, degun desvelhaue ena plèba tantes sospeches coma aqueri que se sabie qu'auien parents dehòra.

Non auem de dobtar de què aquera fasa naua dera vida deth doctor amiaue ansietats sense compde. Mès Lorry, que no li mancaue sagacitat, comprenec des deth prumèr moment qu'as ansietats s'amassaue un cèrt orgulh qu'actuaue en era coma poderós sosteniment. Arren d'inconvenent auie aqueth orgulh, ath contrari, ère un orgulh naturau e digne. Totun aquerò, Lorry ac observaue coma un curiosèr digne d'estudi. Eth doctor sabie qu'enquia alavetz, autant era sua hilha coma eth sòn amic auien atribuit as sòns longui ans d'embarrament era sua afliccion personau, era sua feblesa, eth sòn agotament. Mès es circonstàncies auien cambiat radicaument; e convençudi qu'es ancianes tortures lo heren patron de fòrces que podie botar ath servici dera causa de Carles, de fòrces que ben aplicades podien balhar coma resultat era libertat deth marit dera sua hilha, arribèc a exaltar-se en aguesti tèrmes, que comprenec era direccion der ahèr e acceptèc es auti en qualitat de cooperadors secundaris, coma accèpte eth que se considère fort era ajuda de d'autes persones que se senten fèbles. S'invertiren es posicions respectives deth doctor e dera sua hilha, encara que sonque en aquerò que podien invertir-se sense detriment dera afeccion mès trenda e der amor mès alugat, pr'amor qu'eth pair botaue tot eth sòn orgulh a prestar bèth servici ara que tan immensi n'auie prestat ada eth.

- Eth fenomèn ei molt curiós, pensaue Lorry, encara que molt naturau e molt nòble. Cuelh,

donc, era prefectura, estimat amic, encarga-te dera direccion e sauva-te-la: que non poirie èster en milhores mans.

Eth doctor trabalhèc fòrça entà arténher qu‘eth sòn gendre siguesse botat en libertat o ben entà que compareishesse dauant deth Tribunau que decidís era sòrt, mès non artenhec véncer es corrents abondosi alavetz desencadenadi. Qu‘auie crebat ua naua era, eth Rei auie estat sentenciat, condemnat e decapitat; era Republica dera Libertat, dera Egalitat, dera Fraternitat o era Mòrt auie declarat que vencerie ath mon lheuat en armes contra era o moririe; naut de tot des tors de Era Nòsta Senhora ahlamejaue dia e net era bandèra nera; tres cents mil òmes, cridadi pera potenta bohada a combàter as tirans dera tèrra, gesseren des diferentes províncies de França, coma s‘es dents deth herotge dragon, semiadi ath vòl, auessen neishut e fructificat per egal enes montanhes e enes vals, enes ròques e ena grava, enes terrens secs e enes pantanosi, jos eth beròi cèu meridionau e jos eth bromós nòrd, es èrms e es bòsqui, es vinhes e es olivères, entre eth horment e entre es èrbes, enes vals adaiguadi per arrius e enes plages punades peth mar. Quin esfòrç particular, per immens que siguesse, ère capable de lutar contra eth deluvi der An Un dera Libertat... un deluvi que rajaue de baish en sòrta de baishar des bromes, un deluvi que negaue a França en èster barrades es pòrtes deth cèu?

Deth solèr francés auien estat bandejades era pausa, era pietat, era compassion, era patz, eth repaus, era tranquillitat, eth mesurament deth temps. Es dies e es nets se succedien coma tostemp, ei vertat; ara net li seguie eth maitin e començaue un dia nau, mès eth compde deth temps non anaue mès enlà, donques qu‘era sua percepcion s’auie perdut pera febre avaladora d’ua nacion, dera madeisha manèra que la pèrd un malaut pera fèbre individuau. Aué interrompie eth silenci subernaturau de tota ua ciutat eth borrèu, mostrant ath pòble eth cap deth Rei, e un aute dia presentaue eth cap d’ua Reina famosa pera sua beresa, que sonque necessitèc ueit mesi de veudedat e de misèries entà qu‘es sòns peus se tornèssen de ròis qu’èren en blancs coma era nhèu.

Ça que la, en tot complir-se un viatge mès era lei estranha des contradiccions, eth temps, a maugrat de volar damb vertiginosa rapiditat, semblaue arrossegar-se damb ua lentor desesperanta. Un tribunau revolucionari ena capitau e quaranta cinc mil comitès revolucionaris foncionant ena nacion; ua Lei de Sospechosi qu’escampèc es garanties qu‘en eres descanse era libertat e era vida e autregèc a tota persona bona o innocenta en mans de quinsevolh brigand, de quinsevolh criminau; presons ar arràs de gent que non auien cometut cap fauta e as quaus barrauen toti es camins que podessen amiar ara sua justificacion, taus èren es principis que s’emparaue er orde sociau establit, principis que semblauen d’usatge ancian as pòques setmanes d‘auer-se implantat. Per dessús de tot, destacaue ua figura fatidica que damb brutau rapiditat se les hec tan familhau as francesi coma se siguesse anteriora as fondaments deth mon; era figura dera esposa nomentada Guilhotina.

Eth pòble l’auie convertit en ua hònt inagotabla de galejades. Qu’ère eth remèdi mes eficaç entà guarir eth mau de cap, era prevencion mes infalibla contra es peusblanqui e era cauvira, balhaue ara pèth ua delicadesa especiau, ère eth Rasèr Barbèr Nacionau que milhor arrasaue, aqueth qu‘auie era sòrt de punar era Guilhotina, guardaue per un petit trauc e esternudaue laguens d’un tistèr; qu’ère eth signe dera regeneracion deth genre uman e auie eclipsat ara Crotz. Molti còchi qu‘abans auien amiat crotzetes ostentauen ara guilhotines e èren infinits es que jamès auien creigut ena Crotz e, ça que la, credien ena Guilhotina e dauant d’era se prostrauen.

Qu’èren tanti es caps que talhaue, qu‘autant eth herotge esturment coma eth tèrra que desaunoraue sudauen sang. Formada damb diuèrses pèces desmontables, coma es copacaps, l’armauen cada còp qu‘auie d‘entrar en foncions. Qu’ère ua senhora qu‘era sua mission principau s’estaue a hèr amudir ara eloqüéncia, umiliar as poderosi e acabar damb era beresa e damb era bontat. En un maitin, e pendent vint-e-dues menutes, auie talhat vint-e-dus caps d’autrestanti amics deth ben public, d’eri vint-e-un vius, e un de mòrt abans de pujar en cadafalc fatau. Eth foncionari public encargat de manejar-la, auie eretat eth nòm d’aqueth prodigi de fòrces que d’eth mos parle er Ancian Testament;

mès, eth Samson francés, armat de Guilhotina, ère molt mès fòrt e robust qu'eth sòn omològ israelian, e mès cec e mès bèstia, pr'amor que cada dia e a totes ores arringaue es pòrtes deth madeish Temple de Diu.

Caminaue eth doctor Manette entre aqueri orrors e entre era classa de gent que les costaue, damb eth cap fèrm, plen de confiança en sòn poder, tostemp anant entath fin que s'auie prepausat encara que cautosament, e sense botar en dobte qu'eth resultat des sòns esfòrci serie, a tot darrèr, era libertat deth marit de Lucia. Ère, totun, tan impetuós eth corrent deth temps, tan prigondes es aigües, volaue aqueth damb furia tan tremenda, que Carles contunhaue poirint-se ena preson ath cap de quinze mesi d'auer-i entrat, sense qu'era robusta confiança deth doctor s'esmoiguesse. Pendent eth mes de Deseme, era Revolucion creishec de tau manèra ena sua fúria, qu'es arrius deth Sud damb dificultat podien córrer pes sòns espaciosi lhets, plei de molons de cadavres des quaus pendent era net èren aufegats violentament enes sues aigües. Es presoèrs èren trabucadi per dotzènes, per centenats, per milèrs; mès eth doctor seguie auançant entre tanti orrors damb pas fèrm e tèsta solida. En París non i auie un òme mès coneishut qu'eth, ne que se trapèsse en ua situacion mès estranha. Silenciós, uman, indispensable enes espitaus e enes presons, autrejant es ajudes dera sciéncia madeish as assassins qu'as victimes, se pòt díder qu'ère un òme desparièr. En exercici dera sua profession, eth presoèr dera Bastilha ère era idòla deth pòble. Mès qu'òme, semblaue Esperit que se botjaue entre es mortaus.

V.- Eth ressegador

Un an e tres mesi. Lucia non gaudic ne ua soleta menuta de tranquillitat pendent tot aguest temps, pr'amor que jamès podec assegurar qu'eth cap deth sòn marit non rodarie a londeman. A tota ora rebotauen sus es empeirats des carrèrs carros dera Mòrt plei de condemnats. Gojatetes bofones, senhores en apogèu dera sua beresa, caps de peu nere, de pèu castanh, de peu ròi, de peu blanc; joeni robusti, plei de vida, e ancians acorbaishats jos eth pes des ans, cavalièrs e pagesi, daunes e campanhardes, toti proporcionauen vin ròi ara Guilhotina, gessent cada dia des escures tutes des sòns immundi crotons e amiadi en professon interminabla pes carrèrs entà amortar era set avaladora. Libertat, Egalitat, Fraternitat o Mòrt... Qu'as balhat mes fruts de Mòrt que de Libertat, Egalitat ne Fraternitat, ò Guilhotina!

S'es brusques e inesperades calamitats e eth rodar vertiginós des ròdes deth temps auessen estabordit ara hilha deth doctor, negant-la en aguest estat de desesperacion ociosa, segurament l'aurien enviat ara tomba o ath manicòmi, coma ac an hèt damb mens motius a tantes autes, mès des deth moment que sarrèc contra eth sòn pièch joen aqueth cap de peus de nhèu ena gòlfa dera tauèrna deth barri de Sant Antòni, s'auie consagrat ath compliment estricte des sòns deuers, e les complic damb tanta abnegacion autan es dies de pròva coma es de cauma e felicitat.

Tanlèu s'installèc ena sua naua residéncia, e tanlèu eth sòn pair entrèc complètament ar exercici dera sua profession, Lucia apraièc era sua redusida casa exactament coma s'ath sòn costat i auesse eth sòn marit. Er orde qu'ère perfècte en aquera casa. Lucieta hège es sues leçons damb era madeisha regularitat qu'ena sua casa de Londres. Es innocents artificis qu'era desolada esposa sajaue d'enganhar-se ada era madeisha, en tot calar en pièch era credença que lèu aurie era felicitat d'abraçar ath sòn marit, es preparatius de marcha que hège cada dia... amassa damb es pregàries solemnes que cada dia dirigie ath Cèu en favor d'un presoèr especiau, en favor d'un malerós concret des molti que gemegauen enes tetriques avant-sales dera mòrt, èren es solets consolaments dera sua anma trebolada.

Eth sòn aspècte exterior cambièc molt pòc. Eth sòn senzilh vestidet nere, molt semblable as crespons dera veuda, atau coma eth dera sua hilha, nere coma eth sòn, reflectien tanta netedat e tanti suenhs coma aqueri que reflectiren es que heren servir enes sòns dies mès erosi. Perdec era frescor eth sòn ròstre, contunhament trist e aclapat, mès en arren dequeiguec era sua beresa e gentilesa. A viatges, pera net, en moment de punar ath sòn pair, cercaue era gessuda des sòns uelhs eth plor sauvat en pièch pendent ores interminables deth dia, e se podie díder qu'aqueth ère eth sòn solet consolament ena tèrra. Eth doctor contestaue invariablament e damb decision:

- Que non li pòt arribar arren sense que jo m'en sàpia, e jo sai que lo posqui sauvar, hilha mia.

Non auien passat moltes setmanes, quan ua net, en tornar en casa, li didec eth sòn pair:

- Guarda, estimada; naut de tot der edifici dera preson i a ua hièstra, qu'entada era i pòt arribar quauqui viatges Carles tad aquerò des tres dera tarde. Quan ac artenh, causa que depen de circonstàncies e incidents ocasionaus, e per tant incèrts, se pense que te poirie veir, se siguesses en un lòc concret deth carrèr que jo t'indicarè. Ça que la, tu, prauba hilha mia, non lo poiràs veir ada eth, pr'amor que, encara que podesses, serie perilhós que hesses eth senhau mès insignificant de reconeishement.
- Ò, pair mèn! Mòstra-me eth lòc, e jo i serè cada dia.

A compdar d'aquera net, Lucia, cada dia, siguessen boni o dolents, de solei o de ploja, de calor o de hered, anaue ath lòc que l'indiquèc eth sòn pair, pendent dues ores. Aquiu s'estaue en moment qu'es relòtges dera ciutat deishauen enténer es sues campanades, e aquiu seguie, enquias quate, ora que se retiraue damb santa resignacion. Quan eth temps non ère massa dolent, se hège a vier a Lucia; en

cas contrari i anaue soleta, mès non manquèc ne un solet dia.

Eth lòc de demora ère un lòc escur e lord d'un carreron estret e tòrt. Non i auie qu'aua casa abitada per un òme que se tenguie a ressegar troncs entath huec; tota era rèsta deth carrèr ère un mur corresponent a edificis qu'auien era sua entrada per un aute carrèr parallèl.

Ath tresau dia d'anar Lucia ath lòc indicat peth sòn pair, la vedec eth ressegador.

- Bona tarde, ciutadana.
- Bona tarde, ciutadan.

Qu'ère era salutacion prescrita, ne mès ne mens que per un decret. Que l'auien implantat bèth temps abans es patriòtes mès exaltats, mès ena epòca que mos referim, ère obligatòria entà toti.

- Passejant per aciu, ciutadana?
- Ja ac pòs veir, ciutadan.

Eth ressegador, qu'en temps anteriors auie estat caminèr, lheuèc es uelhs, estenec eth braç en direccion ara preson, se hec a vier es dues mans ara cara plaçant es dits de forma que representauen ua rèisha, guardèc a trauès des madeishi, e deishèc anar un arridolet significatiu.

- Que non ei assumpte mèn, didec, e contunhèc eth sòn trabalh de ressèga.

Londeman semble qu'eth ressegador ère en tot demorar a Lucia, donques que s'aboquèc damb era tanlèu apareishec en carrèr.

- Un aute còp de passeg per aciu, ciutadana?
- Òc, ciutadan.
- A!, e damb ua mainada? Era tua mair, ciutadana, vertat?
- Contèsti que òc, mama? preguntèc en votz baisha era mainada, en tot apressar-se ara sua mair.
- Òc, estimada, òc.
- Òc, ciutadan, responec Lucieta.
- A! que non ei causa mia. Era soleta causa que m'interèsse ei trabalhar... Guarda era mia ressèga, ciutadana... La cridi era mia estimada Guilhotina.... La, la, la, la, la, la... e què un cap.

Efectivament, mentre parlaue queiguec eth tròç de tronc, e eth ressegador lo botèc en un tistèr.

- Jo m'autregi eth nòm de Samson dera Guilhotina deth combustible. Manegi eth mèn esturment, e què un cap... Ara què un cap de hemna... ac ves, ciutadana? Arribe eth torn ara mainada... paf! Adishatz cap! Vau a acabar damb tota era familha.

Li repugnaue a Lucia veir ressegar es troncs e non podie veir sense sénter ua estrementida er acte de botar-les en tistèr, mès l'ère impossible estar-se en aqueth lòc pendent es ores de trabalh deth ressegador sense qu'aguest la vedesse. A compdar d'ara, entà atirar es sues simpaties, non sonque ère era que s'auançaue a dirigir-li era paraula, senon que tanben li balhaue quauques monèdes entà béuer qu'eth acceptaue sense hèr-se pregar.

Qu'ère eth ressegador un subjècte molt curiós. Fòrça viatges, quan Lucia, desbrembada dera sua preséncia s'estaue pendent ua longa estona damb es uelhs tachadi ena rèisha dera preson e eth còr botat en sòn marit, en encuedar-se'n dera sua imprudéncia, baishaue es uelhs e vedie ath ressegador que la guardaue arridolent, botat eth jolh sus eth banc e agarrant era ressèga, mès sense trabalhar. Quan aquerò arribaue, normaument didie "non ei causa mia", e seguie eth trabalh sense mès

comentaris.

En tot tipe de temps, madeish pendent es nhèus e gèus d'iuèrn que tient es furioses ventades dera primauèra, autant jos eth solei usclaire d'ostiu coma jos es ploges abondoses dera tardor, ne un solet dia deishèc Lucia de passar dues ores en aqueth lòc, ne un solet dia deishèc de punar, quan se n'anaue, es murs dera preson. Que la vedie eth sòn marit (ac sabie Lucia gràcies ath sòn pair) un còp cada cinc o sies viatges que gessie, a viatges dus o tres dies seguidi, encara que tanben se passaue que se vedesse privat de veder-la pendent ua setmana sancera. Lucia ère satisfèta que la vedesse guairi viatges auesse era oportunitat d'arribar ara hièstra, e entà non defraudar-lo un solet viatge, aurie gessut non un dia, non ua setmana, senon ans sancers.

Arribèc eth mes de Deseme. Eth sòn pair seguie caminant entre espantosi orrors, tostemp damb pas fèrm, tostemp damb cap solid. Ua tarde hereda e plojosa Lucia arribèc en cornèr de costum. Qu'ère un dia d'alegria generau. Auie vist cases decorades damb profussion de gòrres trauessades de petites lances,e ornades damb cintes tricolors e damb era inscripcion, tanben tricolora (es letres tricolores èren molt de mòda) "Republica Ua e Indivisibla, Libertat, Egalitat, Fraternitat o Mòrt"

Tan miserable e petit ère eth talhèr deth ressegador, que tota era sua superfícia ère lèu insufisenta entara inscripcion copiada. Coronaue era casa era sua corresponenta lança aprovedida dera sua idispensabla gòrra ròia, coma auie d'èster en quinsevolh ciutadan que se tenguesse coma brave e en ua hièstra auie plaçat era sua ressèga, jos era quau se liegie era inscripcion següenta: "Era Santa Guilhotina" Eth talhèr ère barrat, eth ressegador ère absent, e Lucia podec saborar eth plasèr de veder-se complètament soleta.

Que non ère, totun, massa luenh eth ressegador. Se tardaue era demora de Lucia compdades menutes, quan sonèc en carrèr grani crits que l'aumpliren de pòur. Segons dempús, virauen era cantoada dera preson compacti grops, ath centre des quaus anaue eth ressegador balhant era man a Era Resvenja. Que non serien mens de cinc centes es persones, e dançauen coma ac poirien hèr cinc cents mil dimònis. Ne amiauen tanpòc musica, pr'amor qu'entàs sues endiablades dances ère pro era raucosa cridadissa des gòrges. Cantauen er imne popular dera Revolucion, e s'acompanhauen damb herotges sarrades de dents. Barauen ua dança herotge, que non descriueram, pr'amor qu'ei pro entath nòste prepaus díder qu'eta sauvatjaria regnanta auie convertit ua distraccion innocenta en miei eficaç entà alugar era sang, embotar es sensi e endurir eth còs.

Lucia, orrificada d'espant, s'auie refugiat en lumedan dera pòrta deth ressegador, caperant-se era cara damb es mans.

- Ò, pair mèn! exclamèc en separar es mans e trapar-se còp sec dauant deth doctor. Quin espectacle tan crudèu, tan repugnant!
- Qu'ac sai, estimada mia, ac sai. Ac è presenciat molti viatges. Non t'espaurisques, qu'arrés te harà eth mendre mau.
- Que non m'espaurisqui per jo, pair mèn; mès quan pensi en mèn marit e enes enventides d'aguesta gent...
- Lèu lo botaram dehòra des sues enventides. L'è deishat pujant entara hièstra e è vengut entà dider-t'ac. Coma qu'aué arrés s'està per aquiu que te posque veir, ei parièr que li manes un punet damb era man entà naut de tot dera teulada, en madeish foratèch.
- L'ac manarè, pair mèn, e damb eth punet li manarè era mia anma sancera.
- Que non lo poiràs veir, prauba hilha mia, vertat?
- Non, pair mèn, non posqui, contestèc Lucia plorant.

Sonèren quauqui passi e apareishec era senhora Defarge.

- Salut, ciutadana, didec eth doctor.

- Salut, ciutadan, contestèc era tauernèra seguint era marcha sense arturar-se.
- Balha-me eth braç, estimada mia. Ges d'aciu, mès simulant alegria, encara que ja sai que non la pòs auer. Atau, fòrça ben. Deman compareisherà Carles dauant des sòns jutges.
- Deman!
- Non podem pèrder temps. Tot ac è admirablament prèst, mès i a besonh de tier precaucions qu'ei impossible premanir enquiath madeish moment que Carles se presente dauant deth Tribunau. Encara non a recebut era citacion, mès me cònste que lo citaràn deman e que serà trasladat ara Consergeria. Coma pòs veir, recebi es notícies damb oportunitat. Supausi que non t'espauriràs, non?

Damb pro trabalhs podec gasulhar era malerosa:

- Confii en tu.
- Que pòs confiar, que non seràs defraudada. Es tues angonies arriben ath sòn finau, amor mèn. En brèus ores l'auràs enes tòns braci. L'è enrodat de totes es proteccions imaginables. Me cau veir a Lorry...

S'interrompec eth doctor. En carrèr deth costat sonaue un sorrolh pesant de carros. Un... dus...tres... Tres carros cargadi de condemnats amiadi entath suplici.

- Me cau veir a Lorry, repetic eth doctor, virant eth cap entath costat contrari pr'amor de non veir eth comvòi funèbre.

Eth brave Lorry seguie quiet en edifici deth Banc. Autan eth coma es libres èren objècte de freqüentes requisicions en qualitat de bens confiscadi e convertidi en nacionaus, causa que non siguec obstacle entà sauvar guaire l'ère possible, a truca de constància e d'abnegacion.

Qu'ère ja escurint quan eth pair e era hilha arribèren en Banc. Era somptuosa residéncia deth senhor seguie dubèrta. Sus eth reishat deth jardin i auie ua inscripcion que didie atau: "Proprietat Nacionau. Republica Una, e Indivisibla. Libertat, Egalitat, Fraternitat o Mòrt".

Qué l'auie arribat ath senhor Lorry, que non s'estaue en sòn burèu? A qui venguie de dider-li adiu quan gessec, agitat e susprenut per çò de sarrar entre es sòns braci ara sua adorada amigueta? A qui li repetic es paraules que damb votz balbucejanta acabauen de dirigir-li ada eth, en tot díder des dera pòrta estant: "Trasladat ara Consergeria e citat entà deman?"

VI.- Trionf

Sense cap exageracion se pòt afirmar qu'eth formidable Tribunau des Cinc non sonque foncionaue cada dia, senon qu'ère en foncion permanenta. Es relacions des presoèrs qu'auien de comparéisher dauant deth Tribunau a londeman èren liurades cada vrespada as alcaides des presons, es quaus, ath sòn torn, liegien es interessadi. En argòt dera preson, as listes en qüestion se les cridaue "Diaris dera net".

"Carles Evremonde, aliàs *Darnay"*.

Aguest qu'ère eth nòm qu'entestaue eth Diari dera net corresponent ara Force.

Tot just prononciat eth nòm, se separèc er interessat deth grop des sòns companhs de desgràcia e se placèc en lòc destinat as nomentats. Coma que Carles Darnay auie presenciat aquera scèna centenats de viatges, mos cau dìder que li sobrauen motius entà conéisher eth costum.

Eth grosset alcaide li tachèc ua guardada a trauès des lords veires des sues uelhères, que sense eres non podie liéger, damb era finalitat d'assegurar-se qu'auie passat ath lòc que li tocaue, e un còp comprovat aguest extrèm seguic liegent era lista, en tot hèr ua pausa semblabla, dempús de cada nòm. Vint-e-tres sigueren es nomentats, mès coma d'eri n'auie mòrt un ena preson, e era Santa Guilhotina auie hèt rodar eth cap a dus mès, encara qu'arrés se'n brembaue ne d'aguesti ne d'aqueth, sonque vint contestèren ara crida. Era lista siguec liejuda ena madeisha cramba voutada a on Carles trapèc amassadi a tanti presoèrs era net deth sòn ingrés ena preson. Toti eri auien estat trocejats pera plèba eth dia deth mortalatge generau e es qu'entrèren posteriorament, tornèren a gésser entà cuélher en cadafalc eth passatge entar aute mon.

S'escambièren entre es qu'entrauen e es que gessien quauques frases d'adiu e de coratge, non massa, pr'amor qu'ath delà de tactar-se d'un incident que se repetie cada dia, era societat dera Force auie en projècte entad aquera net era celebracion de quauqui jòcs, e calie profitar eth temps entà acabar eth programa. Es que quedauen acompanhèren as que se n'anauen enquiara rèisha de gessuda dera sala, deishèren anar quauques lèrmes, e se n'anèren, donques que calie aumplir vint uets qu'es absents deishauen vacants, se non volien renonciar as divertiments dera cauhada e ac auien de hèr abans dera ora deth silenci, qu'en era se confiaue era vigilància der establiment a armades de herotges mastins qu'aumplien es correders e sales proximes. E non ei qu'es presoèrs siguessen insensibles ne durs de còr, mès en sòn caractèr, ena sua manèra d'èster, influie, coma non podie èster mens, era condicion dera epòca. Dera madeisha manèra qu'aqueri vederen gésser, pòc mens qu'impassibles, as sòns companhs de malastre, n'auec molti que, intoxicadi, en tot cedir sense cap de dobte a ua sòrta de fervor qu'aué damb pro trabalhs se compren, encara qu'ère molt naturau en aqueri tempsi, desfisèren sense cap necessitat ath pòble e correren espontanèament ara cèrca des gatalhèues dera guilhotina, sense qu'en sòn acte influísse ne pòc ne molt era vantaria, senon era infeccion generau conseqüenta ath brutau sacsejament dera anma publica. En epòques de pestiléncia, se ven persones qu'atiren misteriosament eth contagi, persones que volerien morir. E se passe que toti amiam ath nòste laguens causes estranhes adormides que non les cau mès qu'eth concors de determinades corconstàncies entà desvelhar-se.

Brèu e escur ère eth pas des dera Force ara Consergeria, longues e heredes es nets passades enes cèles pestilentes dera darrèra. Quinze presoèrs compareisheren dauant deth Tribunau londeman peth maitin, abans que siguesse cridat a comparéisher Carles Darnay. Es vistes des quinze se tardèren ua ora e mieja, e es quinze sigueren condemnadi a mòrt.

"Carles Evremonde, aliàs *Darnay*", cridèren fin finau.

Ludien es jutges chapèus ornadi damb plumes, mès dehòra d'eri, tota era concurréncia amiaue

chapèus de lan ròis damb es corresponentes cocardes tricolores. Sonque calie tachar ua guardada ath Tribunau entà sospechar qu‘auie estat invertit er orde naturau des causes e qu’es criminaus jutjauen as òmes aunèsti. Inspiraue es senténcies era plèba mès vila, mès crudèu, mès criminau dera ciutat, e les inspiraue botant enes sues inspiracions quantitats immenses de baishesa, de crudeutat e de pòca noblesa, ja sigue comentant a crits, ja sigue aplaudint, ja auançant e precipitant eth resultat des deliberacions. Toti es òmes qu’aumplien era sala anauen armadi enquias dents. Totes es hemnes amiauen guinhauets e dagues, quauques ues minjauen, d’autes beuien, d’autes hègen cauça. Entre aguestes darrères n’auie ua que se distinguie pera sua grana labor. Ère seiguda en ua des prumères hilères ath costat d’un òme ath quau Carles non auie tornat a veir des deth dia qu‘arribèc ena Barralha de París, mès que se retiraue a Defarge. Observèc ad aqueth qu‘era hemna parlèc dus o tres viatges en votz molt baisha ath sòn vesin de sèti, causa que li hec supausar qu’ère era sua hemna, mès aquerò que mès poderosament tirèc era sua atencion, siguec qu‘encara que se trapaue çò mès aprop possible d’eth, ne un solet còp se guardèren. Viraue soent es uelhs entàs jutges, coma demorant bèra causa, mès arren mès. Apròp deth President deth Tribunau i auie seigut eth doctor Manette, tranquil coma tostemp, e vestit coma tostemp. Eth presoèr vedec que sonque eth doctor e eth senhor Lorry, seigut ath sòn costat, vestien normaument, e non ostentauen era grossièra indumentària dera Carmanhòla[1]. Èren es dotze.

Carles Evremonde, cridat tanben Darnay, siguec acusat peth Fiscau public d’emigrat e era vida deth quau, per tant, corresponie ara Republica, segontes eth decret que condemnaue a toti es emigrats ara pena de mòrt. Qu’eth decret en qüestion auesse estat promulgat quan ja er acusat ère en França, ère ua circonstància pòc importanta que non s’auie de tier en compde. I auie eth decret, auien dauant ar acusat, qu‘auie estat tres dies laguens des frontères de França, e era Republica demanaue eth cap.

- Que ròde eth sòn cap! rugic era plèba. Que morisque aguest enemic dera Republica!

Eth President agitèc era campana entà hèr carar es crits, e li preguntèc ar acusat se non ère cèrt qu’auie residit molti ans en Anglatèrra.

Darnay contestèc afirmativament.

- E dides que non ès emigrat? Quin ei eth tòn nòm, donc?
- Non me tengui coma emigrat d’acòrd damb era letra e er esperit dera lei.
- Per qué non? Aquerò ei çò que jo voi saber.
- Perque liurament e espontanèament renonciè ath titol que non ère deth mèn gust e a ua posicion sociau que non m’agradaue, e gessí dera mia pàtria entà viuer deth mèn trabalh en Anglatèrra abans qu‘es rendes crubades ath pòble de França, aclapat peth pes de tanti tributs e gabèles.
- Com demòstres era exactitud des manifestacions?
- Damb eth restimòni de Teofilo Gabelle e d’Alexandre Manette.
- Mès tu te maridères en Anglatèrra, objectèc eth President.
- Cèrt; mès non damb ua hemna anglesa.
- Damb ua ciutadana de França?
- Òc.
- Eth sòn cognòm e era familha?
- Lucia Manette, soleta hilha deth doctor Manette, der excellent mètge aciu present.

Aguesta responsa costèc en auditòri un efècte impossible de pintar damb paraules. Tremolaue era sala jos es crits d’entosiasme qu‘arringuèc eth nòm deth doctor Manette. Tan capriciosi èren es movements deth pòble que de seguit s’aumpliren de lèrmes molti uelhs qu’un segon abans

[1] cançons e dances dera Revolucion francesa

contemplauen damb ferocitat ar acusat coma se se les desbordèsse era impaciéncia entà que les siguesse autrejat entà abocinar-lo.

Carles Darnay, enes sues manifestacions auie seguit ath pè dera letra es indicacions deth doctor.

- Per qué er acusat tornèc a França quan ac hec e non abans? preguntèc eth President.
- Non tornè abans, constestèc Carles, simplament perque en França non auia cap mejan de vida dehòra des bens qu'auia renonciat, mentre qu'en Anglatèrra guanhaua çò necessari entara mia subsisténcia balhant classes de francés e de literatura francesa. Se tornè quan ac hi, siguec cedint a ua suplica d'un ciutadan francés, que me manifestèc qu'era mia abséncia comprometie seriosament era sua vida. Tornè entà sauvar era vida deth ciutadan en qüestion e entà declarar era vertat sense reparar en perilhs ne anuègi. Quin crim i ven aciu es uelhs dera Republica?

Era plèba cridèc embriaga d'entosiasme:

- Degun... degun!

Eth President agitèc era campaneta encara que non artenhec impausar silenci enquia qu'er auditòri se cansèc de cridar.

- Com se cride eth ciutadan que hè referéncia er acusat? preguntèc eth President.
- Teofil Gabelle, aciu present. Compròva es mies manifestacions ena carta qu'è hèt allusion, era quau, encara que me la treigueren ena Barralha, non è cap de dobte qu'estarà entre es documents qu'eth President a sus era taula.

Qu'auec suenh eth doctor de qué era carta de referéncia siguesse ena taula. Eth president la trapèc sense cap esfòrç, e la liegec en votz nauta. Ara seguida siguec nombrat Gabelle entà que confirmèsse es manifestacions der acusat e se declarèsse autor dera carta, causa que hec damb grana precision e accent de vertat. Eth ciutadan Gabelle insinuèc damb ua delicadesa e tacte esquisti, qu'eth Tribunau, mancat de temps coma conseqüéncia des infinits enemics dera Republica qu'exigien tota era sua atencion, auie deishat ena preson dera Abadia enquia tres dies abans, desbrembe insignificant e molt normau, e que, quan compareishec dauant deth Tribunau, siguec declarat innocent e botat en libertat, per çò d'auer-se dissipat a satisfaccion des sòns jutges es acusacions que sus eth pesauen.

Ara seguida siguec interrogat eth doctor Manette. Era sua grana oportunitat personau e era claretat e precision des sues responses exerciren en auditòri ua sensacion indescriptibla; mès quan demostrèc qu'er acusat siguec eth que damb mès eficàcia contribuic a desliurar-lo deth sòn etèrn captivèri quan manifestèc qu'er acusat s'auie estat en Anglatèrra enrodat dera trenda sollicitud e de grana afeccion, non solet ara sua hilha senon tanben ada eth madeish, afeccion e sollicitud que heren mès doç eth despatriament, quan higec que luenh d'èster partidari e defensor deth govèrn aristocrata deth país a on demoraue siguec processat e siguec a punt d'èster condemnat a mòrt coma enemic d'Anglatèrra e amic des Estats Units. Dempús de hèr ua exposicion clara e eloqüenta de totes aqueres circonstàncies, eth Tribunau e er auditòri s'identifiquèren. De tau manèra que, quan invoquèc eth testimòni deth senhor Lorry, cavalièr anglés, testimòni, coma eth, deth procés seguit en Anglatèrra contra Durnay, e prèst a confirmar totes es sues manifestacions, contestèren es jutges que ja n'auien pro damb tot çò qu'auien entenut, e que damb gust votarien, s'eth president auie a ben recéber es vòts.

A mida qu'es jutges votauen (ac hègen individuaument e damb votz nauta) er auditòri s'estarnaue en aplaudiments frenetics. Per unanimitat siguec declarat innocent eth presoèr, e coma conseqüéncia eth president lo declarèc liure.

Seguic alavetz ua d'aqueres scènes extraordinàries que boten de relèu era volubilitat dera plèba, e es impulsi entara generositat e era pietat, adormidi ath hons dera sua anma, o ben aquerò que segontes eri ei ua demostracion de qué non se dèishen arrossegar pera fòrça explossiva d'ua ràbia crudèu. Impossible precisar quin d'aguesti motius influic de manèra decisiua enes scènes extraordinàries que se seguiren; probablament influiren totes, encara que predominant era dusau. Eth cas ei que, un còp prononciada era senténcia d'absolucion, gesseren es lèrmes en tanta abondància coma en d'autes ocasions auuie gessut era sang, e sigueren tantes e tan sarrades es abraçades qu'eth presoèr recebec de toti, sense diferéncia de sèxes, que correc un vertadèr perilh eth sòn captivèri d'acabar en ua asfixia a tota regla; en èster de notar qu'aqueres abraçades les ac balhauen es madeishes persones que, possades per un aute corrent desparièr s'aurien lançat sus eth damb era madeisha intensitat, entà destrossar-lo entre es sues ungles e arrossegar es sues rèstes pes carrèrs.

Gràcies ath hèt de qué li calec gésser dera sala entà cedir eth lòc a d'auti acusats que demorauen senténcia, se podec desliurar de moment d'aqueth torrent hòl d'amossasses.

Ara seguida compareisheren cinc acusats amassa, que sus eri pesaue era acusacion d'enemics dera Republica, non perque auessen trabalhat en contra d'era, senon perque non auien hèt arren, ne de paraula ne de òbra, a favor sòn. Tau prèssa cuelhec eth Tibunau entà compensar ara nacion per çò dera libertat autrejada a un acusat, qu'encara non auie gessut aguest dera sala quan ja pesaue sus es cinc malerosi era sentència de mòrt, que s'auie d'executar en vint-e-quate ores. Eth prumèr des condemnats li manifestèc a Darnay era sòrt que lo demoraue en tot lheuar un dit simbòl de mòrt entre es presoèrs, e es sòns companhs ath còp cridèren damb accent sarcastic:

- Visca era Republica!

Qu'ei vertat que non dispausèc Darnay de mès temps entà escotar es explicacions que podessen o desiressen hèr-li es condemnats, donques que tanlèu gessec en carrèr en companhia deth doctor Manette, se vedec enrodat de compacta gentada, qu'en era vedec lèu totes es cares qu'abans auie vist ena sala, exceptat de dues, que les cerquèc damb era guardada. De nauèth s'embolhèc damb eth furiós remolin qu'abans siguec a mand d'asfixiar-lo, entà punar-lo, abraçar-lo, plorar, e tier-se a d'autes expansions mès pròpries de hòls que de persones senades.

Lo heren sèir ara fòrça en un gran fautuèlh que, o l'auien trèt dera sala deth Tribunau, o de quinsevolh des cases proximes. Ornèren eth fautuélh damb ua bandèra vermelha e ua lança de hèr qu'en era se vedie era gòrra trauessada. Totes es supliques deth dctor non sigueren pro entà empedir que siguesse amiat en trionf entara sua casa, seigut en aqueth fautuèlh que, botat sus es espatles, semblaue un tron botat sus er agitat mar de gòrres vermelhes.

En tot auançar-se ad aquera professon sauvatja, qu'abraçaue a toti es que se trapaue peth camin, eth doctor arribèc a casa pr'amor de premanir convenentament ara sua hilha. Totun aquerò, quan Carles podec baishar deth sòn improvisat tron e dauric es braci ara sua aimanta esposa, aguesta queiguec estavanida.

Mentre Darnay tenguie a Lucia apuant-la contra eth sòn pièch, ajocat eth cap pr'amor qu'era plèba non vedesse es sues lèrmes que baishauen pes sues caròles, quauqui uns des que l'amien amiat en trionf comencèren a barar, e ac trasmeteren as auti, e moments dempús s'improvisaue en pati dera casa ua desbocada Carmanhòla. Mès tard installèren sus eth fautuélh vacant ua gojata, ara quau proclamèren Devesa dera Libertat en tot amiar-la enes espatles pes carrèrs pròches, entre crits ensordidors e cants discordants.

Carles, dempús de sarrar entre es sòns braci ath doctor, qu'era sua cara aufrie ua mina de vencedor, dempús d'abraçar ath senhor Lorry, que pateishant e sense alend artenhec arribar enquia eth nadant entre er immens ondatge que balhaue era Carmanhòla, dempús de punar a Lucieta, ara quau lheuèc

deth tèrra entà que podesse enrodar enes sòns braci en còth, dempus d'abraçar ara fidèu Pross, lheuèc damb es sòns braci a Lucia e l'amièc entàs sues crambes.

- Lucia... era mia Lucia... Liure... Liure!
- Ò, eth mèn estimat Carles! Permete-me qu'ajulhada, balhi es gràcies a Diu damb eth madeish fervor que preguè per tu!

Queiguec de jolhs Lucia. Toti es presents inclinèren eth cap reverents e preguèren des deth hons deth sòn còr. Quan, acabada era pregària, Lucia tornèc as braci, didec Carles:

- Balha ara es gràcies ath tòn pair, hemna mia! Cap òme de França non aurie pogut hèr per jo tan coma eth a hèt!

Lucia inclinèc eth cap sus eth pièch deth sòn pair, dera madeisha manèra que l'auie inclinat pendent molti ans abans. Eth doctor se sentec erós de poder pagar de bèra manèra es mòstres d'afeccion abnegada dera sua hilha, e balhèc per ben passadi toti es patiments e sentec un nòble orgulh pensant enes fòrces.

- Sigues fòrt ena bonança coma n'as estat ena tempèsta, hlha mia. Non tremòles... Non plores. Que l'è sauvat.

VII.- Visita inesperada

Que non ère un saunei coma tanti auti viatges; aquiu i ère Carles, e ça que la, tremolaue era sua hemna cuelhuda d'un terror vague mès intens.

Respiraue ua atmosfèra tan nera e corrompuda, ère era gent tan brutaument resvenjaira e crudèu, damb tan terribla regularitat èren amiadi ath cadafalc es innocents qu'auien era desgràcia d'inspirar quinsevolh sospecha, per vaga que siguesse, o de desvelhar era malícia, tan impossible ère desbrembar a guairi, tan nets de colpa coma eth sòn marit, e tan adorats pes sòns, coma Carles n'auie estat per Lucia, queiguien jos es còps qu'eth gendre deth doctor Manette auie artenhut evitar, qu'eth còs dera sua aclapada esposa non artenhie veder-se liura deth pes òrre que la sarraue. Es ombres deth crepuscul dera tarde d'iuèrn començauen a embolhar era ciutat, e encara seguien rodant pes carrèrs es fatidics carros dera mòrt. Damb era imaginacion les seguie Lucia, es uelhs dera anma cercauen ath sòn marit entre es condemnats, e en veder-lo ath sòn costat, se sarraue ada eth e tremolaue mès que jamès.

Eth sòn pair, en tot esforçar-se entà padegar-la, arrint-se'n des sòns temors balhaue mòstres d'ua superioritat compassiva admirabla, d'ua fermetat virila que contrastaue damb era feblesa dera sua hilha. Era gòlfa, era banqueta deth sabatèr, er ancian que se passaue es dies cosent sabates, eth Cent Cinc, Tor deth Nòrd èren eveniments passadi des quaus non ne quedaue ne rastre. Qu'auie acabat erosament era empresa que damb coratge viril comencèc e auie complit era sua promesa: Carles en libertat, entà qué crànher? Que li sobraue fòrça ath doctor entà servir d'emparament robust a toti es que sentessen que les mancaue era sua fòrça.

Eth parament dera sua casa non podie èster mès modèst, non solet perque atau ac demanaue era prudéncia, entà non herir era praubetat deth pòble, senon tanben perque non èren rics, pr'amor que Carles, pendent eth long periòde deth sòn captivèri, l'auie calut pagar a prètzi exorbitants eth minjar, es dietes des gardes, e ua part proporcionau entà pagar es despenes deth presoèrs mès praubi qu'eth. Plan en part per aguesti motius, e en part per evitar eth perilh d'èster espiadi laguens deth madeish larèr, non auien sirvents. Eth ciutadan e era ciutadana encargadi deth servici dera porteria prestauen ara familha es servicis necessaris, s'es circonstàncies ac exigien, ath delà de Jeremias, que les auie estat cedit lèu complètament per Lorry, e ère pendent tot eth dia ara sua disposcion e dormie ena casa pendent es nets.

Qu'auie dispausat era Republica Ua e Indivisibla dera Libertat, Egalitat, Fraternitat o Mòrt, que sus es pòrtes de totes es cases e a ua nautada determinada, i auesse un cartèu, qu'en eth siguessen inscrits, damb letres d'ua mida determinada, es nòms des persones que l'abitauen. Per tant, entre es nòms inscrits en cartèu botat ena pòrta deth domicili deth doctor, figuraue eth de Jeremias *Lapa*, e ena ocasion ara quan se referís aguesta istòria, non sonque eth nòm, senon tanben eth proprietari deth nòm ère plantat ath costat dera pòrta, contemplant eth pintor nomentat peth doctor Manette entà qu'ahigesse ath cartèu eth nòm de Carles Evremonde, cridat tanben Darnay.

Era atmosfèra de terror e de maufidança que se viuie, auie alterat prigondament enquia e tot es costums mès innocents e inofensius dera vida. Ena casa deth doctor, coma lèu en totes es cases, es articles de prumèra necessitat e de consum diadèr se crompauen cada tarde en petites quantitats e en botigues petites desparières. Qu'ère era manèra de non cridar era atencion e de balhar era mendre ocasion possibla as petòfies dera enveja.

De quauqui mesi abans, èren es encargadi dera crompa era senhoreta Pròss e Jeremias *Lapa*; aguest darrèr amiaue eth tistèr, era prumèra es sòs. Totes es tardes, quan s'alugauen es fanaus dera lum publica, gessien es dus e amiauen ena casa totes es causes entath consum de londeman. Encara qu'era senhoreta Pross, degut as molti ans que hège que viuie damb era familha francesa, semble qu'auie de parlar francés tan correctament coma er anglés, mès sabie exactament madeish que

Jeremias, que non coneishie ua soleta paraula, e ei que, o non auien talent o non lo volien aplicar a pegaries (tau ère eth nòm qu'era li balhaue) coma aquera. Per tant, eth sòn sistèma comerciau s'estaue a disparar un nòm substanciau ara enventida, tanlèu s'acaraue damb eth botiguèr, e s'eth nòm non s'ajustaue ar article que necessitaue, coma se passaue lèu tostemp, lançaue ath sòn entorn es guardades, cuelhie er article, e non lo deishaue dera man enquia barrar eth tracte. Per çò deth prètz, s'entenie sense cap dificultat, lheuant tostemp un dit mens qu'eth botiguèr, siguesse eth que siguesse eth nombre de dits qu'aqueth lheuèsse.

- Senhor *Lapa*, didec era senhoreta Pross, qu'as sòn uelhs ludie era felicitat, jo que sò prèsta, e vos?

Jeremias contestèc qu'ère jos es ordes dera senhoreta Pross.

- Aué mos cau de tot, observèc era senhoreta Pross, e entre d'autes causes, didec: que mos demore bona. En quinsevolh lòc qu'ac crompem, auem de trapar abondoses gòrres vermelhes brindant coma condemnats.
- Que non s'esforçaràn guaire entà hèr es sòns brindes, observèc Jeremias, Tostemps les enteni brindar peth madeish: peth Solet.
- E qui ei aguest solet?
- Qué me sai. Se non ei que se referisquen a Noè... que plantèc era prumèra vinha...
- A... ja! Non cau èster guaire sabent entà compréner per qui brinden aguesti malerosi. Que brinden per Assassin... peth Marrit!
- Compde, amiga mia, intervenguec Lucia. Prudéncia, se vos platz, molta prudéncia!
- Òc, òc, òc! que serè molt prudenta; mès me semble qu'entre nosati posqui díder que non ei guaire agradiu recéber pes carrèrs alendades que flairen a ceba, aiguardent e tabac, barrejadi tot damb abraçades. Que gesserè; mès non vos botgetz deth costat deth huec enquia que jo torna, estimada senhoreta mia. Tietz compde deth marit qu'auetz recuperat e non cranhetz arren. Posqui hèr ua pregunta abans de partir, senhor doctor?
- Me semble que podetz cuelher-vos aguesta libertat, responec eth doctor en un ton de bon umor.
- Per toti es sants deth Cèu, non parletz vos de libertat, senhor doctor. Que ja ne sò enquia naut de tot, per çò dera libertat, exclamèc era Pross.
- Per Diu, estimada, un aute viatge?, didec Lucia.
- Vai, senhoreta, repliquèc era Pross en tot botjar eth cap damb aire solemne. Se voletz que diga çò que senti, diderè que jo, coma subdita que sò de Sa Graciosa Majestat eth Rei George III me n'arrisqui d'aguesti descamisats. Era mia maxima ei: "Maudida de Diu sigue era sua politica; volgue Diu trincar es sòns prepausi criminaus; en Diu è botada era mia confiança, e visca eth Rei".

Lapa, en un enventida de leiautat ath sobeiran, repetic eth visca damb votz ostensibla.

- M'alègri de qué vos sigatz un anglés pur, senhor *Lapa*, didec era senhoreta Pross damb un ton d'aprovacion, encara qu'auria desirat que non auéssetz botat tanta energia en vòste crit. Mès anem ara pregunta, senhor doctor, non auetz trapat encara era manèra de gésser entà tostemp d'aguesta maudida ciutat?
- Non, encara non. Gésser en aguestes circonstàncies, serie perilhós entà Carles.
- Qué li vam a hèr! exclamèc era senhoreta Pross, tient ua alendada e guardant a Lucia. Qu'auram paciéncia e demoraram... Coratge e que queigue era tempèsta sus eth cap deth vesin, coma solie díder eth mèn frair Salomon. Nosati anem ja, senhor *Lapa*... Non vos botgetz, senhoreta.

Gesseren era Pross e *Lapa*, deishant a Lucia, ath marit d'aguesta, ath doctor e a Lucieta, seigudi ara lum deth huec. Demorauen que d'un moment en aute arribèsse eth senhor Lorry. Era senhoreta

Pross auie alugat ua lum, mès la botèc en un cornèr, pr'amor de qué era familha gaudisse dera fèbla lum que venguie dera humenèja. Lucieta, seiguda sus es jolhs deth sòn pairin, escotaue era istoria d'ua fada grana e poderosa qu'en ua ocasion trinquèc es murs d'ua preson, pr'amor de desliurar a un captiu qu'en d'auti tempsi auie prestat un servici ara fada.

- Qué ei aquerò?, exclamèc Lucia còp sec.
- Estimada mia!, contestèc eth doctor, suspenent era narracion dera istòria. Padega-te. Eth desorde des tòns nèrvis ei extraordinari. Era causa mès insignificanta... enquia e tot sense cap motiu...t'espaurís. Que m'as aciu a jo... ath tòn pair, hilha mia.
- Que m'a semblat enténer rumor de passi ena escala, gasulhèc Lucia.
- Pegonha!... Era escala ei tan silenciosa coma un tomba.

Mentre gessie des sòns pòts era darrèra paraula, sonèc un còp ena pòrta.

- Ò, pair... pair mèn! Qué serà? Que s'amague Carles!... Sauva-lo!
- Hilha estimada!, contestèc eth doctor lheuant-se e botant era sua man sus era espatla de Lucia. Que ja l'è sauvat. Non compreni era tua feblesa... Vau a daurir era pòrta.

Cuelhec damb era man eth candelèr, trauessèc es dues crambes intermediàries e dauric era pòrta. Quate òmes de mina sauvatja, caperadi damb gòrres vermelhes e armadi de sabres e pistòles entrèren en recebedor, d'a on passèren ara cramba a on se trapaue tota era familha.

- Eth ciutadan Evremonde?, preguntèc eth qu'entrèc prumèr.
- Qui lo cèrque?, preguntèc Darnay.
- Jo... nosati lo cercam. Te coneishi Evremonde, te vedí ager ena sala deth Tribunau. Que tornes a èster presoèr dera Republica.

Es quate òmes enrodèren ath grop format per Darnay, era sua hemna e era sua hilheta, que se l'auie abraçat.

- Com e per qué torni a èster presoèr?
- Vie damb nosati ena Consergeria e deman poiràs satisfèr eth tòn curioser. Deman as de comparéisher dauant deth Tribunau.

Eth doctor Manette, ath quau era inesperada visita l'auie deishat totafèt estonat, enquiath punt de semblar ua estatua damb un candelèr ena man, secodic eth sòn marasme dempús d'escotar es darrères paraules, deishèc eth candelèr sus era taula e s'acarèc damb eth qu'amiaue era votz cantanta, e, agarrant-lo peth pièch dera sua camisa vermelha coma era gòrra, didec:

- As dit que lo coneishes; me coneishes tanben a jo?
- Òc, vos coneishi, ciutadan doctor.
- Toti vos coneishem, ciutadan doctor, dideren es auti.

Er ancian passegèc era sua guardada pes cares des quate òmes, e dempús d'ua pausa, descansèc, baishant era votz:

- Me vòs contestar ara pregunta de qué a hèt? Per qué lo tornen a arrestar?
- Ciutadan doctor, contestèc damb repugnància manifèsta eth qu'auie parlat prumèr. Qu'a estat denonciat pera Seccion de Sant Antòni... ara quau pertanh aguest ciutadan, higec, en tot senhalar damb era man ar idividú qu'ère ath sòn costat.

Eth ciutadan alludit hec un movement afirmatiu de cap, e didec:

- Qu'a estat acusat per Sant Antòni.

- De qué?
- Ciutadan doctor, repliquèc eth prumèr, non preguntetz mès. S'era Republica t'exigís sacrificis, tu, coma bon patrióta qu'ès, seràs erós de hér-les. Abans qu'arren e sustot, era Republica. Eth pòble ei sobeiran. Evremonde, qu'auem prèssa.
- Ua paraula mès, objectèc eth doctor. Me vós díder qui l'a denonciat?
- Mancaria ath mèn déuer...Deman ac poiràs preguntar en Sant Antòni.

Alavetz eth doctor dirigic ua guardada a un aute des òmes, que se botgèc damb cèrta expression de malèster, se hereguèc era barba, e didec:

- Vai! Era vertat ei que non ac podem díder sense mancar ath nòste déuer; mès non è cap inconvenent de manifestar que l'an acusat... per cèrt de grani crims, eth ciutadan e era ciutadana Defarge... e ath delà, ua auta persona.
- Qui ei aguesta auta persona?
- Ac preguntes *tu*, ciutadan doctor?
- Òc.
- Ac saberàs deman, contestèc eth de Sant Antòni damb entonacion estranha. Ara, que sò mut!

VIII.- Ua partida originau

Negada ena erosa ignorància dera naua desgràcia arribada ara familha, era senhoreta Pross deishaue ath sòn darrèr ua sòrta de carrerons estrets e trauessaue er arriu peth Pònt-Nau, en tot repassar ena sua imaginacion eth nombre de crompes qu‘auie de hèr. Ath sòn costat caminaue *Lapa*, amiaire deth tistèr. Er un e er aute, encara que per çò que semble non auien uelhs mès qu’entà examinar es botigues dubèrtes a dreta e quèrra des carrèrs que trauessauen, escotauen es rajades des patriòtes, sustot, s’èren molt nombroses e evitauen soent er itinerari pr’amor d’evitar trapar-se damb es que parlauen damb ua imaginacion excessiua. Qu’ère ua tarde hereda e umida. Es punts de lum qu’esposcauen era capa grisa que caperaue er arriu indicauen es lòcs a on i auie ancorades barcasses convertides en talhèrs, qu‘en eri fabricauen armes entara armada dera Republica. Malerós eth mortau que gausèsse burlar-se d’aquera armada! Malerós eth qu’ocupèsse en aquera armada un grad que non mereishesse! Que valerie mès que non l’auesse creishut jamès era barba pr’amor qu’era Guinhaueta Barbèra Nacionau l’ac arrasarie en un non arren.

Dempús de crompar ua sòrta d’articles entà minjar, e ua quantitat d’òli entath lum, era senhoreta Pross pensèc crompar eth vin de besonh. Mespredèc ua sòrta de tauèrnes e fin fnau mereishec era sua preferéncia ua tauèrna, botada jos era avocacion deth Bon Republican Brut dera Ancianitat, plaçada a pòca distància deth Palai Nacionau, abans des Tulheries, establiment mès tranquil que cap des qu‘auien trapat enquia aquiu, qu‘en eth ei cèrt que se vedien moltes gòrres vermelhes, mès abondauen mens qu‘en d’auti lòcs. Consultat *Lapa*, e vedent qu’ère dera sua madeisha opinion, era senhoreta Pross entrèc en Temple deth Bon Republican Brut dera Ancianitat, acompanhada peth sòn cavalièr.

Lèu sense reparar enes lums amortisides, enes òmes que damb era pipa ena boca jogauen damb cartes lordes e damb dominòs auriòsi, ath sirvent que, arremassades es manges dera camisa enquias espatles e damb eth pièch nud liegie a crits un diari a un grop d’individús qu‘escotauen damb era boca dubèrta, as armes qu’aumplien es taules o penjauen des cenches des beueires, ne as tres o quate parroquians que *dormien embriacs*, estiradi capenjós, e que, mès qu’òmes, semblauen ossi o mastins jadents, es dus crompadors s’apressèren ath mostrador e demanèren çò que necessitauen.

Mentre eth tauernèr mesuraue eth vin, un individú, que damb un aute parlaue en un cornèr der establiment, se lheuèc e comencèc a caminar. Entà gésser en carrèr auie de passar ara fòrça peth costat dera senhoreta Pross, causa que non ei estranha, mès òc que ne siguec eth het de qué, en tot estramuncar damb era, fiulèc pes aires un shisclet penetrant seguit d’un miei estavaniment dera senhoreta.

Guaires persones èren ena tauèrna se meteren de pès. Autan de normau ère veir qu‘es persones s’assassinauen polidament per motiu tan justificat coma defensar ua opinon quinsevolh, que toti guardèren a veir qui ère eth mortau que queiguie sense vida en solèr, mès damb suspresa generau, era soleta causa que vederen siguec ua parelha, òme e hemna, que se guardauen mutuaument damb ua fixitat extraordinària, e qu‘er òme semblaue francés, e republican vermelh, e era hemna ère sense cap de dobte anglesa.

Es frases pintoresques que damb eres exprimiren eth sòn desencantament es bravi alumnes deth Bon Brut Republican dera Ancianitat, sonèren enes aurelhes dera senhoreta Pross e deth sòn acompanhant coma s’auesen estat prononciades en ebrèu o en caldèu. Non se‘n saberen senon de qué sigueren prononciades a crits, e aquerò siguec çò que les costèc er estonament. E parlam en plurau pr’amor que, s’era senhoreta Pross quedèc estonada, Jeremias *Lapa* siguec a man de quèir jos eth còp violent der estonament.

- Qui i a?, preguntèc er òme que siguec era causa deth shisclet dera senhoreta Pross.

Es dues paraules auien estat prononciades en anglés, damb accent brusc e menaçaire e ton de votz molt baish.

- Ò, Salomon... Salomon estimat!, exclamèc era senhoreta Pross, amassant es mans. Ara fin te trapi dempús de tanti ans d'abséncia, dempús de tanti ans passadi sense cap notícia tua!
- Non me crides Salomon. Vòs era mia mòrt, malerosa? preguntèc aqueth òme, tachant entà darrèr guardades d'espant.
- Frair... frair mèn! exclamèc era senhoreta Pross, hèta un mar de lèrmes. Tan malament m'è portat damb tu entà que me hèsques ua pregunta tan crudèu?
- Bota-te, donc, ena pòcha, aguesta lengua endemoniada! gronhèc Salomon. Se me vòs díder bèra causa, gessem dehòra. Paga eth vin, e anem-mo'n... Qui ei aguest òme?
- Qu'ei eth senhor *Lapa*, contestèc desalenada era senhoreta Pross.
- Donques que gèsque tanben... Mès se qué ei aquerò? Me cuelh aguest individú coma un hantauma?

Era pregunta qu'ère molt avienta, pr'amor que *Lapa* lo guardaue en realitat coma se guarde a un espèctre. Non dauric, totun, era boca, e era senhoreta Pross paguèc eth vin, vessant lèrmes. Mentretant, Salomon se dirigic entàs clients deth Bon Brut Republican dera Anciantat e les balhèc, en lengua francesa, quauques explicacions que sigueren pro entà que toti tornèssen enes sòns lòcs respectius.

- A veir, didec Salomon, un còp arribèc en un cornèr escur deth carrèr. Qué ei çò que vòs de jo?
- Qu'ei òrre trapar-me damb un frair estimat que non balhe cap mòstra d'afeccion ara fraia que tostemp siguec damb eth, trenda a afectiva!
- Bè! Pegaries!, exclamèc Salomon, heregant damb es sòns pòts eth front dera senhoreta Pross. Ès contenta ara?

Era senhoreta Pross botgèc eth cap e tornèc a plorar.

- Se te penses que m'as balhat ua suspresa, t'enganhes totafèt; non m'a susprenut trapar-te. Sabia qu'ères en París, donques que te cau saber que son molt pòcs es que viuen en París sense que jo m'en sàpia. Se non vòs botar en grèu perilh era mia existéncia... que sò temptat de creir qu'ei aguesta era tua intencion... seguís eth camin çò mès lèu possible e dèisha que jo seguisca eth mèn. Qu'è moltes ocupacions... Que sò foncionari public.
- Eth mèn frair Salomon, anglés de neishement e d'anma, eth mèn frair Salomon, qu'ena sua pàtria aurie pogut èster un des òmes mès grani, foncionari public en un país que non ei eth sòn, depenent d'òmes que non son anglesi... e quina sòrta d'òmes! mon Diu! Qu'auria preferit trapar-te mòrt ena tua...!
- Qu'ac creigui!... Ja m'ac pensaua!... Qu'ac sabia de cèrt! exclamèc eth sòn frair en tot interromper-la. Çò que tu vòs ei era mia mòrt. Era mia trenda, era mia afectuosa fraia harà que me hèsquen figurar entre es sospechosi... Ei a díder, que ja ei en tot hè'c.
- Que non ac permete Diu! cridèc era senhoreta Pross. Que t'è estimat molt, Salomon, t'estimi molt; mès m'auria estimat mès non tornar-te a veir mès, abans que trapar-te coma te trapi. Ditz-me ua paraula d'afeccion, ditz-me que non m'as en òdi, e me n'anarè sense arturar-me un segon mès.

Salomon ère en tot prononciar era paraula d'afeccion sollicitada, balhant pròves d'ua condescendéncia que segurament non aurien d'auer estat invertides es posicions respectiues, quan inesperadament intervenguec Jeremias *Lapa* ena convèrsa, botant ua man sus era espatla der efectuós frair e dident damb votz raucosa:

- Me semble que tanben a jo se m'a de perméter ua pregunta. Me voletz díder s'eth vòste nòm

ei Joan Salomon o Salomon Joan?

Eth foncionari public, coma tota responsa, se virèc entath que trincaue eth silenci entà hèr-li ua pregunta que lo trebolèc e quedèc en tot guardar-lo fixament damb evidenta maufidança.

- Que sò en tot demorar, responec *Lapa*, vos auetz amudit còp sec? Joan Salomon o Salomon Joan? Qui ei? Era senhoreta vos cride Salomon, e cau supausar que coneish pro ben eth vòste nòm, donques qu‘ei era vòsta fraia, segontes veigui. Mès ei eth cas que jo vos coneishi coma Joan. Quin des dus nòms ei eth vertadèr? E çò madeish digui sus eth cognòm. En Anglatèrra non vos cridàuetz Pross.
- Mès qué didetz?
- Ne jo madeish ac sai, donques que cohèssi que non me‘n brembi deth cognòm que vos amiàuetz ena arriba opausada deth Canau.
- Ac auetz desbrembat?
- Òc; mès juraria qu’ère un cognòm de dues sillabes.
- De vertat!
- De vertat! Pross non a qu‘ua sillaba; er aute n‘auie dues... En nòm deth Pair dera Mentida, que, sense cap de dobte ei eth vòste pair, me voletz díder com vos cridàuetz quan exercíetz er aunèst exercici de bofon der Old Bailey?
- Barsad! contestèc ua auta votz que se barregèc ena convèrsa.

Eth que venguie de parlar ère eth nòste ancian amic Sydney Carton. Botades es dues mans ena esquia, jos es plecs dera sua levita, s’auie botat ath costat de *Lapa*, simulant era madeisha negligéncia que solie assistir as vistes der Old Bailey.

- Non vos espaurigatz, senhoreta Pross, contestèc. Ager pera tarde me presentè en domicili deth senhor Lorry damb non pòca suspresa d’aguest senhor, qu’ère molt luenh de demorar era mia visita. Acordèrem entre es dus que non me deisharia veir en nunlòc enquia dempús qu‘er ahèr s‘auesse ressolvut definitivament e satisfactoriament, o ben enquia que ja non siguesse de besonh era mia preséncia. D’acòrd damb aquerò pactat, è vengut aué aciu, pr’amor qu’ei de besonh qu‘aja quate paraules damb eth vòste frair. De vertat que me hè dò que vos sigatz fraia d’un individú tan pòc recomanadable; de vertat que me hè do qu’ajatz coma frair ua mèrla deth borrèu.

Aguest ère eth nòm que solien designar-se es espions.

- Com gausatz, preguntèc er espion, esblancossit coma un defunt, dider-me...?
- Me vau a explicar, entà que veigatz que non parli ath tom tom, contestèc Carton. Me trapaua jo, hè mieja ora, en tot contemplar es muts dera Consergeria, quan vos vedí gésser pes sues pòrtes. Entre d’autes qualitats, bones ues, dolentes ues autes, è era de rebrembar es cares, e expliqui qu‘era vòsta ei des que damb mès dificultat s’esfacen. Me susprenec veder-vos en aqueth lòc, e coma per un aute costat, è jo es mèns motius entà relacionar era vòsta persona damb es desgràcies d’un amic, en aguest instant mès desgraciat que jamès, se m’acodic era idèa de seguir-vos. Cauishigant-vos es talons entrè darrèr vòste ena tauèrna e me seiguí ath vòste costat. Dera vòsta convèrsa, e des rumors d’admiracion qu’arringuèc as auditors, non me siguec dificil deduir quin ei eth mestièr vòste. Aqueth qu‘ath començament auia jo hèt ar edart, s’anec convertint de man en man en objectiu determinat, senhor Barsad.
- E aguest objectiu?... preguntèc er espion.
- Que serie molèst, e enquia e tot perilhós, explicà’c en carrèr. Hètz-me eth favor d’acompanhar-me pendent unes menutes... enquiath Banc Tellson, per exemple.
- Ei ua menaça?
- Tè! È parlat jo de menaces?
- Alavetz, entà qué me i cau anar?

- Damb sinceritat, senhor Barsad; non vos ac posqui díder.
- Non podetz o non voletz, senhor? preguntèc damb cèrta indecision er espion.
- Que m'interpretatz d'ua nanèra meravilhosament bona; que non voi.

Que siguec ua ajuda molt poderosa d'abilettat prodigiosa de Carton eth ton de glaciau indiferéncia que parlaue. Era sua vista de linx se n'encuedèc des deth prumèr moment, e ja se ve que ne treiguec tot eth partit possible.

- Bremba-te'n de çò que digui e non te'n desbrembes jamès!, exclamèc Barsad, en tot tachar-li ara sua fraia ua guardada de furiós repotec. Serà tòrt tòn, se m'arribe bèra desgràcia.
- Au, anem, senhor Barsad, didec Carton. Non sigatz desagraït. Agraitz eth respècte que m'inspire era vòsta fraia, era benignitat que damb era me compòrti en tot hèr-vos ua prepausa que mos a de deishar satisfèts a toti. M'acompanhatz enquiath Banc?
- Òc, vos acompanhi. Que sò prèst a escotar çò que me volgatz díder.
- Abans qu'arren, acompanharam ara vòsta fraia enquiara cantoada dera casa a on demore. Ajatz era bontat de recéber eth mèn braç, senhoreta Pross. Per çò des circonstàncies que trauèsse era ciutat non auetz d'anar soleta e sense proteccion, e coma qu'er òme que vos acompanhe coneish ath senhor Barsad, me cuelhi era libertat de convidar-lo a vier damb nosati ath domicili deth senhor Lorry. Èm prèsti? Òc? Donques en marcha.

Mès tard rebrembèc era senhoreta Pross, e non se'n desbrembèc ena sua vida, qu'en agarrar-se ath braç de Carton e guardar-lo ena cara entà dirigir-li ua suplica muda, encara qu'eloqüenta a favor deth sòn frair, observèc ena fortalesa deth braç e ena expression des uelhs aquera causa, que non solet ère pelejada damb era leugeresa de ton e de manères de Carton, senon que tanben transformaue e lheuaue ar òme. Se de moment non li cridèc era atencion, siguec perque la preocupaue massa era pòur que l'inspiraue era sòrt deth sòn frair tan pòc mereishedor dera sua afeccion entà hèr observacions.

Dempús de dider-se adiu dera senhoreta Pross pes entorns dera casa deth doctor, Carton, caminant entre Barsad e Jeremias *Lapa*, se filèc de cap ar edifici deth Banc Tellson, qu'ère molt pròp.

Lorry, qu'acabaue de minjar e ère seigut ath costat deth larèr, virèc eth cap en enténer es passi des que lo visitauen, e non podec evitar un gèst d'estranhesa en veir ua cara desconeishuda.

- Vos presenti ath frair dera senhoreta Pross, didec Carton, ath senhor Barsad.
- Barsad?, repetic Lorry. Barsad? Me semble rebrembar aguest nòm... e eth ròstre deth que l'amie.
- Non vos didí abans qu'auetz ua cara des que dificilamant s'esfacen, senhor Barsad? didec damb heredor Carton. Hètz-me eth favor de sèir.

Carton, ath madeish temps, l'autregèc a Lorry eth cadenon que cercaue entà enlaçar era cadia des sòns rebrembes.

- Testimòni d'aquera causa, dicec senzilhament Carton.

Que siguec pro entà que Lorry se'n brembèsse, e tanben entà guardar a Barsad damb repugnància visibla.

- Era senhoreta Pross a reconeishut en Barsad ath sòn frair afectuós que d'eth tanti viatges l'auetz vos entenut parlar, observèc Carton. Que non a remit Barsad eth parentiu... Mès passem a d'autes notícies pejores; Darnay a estat empresoat de nauèth.
- Qué me didetz!, exclamèc Lorry, prigondament afectat. Non hè ne dues ores que l'è deishat ena sua casa liure e ara madeish me premania a hèr-li ua visita.
- Donques ei presoèr. Quan l'agarrèren, Barsad?

- En tot cas deuec èster hè un moment.
- Barsad ei en aguest ahèr hònt d'informacion segura, observèc Carton. Des sòns pòts entení era notícia quan se l'explicaue, entre copa e copa d'aiguardent, a un amic sòn, espion coma eth. Semble qu'acompanhèc as encargadi d'agarrar-lo, enquiara pòrta dera casa deth doctor, en tot aluenhar-se quan vedec qu'eth portèr daurie era pòrta. Eth dobte, donc, ei impossible.

Lorry comprenec qu'era desgràcia ère cèrta. En sòn cervèth sentec era ruda peleja de mil idèes confuses e contradictòries, mès se n'encuedèc de com li convenie non pèrder era preséncia d'esperit e, a truca de grani esfòrci, se tenguec, recuperèc era serenitat e s'estèc carat e atentiu.

- Qu'ei de demorar... aguesta esperança abrigui, responec Carton, qu'eth nòm deth doctor e era sua influéncia enes masses siguen autan d'eficaci deman... Non didéretz vos, Barsad, qu'a de comparéisher deman dauant deth Tribunau?
- Òc, me pensi qu'era compareishença serà deman.
- ... Tan eficaci deman, e tan decisius, coma ué; mès non ei impossible qu'arribe çò de contrari. Cohessarè, senhor Lorry, que m'inspire vius temors eth hèt de qué eth doctor non age pogut empedir era preson.
- Dilhèu non sospechaue ne tansevolh era possibilitat deth perilh, contestèc Lorry.
- Causa que, segontes era mia pensada, serie ua circonstància molt alarmanta, vist qu'ei molt identificat damb eth sòn gendre.
- Ei vertat, contestèc Lorry apuant era barbeta sus eth paumet dera man e guardant a Carton damb expression d'aclapament.
- En resumit, seguic Carton: quan se comence ua partida desesperada e se hèn apòstes desesperades, tanben cau recórrer a mesures desesperades. Que jògue en bona ora eth doctor damb es cartes de guanhar, que jo harè servir, mentretant, es de pèrder. Que comence eth doctor era partida de trèir ath sòn gendre dera Consergeria; que jo, mentretant, ne jogarè ua auta d'independenta e damb era intencion d'embarrar a un *amic* ena Consergeria. Er amic que me prepausi embarrar, senhor Barsad, qu'ètz vos.
- Qu'auratz d'amassar moltes cartes bones entà guanhar aguest jòc, repliquèc er espion.
- Ja les è amassades. e les botarè de cara amont... mès ja sabetz vos, senhor Lorry, çò de maladret que sò se non apliqui ath mèn cervèth er esperon d'ues copes. Se me balhéssetz ua copeta de brandy vos ac agraïria.

Li siguec mestrat eth licor, deth quau ne prenec dues copes seguides.

- Eth senhor Barsad, didec separant era botelha e parlant coma s'auesse ena man ua colleccion de cartes, mèrla deth borrèu, emissari des comités republicans, aué preson, ager presoèr, tostemp espion secret, qu'eth sòn valor s'aumente considerablament pera circonstància d'èster anglés, e per tan, mens expausat a sospeches que cap francés, se presente as madeishi qu'eth a servit jos nòm supausat, aguest trionf ei de prumer orde. Eth senhor Barsad, aué a sodada deth Govèrn revolucionari francés, servic, non hè guaire temps, ath Govèrn aristocratic anglés, enemic jurat de França e des sues libertats; me semble que vengui de mostrar ua auta carta que dificilament ei *falha*. S'ara entram en terren des sospeches e deduccions, ne traparam ua, clara coma era lum deth solei, sospecha qu'exprimirè damb es següentes paraules: eth senhor Barsad, espion pagat peth Govèrn aristocratic anglés, n'ei ara de Pitt, enemic astuciós que herirà era Republica ath miei deth còr, anglés traïdor, agent, esturment, autor de totes aguestes indignitats que toti parlen e degun ei capable de provar. Aguest ei eth tromfo que lèu assegure era partida. Comprenetz eth mèn jòc, senhor Barsad?
- M'en vau encuedant dera importància des cartes, mès encara non sai com les pensatz jogar, contestèc er espion visiblament intranquil.
- Comenci jogant eth següent tromfo: Denoncia contra eth nomentat Barsad dauant deth Comité deth districte mès propdan. Guardatz es vòstes cartes, Barsad, e jogatz... sense precipitacions, que non auem prèssa.

Tornèc a cuélher era botelha, se servic ua auta copa, se la beuec damb cauma imperturbabla e demorèc. Vedec qu'er espion cranhie qu'es libacions costèssen ua denoncia immediata, e, sense dobtar que l'aumentaue eth temor, se servic e s'acabèc era quatau copa.

- Cuelhetz-vos tot eth temps que volgatz, Barsad, non se passe que perdatz era partida ara prumèra jogada.

Qu'ère Barsad un adversari mès fèble de çò que Carton s'auie imaginat: en realitat en sòn jòc i auie jogades molt dolentes, e eth ac sabie, encara que non ac sabesse Carton. Sabie, per exemple que, destituit deth sòn aunèst cargue en Anglatèrra, coma resultat d'imperdonables maganhes cometudes en sòn exercici, trauessèc eth Canau e aufric es sòns servicis a França, a on sigueren acceptadi, ara prumeria, entà temptar e trèir as sòns compatriòtes, e mès tard, entà temptar e trèir as francesi. Sabie que, pendent eth Govèrn desrocat, siguec er encargat de susvelhar eth barri de Sant Antòni e era tauèrna de Defarge; e que recebec dera policia es donades necessàries sus eth captivèri, libertat e istòria deth doctor Manette, gràcies as quaus creiguec qu'artenherie hèr-se amic confidenciau des Defarges, encara que plan lèu se convencec de qué, en quauques ocasions, eth que va a cuélher era lan ges tonut. Tostemp rebrembèc damb terror qu'aquera tauernèra terribla auie hèt cauça mentre eth sajaue d'estirar-li era lengua e tremolaue cada còp que s'en brembaue dera sua guardada especiaument ombriua, mentre es sòns dits se botjauen vertiginosi. Que l'auie vist des d'alavetz infinitats de viatges en districte de Sant Antòni, armada des sòns registres hèts a punt de cauça e denonciant persones qu'es sòns caps non se tardauen a èster talhats pera guilhotina. Sabie, coma ac saben toti es qu'exercissen lòc de trabalh coma eth sòn, que sus eth sòn cap rugie era tempèsta contunhament; qu'eth sòn cap corrie perilh, qu'era hujuda ère impossibla, que per moments s'apressaue eth sòn cap ara guilhotina, e que, a maugrat des servicis prestats ara causa deth terror imperant, ua soleta paraula serie pro entà amiar-lo ath cadafalc. Tanlèu lo denoncièssen, lançant contra eth toti o part des grèus cargues que venguien d'insinuar-li, comprenec qu'aquera formidabla hemna, de caractèr tan implacable coma pòqui viatges auie vist, mostrarie eth registre fatau que esbugassarie era darrèra possiblitat de sauvacion. S'amasses ad aquerò era lei, mil viatges comprovada, de qué toti es espions, toti es delators secrets, son covards per temperament, òmes que s'acovarden damb facilitat, se comprenerà era disposicion d'animositat que se quedèc Barsad.

- Semble que non son guaire deth vòste gust es vòstes cartes, didec Carton damb era cauma de tostemp. Non jogatz vos?
- Me pensi, senhor, responec Barsad, en tot virar-se entà Lorry e parlant damb umilitat mesquina, que me veigui en cas de sollicitar d'un cavalièr des vòsti ans e dera vòsta benvolença eth favor de qué demanetz ad aguest aute cavalièr, molt mès joen que vos, que dèishe de jogar era carta que m'acabe de parlar. Cohèssi que sò un espion, e reconeishi qu'eth mestièr non aunore ad arrés, encara que vos cau admèter que quauqu'un l'a de hèr; mès aguest cavalièr non ei espion, aguest cavalièr non ei delator, e donques qu'ara non n'ei, quina necesstat i a d'èster-ne en avier.
- Jogarè era mia carta, senhor Barsad, didec Carton, sense demorar que contestèsse Lorry, sense eth mendre escrupul e en cinc menutes.
- Jo auia balhat cabuda ara esperança, senhors, que per consideracion ara mia fraia...
- Eth favor mès gran que li podem hèr ara vòsta fraia, ei desliurar-la entà tostemp d'un frair coma vos, repliquèc Carton.
- Ac credetz atau, senhor?
- Ne sò plan convençut.

Er espion, damb tota era sua umilitat, que contrastaue damb era sua indumentària de terrorista e probablament damb era sua manèra ordinària d'èster, recebec un còp tan dur dera insondabla actuacion de Carton, que tostemp siguec un mistèri entàs òmes mès aunèsti e mès intelligents qu'eth, que trantalhèc, e que se dèc coma perdut. Mentre, desconcertat, atupit, caraue sense saber com gésser deth trebuct, didec Carton:

- Sò en tot examinar un aute còp es mies cartes, e ne trapi ua, tan bona coma es mentades, que d'era non auia dit arren. Qui ei aqueth collèga vòste, que parlaue coma se tota era vida l'auesse passat ena preson?
- Qu'ei un francés; non vos coneishetz, responec viuament er espion.
- Francés, è?, exclamèc Carton, coma se non pensèsse en aquerò que didie; que pòt èster.
- Que n'ei... vos ac asseguri... encara qu'aquerò ei çò de mens important , didec er espion.
- Encara qu'aquerò ei çò de mens important... repetic Carton maquinaument, encara qu'aquerò ei çò de mens important... ôc... ei eth mens important.... Mès ei eth cas que jo coneishi aguesta cara.
- Me pensi que non...Damb seguretat afirmi que non... Non ei possible...
- Non ei possible, mormolhèc Carton, aumplint per cincau viatge era copa, qu'erosament ère petita... Non ei possible... Parle francés correctament... mès damb accent leugèrament estrangèr...
- Accent provincian, expliquèc er espion.
- Non! Accent estrangèr! repliquèc Carton, fotent un còp de punh sus era taula. Qu'ei Cly! Desguisat, desfigurat, mès eth madeish Cly! Que l'è auut fòrça viatges dauant dera mia vista en Old Bailey.
- Hètz eth *mat* damb molta facilitat, senhor, didec Barsad damb un arridolet qu'accentuèc era inclinacion entà un costat deth sòn nas d'agla, causa que bote enes mies mans un auantatge sus vos, en jòc. Cly, eth mèn collèga en d'auti tempsi, non è cap inconvenent en cohessà'c, moric hè ja uns quant ans. Lo suenhè jo madeish pendent era sua darrèra malautia. Siguec enterrat en Londres, en cementèri dera parròquia de Sant Pancrasi. Non l'acompanhè enquiath cementèri pr'amor que cuelhì pòur dera multitud, donques qu'eth mèn amic e collèga auec era desgràcia de hèr-se extraordinàriament impopular, mès ajudè jo a barrar eth taüt.

De ressabuda Lorry vedec projectada ena paret era ombra d'un revolum o causa semblabla. Virèc eth cap cercant era origina dera projeccion, e damb suspresa que non ei entà èster descrita, avertic qu'ère eth cap de Jeremias *Lapa,* es peus deth quau, semblables a punches d'acèr, se l'auien botat de punta.

- Entratz en rason, senhor, e non vos deishetz enganhar per suspicàcies que non an arren de racionau, responec er espion. Entà demostrar-vos guaire n'etz d'enganhat, e era pòca basa dera vòsta suposicion, vos presentarè un certificat en règla dera defuncion de Cly, certificat que tostemps amii ena pòcha. Cuelhetz-lo, higec, en tot aufrir ath sòn interlocutor un papèr plegat. Liegetz-lo, liegetz-lo... cuelhetz-lo enes vòstes mans, examinatz-lo peth menut... que non ei faus, non, senon autentic e molt autentic!

Lorry observèc qu'era ombra projectada ena paret s'alongaue. Qu'ère que *Lapa* s'auie lheuat deth sèti e s'apressaue ar espion, ath costat deth quau se placèc sense èster vist ne entenut per eth. Botant era sua dèxtra sus era espatla de Barsad, preguntèc:

- Que siguéretz vos qui botèc eth còs de Rogelio Cly en taüt?
- Siguí jo, òc.
- E qui lo treiguec?

Barsad, deishant-se anar sus eth dorsièr dera sua cagira, gasulhèc:

- Qué signifiquen aguestes paraules?
- Signifiquen, contestèc *Lapa*, qu'eth cadavre de Cly jamès siguec laguens deth taüt. Non... e non! Que me talhen eth cap se siguec atau!

Er espion guardèc alternativament as dus cavalièrs, es quaus, ath sòn torn, contemplauen damb

estupefaccion infinita a *Lapa*.

- E higi, seguic Jeremias *Lapa*, qu'enterréretz pèires de carrèr e tèrra laguens d'aquera caisha. Que non me vengatz aciu damb pegaries ne damb pretensions de hèr-me creir qu'enterréretz a Cly, que jo, e dus òmes mès, sabem plan ben se qué i auie laguens deth taüt.
- Mès, com ac sabetz vos?
- Qué n'auetz de hèr? gronhèc *Lapa*. Hè molt de temps que vos è en òdi, òc, senhor, pr'amor que sustot en ahèrs tan grèus coma era mòrt vos atrevitz a enganhar a menestraus aunèsti que sonque vòlen trabalhar. Vos cau saber, senhor mèn, que per mens de mieja guinèa vos agarraria deth cogòt e vos estofaria!

Autan Carton coma Lorry, era suspresa des quaus auie arribat ar arràs, li preguèren a Jeremias *Lapa* que se padeguèsse e que les expliquèsse aquerò qu'entada eri ère un enigma de solucion impossibla.

- Un aute dia ac harè, senhors, repliquèc *Lapa*, pòc dispausat a balhar es explicacions que li demanauen, que non ei aguesta era ocasion convenenta entà entrar en explicacions. Çò que jo voi deishar clar ei qu'aguest individú sap plan ben que Cly non pensèc jamès en èster embarrat en aqueth taüt. Se s'atrevís a repeti'c aguest mentidèr, l'estofi entre es mies urpes e gessi a delatar-lo ath mès córrer.
- Uf! gronhic Carton. Me trapi damb un aute tromfo, Barsad. Aciu en París, a on s'alende era atmosfèra des sospeches, ei segur que non ges damb vida d'ua denóncia aqueth que, coma vos, a relacions estretes damb un aute espion aristocrata dera sua madeisha mena, que sus eth pes e eth mistèri d'auer-se hèt passar per mòrt e enterrat entà ressuscitar contra totes es leis divines e umanes. Maquinacions contra era Republica hargades per estrangèrs qu'era Republica tie pagant... Malament, molt mau! Qu'ei un tromfo molt gran eth tromfo dera Guilhotina, Barsad. Non jogatz?
- Non! Non jògui! contestèc er espion. M'autrègi! Cohèssi que mos auríem hèt tan impopulars damb era vila plèba, que jo artenhi escapar d'Anglatèrra a on corria eth risc d'èster penjat. E Cly se vedec tan comprometut, que non s'auesse mòrt, ei cèrt que ne pes aires aurie pogut gésser. Çò que m'estranhe, que m'estone, que me hè tornar hòl, ei qu'aguest òme sàpie que Cly non siguec enterrat. Com ac sabéretz?
- Non vos escauhetz eth cap, senhor mèn, contestèc *Lapa*. Que haratz ben en prestar atencion ad aquerò qu'aguesti cavalièrs vos diden. Mès non desbrembetz que per mens de mieja guinèa vos estofi jo damb es mies pròpries mans.

Era mèrla de borrèu se virèc entà Carton, e didec damb ua decision qu'enquia aguest instant non auie auut:

- Qu'entri de servici en pòc de temps e non m'ei possible entretier-me mès. Me didéretz que me harietz ua proposicion; me la voletz formular ja? Començarè en tot dider-vos que non me demanetz massa causes, que non volgatz exigir-me arren que sigue contra eth mèn cargue, arren que bote eth mèn cap en mès risc deth que cor ara, donques que m'estimi mès abandonar era mia vida as contingéncies d'ua negativa qu'as d'un consentiment. Abans parlèretz d'ua partida desesperada; ja èm toti desesperadi; dera mia part, cohèssi que ne sò coma eth que mès. Ua auta causa, sense eth mendre escrupul vos delatarè se veigui que me convie, pr'amor que quan s'en.honse ua casa toti cèrquen era gessuda entre es molons de roïnes. Hèti aguesti avertiments, qu'ei convenent que non perdatz de vista, didetz-me se qué desiratz de jo.
- Molt pòca causa. Non ès *carcerèr* dera Consergeria?
- En sòrta de contestar ara vòsta pregunta vos diderè que non i a hujuda possibla, repliquèc fèrmament er espion.
- E jo exigisqui que contestetz ad aquerò que vengui de preguntar.
- Ne sò bèth viatge.

- Ne podetz èster quan voletz?
- Posqui entrar e gésser dera Consergeria quan voi.

Carton aumplic ua auta copa de licor, l'aboquèc gota a gota en tèrra e ath cap d'un instant de reflexion didec:

- Enquia aciu, auem parlat en preséncia d'aguesti dus senhors, pr'amor que me convenguie que quauquarrés, ath delà de nosati dus, se'n sabesse deth valor des cartes qu'è, mès aquerò que manque a de quedar entre vos e jo. Acompanhatz-me ad aguesta cramba a on escambiaram es pòques paraules que manquen.

IX.- Hèt eth jòc

Mentre Sydney Carton e era mèrla deth borrèu, embarradi ena cramba deth costat, conversauen damb votz tan baisha que ne eth mendre rumor insignificant se filtraue pes henerecles dera pòrta, Lorry contemplaue a Jeremias *Lapa* damb maufidança manifèsta e prigonda. Que serà bon avertir qu'er efècte que produic era guardada persistenta deth brave banquèr sus er aunèst menestrau, non ère çò mès indicat entà dissipar prevencions; se botjaue eth lhet sus eth quau gravitaue eth pes deth sòn còs damb tanta freqüéncia coma s'auesse dispausat de cinquanta extremitats e volesse comprovar era fortalesa de totes; examinaue es sues ungles damb ua atencion tan escrupulosa, qu'arribaue a inspirar sospeches, e guairi viatges es sòns uelhs tumauen damb es uelhs escrutaires de Lorry, li venguie un accès de tos que l'obligaue e hèr-se a vier era man ena boca, simptòma que pòqui viatges, dilhèu jamès, acompanhe ara franquesa perfècta de caractèr.

- Jeremias! exclamèc còp sec Lorry. Apressatz-vos!

S'apressèc *Lapa* caminant ara manèra d'un cranc, ei a díder, de costat.

- Quini auti mestièrs as auut ath delà deth d'ordenaça deth Banc?

Dempús d'ua meditacion longa, e dempús de cercar ua idèa luminosa ara guardada fixa deth sòn superior, contestèc *Lapa*:

- Qu'è estat agricultor.
- Qu'è sospeches, repliquèc Lorry, botjant herotjament era man, que vos auetz estat ordenança deth Banc Telsson entà despistar, entà auer ua pantalha qu'amaguèsse d'autes ocupacions contraries ara lei, ocupacions senzilhament infames. S'ei aquerò, non demoretz de jo cap consideracion tanlèu arribem en Anglatèrra; s'ei atau, non demoretz tanpòc que jo me sauva eth secret. Ac a de conéisher Tellson, e ac coneisherà.
- Non me posqui crèir, senhor, contestèc damb umilitat *Lapa*, qu'un cavalièr coma vos, un cavalièr qu'ath sòn servici è envielhit, sigue decidit a costar-me a jo prejudicis de tanta consideracion sense abans auè'c pensat ben... encara que çò que sospechatz siguesse cèrt. Jo non digui que ne sigue; mès se ne siguesse, tostemp confiaria que non m'auie de tractar tan malament. Supausant que siguesse çò que vos cranhetz, enquia e tot alavetz calerie estudiar er ahèr des de dus punts de vista, donques que non n'a un de solet, senon dus. Que i a doctors en Medecina, e non pòqui, que trapen guinèes d'aur aquiu a on un menestrau aunèst non trape arren mès que miserables penics... Ne tansevolh penics! Mieis penics!... e ne mieis penics, quataues de penics... e gràcies. E qué me didetz vos des qu'entren e gessen deth Banc Tellson passant dauant der aunèst menestrau, qu'ei ath cant dera pòrta, seigut en ua banqueta vielha, mentre eri van seigudi en luxuoses veitures? Non ei un espectacle entà hèr desvelhar era hame mès adormida? Higetz a tot aquerò era preséncia en Anglatèrra d'ua senhora *Lapa* que se passe eth dia e era net de jolhs e pregant entà hèr maubè toti es negòcis deth marit, mentre es hemnes des mètges e es des que se passegen en veitures luxuoses prèguen entà que prospèren es ahèrs des sues respectives cases. Ua auta causa: se çò que vos sospechatz siguesse cèrt, que jo non digui que ne sigue, pensatz que me haria molt ric cuelhent es dèishes des empresaris de pompes funèbres, aquerò que non volessen es sacristans, aquerò que mesprèden es susvelhants des cementèris? Non, senhor Lorry, non! qu'ei un mestièr perdut, credetz-me.
- Uf! exclamèc Lorry. M'orrifique veder-vos en tau situacion!
- Er aufriment que damb tota umilitat m'atrevisqui a hèr-vos, encara que siguesse cèrt çò que vos sospechatz, que jo non digui que ne sigue, ei...

- Non vengatz ara damb mentides!
- Non, senhor, parlarè damb vertat. Er aufriment qu'umilament desiri hèr ei eth següent: sus era banqueta plaçada en trepader deth Tribunau, se i sè un hilh mèn, que ja lèu ei un òme, que harà encargues, susvelharà, e se tierà a exercir es foncions qu'enquia ara è exercit jo, s'aquerò ac voletz vos. Se çò que vos cranhetz siguesse cèrt, que jo non è dit que ne sigue, ne tanpòc que non ne sigue, pr'amor que non voi mentir-vos, balhatz-li ath mèn hilh eth cargue deth sòn pair e que se'n hèsque cargue tanben dera sua mair, e mentretant, deishatz ath pair en libertat de hotjar era tèrra coma volgue. Aquerò ei, senhor Lorry, higec *Lapa*, en tot secar-se era sudor deth front damb eth dorsièr dera man, çò que jo voi aufrir-mos.
- Caratz, Jeremias, Caratz e no digatz ua soleta paraula mès! Qui sap se me decidirè a tractar-vos coma enquia ara, se damb òbres, e non damb paraules, me demostratz eth vòste empeneïment. Paraules non ne voi; non me convencen.

Gessec en aqueth moment Carton e Barsad

- Adishatz, Barsad, didec eth prumèr, qu'èm d'acòrd, arren a cràn her de jo.

Se seiguec ath costat de Lorry, eth quau li preguntèc:

- Qué auetz hèt?
- Pòca causa; s'era sòrt deth presoèr se bote nera, me permeteràn tier-li ua visita; arren mès.

Eth desalend de Lorry s'accentuèc.

- Que non posqui hèr arren mès, responec Carton. Demanar massa, ère madeish qu'amiar ad aguest òme ara guilhotina e coma molt ben didec eth, majores desgràcies non li porien arribar encara que lo delatèssem. Balhem gràcies ad aquerò cromprometut dera sua posicion, pr'amor que contrariament non auríem artenhut arren.
- Mès, arribar enquia eth, en cas que sigue condemnat, non ei sauvar-lo, objèctec Lorry.
- Non è dit jamès que lo sauvaria, repliquèc Carton.

Es uelhs de Lorry cerquèren pòc a pòc eth huec qu'usclaue ena humenèja. Eth dolor que li costèc era dusau preson deth marit dera mainada que tan estimaue, aclàpèc totes es sues energies. Ja non ère un òme joen; qu'ère un vielh anequelit pera ansietat. Es lèrmes magazemades en pièch pugèren enquias sòns uelhs e baishèren silencioses pes caròles arropides.

- Qu'auetz un gran còr e ètz amic leiau des vòsti amics, didec Carton damb votz alterada. Perdonatz-me s'è estat portaire d'ua notícia que tan dolorosament vos a afectat. Que me serie impossible veir plorar ath mèn pair e sauvar era mia tranquillitat, e jo vos juri que non respècti mens eth dolor que respectaria ath deth mèn pair.

Tan de respècte, tan de sentiment, tan d'interès i auie en ton e ena expression des paraules que queden transcrites, que Lorry, que no auie auut era ocasion d'apreciar eth costat bon de Carton, experimentèc ua des suspreses mès granes dera sua vida. L'alonguèc silenciós ua man ath sòn interlocutor, que la sarrèc damb efusion.

- Tornant ath praube Darnay, responec Carton, diderè que non ei convenent que parletz ara sua esposa dera convèrsa qu'acabam de tier, ne de çò qu'è artenhut der espion. Era non poirie arribar enquiath croton, e se s'en sabesse que jo i anaua, dilhèu se pensarie qu'era mia intencion ère proporcionar ath sòn marit es mejans d'auançár-se ara execucion dera sentència.

Que non auie pensat en aquerò Lorry, e en enténer es paraules anteriores, virèc rapidament es sòns uelhs entà Carton, coma se s'en volesse assegurar de qué eth pensaue precisament aquerò

que volie que non pensèsse Lucia.

- Que dilhèu pensarie aquerò, higec Carton, e poirie sospechar d'autes mil causes, que cada ua d'eres serie ua tortura que s'amassarie as que ja tie. Non li parletz ne tansevolh de jo. Tau coma vos didí quan arribè en París, non la veirè, qu'ei convenent que non la veiga. Aquerò que jo posca hèr, ac harè milhor sense veder-la. Anatz ara a visitar-la? Anatz-i coma mès lèu milhor, plan, donques qu'aguesta net deu èster ja desesperada.
- Que i vau ara madeish.
- Me n'alegri prigondament. Vos estime molt a vos e a ua confiança en vos sense limits. Com se trape ara?
- Coma nadant en un espaventós mar d'ansietats, mès beròia coma tostemp.
- A!

Siguec ua exclamacion prigonda, longa, semblabla a un gemec, a un sanglòt estofat. Es uelhs de Lorry se virèren entàs de Carton damb pro rapiditat entà suspréner, mentre es d'aguest darrèr se tachauen ena lum dera humenèja, eth pas per eri, fugaç, coma ua exalacion, d'ua lum o d'ua ombra; er ancian cavalièr non s'aurie atrevit a precisar se siguec ua causa o ua auta.

- Auetz acabat era comission que vos a amiat aciu? preguntèc Carton ath cap de brèus segons.
- Òc. Tau coma vos didia a vosati anet, quan tant inopinadament arribèc Lucia, ja è hèt tot çò que se podie hèr. Sonque demoraua veder-les dehòra de pèrilh e contents per abandonar París. Jo pensaua partir lèu, mès...

Toti dus se quedèren en silenci.

- Qu'ei long eth libre dera via, senhor Lorry, non?, preguntèc Carton, sense cap de dobte entà díder bèra causa.
- Qu'è complit es seishanta ueit ans.
- Seishanta ueit ans ben emplegadi; seishanta ueit ans pendent es quaus auetz estat util as vòsti semblables e respectat per aguesti, non?
- Lèu des de qu'auí usatge de rason me sò dedicat as negòcis; sense exagerar, posqui díder que, desde gojat, sò òme de negòcis.
- Era vòsta laboriositat vos a permetut ocupar un lòc envejable. Guairi vos traparàn mens quan deishetz vacant aguest lòc!
- Non m'ac pensi, repliquèc Lorry botjant eth cap. Qui a de vessar ua lèrma ara memòria d'un celibatari vielh e solitari coma jo?
- Non digatz aquerò! Non plorarà per vos era? Non plorarà era hilha?
- Òc... òc... ploraràn... gràcies a Diu! Desencusatz-me, non sabia se qué didia.
- Qu'ei un consolament que per eth pro se mereish balhar gràcies a Diu, non ei cèrt?
- Que i sò d'acòrd... molt d'acòrd!
- S'aguesta net se podesse díder de vertat es paraules següentes: "Non è sabut guanhar-me era afeccion, era estimacion, era gratitud ne eth respècte d'arrés; en cap còr uman è artenhut desvelhar ressons de simpatia, arren è hèt de bon, arren que sigue util as mèns semblables, arren digne d'èster rebrembat", es vòsti seishanta ueit ans serien seshanta ueit mil ans de racacòrs, non ei vertat?
- Qu'auetz rason, Carton; me pensi que no me cansaria de maudider-les.

Carton virèc de nauèth era sua guardada entara lum, e s'estèc ua longa estona pensant, e fin finau, didec:

- Que voleria hèr-vos ua auta pregunta; quan vos vo'n brembatz dera vòsta mainadesa, la trapatz massa luenhana? Vos semble qu'a passat molt de temp des d'es dies erosi que vos

seiguíetz sus es jolhs dera vòsta doça mair?

Lorry, damb un ton de votz que l'embargaue per efècte dera emocion, contestèc:

- Hè vint ans òc; aué, non. M'arribe coma eth que viatge en tot seguir un rondèu; comence aluenhant-se deth punt de partida, mès a mida qu'arribe ath finau s'aprèsse mès ath començament. Soent se desvelhen aué en mèn còr rebrembes trendes pendent molti ans adormidi, soent veigui ara mia santa mair, tan joena, tan polida...ara mia mair molt joena e jo molt vielh... soent m'en brembi d'incidents dera vida arribadi quan eth mon non ère entà jo tan reau coma ei aué, ne en jo auien arraïsat es fautes.
- Ac compreni, exclamèc Carton rogint-se viuament. Aqueri rebrembes, luenh de deishar-vos un gust amargant, vos seràn agradius, non?
- Efectivament; me còsten ua sensacion de pena doça.

Carton ajudèc a botar er abric ath sòn interlocutor.

- Vos, totun, ètz molt joen, responec Lorry, tornant ath madeish tèma.
- Òc... non sò vielh; mès es mèns camins de joen jamès sigueren es qu'amien entara vielhesa.
- Gesseratz vos? preguntèc Lorry.
- Vos acompanharè enquiara pòrta dera vòsta casa. Ja vo'n sabetz dera mia manèra d'èster e des mèns costums de rodamon, atau que, se me passi moltes ores rondant per aguesti carrèrs sense tornar entà casa, podetz èster tranquil, tornarè a aparéisher se non aué, deman. Pensatz assistir deman ara vista dera causa?
- A maugrat deth dolor dera mia anma, i aurè d'assistir.
- Aquiu serè jo tanben, entre eth public. Eth mèn espion me traparà lòc... Voletz acceptar eth mèn braç?

Agarrats deth braç baishèren era escala e gesseren en carrèr. Menutes dempús arribauen dauant dera casa deth doctor Manette, a on se separèren. Lorry entrèc ena casa e Carton s'aluenhèc, encara que pendent pòc de temps, pr'amor que brèus instants dempús, tornaue a arturar-se dauant dera pòrta barrada.

- *Era* gess cada dia per aciu, se didec Carton; en tot observar qu'eth ressegador li tachaue guardades inquisitoriaus.
- Bona net, ciutadan. Com va era Republica?
- Supausi que te deues referir ara Guilhotina... Non va mau. Aué seishant tres; non se tardaràn a arribar a cent cada dia. Samson e es sòns ajudants se planhen der excessiu trabalh, de qué se les agoten es fòrces... A, a, a! Be n'ei de graciós eth brave Samson! As vist ena tua vida un barbèr mès ocupat?
- Lo ves soent?...
- Alisar? Cada dia... Quin barbèr! L'as vist bèth còp en foncions?
- Jamès.
- Donques non dèishes d'anar a veder-lo quan a trabalh dauant. Qu'ei ua delícia veder-lo trabalhar... Imagina't tu, ciutadan; aué, es seishanta tres en mens de dues ores... en mens de dues ores, paraula d'aunor!

En aqueth moment li repugnèc a Carton era complasença qu'eth ressegador explicaue es trabalhs deth borrèu, e li virèc era esquia entà non estofar-lo, qu'ère eth sòn desir mès fervent.

- Mès tu non ès anglés, encara que vestisques coma anglés, non? preguntèc eth ressegador.
- Que sò anglés, contestèc Carton, virant eth cap.
- Donques parles coma un francés autentic.
- Que siguí estudiant aciu.

- A!... Lèu francés, alavetz. Bona net, anglés.
- Bona net, ciutadan.
- Non dèishes d‘anar a veir ar amic Samson.

S’aluenhèc Carton, mès non s’auie separat guaire deth talhèr deth ressegador, quan se posèc jos un fanau e escriuec quauques paraules damb creion en un tròç de papèr. Trauessant ara seguida ua sòrta de carrèrs escurs e lords, damb eth pas decidit d’aqueth que sap perfèctament entà on va, s’arturèc dauant d’ua drogueria, qu’era sua pòrta ère en tot barrar en aqueth moment eth droguèr.

Dempús de balhar era bona net ath ciutadan droguèr, er aspècte deth quau non auie d’envejar arrés, per çò de lord e repugnant, botèc sus eth taulèr eth tròç de papèr qu’en eth pòc abans auie escrit damb creion.

- Dimònis!, exclamèc eth droguèr. A, a, a! ei entà tu, ciutadan?
- Entà jo.
- Auràs suenh de sauvar-les per separat, ciutadan? Te’n sabes des conseqüéncies dera barreja?
- Perfèctament.

Eth droguèr premanic uns papèrs que Carton se sauvèc ena pòcha interiora dera sua levita. Paguèc eth sòn impòrt, e sense díder arren mès, gessec en carrèr.

- Aguesta net ja non me rèste arren mès entà hèr, mormolhèc lheuant eth cap. Deman contunharam... que m’ei impossible dormir.

Non reflectie indiferéncia ne estabordiment eth ton que prononcièc Carton es paraules anteriores, ne i auie desesperacion ne desfisament; vibraue en sòn accent era decision der òme que, dempús de molti ans de viatjar per camins torçats, sense cap rumb ne direccion fixa, entre fin finau en un tèrme que l’ei coneishut.

Longui ans abans, quan destaquèc entre es joeni de talent, entre es estudiants que prometien granes causes, acompanhèc ath sòn pair ath cementèri. Era sua mair auie mòrt molt abans. Plan, donc; aqueres paraules solemnes qu’eth prèire liegec sus era tomba d’aqueth que li balhèc er èsser, paraules desbrembades entre es desordes d’ua vida licenciosa, entrèren de forma potenta ena sua memòria, mentre recorrie es carrèrs tristi e solitaris aquera net, jos un cèu caperat de neres bromes.

“Jo sò era Ressurreccion e e era Vida; aqueth que cre en Jo, encara qu’age mòrt, viuerà, e eth que viu e cre en Jo, non morirà jamès“.

Que non aurie estat dificil de trapar era fòrça misteriosa qu’evoquèc aqueri rebrembes ath hons dera sua anma, semblant ara cadia qu’arringue des prigondors deth lim era ancora florida, clauada molt de temps endarrèr, sonque vedent com passaue eth solei e era net, pes carrrèrs d‘ua ciutat subjècta ara lei dera guinhaueta, rebrembant damb dolor es seishanta tres caps qu‘auien rodat aqueth dia, e pensant enes desgraciats que moririen sus eth cadafalc a londeman, e er aute e er aute. Non sagèc, totun, cercar-la; se limitèc a repetir un viatge mès es paraules que queden copiades, e seguic passejant.

Concentrant tot eth sòn interès enes hièstres illuminades corresponentes as abitacions a on i auie persones que se premanien a descansar, desiroses de desbrembar pendent es brèus ores de cauma dera net, es orrors que les enrodauen pendent eth dia, enes tors des glèises, a on non se celebrauen ja cultes divins, pr‘amor qu’era revolucion populara hec objècte preferent dera sua ira as prèires, as quaus acusèc d’impostors, de libertins, de lairons; en aqueri lòcs sagradi, destinadi, segontes es impressions plaçades enes portes, ath repaus etèrn; enes presons, plies de presoèrs, e enes carrèrs, pes quaus era gent corrie a trapar ua mòrt considerada ja, en forma de costum, tan correnta e naturau, que ne tansevolh es madeishi encargadi de manejar era guilhotina vedien trebolats es sòns

sauneis per aparicions espectraus; botada, en resumit, tota era sua atencion ena vida d'aquera ciutat que corrie desbocada entara mòrt, Sydney Carton trauessèc eth Sena cercant carrèrs mès ben illuminadi e mès animadi.

Qu'èren pòcs es coches que se vedien, donques qu'es que se podien perméter eth luxe d'auer-les, en saber qu'utilizar-les ère madeish que sollicitar èster inscrits en Libre des Sospechosi, s'estimauen mès caminar a pè, ludent es gòrres vermelhes e cauçats damb sabates de çò mès ordinari. Plei èren, totun, es teatres que començauen a uedar-se ara ora que Carton passejaue pes carrèrs centrics, a on èren plaçadi aqueri. Ath costat dera pòrta d'un teatre, pera quau gessien compactes masses de gent contenta que, cantussejant, se filauen entara sua casa, vedec Carton a ua mainada, dera man dera sua mair, que cercaue un lòc que li permetesse trauessar eth carrèr, sense meter-se enquias sòns jolhs de hanga. Carton cuelhec ara creatura enes sòns braci, la transportèc ara vòra opausada e abans de que eth timid angelet deishèsse anar es braci qu'enrodauen eth sòn còth, li demanèc que li hesse un punet.

"Jo sò era Ressurreccion e era Vida; e aqueth que cre en Jo, encara qu'age mòrt, viuerà e eth que viu e cre en Jo, non morirà jamès".

Ja mès auançada era net, quan era tranquillitat enes carrèrs ère complèta e eth silenci absolut, semblaue qu'eth rumor des sòns pròpris passi modulaue aqueres sentències, qu'era brisa les amiaue embolhades entre es sòns subtils mormolhs. Patron d'eth madeish, tranquil, decidit, la repetie soent damb es sòns pòts; mès as aurelhes sonauen tostemp.

E seguic en tot auançar era net mentre Carton, inclinat sus era muralha deth pònt, escotaue es punets rumorosi der arriu as murs dera Isla de París, e contemplaue era pintoresca confusion d'edificis enrodats d'ombres grises, sus es quaus se lheuaue arroganta era copòla dera catedrau banhada pera lum dera lua. Arribèc eth dia. Era net, coma era lua e es esteles, s'esblancosiren e se moriren, e pendent quauquues menutes, semblèc que tota era creacion queiguie jos eth scèptre auriolenc dera Mòrt.

Eth corrent der arriu, rapid, impetuós, prigond, li semblèc un amic afectuós. Comencèc a caminar seguint es sòns marges e aluenhat deth rambalh dera ciutat. S'adormic ena arriba; quan se desvelhèc, seguic passejant pendent quauques menutes mès, tachadi es sòns uelhs en un remolin que viraue vertiginós enquia que se l'avalèc eth corrent e l'arrosseguèc entath mar.

- Coma jo! mormolhèc Carton.

Quan arribèc a casa, Lorry ja auie gessut. Carton non preguntèc a o auie anat, donques que sense cap esfòrç ac podie endonviar. Prenec ua tassa de cafè, se lauèc e s'apraièc, e se n'anèc sense pèrder mès temps entath Tribunau. Aquiu trapèc a Lorry, aquiu trapèc ath doctor Manette, aquiu trapèc ada *era*, seiguda ath costat deth sòn pair.

Quan compareishec Carles Darnay, li tachèc Lucia ua guardada tan encoratjadora, tan plia d'amor sense limits e de trenda compassion, que li hèc vier era sang enes caròles deth rèu, l'animèc era sua guardada e l'alegrèc eth sòn còr. Se bèth un auesse auut botadi es sòns uelhs en Sydney Carton, se n'aurie encuedat qu'aquera guardada, encara que non dirigida ada eth, li costèc es madeishi efèctes qu'ath presoèr.

Dauant d'aqueth Tribunau injust, qu'auie començat despatriant er orde enes procediments, ère totafèt inutil que cap presoèr sagesse de hèr-se escotar; que non aurie valgut era pena amiar era Revolucion entà non hèr enlà ath madeish temps, as quate vents, totes es leis, reglaments e ceremònies, entà non abolir d'un còp e entà tostemp er orde sociau deth quau tan monstruosament auie abusat eth mon per çò de non remir as acusats eth dret de justificar-se.

Eth jurat siguec des deth prumèr moment er objectiu de totes es guardades. Lo formauen es madeishi patriòtes, es madeishi republicans excellents que lo formauen eth dia anterior, es madeishi que lo formarien a londeman. Entre eri, destacaue un òme de cara repulsiva, un canibal herotge en tota era extension dera paraula, un individú que beuie sang, que se banhaue en sang, qu'alendaue sang. Qu'ère Santiago Tresau, aqueth que coneihsérem en barri de Sant Antòni. Es auti semblauen ua còlha de gossets que desiren destroçar era pèça.

Toti es uelhs èren tachadi enes cinc jurats e en acusador public, eth quau parlèc, mès o mens, d'aguesta forma:

- Carles Evremonde, cridat tanben Darnay. Ager vos botèren en libertat e ager madeish siguéretz acusat de nauèth e tornat a embarrar. Ager pera net vos heren saber era acusacion contra vos. Que pesen sus eth vòste cap cargues d'enemic dera Republica, d'aristocrata, d'èster un individú d'ua familha de tirans, membre d'ua familha proscrita, qu'abusèc des sòns privilègis aué erosament abolits, en tot oprimir d'ua manèra vilana ath pòble. Carles Evremonde, cridat tanben Darnay, acusat des crims mentadi, qu'ètz òme mòrt dauant des uelhs dera Lei. Eth vòste cap pertanh totafèt ath borrèu.
- Era acusacion contra er acusat ei publica o secreta? preguntèc eth President
- Qui la hèc?
- Tres persones. Ernesto Defarge, tauernèr de Sant Antòni.
- Plan ben.
- Teresa Defarge, hemna deth mentat.
- Perfèctament.
- Alexandre Manette, mètge.

Aqueth darrèr nòm lheuèc ena sala ua tempèsta de crits ensordidors. Ath miei deth tumult se vedec que se lheuaue eth doctor, era sang dera cara perduda, coma se siguesse un cadavre e tremolant coma un penjat.

- President! cridec, protèsti indignat contra era grèu mentida que s'acabe de prononciar aciu. Jo non è pogut delatar ath marit dera mia hilha, e eth Tribunau sap pro ben qu'er acusat ei eth men gendre. Era mia hilha, es persones que li son estimades,valen entà jo mil viatges mès qu'era mia vida. A on ei er impostor que gause afirmar que jo è denonciat ath marit dera mia hilha? A on ei eth faus patrióta que gause mentir damb tant pòcavergonha?
- Padegatz-vos, ciutadan Manette. Mancar ath respècte que t'a de meréisher eth Tribunau serie tan coma gésser dehòra dera lei. As dit que i a ua causa qu'entà tu vau mès qu'era tua vida; e jo non sai per qué un bon patrióta age arren que valgue tan coma era Republica.

Frenetics aplaudiments premièren era replica deth President. Aguest, tanlèu impausèc silenci, a truca de còps de campana, seguic damb calor:

- S'era Republica t'exigís eth sacrifici dera tua hilha, eth tòn déuer serie sacrificar-la. Seguim, e silenci.

Eth doctor Manette queiguec estavanit ena cagira. Es sòns pòts li tremolauen, e es sòns uelhs guardauen estabordits ar entorn. Eth jurat de cara de canibal se heregaue es mans damb visibla alegria.

Restablit eth silenci, se presentèc Defarge, que hec ua istòria rapida deth captivèri e libertat deth doctor, manifèstèc qu'auie estat eth sòn sirvent, e expausèc er estat qu'eth captiu se trapaue quan se lo heren a vier. Acabada era istòria, eth Tribunau li hec es següentes preguntes:

- Prestèretz boni servicis ara presa dera Bastilha, ciutadan?

- Ac creigui.
- “Sigueres un des milhors patriòtes“, cridèc ua hemna, cuelhuda per entosiasme. Per qué non ac dides atau? Aqueth dia sigueres artilhèr, lutères damb fúria, e entrères eth prumèr ena maudida fortalesa, tanlèu queiguec en poder des patriòtes... credetz-me perque digui era vertat!

Era que venguie de parlar ère Era Resvenja. Es aplaudiments dera concurréncia ensordien. Eth President agitèc era campaneta, mès Era Resvenja, ahiscada pera gent, udolèc:

- Que non me haratz carar! Me n’arrisqui jo dera campana e deth que la tòque!

Fin finau carèc. Quan ja se l’auien agotat es fòrces.

- Balha compde ath Tribunau de çò que heres ena Bastilha, ciutadan.
- Jo sabia, responec Defarge, guardant ara sua hemna que des de pòca distància lo clauaue damb es sòns uelhs, qu’eth captiu deth quau parli auie estat sepultat en ua cèla que cridauen Cent Cinc, Tor deth Nòrd. Eth dia dera presa dera Bastilha, mentre hèja huec damb eth mèn canon, decidí escorcolhar era cèla en question, tanlèu coma era fortalesa siguesse conquistada. Queiguec enes nòstes mans e de seguit pugè en croton mentat, amassa damb un companh, qu’ei en jurat, e un carcerèr que s’encarguèc de guidar-mos. L’escorcolhè peth menut, e en un horat deth mur, dissimulat darrèr d’un carrèu qu‘auie estat trèt e tornat a botar, trapè un papèr escrit. Eth papèr escrit ei aguest. Qu’è examinat diuèrsi escrits deth doctor Manette e era letra d‘ aguest papèr ei letra de punh deth doctor Manette. Autregi eth papèr, escrit de punh e letra peth doctor Manette, ath President.
- Que se liege.

Eth document, liejut ath miei d’un silenci generau, mentre er acusat guardaue damb amor ara sua hemna, e aguesta guardaue, ja ada eth, ja ath pair, e eth doctor non separaue es uelhs deth liegeire, e era senhora Defarge tachaue es sòns tu per tu ath presoèr, e Defarge non separaue es sòns dera sua hemna, e toti es qu’aumplien era sala contemplauen ath doctor que non vedie ad arrés, didie atau:

X.- Era substància dera ombra

“Jo, Alexandre Manette, mètge desaventurat, naturau de Beauvais, e resident en París, escriui aguest dolorós document ena mia òrra cèla dera Bastilha eth darrèr mes der an 1767. Ac escriui en tot profitar moments que pani ara vigilància e superant dificultats immenses. Eth mèn prepaus ei amagà’c en interior deth mur dera mia cèla, a on damb fòrça trabalh è artenhut daurir un horat. Dilhèu bèra man misericordiosa ac trape quan jo e es mies desaventures agen passat entath mon deth desbrembe.

“Escriui aguestes linhes damb er oxid qu’è trèt des rovilhadi hèrs dera rèisha, barrejadi damb sang des mies venes, eth darrèr mes der an detzau deth mèn captivèri. En mèn pièch non quede ja un atòm d’esperança. Fenomèns terribles qu’è observat en jo madeish m’anoncien que lèu lèu m’abandonarà tanben era rason, mès declari solemnament qu’en aguest moment me trapi en plia possession des mies facultats mentaus... qu‘era mia memòria ei exacta e circonstanciau, qu’escriui era vertat, e que sò prèst a demostrar era veracitat des mies paraules, autan s’arriben a èster liejudes pes òmes, coma se son condemnades ath secret etèrn, dauant deth Jutge Etèrn qu’era sua guardada lieg eth hons des còrs.

“Ua net dera setmana quatau de Deseme (me pensi qu’eth dia vint-e-dus deth mes) der an 1757, en tot trapar-me jo passejant per un paratge retirat deth passeg qu’ei ath costat deth Sena e a ua ora de distància dera mia casa, plaçada en carrèr dera Facultat de Medecina, vedi ath mèn darrèr que s’apressaue ua veitura, tirassada per dus shivaus, a tot galaup. En moment de hèr-me entath costat pr’amor de deishar-la passar e evitar èster cuelhut, pistèc ena hiestreta un cap, e ua votz ordenèc ath cochèr que s’arturèsse.

“S’arturèc eth coche tanlèu coma eth cochèr podec frenar as shivaus, e era madeisha votz qu‘auie balhat era orde d’arturar, me cridèc peth mèn nòm. Non s’arturèc eth coche dauant mèn, senon a ua distància pro entà que dus cavalièrs auessen temps de daurir era porteta e sautar en passeg abans que jo arribèssa, acodint ara crida. Observè qu‘es dus anauen perfèctament embolhadi enes sues capes e que sajauen d’amagar es sòns ròstres. Quan arribè jo ath sòn costat e les trapè en un e un aute costat dera porteta, me n’encuedè tanben qu’es dus èren dera madeisha edat mia, dilhèu mès joeni, e que se retirauen fòrça en estatura, movements, votz e (per çò de pòc que podí veir) enquia e tot enes ròstres.

- Ètz vos eth doctor Manette?, me preguntèc un.
- Que sò jo contestè.
- Eth doctor Manette naturau de Beauvais, joen mètge e cirurgian adreit e originau, que de hè un o dus ans ei un vertadèr notable en París? didec er aute.
- Cavalièrs; sò, efectivament, eth doctor Manette que d’eth vosati parlatz damb excessiua benvolença, contestè.
- Qu’auem estat ena vòsta casa, repliquèc eth qu‘auie parlat prumèr, e en non auer auut era sòrt de trapar-vos, encara que òc que mos indiquèren que probablament serietz en tot passejar per aguesti lòcs, vos auem seguit damb era esperança de trapar-vos. Auetz era bontat d’entrar ena veitura?

“Eth ton dera sua votz ère imperiós; mentre se crosèren es paraules que dèishi senhalades se botgèren de manèra que me deishèren plaçat entre eri e era porteta deth coche, e ath delà, anauen armadi, e jo non.

- Vos prègui que me desencusetz, cavalièrs, responí, mès se passe qu’è coma costum preguntar qui son es persones que me hèn er aunor de demanar es mèns servicis e quin ei eth cas qu’en eth ei de besonh o convenenta era mia assisténcia.

“Me contestèc eth qu‘auie parlat en dusau lòc:

- Es vòsti clients, senhor, son persones de nauta posicion sociau. Per çò que hè ara sòrta de cas que hè necessaria era vòsta assisténcia, era confiança ena vòsta sciéncia e ena vòsta abiletat, pensam qu‘ei entà nosati garantia de qué l’auetz de compréner vos, sense besonh d’explicacions nòstes, que solide serien deficientes. Me pensi que damb aquerò n’a pro. Auetz era bontat de pujar?

“Non me quedaue mès recors qu’aubedir e ac hi sense badar boca. Immediatament me seguiren es dus cavalièrs, en tot auer recuehut er estriu eth que parlèc darrèr. Eth coche hec repè e partic a tot galaup.

“Consigni aciu era convèrsa tau que siguec; posqui assegurar que la repetisqui textuaument, paraula per paraula. Ac descriui tot exactament madeish que se passèc, en tot tier ara mia imaginacion e evitar que divague. Es punts suspensius qu‘en mèn relat se trapen, signifiquen que suspeni eth trabalh entà ua auta escadença e qu’amagui eth document en amagader dubèrt entad aquerò...

“Era veitura trauessèc molti carrèrs, passèc pera Barralha Nòrd e non se tardèc a auançar per un camin dehòra dera ciutat. A dus tèrci de lèga dera Barralha (non calculè alavetz era distància, mès òc quan la tornè a recórrer) deishèc eth coche eth camin reiau, e moments dempús se posèc dauant d’ua casa solitària. Baishèrem es tres en tèrra, e auancèrem per un banhat passeg d’un jardin, caperat d’èrba, que peth sòn centre auie corrut ua hònt en d’auti tempsi, enquia arribar ara pòrta dera casa. Mos permeteren era entrada, tanlèu sonèc era campaneta, e eth que mo‘ l’autorizèc, recebec un boet terrible d’un des mèns acompanhants.

“Cohèssi que non me cridèc era atencion aqueth acte, pr’amor qu’èra molt acostumat a veir qu’es òmes dera classa baisha èren tractadi pes nòbles coma se siguessen gossets. Un còp laguens dera casa, podí observar qu’era retirada entre es mèns dus acompanhants ère tan meravilhosa, que plan que òc les cuelhí coma frairs bessons

“Des deth moment que baishèrem dera veitura dauant dera rèisha deth jardin, que trapèrem barrada e que dauric un des dus frairs, en tot barrar-la de nauèth dempús de passar, entenia jo crits qu’auien era sua origina en ua des abitacions nautes dera casa. M’amièren dret de cap ara cramba que d‘era venguien es crits, a on trapè estirada sus eth lhet a ua malauta, cuelhuda de terrible fèbre cerebrau.

“Qu’ère era pacienta ua hemna de beresa extraordinària e molt joena; solide non passaue des vint ans. Era sua beròia cabeladura aufrie un aspècte de desorde tan complèt, qu’entristie era animositat, e es braci dera malauta èren estacadi damb bandes de tèla. Observè qu‘aguestes tires èren tròci de vestit de Cort de cavalièr, en un des quaus vedi er escut d’armes d’un nòble damb era iniciau E.

“Aguestes observacions les hi totes ara menuta escassa d’auer entrat ena cramba. Se passèc qu’era malauta, qu’era sua agitacion ère espantosa, se botèc capenjós, ua des bandes que la tenguien entrèc ena sua boca, e vedí que corrie perilh de morir asfixiada. Separè, coma ei naturau, era tira, e alavetz siguec quan desnishè er escut d’armes brodat en era.

“Virè capensús ara pacienta, botè era mia man sus eth sòn pièch pr’amor de padegar-la e obligar-la a estar-se quieta, e guardè eth sòn ròstre. Era sua guardada ère orriblament dilatada e es sòns pòts crispadi repetien a crits aguestes paraules: “Eth mèn marit... eth mèn pair...eth mèn frair“. Dempús compdaue enquia dotze, s’estaue uns segons escotant atentiuament e començaue de nauèth a cridar “Eth mèn marit... eth mèn pair... eth mèn frair“, e de nauèth compdaue enquia dotze e de nauèth hège ua pausa entà escotar. Ne en ton, ne enes gèsti, ne ena votz i auie era mendre variacion.

- Quan comencèc aguest estat de causes? preguntè.

“Entà distinguir entre es dus frairs, cridarè a un eth frair màger e ar aute eth mendre, en tot cuélher coma màger ad aqueth qu‘exercie mès autoritat.

- Des d’anet ad aguestes ores, contestèc eth frair màger.
- A marit, pair e frair?
- Qu’a un frair.
- E non sò en tot parlar damb eth frair en aguest moment?
- Non, repliquèc damb un ton de prigond mesprètz.
- L’a arribat recentament bèra causa relacionada damb eth numèro dotze?
- Damb eth numèro dotze? repetic damb impaciéncia eth frair mendre.
- Que podetz veir vosati, cavalièrs, era manèra inutila que m’auetz amiat aciu, tau coma sò, didí, botades es mies mans sus eth pièch dera malauta. Se jo auessa sabut se qué passaue, auria vengut aprovedit de çò de besonh, mentre qu‘ara èm perdent eth temps malerosament. En un lòc tan solitari coma aguest, non ei possible trapar medecines.

“Eth frair màger giuardèc ath mendre, eth quau repliquèc damb votz capinauta:

- Qu’auem aciu ua farmaciòla.

“Moments dempús la treiguie der armari e la botaue sus era taula...

“Daurí quauqui flascons, les flairè e me hi a vier es sòns taps enes mens pòts. S’auesse estat de besonh administrar ara malauta quinsevolh substància non narcotica ne toxica, solide que non l’auria medicat damb arren d’aquerò que i auie ena farmaciòla.

- Non vos inspiren confiança? preguntèc eth frair mendre.
- Que ja vedetz, vos, cavalièr, que sò en tot tier-les, contestè simplament.

“Non sense auer de lutar damb granes dificultats, e ath cap d’ua longa estona, artenhí hèr-li cuélher ara malauta era dòsi de medecina que considerè convenenta. Coma qu‘era mia intencion ère repetir era medicacion e observar es efèctes qu’ena malauta costaue era prumèra dòsi, me seiguí en cabeçau deth sòn lhet. Seiguda damb timiditat e peguesa manifèsta, en un cornèr, i auie ua hemna que la suenhaue, maridada damb un des dus individús dera escala de baish. Era casa ère lorda, mau suenhada e mau moblada, simptòmes evidents de qué l’ocupauen des de hège pòc e de qué era intencion des sòns ocupants ère estar-se pòc de temps en era. Auien estenut provisionaument quauqui damassi dauant des hièstres, solide entà qu’es crits dera malauta non arribèssen en exterior. Quan jo arribè seguie aguesta cridant, repetint es madeishes paraules e en madeish orde: “Eth mèn marit... eth mèn pair... eth men frair“ e compdant ara seguida enquia dotze. Es sues convulsions èren tan violentes, que non me semblèc prudent desliurar-la des tires que la tenguien, encara que les placè de manèra que la shordèssen mens. Era crisi non cedie ara medicacion, mès observè qu’era pression dera mia man sus eth pièch dera malauta exercie sus era tanta influéncia, qu‘ath cap de quauques menutes se padegaue. Que non auec aguesta influència enes crits, que seguien regularament coma un pendul.

“Mieja ora deuie hèr que jo èra seigut ath costat deth lhet e jos es guardades des dus frairs, quan didec eth màger:

- Qu’auem un aute malaut.

“M’espauríc era notícia, e preguntè:

- Ei urgent eth cas?
- Que serà milhor qu’ac veigatz vos damb es vòsti uelhs, me contestèc damb ton negligent, cuelhent ua lum...

“Jadie eth dusau malaut en ua cramba plaçada darrèr dera casa, cramba qu’en realitat non ère qu’ua gòlfa botada sus un estable. Part dera gòlfa auie un tet molt baish e era auta part non. Jos era part caperada i auie hen e palha magazemadi, e era rèsta conteguie lenha e utisi de trabalh. M’en brembi tan ben d’aguesti detalhs que me semble que sò en tot veder-les en aguest moment tau coma les vedí aquera net, a maugrat de trapar-me embarrat des de hè dètz ans en mèn croton dera Bastilha.

“Sus un molon de hen e emparat eth cap sus un coishin, jadie estirat un gojat de mina plebèua, de ròstre agraciat, e que non aurie mès dètz-e-sèt ans d’edat. Ère capsensús, damb es dents sarradi, era man dreta crispada sus eth pièch e era guardada tachada en tet. M’ajulhè ath sòn costat, e encara que non trapaua era herida qu‘auie recebut, plan que òc vedí que morie a conseqüéncia d’ua herida costada damb un esturment punchant.

- Que sò mètge, praube amic mèn, didí; deishatz que vos examina.
- Que non voi èster examinat; deishatz-me en patz, repliquèc.

“Qu’ère era herida plaçada dejós dera sua man dreta, que me costèc fòrça trabalh e molti assagi entà separar-la. Qu’ère ua estocada recebuda vint-e-quate ores abans, estocada mortau de besonh, encara que l’auessen estat prestadi toti es auxilis dera sciéncia immediatament dempús d’auer-la recebut. Que se morie rapidament. Cerquè damb era mia guardada era deth frair màger e observè qu‘aguest contemplaue ath herit damb era madeisha indiferéncia que contemplarie a un audèth, a ua lèbe o a un conilh heridi. Clarament s‘avertie que non vedie en gojat a ua creatura umana.

- Qui l’a costat aguesta herida, cavalièr? preguntè jo.
- Bè! Entà qué parlar d’un sirvent miserable... d’un gosset? Obliguèc ath mèn frair a lutar damb eth e queiguec jos era sua espada coma s’auesse estat un cavalièr.

“En ton dera responsa non i auie ne ombra de pietat ne ombra d’empenaïment, ne ombra de pena.

“Es uelhs deth moribund se virèren entath que venguie de parlar, en tot fixar-se ara seguida en jo.

- Doctor, me didec; que son molt capinauts aguesti nòbles; mès tanben nosati, es gossets miserables, auem eth nòste orgulh. Mos panen, mos saquègen, mos otratgen, mos mesprèden, mos engorrotissen, mès tot aquerò no ei pro entà estofar eth nòste orgulh. Era... l’auetz vist vos, doctor?

“Qu’arribauen enquia aquiu es crits dera malerosa, encara qu’amortesidi pera distància. Ad aquera que balhaue es crits se referie eth herit coma s’auesse estat ath sòn costat.

- Que l’è vist, òc, contestè.
- Ei era mia fraia, doctor. Qu’auràn aut aguesti nòbles pendent molti ans drets vergonhosi sus era modèstia e era vertut des nòstes fraies; mès entre nosati queden gojates braves, gojates que saben resistir es sues violéncies. Jo ac sai, e è entenut a díder ath mèn pair aseggurà’c atau. Era mia fraia ei ua d‘eres. Auie relacions amoroses damb un joen, brave tanben, e aunèst, vasal d’aguest nòble qu‘ei aquiu... toti èrem vasals sòns. Er aute ei eth sòn frair eth representant mès vil dera sua mespredabla raça.

“Eth malerós auie de hèr esfòrci vertadèrament suberumans entà poder parlar, mès se li mancauen energies corporaus, li sobrauen es dera anma, e parlaue damb estraordinària fòrça.

- Mos panaue aguest òme qu‘ei aquiu damb era heredor e indiferéncia que mos panen as qu’èm gossets vulgars, aguesti èssers de natura superiora ara umana... mos panaue sense compassion, mos obligaue a trabalhar sense pagar-mos, a amiar eth nòste horment ath sòn molin, a alimentar es sues aus de corrau damb es nòstes cuelhetes, e impausant pena de mòrt ath qu‘auesse era gojardaria d’apoderar-se d’ua d’eres; mos saquejaue e panaue enquia tau

punt, que se bèth còp, per misericòrdia de Diu, auíem un tròç de carn que hèr-mos a vier ena boca, mo'lo minjàuem mòrts de pòur, barrant abans es pòrtes e es hièstres des nòstes praubes cases, pr'amor de qué era sua gent non lo vedessen e mo'lo panèssen. Torni a díder que de tau sòrta mos espoliauen, de tau sòrta mos assetjauen, de tau sòrta mos hègen era vida impossibla, que mil còps l'è entenut a díder ath mèn pair qu'ère entà nosati ua desgràcia immensa hèr a vier en mon a un hilh, e qu'auiem de suplicar a Diu que condemnèsse a esterilitat a totes es hemnes dera nòsta casta pr'amor de qu'aguesta s'acabèsse d'un còp e entà tostemp.

"James auia presenciat jo era explossion des sentiments des malerosi oprimidi; supausaua, òc, qu'ath hons dera sua anma sauvauen magazemades quantitats immenses d'òdi contra es sòns opressors; mès era sua explossion ère entà jo un espectacle nau enquia aquera net.

- Era mia fraia, doctor, se maridèc, a maugrat de tot. Eth sòn praube nòvi anaue mau de salut alavetz, e era mia fraia se maridèc entà suenhar-lo e ajudar-lo ena nòsta cabana... ena nòsta canhada, coma diderie aguest monstre qu'auem dauant. Pòques setmanes amiaue de maridada, quan auec era desgràcia de qué la vedesse eth frair d'aguest òme; li shautèc, e damb era màger naturalitat deth mon demanèc ath sòn frair màger que l'ac deishèsse. Qué l'importaue que siguesse maridada! Son tan pòca causa es marits entre nosati!... Eth frair màger accedic sense cap inconvenent, mès era mia fraia ère brava e vertuosa, e ath delà, detestaue ath sòn admirador damb tanta fòrça coma lo detesti jo. Qué vos pensatz que heren alavetz es dus frairs entà arténher deth marit dera mia fraia qu'exercisse sus era tota era sua influéncia enquia obligar-la a render-se as sòns maus desirs?

"Es uelhs deth gojat, tachadi enquia alavetz enes mèns, se virèren de man en man entàs deth nòble, qu'ena sua cara non me siguec dificil de veir era vertat des cargues que se li hègen. Enquia e tot aciu, en interior dera Bastilha, qu'en era me trapi de hè tanti ans, creigui veir es dues classes d'orgulh, perfèctament desparières, que reflectien es dues cares: indiferéncia e gèu alendaue era deth cavalièr; desirs furiosi de resvenja era deth gojat campanhard.

- Vos sabetz, doctor, qu'un des drets d'aguesti nòbles s'està en aparelhar-mos as qu'èm gossets miserables, aganchar-mos as sòns carros e obligar-mos a tirassar. Plan donc; ath marit dera mia fraia l'aganchèren, convenentament aparelhat, a un carro, e l'obliguèren a tirassar d'eth. Vos sabetz, doctor, qu'entre es drets d'aguesti nòbles figure eth d'obligar-mos a passar es nets enes sòns terrens, en tot hèr carar as gargolhes pr'amor qu'es sòns cants non shorden eth sòn nòble saunei; eth marit dera mia fraia se passaue es nets ath temperi e es dies tirasssant eth carro. Non per aquerò se deishèc convéncer... Non! Un dia, quan lo desliurèren des sòns aparelhs e li dideren adiu entà que se n'anèsse a dinar... s'ei que trapèsse bèra causa, deishèc escapar dotze somics, un per cada campanada que daue eth relòtge (ère meddia) e moric enes braci dera mia fraia.

"Solet es ansies d'explicar eth grèuge recebut sostenguien era vida en aqueth còs moribund. Cercant ena sua decision energies que non trapaue en sòn organisme, aluenhèc es ombres dera mòrt que l'invadien e sarrèc damb mès fòrça que jamès era sua herida que per era se l'escapaue era vida.

- Mòrt eth marit dera mia fraia, damb era autorizacion d'aguest òme, e enqauia e tot damb era sua empara materiau, eth sòn frair s'apoderèc violentament dera prauba veuda, ara quau necessitaue entàs sòns plasers, entara sua diversion deth moment. La trapè en camin mentre se la hègen a vier. Amiè era notícia ara nòsta casa, e quan l'entenec eth mèn pair, li crebèc en mil tròci eth sòn còr. Immediatament acompanhè ara mia fraia mendre, n'è dues...enquia un loc a on non siguesse a posita d'aguest òme, enquia un lòc a on non siguesse era sua vasala. Tornè dempús, seguí ath frair d'aguest nòble, e anet li gessí ar encontre, jo, un gosset mespredable, mès damb era espada ena man... A on ei era hièstra?...non i auie aciu ua

hièstra?

“L’abandonaue era vida, e damb era vida era lum. Guardè jo ath mèn entorn, e me n’encuedè de qué eth hen e era palha que caperauen eth solèr èren cauishigadi e pataquejadi coma s’auesse auut lòc ua luta acarnassida.

- M’entenec era mia fraia e venguec ara pressa. Jo li didí que non s’apressèsse enquia que siguesse mòrt eth sòn infame raubaire. Aguest me lancèc quauques monèdes, e ara seguida, me crosèc era cara damb un foet; mès jo, a maugrat d’èster un gosset mespredable, li fotí un boet entà obligar-lo a desgainar era sua espada. Que trinque ara era huelha d’ua espada tacada damb era sang d’un vilan, que la hèsqui mil tròci, que tostemp serà cèrt que li calec desgainar-la entà deféner era sua vida, e que se me heric, siguec tient tota era sua adretia!

“Moments abans auia vist jo, escampilhadi peth solèr, tròci d’ua espada; era de cavalièr. Un shinhau mès enlà, sus era palha, i auie ua auta espada vielha, ua espada de soldat.

- Incorporatz-me, doctor, incorporatz-me, a on ei aguest òme?
- Que non ei aciu, contestè en tot sostier ath moribund, pensant que se referie ath frair.
- Plan! Damb tot eth sòn orgulh de nòble, m’a pòur! e er òme qu’ère aciu? Viratz-me entada eth... que lo voi veir!

“Ac hi atau, emparant sus eth mèn jolh eth cap deth gojat; mès aguest, recuperades en un moment totes es sues energies, se botèc de pès, en tot obligar-me a hèr çò madeish entà sostier-lo.

- Marqués!, cridèc, damb ua guardada dilatada e lheuant eth braç. Arribarà eth dia que toti es òmes auràn de balhar compdes des sòns actes; entad aguest dia vos placi a tu e a toti es tòns, des deth prumèr enquiath darrèr dera vòsta maudida raça, entà que responatz des vòsti crims. Que sigue aguesta crotz, que damb sang estampi ena vòsta cara, testimòni deth mèn plaçament. Entath dia que toti es òmes auram de balhar compdes estrets des nòsti actes placi tanben ath vòste frair, eth mès vil d’ua raça vila e miserabla, entà que respone des sòns per separat; sus era tua cara estampi aguesta auta crotz damb era mia sang coma testimòni deth mèn plaçament.

“Dus còps se hec a vier era man ena part sagnosa dera sua herida, e damb eth dit guinhaire hec dues crotzes en aire. S’estèc quauqui segons damb eth dit guinhaire regde, lheuat, e queiguec mòrt...

“Quan tornè ena cramba a on auia deishat ara malauta, la trapè delirant tau coma l‘auia deishat, e repetint es madeishes paraules e damb eth madeish orde de tostemp. Plan que òc me n’encuedè de qué era crisi se tardarie moltes ores e que probablament, acabarie damb era sua mòrt.

“Repetí es medecines e me seiguè ath costat deth lhet, a on m’estè enquia qu‘era net ère molt auançada. Es crits dera malauta seguiren damb era madeisha intensitat, damb eth madeish orde, sense variar ua soleta paraula. “Eth mèn marit... eth mèn pair...eth mèn frair... Ua , dues , tres, quate, cinc, sies, sèt , ueit, nau, dètz, onze, dotze.“

“Hège trenta sies ores que l’auia vist per prumèr viatge, e er estat dera malauta en arren auie cambiat. Me trapaua seigut en cabeçau deth sòn lhet quan era crisi comencèc a cedir. Cessèren es crits, acabèren es estrementides, e ath cap d’ua estona quedèc estavanida, coma mòrta.

“Cridè dempús ara infermèra entà que m‘ajudèsse a botar-la ben en lhet e a ordenar es sòns vestits, esquinçadi per mil lòcs, e alavetz me n‘encuedè qu’era malerosa ère prenhs, e perdí totes es esperances qu‘auia de sauvar-la.

- S’a mòrt ja? preguntèc eth Marqués, que venguie d‘entrar ena cramba, dempús d’un passeg

a shivau.
- Non s'a mòrt, mes semble mòrta, responí.
- Be ne son de resistents aguesti vilans! exclamèc, en tot contemplar-la damb curiosèr.
- Es penes e era desesperacion sòlen resistir molt, contestè.

"Es mies paraules excitèren en prumèr moment eth sòn arridolet, mès dempús arroncilhèc es celhes, apressèc damb eth pè ua cagira qu'en era jo èra seigut, ordenèc ara infermèra que mos deishèsse solets, e didec, damb votz baisha:

- Doctor, en veir ath mèn frair en trebuc que se trapaue, li conselhè que vos cerquèsse a vos. Que gauditz vos d'ua reputacion envejabla, mès encara vos auetz de laurar era vòsta fortuna, e supausi que non vos a d'èster indiferent aquerò qu'afècte as vòsti interèssi. Qu'ètz vos en tot presenciar causes que se pòden veir, encara que jamès condar.

"Jo hi veir que prestaua atencion ar alend dera malauta e non contestè.

- Me voletz hèr er aunor d'escotar-me, doctor?
- Ena mia profession, cavalièr, totes es notícies que se balhen ath mètge respècte es sòns malauts, s'enten que son confidenciaus, contestè, en tot evitar comprometer-me en arren, donques que tot aquerò qu'auia vist e entenut aumplie era mia anma de maufidança.

"Era respiracion dera malerosa s'anaue dificultant de tau sòrta que me calec cercar simptòmes de vida en sòn pos e enes batecs deth sòn còr. Entad aquerò me calec lheuar-me dera cagira, e quan me tornè a sèir me trapè cara a cara damb es dus frairs...

"Qu'è dificulltats entà escríuer. En prumèr lòc, eth hered ei insuportable, e, coma qu'ath delà, cranhi damb fondament que se'n sàpien qu'escriui, e en aqueth cas m'embarrarien en un croton sosterranh a on non i arribe ne un solet arrai de lum, pensi qu'ei mès prudent abreujar tot çò possible era mia narracion. Era mia memòria non pòt èster mes frèsca; sauvi en era toti es detalhs, totes es paraules que se crosèren entre jo e es dus frairs.

" Per espaci d'ua setmana, siguec era malauta entre era vida e era mòrt; mès apròp dera darrèra que dera prumèra. Tath finau dera setmana, artenhí compréner quauques paraules que me didec, en tot apressar era mia aurelha as sòns pòts. Me preguntèc a on se trapaue, e l'ac didí; desirèc saber se qui èra jo, e l'ac didí; mès siguec en bades que jo li preguntèssa eth sòn cognòm; queiguec eth sòn cap sus eth coishin, e sauvèc eth sòn secret, coma l'auie sauvat abans qu'era eth sòn frair.

"Non auí era ocasion de hèr-li naues preguntes enquia dempús que manifestè as frairs qu'era malauta se morie e que non viuerie un dia mès. Enquia alavetz, encara que cap des dus se deishèc veir pera malauta, uns còps un, es auti er aute, se trapauen invariablamanet darrèr dera cortina que baishaue peth cabeçau deth lhet; mès quan les comuniquè jo eth mèn pronostic, semble que ja non les importèc que jo parlèssa damb era moribunda, ja non sagèren d'empedir es confidéncies qu'aquera qu'ère a mand d'abandonar eth mon li podesse hèr a qui... se trapaue probablament en madeish cas.

"Tostemp observè qu'eth hèt de qué eth frair mendre (seguirè en tot cridar-lo atau) auesse crosat era espada damb un gojat, ath delà campanhard e plebèu, herie prigondament er orgulh des dus. Aquerò que per çò que semble les afectaue, non ère precisament es desgràcies qu'auien ocasionat, senon eth pensament de qué er incident alludit degradèsse ara familha e la botèsse en situacion nautament ridicula. Molti viatges susprení enes uelhs deth frair mendre guardades qu'embarrauen òdi, encara qu'aparentament me tractaue damb mès finesa qu'eth màger. Tanpòc se m'amaguèc qu'entad aguest darrèr èra jo un destorb shordaire.

"Moric era mia malauta tàs dètz dera net. Me trapaua jo solet ath sòn costat, inclinèc eth cap, e

acabèren entà tostemp es sues desgràcies sus era tèrra.

“En embaish dera casa demorauen es frairs.

- S’a mòrt fin finau?, preguntèc eth màger quan me vedec entrar.
- Acabe de morir-se, contestè.
- Que sigue en ora bona, frair, repliquèc, en tot virar-se entath mendre.

“Ja abans m’auien aufrit sòs, que jo non acceptè, en tot dider-me qu‘apraiaríem aguest detalh ath finau. Eth frair màger m’autregèc ua cartocha de monèdes d’aur, que jo recebí dera sua man, mès que de seguit deishè sus era taula. Qu‘auia meditat en ahèr, e dera meditacion se seguic eth prepaus decidit de non acceptar arren.

- Desencusatz-me, didí; donades es circonstàncies, non posqui acceptar.

“Es frairs s’escambièren ua guarada, me heren ua inclinacion damb eth cap, contestè jo damb ua auta, montèren a shivau, e partiren...

“Me senti cansat, rendut, aclapat... Ne tansevolh posqui liéger çò qu‘era mia descarnada man a escrit.

“A londeman, fòrça d’ora, amièren ena mia casa era cartocha de monèdes d’aur, botada laguens d’ua petita caisha dirigida ath mèn nòm. Jo, mentretant, dempús de longues meditacions, auia decidit ja era norma de conducta qu‘auia de seguir. Decidí escríuer aqueth madeish dia ath Ministre, en tot condar-li era istòria des dus cassi qu‘en eri auia jo intervengut e detalhant eth lòc a on s’auien passat; en resumit: enviar-li ua relacion circonstanciada, encara que damb caractèr particular. M’en sabia ja enquia a on arribauen es influéncies dera cort e non ère entà jo un secret es priviègis e immunitats que gaudien es nòbles, e, per tant, supausaua qu‘eth mèn escrit non aurie cap resultat; mès, enquia e tot atau, volí padegar era mia consciéncia. Decidi non revelar ad arrés eth mèn secret ne tansevolh ara mia hemna, e atau ac hi constar ena carta dirigida ath Ministre. Non pensè qu’a jo me menacèsse cap perilh; encara que supausè que d’auti òc que correrien aguest perilh, se les comprometia en tot hèr-les coneishedors deth secret que jo possedia.

“Siguí aqueth dia tan ocupat, que non me siguec possible acabar era carta enquia ja barrada era net. A londeman, abandonè eth lhet abans dera ora acostumada. Qu’ère eth darrèr dia der an. Acabaua d’escríuer era darrèra paraula ena carta, quan m’avisèren que me demoraue ua senhora qe volie veder-me...

“Per moments me considèri mès incapable d’acabar eth trabah que m’è impausat. Be n’ei d’insuportable eth hered, escassa era lum, complèta era paralisi des mies facultats, òrra era escurina dera mia anma!...

“Ère ua senhora joena, simpatica e beròia, encara que senhalada damb eth dit descarnat dera mòrt. La trapè cuelhuda d’intensa agitacion: Me didec qu’ère era esposa deth Marqués d’Evremonde. Jo relacionè eth titol de marqués qu‘eth gojat moribund auie balhat ath frair màger damb era iniciau que descurbí ena corbata blasonada, e, damb taus donades ara vista, non me siguec dificil endonviar qu’er òme deth quau m’auia separat e eth marqués d’Evremonde èren era madeisha persona.

“Encara qu’era mia memòria seguís clara, m’ei impossible consignar aciu es paraules que se crosèren ena nòsta convèrsa. Semble qu’era senhora auie notícia dera intervencion que jo auia hèt en un ahèr que coneishie en part e en part sospechaue. Non sabie qu’era malerosa joena auie mòrt. Es sòns desirs, segontes me manifestèc negada en lèrmes, èren tier-li ua visita en secret e manifestar-li era sua simpatia, e era sua cobejança, desviar era colèra de Diu suspenuda sus ua casa que de hège temps venguie estant objecte der òdi de tanti as quaus auie precipitat enes neri abismes

dera desgràcia.

“Er objècte dera visita d’aquera senhora, qu‘auie es sòns motius entà creir qu’era malerosa victima deth sòn marit deishaue ua fraia mès joena, ère suplicar-me que li balhèssa eth nòm e eth lòc de residéncia dera fraia en qüestion, pr’amor de poder ajudar-la e protegir-la. Non podí contestar ua auta causa que, efectivament, existie aquera fraia; mès non balharia donades qu‘alavetz desconeishia, e desconeishi encara en moment d’escríuer aguestes linhes...

“Me manque ja eth papèr. Ager se me heren a vier ua huelha, cranhi qu‘era susvelhança que sò semetut ei mes estreta que jamès. E qu‘aué madeish me cau acabar eth trabalh.

“Era senhora ère brava, de còr pietós, e molt desgraciada en sòn matrimòni. Eth frair deth sòn marit l’auie en òdi, maufidaue d’era e tenguie tota era sua influéncia en contra d‘era. Era l’auie pòur, e tanben l’auie ath sòn marit. Quan l’acompanhè enquiara pòrta dera mia casa, dempús de dider-se adiu de jo, vedí a un hilh sòn, que la demoraue en coche, un mainatge preciós de dus o tres ans d‘edat.

- Per amor ad aguest innocent, doctor, me didec era prauba mair hèta un mar de lèrmes, me cau arribar, en camin des reparacions, enquia on artenhen es mies fòrces. Ua votz interiora me ditz que pagarà er innocent hilh es delictes deth sòn pair, se a temps non aufrisqui bèra expiacion per eri. Era mia prumèra preocupacion a d’èster inocular en sòn trende còr era compassion entàs sòns semblables e eth mèn darrèr encargue, eth de velhar pera fraia que cèrqui, s’ei que la posqui trapar.

“Punèc ara seguida ath mainatge, e li didec:

- Qu‘ac hèsqui per tu, Carles. Desbrembaràs es mèns encargues?
- Jamès, responec damb decision eth mainatge.

“Non consignè ena mia carta un nòm que m’auien comunicat confidenciaument. La barrrè, e en non voler confiar-la ad arrés, aqueth dia l’amiè jo madeish entath sòn destin.

“Pera net, era darrèra der an, tad aquerò des nau, piquèc ena mia casa un òme vestit de nere, didec que m‘auie de veir, e eth mèn sirvent Ernesto Defarge l’amièc ena mia preséncia.

- Un cas urgent en carrèr Sant Honoré, didec.

“Gessí immediatament. En carrèr me demoraue un coche... que m’amièc aciu, ara tomba. A penes auien deishat de uelh era mia casa, quan de ressabuda m’estaquèren damb còrdes es braci. Non se tardèren a gésser es dus frairs ar encontre deth coche. Eth Marqués treiguec dera pòcha era carta que jo auia amiat ath Ministre, me la mostrèc, l’usclèc damb era ahlama d’ua candela, e cauishiguèc es sòns cendres.Non se parlèc ne ua soleta paraula. Me heren a vier en aguesta tomba e en era sò.

“Se pendent aguesti orribles ans, Diu s’auesse dignat tocar eth còr de quinsevolh des dus frairs, non entà que botèssen finau ath men espaventós captivèri, senon entà que me balhèssen notícies dera mia adorada esposa... entà que me didessen, ja que non ua auta causa, s’ère viua o mòrta, me pensaria que, a maugrat des sues marrideses, non les auie deishat complètament dera sua man; mès aué pensi qu’es crotzes ròies traçades damb sang peth gojat moribund an estat fataus entada eri, pensi qu’eth Cèu les a condemnat. Per tant, jo, Alexandre Manette, captiu malerós, ena darrèra net der an 1767, denóncii as dus frairs e a toti es sòns descendents, enquiath darrèr, enes tempsi que solide an d’arribar qu‘en eri es òmes castiguen es marrideses que s’an hèt mereishedors. Tanben les denóncii dauant deth cèu e dera tèrra.

Terribles rugiments seguiren ara lectura d’aguest document. Non s’entenien paraules, pr’amor qu’es

gòrges non podien modular mès que rugiments que revelauen set insaciabla de sang.

Dauant d'aqueth tribunau, e dauant d'aqueth auditòri, non i auie cap necessitat d'explicar com possedie Defarge aqueth terrible document qu'acabaue de hèr-se public, ne per qué non auie hèt saber tanpòc eth nòm d'aquera familha odiada que figuraue de molt de temps abans enes formidables registres de Sant Antòni. Que non auie neishut er òme capable de deféner ath mortau que sus eth pesèsse tan grèu denóncia.

Que venguie a agreujar enquiar infinit era situacion deth condemnat, era circonstància de qué eth sòn delator siguesse un ciutadan plan coneishut e molt respectable, eth sòn amic dera anma, arren mens qu'eth pair dera sua hemna. Ua des aspiracions mès correntes ena plèba ère era imitar es vertuts publiques dera ancianitat, sacrificar-se pera causa deth pòble, immolar es efèctes mès trendes en benefici dera Republica. Vaquí se per qué, quan eth President didec qu'eth brave mètge republican non trantalhaue en deishar veuda ara sua hilha e òrfe ath sòn arrehilh, a truca d'exterminar a ua familha de perniciosi aristocrates, era plèba deishèc gessuda a un fervor patriotic sauvatge, sense qu'en cap pièch vibrèssen es còrdes dera simpatia umana.

- Atau donc, t'as enrodat d'influéncies poderoses, non ei vertat, doctor? mormolhèc era senhora Defarge, guardant, arrint, a Era Resvenja. Sauva-lo, doctor! sauva-lo ara, se pòs!

Es jurats s'exprimiren damb rugiments. Cada vòt emetut siguec un bram, era sentència, ua seccession de brams.

Que non se hec demorar massa era senténcia. Carles Evremonde, damb un aute nòm Darnay, aristocrata de còr e de sang, enemic dera Republica e herotge opressor deth pòble, tornarie ara Consergeria entà èster decapitat en vint-e-quate ores.

XI.- Ombres

Era herotja senténcia que condemnaue ara darrèra pena a un innocent siguec entara malerosa esposa un agudent punhau que traspassèc eth sòn trende còr. Non deishec anar, totun, era malerosa, ua soleta quèisha; ath hons dera sua anma se lheuèc ua votz potenta que l'indiquèc eth camin deth sòn déuer, en tot dider-li qu'era sua obligacion ère sostier ath sòn adorat espós en sòrta d'agranir, damb es sues, es angónies deth marit, e dauant deth conjur d'aquera votz, era joena se lheuèc arroganta, remetent-se dauant des efèctes deth terrible còp recebut.

Es jutges lheuèren era sesion entà cuélher part ena rambalhosa manifestacion publica que non podie mens qu'arribar, dempús der incident dera vista, e lèu lèu, dubèrtes totes es portes dera Sala de Justicia, gessie eth public, indiferent ath dolor de Lucia, qu'estiraue es sòns braci suplicants entara plataforma a on auie quedat eth sòn marit.

- Se podessa arribar enquia a on ei eth, mon Diu! Se podessa balhar-li ua abraçada, ua soleta! Ò ciutadans! Cercatz enes vòsti pièchs ua rèsta de pietat e acceditz ara suplica que vos hèsqui de jolhs!

Non quedauen aquiu mès persones qu'un carcerèr damb dus des quate individús qu'eth dia anterior auien anat a agarrar a Carles, e Barsad. Eth public corrie rambalhós pes carrèrs.

- Deishem que li balhe ua abraçada, prepausèc Barsad as sòns companhs; qu'ei solet un moment.

Aqueres fères s'atrendiren. Lucia podec arribar enquiath pè dera plataforma, e eth sòn marit, en tot inclinar-se sus era parabanda, la sarrèc entre es sòns braci.

- Adishatz, doça anma mia!, didec. Abandoni aguest mon en tot benedír as amors que dèishi en eth. Ena casa a on son esclipsadi es òdis e es passions umanes mos tornaram a trapar.
- Qu'ei espantosa era mia desgràcia, Carles estimat: mès la recebi resignada. Non patisques per jo, que Diu me protegís e sostie es mies fòrces. Era darrèra benediccion entath nòste àngel, e adishatz!
- Damb tu l'ac mani, e en punar-te a tu, puni as dues, e des dues me digui adiu en hè'c de tu.
- Non... Carles estimat, non! Un moment mès! exclamèc Lucia, en veir qu'eth condemnat sajaue de deishar-se anar des sòns braci. Era nòsta separacion non serà longa. Qu'è entà jo qu'es mens amarums acabaràn lèu damb era mia trista vida; mès mentre me rèste ua bohada d'energia, complirè damb eth mèn déuer; e quan dèisha ara nòsta hilha, eth Diu misericordiós que me balhèc anmes braves que, damb era sua afeccion e abnegacion alegrèren era mia existéncia, non l'an de regatejar-se-les ada era.

Que l'auie seguit eth sòn pair, convertit en muda estatua deth dolor, eth quau aurie queigut de jolhs as pès des dus, se non l'ac auesse empedit Carles.

- Non... non!, cridèc aguest en tot estirar-li es braci. Auetz cometut dilheu bèra colpa entà meter-vos de jolhs dauant de nosati? A, non! Tot çò de contrari! Ara ei quan me n'encuedi ben des òrres tortures qu'esquincèren era vòsta anma! Ara ei quan posqui valorar aquerò que patiretz quan sospechèretz era sang que corrie pes mies venes e era desesperacion que deuéretz sénter quan es sospeches vengueren a èster certesa! Ara ei quan compreni es lutes acarnassides que deuéretz liurar contra ua antipatia naturau, e es esfòrci que vos calec hèr entà vencer-les! Damb tot eth nòste còr vos balham es gràcies! Qu'ei vòste tot eth nòste agraïment, tota era nòsta afeccion! Qu'eth Cèu vos benedisque coma vos bendim nosati!

Non podec contestar er ancian, pr'amor que ne era sua gòrja garrotada ère capabla de articular ua soleta araula, ne en sòn còs quedauen energies senon entà chinar-se es peus e deishar anar bèth

planh d'angónia.

- Qu'auie de passar atau, repliquèc er acusat. Totes es causes an conspirat entà arribar ath fatau resultat qu'auem arribat. An estat estèrles es nòsti esfòrci entà satisfèr aquera satisfaccion dera mia santa mair que deishèc anar eth dia prumèr que vos la coneishéretz e me coneishéretz. Qu'aurie estat pèc demorar quauque ben d'un semiat tan abandós de maus, hèr-se illusions de que poirie acabar erosament aquerò que comencèc damb principis fataus. Coratge! e perdonatz-me. Eth Diu misericordiós vos aumplisque de benediccions!

Se separèren es esposi; e mentre er acusat s'aluenhaue entre es sòn gardes, era sua esposa se quedèc guardant-lo, sarrades es mans en actitud de suplica, e damb un ròstre radiant qu'en eth predominaue un arridolet amorassador e confortador. Ça que la, tanlèu despareishec eth condenmat pera pòrta que comunicaue damb era preson, Lucia inclinèc eth cap coma flor talhada peth pè, sagèc de parlar, e queiguec estavanida en tèrra.

Der escur cornèr a on auie estat amagat des deth començament dera vista, gessec alavetz Sydney Carton e lheuèc ara desaventurada deth solèr. Non quedauen damb era mès qu'eth sòn pair e Lorry. Tremolaue eth braç de Carton mentre la lheuaue, e, ça que la, era sua expression non ère solet de pietat; que i auie en era ua barreja d'orgulh.

- L'amii entath coche? preguntèc. Que non senterè eth sòn pes.

Enes sòns braci l'amièc entath coche que demoraue ena pòrta, a on l'acomodèc. Er ancian doctor e eth brave Lorry se seigueren ath sòn costat, e Carton s'acomodèc en sèti deth cochèr, ath costat d'eth.

Arribadi dauant dera rèisha, eth lòc qu'ores abans s'auie arturat Carton procurant endonviar quines pèires auien cauishigat es pès de Lucia, treiguec ad aguesta deth coche, e en braça la pugèc orgulhós enquias sues crambes, en tot ajaçar-la sus un sofà. Lucieta e era senhoreta Pross plorauen desconsolades.

- Non hescatz arren entà trèir-la deth sòn estavaniment, didec Carton ara darrèra, damb votz baisha. Qu'està milhor atau.
- Ò, Carton, Carton!, cridèc Lucieta, sautant ath còth de Carton e enrodant-lo damb es sòns braci. Ara qu'auetz vengut vos, non è cap de dobte que haratz quauquarren entà consolar ara mama e entà sauvar a papa. Guardatz-la vos, Carton! Podetz vos, pòt quinsevolh que la contemple que non li crèbe eth còr a bocins?

Carton hec un punet ara mainada, separèc damb doçor es sòns bracets, contemplèc pendent quauqui segons ara mair, e didec:

- Abans d'anar-me'n... la posqui punar?

Mès tard s'en brembèren es testimònis d'aguesta scèna que, mentre heregauen es sòns pòts es caròles dera estavanida, mormolhèc quauques paraules. Era mainada, qu'ère era que se trapaue mès apròp, didec dempús, e repetic fòrça viatges as sòns arrehilhs, quan ja ère uan vielheta acorbaishada jos eth pes des ans: "Qu'ei ua vida qu'estimes"

Ena cramba deth costat, a on trapèc ath doctor e a Lorry didec ath prumèr:

- Ager auíetz vos molta influéncia, doctor Manette; l'auetz de botar tota en jòc. Es jutges e toti es qu'an bèth poder, son amics vòsti e son agraïts des vòsti servicis; non ei atau?
- Arren m'amaguèren de çò que tanhie a Carles. Abrigaua jo esperances, lèu ua seguretat absoluda de sauvar-lo, e lo sauvè, contestèc eth doctor, parlant lentament e damb expression

trebolada.

- Sajatz de hè‘c un aute viatge. Que son ja brèus es ores que mos separen de deman; mès sajatz de hè‘c.
- Ac sajarè...Non descansarè un solet moment.
- Qu‘ei çò que vos cau hèr. È vist hèr granes causes a òmes dotadi des energies vòstes, encara que jamès, higec, arrint e alendant ath còp, tan granes coma era que vos prepausi. Sajatz-ac, totun. Era sauvacion d’ua vida estimada pro que s’ac vau.
- Me presentarè ath fiscau dera Republica e ath President, contestèc eth doctor Manette, e tanben a d‘auti que non me cau nomentar. Escriuerè tanben...e... Mès ara me’n brembi qu‘aué se celèbren hèstes publiques e que non poirè veir ad arrés enquia que sigue de nets.
- Qu’ei vertat. Bè! Se tracte d’ua esperança molt aluenhada; pòc se pèrd en tot demorar enquiara net. Comenci dident que non demori arren. Didetz-me, doctor Manette, quan pensatz que poiratz veir ad aguestes autoritats formidables?
- Ara seguida de barrar era net, me pensi qu’en ua o dues ores.
- Que harà net pòc dempús des quate...Profitem era ora o es dues ores qu‘auem per dauant.Se tàs nau me presenti ena casa deth senhor Lorry, poirè saber eth resultat des vòstes gestions?
- Plan que òc.
- Pro qu‘ajatz bona capitada!

Acompanhèc Lorry a Carton enquiara pòrta deth carrèr, a on li didec adiu damb votz molt baisha e accent dolorós:

- Non demori arren.
- Jo tanpòc.
- Encara que quauqu’un d’aguesti òmes... encara que toti aguesti òmes siguessen prèsti a autrejar-li era vida...causa qu’ei supausar massa, dempús d’aquerò qu‘auem vist ena vista, dobti molt que s’atrevisquen a hè’c.
- Jo tanben ac dobti... era guilhotina non s‘arturarà.

Lorry se hec a vier es mans ena cara e deishèc anar quauqui somics.

- Non vos desesperetz.. non vos aclapetz. S’è conselhat ath doctor que trabalhe sense pòsa, a estat perque es sòns trabalhs, encara que seràn estèrles, consolaràn ara sua hilha bèth dia. S’eth sòn pair se crosèsse de braci, poirie pensar que s‘auie sacrificat ua vida sense qu‘arrés se cuelhesse eth trabalh de disputar-se-la ath borrèu.
- Òc, òc, òc! Qu‘auetz rason! responec Lorry, secant-se es uelhs. Se trabalharà, mès morirà non i a un solet atòm d’esperança.
- Qu‘ei cèrt. Morirà... Non i a un solet atòm d‘esperança!, repetic Carton coma un resson.

Ara seguida se metec a caminar damb pas fèrm.

XII.- Tenèbres

Qu'auie caminat molt pòc tròç Carton e s'arturèc, en tot trantahar entà on anar.

- Tàs nau en Banc Tellson, mormolhèc. Enquia alavetz, serà prudent que me dèisha veir? Me pensi que òc. Qu'estarà ben qu'aguesta gent age notícia de qué per aquiu va un òme coma jo... dilhèu sigue ua precaucion acertada...ua precaucion necessària... Compde Carton, compde! Anem a pensà'c un aute viatge!

Arturant era marcha ja començada en ua direccion determinada, entrèc en un carreron escur e solitari e procurèc pesar eth pro e eth contra deth sòn projecte, en tot mesurar damb era sua imaginacion era posita e es conseqüéncies probables qu'aqueth podesse auer.

- Que non i a cap de dobte; ei çò de milhor, pensèc. Aguesta gent les cau saber que pera ciutat camine un òme que se cride Carton.

Damb pas decidit se filèc de cap a Sant Antòni.

Coma auie dit Defarge en aqueth madeish dia ena vista, qu'ère patron d'ua tauèrna plaçada en barri de Sant Antòni, pòques dificultats aurie de trapar quinsevolh que coneishesse ben era ciutat entà trapar era tauèrna en qüestion, sense besonh de preguntar ad arrés. Carton, donc, gessec deth carreron escur e mingèc en ua casa de minjars, en tot hèr ara seguida ua dormideta. En molti ans non auie begut tan pòc coma aqueth dia. Des dera net anteriora, sonque auie cuelhut un shinhau de vin batejat.

Tad aquerò des sèt se desvelhèc, e seguic era marcha. Quan arribèc en barri de Sant Antòni, s'srturèc un moment dauant d'ua botiga, a on vedec un miralh, e s'alterèc leugèrament eth laç dera corbata e desordenèc eth sòn còth e eth sòn peu. Hèt aquerò, se filèc entara tauèrna Defarge e entrèc decididament en era.

Non trapèc en establiment mès qu'a Santiago Tresau, ath quau se'n brembèc auer vist aquera tarde entre es jurats, e ère en tot béuer e parlar damb es Defarges, marit e hemna. Era Resvenja, ena sua qualitat de mèmbre dera tauèrna, assistie ara convèrsa.

Carton, dempús de cuélher sèti, demanèc un veire de vin. Era senhora Defarge li tachèc ua guardada indiferenta, dempús ua auta mès longa, ne seguic ua auta molt mès penetranta, e acabèc en tot apressar-se ada eth e preguntar-li se qué desiraue.

Carton repetic aquerò qu'auie dit abans.

- Anglés?, preguntèc era tauernèra en tot arroncilhar es celhes.

Carton, dempús de guardar-la ua estona, coma se li costèsse molt de trabalh prononciar ua paraula francesa, contestèc damb accent estrangèr molt mercat:

- Òc, senhora; sò anglés.

Anèc era tauernèra entath mostrador entà servir eth vin, e Carton, mentre cuelhie entre es sues mans un jornau jacobin e simulant hèr esfòrci entà compréner era lengua qu'ère escrit, entenec que didie era prumèra:

- Juri que se retire a Evremonde.

Mestrèc eth veire de vin Defarge, en tot balhar-li era bona net ath parroquian.

- Qué?, preguntèc Carton.
- Bona net.
- Ò!... molt bona net, ciutadan... e molt bon vin! Brindi pera Republica!

Tornèc Defarge ath mostrador, dident:

- Qu'ei vertat, se li retire un shinhau.
- E jo repetisquie que se li retire molt!, repliquèc durament era tauernèra.
- Que l'as tan present ena tua memòria... observèc Santiago Tresau.
- A fe de Diu, que jo tanpòc lo desbrembi un solet moment!, exclamèc Era Resvenja arrint. E se non m'enganhi ès tu en tot demorar qu'arribe eth dia de deman entà veder-lo un aute còp.

Carton seguie liegent, seguint damb eth guinhaire es linhes deth jornau e botada tota era sua atencion ena lectura. Es Defarge, Era Resvenja e Santiago Tresau, amassadi es caps e es codes sus eth mostrador, parlauen en votz baisha. Dempús de quauqui moments de silenci, pendent es quaus es quate persones aueren es sòns uelhs tachadi en Carton, que non auie uelhs ne aurelhes senon entath jornau, contunhèren era convèrsa.

- Pensi qu'era tua hemna a rason. Per qué arturar-mos ath finau deth viatge? Er argument ei de grana fòrça.
- Coma volgues, objectèc Defarge, mès en ua part o ena auta mos calerà hèr punt finau. En realitat, era soleta causa que mos cau acordar ei a on s'a de hèr aguest punt finau.
- Dempús der extermini!, repliquèc era tauernèra.
- Magnific! cridèc Santiago Tresau.
- Fantastic! cridèc Era Resvenja.
- Profèssi era doctrina der extermini, e per tant, arren è a díder contra era, observèc Defarge. Mès mos cau tier en compde qu'aguest praube doctor a patit ja massa. Aué vos auetz pogut convéncer d'aquerò, pr'amor que toti auetz vist era expression deth sòn ròstre mentre liegia eth papèr.
- Qu'è vist era expression dera sua cara, òc!, repetic era tauernèra, botant enes sues paraules tot eth mesprètz e tot er òdi qu'auie en sòn còr de fèra. E vist era expression dera sua cara, òc, e è vist que non ère era cara d'un votant vertadèr dera Republica; aquerò ei çò que jo è vist.
- E non se t'auràn passat inavertides es crudèus angónies dera sua hilha, angónies qu'auràn aumentat enormament es tues, repliquèc Defarge.
- Tanben è observat ara sua hilha, òc, contestèc era tauernèra, l'è observat molti còps; e non solet aué. L'è observat aué en Tribunau e l'è observat d'auti dies en carrèr, contemplant es murs dera preson. Que m'ei pro lheuar un dit enquia que baishe immediatament era guinhaueta que hèsque rodar eth sòn cap.
- Qu'ès ua ciutadana prodigiosa! rugic Santiago Tresau.
- Un àngel!, alendèc Era Resvenja.
- Per çò que hè a tu, seguic era tauernèra implacabla, en tot dirigir-se ath sòn marit, ne sò segura de qué, se depenesse de tu... que per sòrt non depen de tu... series capable de sauvar encara ad aguest òme.
- Non!, protestèc Defarge. Se lheuant aguest veire lo podessa sauvar, ne pòs èster segura de qué non lo lheuaria! Mès arturaria ja aquiu, torni a díder, e balharia era òbra coma acabada.
- Que ja ac ves, Santiago, exclamèc era tauernèra lançant es sòns uelhs ahlames de ràbia. Ja ac ves tu tanben estimada Resvenja... Es dus ac auetz vist. Es dus ac entenetz... Hè molt de temps qu'ei aguesta raça enes mèns registres, condemnada ara destruccion, ar extermini, per crims qu'arren an a veir damb es dera tirania e era opression. Preguntatz-li ath mèn marit se mentisqui.
- Ei vertat, contestèc Defarge, sense demorar que li preguntèssen.
- Enes començaments des grani dies, quan queiguec era Bastilha, trapèc eth mèn marit eth

papèr que s'a hèt public aué, se lo hec a vier en casa, e dempús dera mieja net, quan er establiment ei ja barrat e desèrt, lo liegérem en aguest madeish lòc e ara lum d'aguesta candèla. Preguntatz-li se digui era vertat.

- Qu'ei vertat, òc, didec Defarge.
- Aquera madeisha net, dempús de liejut eth papèr e amortada era lum, quan ja començaue a hèr dia, li didí que l'auia de comunicar un secret. Que vos digue se mentisqui.
- Qu'ei cèrt, assentic Defarge.
- E li comuniquè eth secret. Piquè eth sòn pièch damb aguestes dues mans, coma lo piqui ara, e li didí: "Defarge, m'elevè entre pescadors dera plaja, e era familha campanharda tan otratjada pes frairs Evremonde, aguesta familha que descriu eth papèr trapat ena Bastilha, ei era mia familha. Defarge, era fraia moribunda deth gojat campanhard herit mortaument ère era mia fraia, eth marit ère eth marit dera mia fraia, e eth frut des sòns amors que jamès dauric es sòns uelhs ara lum, ère eth hilh dera mia fraia, e aqueth frair campanhard ere eth mèn frair, e eth pair mòrt de dolor ère eth mèn pair, toti es que moriren eèen es mèns mòrts, e es sòns crits de resvenja s'an dirigit entà jo des d'alavetz..." Preguntatz-li se digui era vertat.
- Qu'ei atau, cohessèc Defarge.
- E ara, didetz-me s'ei possible botar barralhes ath vent o amortar eth huec deth lunfèrn!, repliquèc era tauernèra. Mès non, non cau que m'ac digatz.

Es dus auditors saborejauen un plasèr òrre en tot convencer-se dera sòrta implacabla d'òdi dera tauernèra, qu'eth sòn palitge d'espèctre vedie eth lector deth jornau sense veir eth sòn ròstre. Defarge, minoria insignificanta, aventurèc quauques paraules en tot hèr notar era compassion dera esposa deth Marqués; mès non artenhec qu'era repeticion des darrères paraules dera sua hemna.

- Didetz-me s'ei possible botar barralhes ath vent o amortar eth huec deth lunfèrn!

Era entrada de quauqui parroquians botèc fin ara convèrsa. Er anglés paguèc es despenes e preguntèc a on ère eth Palai Nacionau. L'acompanhèc enquiara pòrta era senhora Defarge, e aquiu, botant eth sòn braç sus eth d'aqueth, l'indiquèc eth camin qu'auie de seguir. Que li vengueren talents ath parroquian anglés de lheuar aqueth braç e herir damb man segura ara sua proprietària.

S'aluenhèc Carton d'aqueri paratges, non tardant-se en arribar as murs dera preson. Ara ora convenguda se presentèc ena casa de Lorry, a on trapèc ar ancian que lo demoraue intranquil e plen d'ansietat. Li manifestèc eth brave banquèr qu'auie acompanhat a Lucia enquia moments abans, e que s'auie separat d'era entà acodir ara cita convenguda; que non auien vist ath sòn pair des de que gessec as quate dera tarde; que Lucia abrigaue quauqua esperança de qué pera sua mediacion, dilhèu se sauvèsse Carles, encara qu'es esperances eren molt fèbles.

Cinc ores se tardaue era absència deth doctor; a on podie èster? Lorry lo demorèc enquias dètz, e coma que non podie resignar-se a deishar a Lucia soleta e sense notícies pendent tant de temps, decidiren que Lorry tornèsse ara casa dera malerosa, e que Carton demorarie era arribada deth doctor. Lorry auie de tornar ath Banc a mieja net.

Toquèren es dotze e eth doctor non apareishec. Tornèc Lorry, e ne trapèc noticies ne se'n hec a vier deguna. A on serie?

Aguest ère eth punt que discutien, lèu daurint es sòns pièchs ara esperança, basada ena durada dera absència, quan enteneren sonar es sòns passi ena escala. Tanlèu campèc ena abitacion, vederen que tot ère perdut.

Jamès s'auie pogut saber se passèc totes es longues ores d'absència vagant pes carrèrs, o visitant as sues relacions. Entrèc ena estança, s'estèc damb era guardada tachada enes que lo demorauen, e

non badèc boca, ne arrés li dirigic era paraula, pr'amor que pro clarament se vedie ena expression deth sòn ròstre que tot ère perdut.

- Non lo posqui trapar, didec. A o ei? Me hè ua bèra manca.

Venguie damb eth cap nud e dubèrt eth pitrau dera camisa. Dempús de hèr guardades d'angónia ath sòn entorn, se treiguec era levita e se seiguec en solèr.

- Mès, a on ei era mia banqueta? Que l'è cercat pertot sense poder trapar-la. Qué an het deth mèn trabalh? Me cau acabar aguestes sabates, les demoren damb urgéncia.

Es dus auditors se virèren consternadi.

- Vai... vai... repliquèc er ancian. Era mia banqueta... eth mèn trabalh començat...! Torni a díder qu'ei molt urgent!...

En non recéber responsa, se chinèc es peus e pataquegèc eth solèr, coma se siguesse un mainatge emmaliciat.

- Non martirisetz a un malerós!, exclamèc, deishant anar un crit formidable. Balhatz-me eth mèn trabalh... per Diu! Qué serà de nosati s'aguesta net non acabi es sabates?

Perdut, perdut per complèt!

Qu'ère inutil sajar d'alugar ua lum qu'eth fòrt auragan dera desgràcia auie amortat entà tostemp. Damb espant de Lorry, damb terror de Sydney Carton, eth doctor Manette tornaue a èster eth sabatèr dera gòlfa, eth malerós idiòta qu'ans abans autregeren ath tauernèr Defarge.

Impressionadi es dus, afectadi pera madeisha idèa e comprenent era necessitat de superar es emocions, se tengueren, non a sajar de recuperar aquera intelligéncia, totaument perduda, senon a padegar ath malerós ancian en tot prometer-li que lèu lèu li serien entornadi era banqueta, es utisi e es sabates.

- Qu'a estat vençut peth còp, massa fòrt entada eth, didec Carton. Òc, non i a mès remèdi que amiar-lo damb era sua hilha; mès abans, auratz vos era bontat de prestar-me un moment d'atencion? Me cau impausar quauques condicions e arringar-vos a vos ua promesa; mès non me preguntetz eth motiu des prumères ne eth perqué dera dusau, donques qu'entà silenciar-les è jo ua rason... e de molt pes.
- Non ac dobti, responec Lorry. Contunhatz.

En ua cagira plaçada entre es dus interlocutors ère er ancian, en tot balancejar-se damb monotonia e somicant. Es interlocutors parlauen en votz baisha, coma se siguessen ath costat deth lhet d'un malaut.

Carton s'ajoquèc entà cuélher deth solèr era levita deth doctor. En hè'c, queiguec en solèr ua caisheta a on eth doctor auie eth costum se sauvar era lista des visites qu'auie de hèr pendent eth dia. La recuelhec e la dauric, en tot trapar laguens un papèr plegat.

- Voletz que veigam se qué ei aquerò?, preguntèc.

Lorry assentic damb eth cap.

- Gràcies, mon Diu!, exclamèc Carton, tan lèu despleguèc eth papèr.
- Qué ei?, preguntèc Lorry damb accent cobejant.

- Un shinhau de paciéncia, ac explicarè ath sòn temps. Prumer de tot, didec, en tot her´se a vier era man ena pòcha interiora dera levita e treiguent un aute papèr, conven que veigatz aquerò, qu'ei un certificat, gràcies ath quau posqui gésser dera ciutat sense cap inconvenent. Liegetz-lo... Sydney Carton, subtit anglés...

Lorry s'estèc en tot contemplar eth papèr.

- Sauvatz-lo enquia deman. Vo'n brembaratz que me cau visitar ath presoèr, e non cregui prudent amiar-lo damb jo ena preson.
- Per qué non?
- Sabi pas... Un caprici, dilhèu, mès m'estimi mes non amiar-lo. Cuelhetz tanben eth papèr qu'eth doctor Manette amiaue ena sua pòcha; qu'ei un aute certificat semblable, un permís entà qu'eth, era sua hilha e era sua arrehilha, posquen passar era Barralha e era frontèra en quinsevolh moment. Ac vedetz vos?
- Òc.
- Segurament l'ac proporcionarien ager, damb era fin d'adoptar tota sòrta de precaucions contra era tormenta. Quina data amie? Mès qu'ei parièr, non mos cau cuélher nòta d'aguesta donada. Çò d'essenciau ei que vo'lo sauvetz amassa damb eth mèn e eth vòste. E ara escotatz damb atencion es mies paraules e non les desbrembetz; enquia hè dues ores non passèc pera mia imaginacion que podessa auer besonh d'aguest papèr, qu'aué ei fèrm e valable, e ne serà mentre non lo revòquen. Mès lo pòden revocar; ei mès: è motius entà pensar que lo revocaràn lèu lèu.
- Son en perilh?
- Son en perilh imminent. Son en perilh d'èster denonciadi pera tauernèra Defarge; que non m'ac a condat arrés; ac è escotat jo des sòns pròpris pòts. Aguesta net è entenut ua convèrsa d'aguesta hemna, e era convèrsa m'a hèt veir eth perilh que menace ara familha deth doctor. Des de que l'entení, non è perdut eth temps, è visitat ath mèn espion, e es mies prumères presentides s'an confirmat complètament. Aqueth sap qu'un ressegador de lenha, òbra des Defarges, ei prèst a declarar que *l'a* vist (Carton non prononciaue jamès eth nòm de Lucia) en tot hèr senhaus as presoèrs. Non ei dificil endonviar que sobren motius entà botar sus eth hèt mentat ua acusacion quinsevolh, un complòt contra era Republica, per exemple, qu'era sua conseqüéncia serie era mòrt d'*era*, qui sap tanben s'era dera sua hilha... e enquia e tot era deth sòn pair, pr'amor qu'ambdús an estat visti en madeish lòc... Non vos espaurigatz... qu'a toti les sauvaratz vos.
- Que Diu ac volgue, Carton! mès com?
- Qu'ei çò que vos vau a díder ara madeish, Confii en vos, convençut de qué non poiria botar er ahèr en milhores mans. Era naua delacion non serà formulada enquia que passe eth dia de deman...probablament la deisharàn entà dus o tres dies dempús, e enquia e tot ei possible que la dilaten ua setmana. Vos sabetz perfèctament qu'incor en pena de mòrt, en aguest país, aqueth que plore o simpatize damb ua victima dera guilhotina. Non i a cap de dobte qu'autan *era* coma eth sòn pair seràn acusadi deth crim mentat e plan que òc asseguri qu'era tauernèra, qu'eth sòn òdi herotge arribe enquia limits inconcebibles, demorarà enquia compdar damb es armes qu'aumenten era fòrça dera sua denóncia e hèsquen mès segur eth resultat. Vatz comprenent?
- Damb tanta atencion e tan penetrat dera exactitud que vos l'afirmatz, qu'enquia e tot me'n desbrembi momentaneament d'aguesta desgràcia, contestèc en tot esténer era man dreta entara cagira deth doctor.
- Que non auetz de trapar dificultats, dispausatz de sòs en abondància, entà arribar ara còsta tient es mejans de comunicacion mès rapids. Que ja hè dies que vos auetz premanidi es vòsti preparatius entà tornar en Anglatèrra. Balhatz es ordes entà que deman siguen aganchadi es shivaus entà començar eth viatge tàs tres dera tarde.
- Ne seràn.
- Non didí abans qu'ère impossible botar er ahèr en mans milhores? Qu'auetz un còr tot

noblesa. Aguesta net, dideratz ada *era* que coneishetz eth perilh que se premanís sus eth sòn cap, e qu‘aguest perilh pòt embolhar tanben ara sua hilha e ath son pair. Insistitz en aguest punt, pr‘amor que se non, ei probable que non artenhéssetz arren, perque *era*, solide, enquia e tot plia d’alegria, botarie eth sòn cap beròi ath costat deth deth sòn marit, entà qu’eth madeish còp hesse rodar es dus caps. En tot insistir en perilh que cor era sua hilha e eth sòn pair, hetz-li veir era necessitat imperiosa de gésser deman, ara ora indicada, de París, damb eri e damb vos. Didetz-li qu‘ei desir deth sòn marit, desir exprès que deth sòn compliment depen molt mès de çò qu‘*era* pòt supausar e demorar. Non vos semble a vos qu’eth sòn pair, a maugrat dera lamentabla condicion deth sòn esperit, se someterà as desirs dera sua hilha?

- Ne sò segur d’aquerò.
- Ac supausaua. Sustot, tietz totes es causes prèstes entara ora indicada. Eth coche premanit, aganchadi es shivaus e vosati acomodadi enes sètis. En moment qu‘arriba jo, plaçatz-me en coche, e en marcha.
- Me cau demorar era vòsta arribada, se passe çò que se passe?
- Auetz vos en vòste poder eth mèn document, amassa damb es auti, que me balhen dret a un sèti. Demoraratz vos enquia qu‘aguest sèti sigue ocupat, e quan ne sigue, entà Anglatèrra çò mès lèu possible.
- Alavetz, observèc Lorry, sarrant fòrtament es mans de Carton, ja non depen tot d’un praube vielh, donques qu‘amiarè ath mèn costat a un joen ardent e decidit.
- Damb era ajuda de Diu l’auratz vos! Prometetz-me ara solemnament que per arren deth mon alteraratz ne modificaratz arren de çò qu‘auem acordat.
- Arren, Carton; ac juri.
- Deman, procuratz rebrembar soent aguestes paraules: “Ua variacion... ua demora...sigue era que sigue era causa ara quau aubedisque, pòt comprométer era sauvacion dera vida de toti e costar eth sacrifici inevitable de moltes autes“.
- M’en brembarè. Demori que Diu me balharà fòrces entà complir fidèument era mia mission.
- Jo tenben demori que non me manquen fòrces entà complir era mia. E ara... Adishatz.

Non se n’anèc, totun, encara que dempús de prononciar era paraula adiu, se hec a vier enes sòns pòts e punèc era man de Lorry que l’aufrie. Abans ajudèc a lheuar ath doctor dera cagira, a botar-li era levita e eth chapèu, e a ahiscar-lo a gésser, en tot dider-li qu‘anauen a cercar era banqueta e es sabates que desiraue. Acompanhèc as dus ancians enquiath jardin dera casa a on ploraue un còr herit, tan erós en d’auti tempsi, e, quan aqueri lo deishèren solet, s’estèc quauques menutes contemplant ua hièstra, qu’es sues hustes deishauen escapar quauqui hius de lum, era hièstra dera cramba d’*era*. Abans d‘anar-se’n, eth sòn còr envièc entara hièstra un adiu solemne embolhat en ua beròia broma de benediccions.

XIII.- Cinquanta dus

Embarradi entre neri murs, es condemnadi deth dia demorauen era ora de pujar en cadafalc, ena sinistra preson dera Consergeria. Qu'èren tants coma setmanes a er an. Cinquanta dues vides umanes s'auien de pèrder aquera tarde en mar sense sabor que les absorbís a totes. Abans que uedessen es sues cèles se designauen es que les auien de remplaçar, abans que corresse era sua sang sus era sang vessada eth dia antorior, auie estat botada en lòc separat era qu'a londeman anarie a barrejar-se damb era sua.

Cinquanta dues vides segades, e cinquanta dues victimes, pertanhentes a totes es classes sociaus; des deth ric proprietari de seishanta ans, qu'es sues riqueses d'arren li servien entà protegir era sua vida, enquiath miserable jornalèr, ath quau tanpòc podie sauvar era sua escurina e era sua misèria. Dera madeisha manèra qu'enes malauties fisiques, qu'an era sua origina enes vicis e enes distraccions des òmes, hèn es sues victimes sense reparar en categories ne edats, atau tanben es espantosi maus moraus engendradi per patiments indicibles, opressions intolerables e indiferéncies crudèus, herissen dera madeisha manèra e sense distincion de persones.

Carles Darnay, embarrat ena sua cèla solet damb es sòns pensaments, non se hec cap illusion des de que gessec dera Sala de Justícia. En cada paraula dera terribla narracion vedie ua senténcia de mòrt, e non se l'amaguèc que non i auie cap influéncia umana que lo podesse sauvar, que virtuaument pessaue sus eth ua sentència prononciada per milions de vòts, contra es quaus d'arren servien es esfòrci individuaus.

Que non ère, totun, ua empresa aisida eth hèt de resignar-se a morir, aqueth que, coma eth, conservaue fresca ena sua ment era imatge dera sua adorada esposa. Laci molt fòrts l'estacauen ara vida, e ère dur, molt dur, veir tan apròp era guinhaueta que les talharie entà tostemp. Es sòns pensaments s'atropelhauen, s'agitauen tumultuosi en sòn pièch, lutauen entre eri rudes batalhes, e a tot darrèr amassauen es sues fòrces entà lutar contra era resignacion. Se de moment artenhie padegar-les, brotaue immediatament era imatge dera sua esposa, era imatge dera sua trenda hilha, se'n brembaue de qué les deishaue en mon, e protestaue contra aquerò damb totes es fòrces dera sua anma, ne mès ne mens que coma s'en sòn pièch alendèsse er egoïsme mès agudent.

Qui'ei vertat qu'aguestes lutes non sigueren de massa durada. Non passèc massa estona sense qu'actuèsse en eth, coma estimulant poderós era consideracion de qué era mòrt que lo demoraue non amiaue en era er apendix deth desaunor, e eth pensament de qué molti, tan innocents coma eth, recorrien cada dia e damb pas fèrm eth madeish camin dolorós qu'eth anaue a recórrer. Pensèc dempús ena futura tranquillitat d'esperit de qué, passadi es prumèrs moments, gaudirien es èssers estimadi que deishaue en mon, se lo vedien acceptar era mòrt, damb valentia, e d'aguesta manèra, pòc apoc e per grads, anèc recuperant era cauma e calant-se en reflexions de classa mès nauta.

Abans que barrèsse era net, ja auie auançat era màger part deth camin per çò que hè ara resignacion. Provedit de materiau enta escríuer e de lum, cuehec era pluma e non la deishec enquia qu'arribèc era ora qu'eth reglament dera preson obligaue a amortar es lums.

Escriuec ua carta molt longa entà Lucia, en tot manifestar-li que jamès auie auut notícia der etèrn captivèri deth sòn pair enquia qu'ac entenec des sòns pròpris pòts, e que, damb anterioritat ara lectura deth document trapat ena Bastilha, ère tan ignorant coma era madeisha dera culpabilitat dirècta deth sòn pair e deth sòn oncle en aqueth trist eveniment. Ja abans l'auie explicat que se s'amaguèc eth sòn cognòm vertadèr, cognòm ath quau auie renonciat, siguec entà complir ua condicion, qu'eth sòn motiu comprenie ara perfèctament, impausada peth doctor que li balhèc eth sòn consentiment as relacions amoroses damb era sua hilha, e ratificada a londeman dera nòça. Li suplicaue tu per tu que, per amor ath sòn pair, jamès sagèsse d'averar s'aqueth auie desbrembat era existéncia deth document, o ben se l'ac rebrembèc era istòria dera Tor de Londres condada jos eth

platanèr deth jardin aquera net d'ostiu. Se deth document en question sauvaue bèth rebrembe, solide se deuec pensar que ja ère destruit ena Bastilha, en veir que non figuraue entre es reliquies des presoèrs trapades pera plèba e hètes publiques entà que les coneishessen toti. La sollicitaue, encara que dident que ja sabie qu'era recomandacion ère inutila, a que consolèsse ath sòn pair, en tot convencer-lo, per toti es mejans imaginables, de qué non solet non auie hèt arren vituperable, arren qu'auesse costat era sua desaventura, senon que, ath contrari, s'auie sacrificat tostemp pera felicitat dera sua hilha e deth marit dera sua hilha. Acabaue en tot recomandar-li que sagèsse de superar eth sòn dolor, que se consagrèsse ara sua estimada hilha, e sustot, qu'a truca de trendesa consolèssse ath sòn pair.

L'escriuec ath doctor ua auta carta inspirada enes madeishi pensaments e dident-li que confiaue ara sua afeccion era sua hemna e era sua hilha. Damb frasa vibranta li hège aguest encargue, non perque ac considerèsse de besonh, senon mèsalèu damb er in de lheuar era sua animositat e aluenhar dera sua ment, pensaments retrospectius, que plan que òc supausaue qu'arribarien damb mès fòrça que jamès.

Li dirigic ua auta carta ath senhor Lorry, en tot recomanar-li ara sua sollicitud es èssers estimadi que deishaue e explicant-li toti es sòns ahèrs terrenaus. Non se'n brembèc de Carton. Qu'èren tanti es pensaments que l'embargauen, que non deishèren lòc entà ua persona que damb era tenguec relacions freqüentes.

Quan s'amortèren es lums, e s'estirèc sus eth miserable lhet de palha, se pensèc que ja auie acabat damb eth mon.

Ressorgic, totun, aguest, pendent eth saunei, e ressorgic brilhant, encantador. Se trapèc de nauèth en tranquil cornèr de Soho, liure, erós, content, en companhia de Lucia, era quau l'asseguraue que tot auie estat un saunei, ua malajadilha, que jamès auien abandonat Anglatèrra, que james s'auie separat d'era. Ad aguest saunei lo seguic ua pausa de desbrembe complèt, dempús dera quau s'imaginec que viuie damb era sua hemna, encara que mòrt, decapitat. Arribèc ua auta pausa de desbrembe, e se desvelhèc fin finau peth maitin, sense encuedar-se'n deth lòc que se trapaue, sense brembar-se'n de çò que s'auie passat era vesilha, enquia qu'arribèren ena sua ment, damb caractèrs de huec, aguestes paraules: "Aué ei eth dia dera tua mòrt:"

Se trapaue en dia qu'auien de rodar cinquanta dus caps, un des quaus ère eth sòn, e mentretant, resignat ara sua trista sòrt, hège provision d'alend entà patir-la damb tranquil eroïsme, e es sòns pensaments, molt dificils de dominar, comencèren damb activitat febrila naui rumbs.

Jamès auie vist eth terrible esturment qu'ores mès tard segarie era sua vida. Guaire serie era nautada deth solèr dera lugubra maquina, guairi gradons auie era escala fatau, a on serie plaçada, quines mans s'encargarien de botar-lo jos eth talh, se serien tacades de sang, entà quin costat virarie eth cap, se serie eth eth prumèr o serie eth darrèr; aguestes e d'autes preguntes semblables se hège un e un aute viatge, atropelhadament, sense qu'en aquerò intervenguesse era sua volontat, senon era sua imaginacion excitada. Tanpòc les inspiraue era pòur, senon mèsalèu un desir estranh de saber se què harie quan l'arribèsse eth cas, un desir que non sauvaue proporcion damb es rapids instants as quaus se referie, un curiosèr inexplicable sentut per ua anma desparièra dera sua.

Passaue eth temps e eth relòtge tocaue ores qu'eth maleròs non tornarie a entener-les sonar mès. Sonèren es nau, es dètz, es onze e ère a man de sonar es dotze. Er acusat passejaue cada còp mès tranquil. Çò de pejor dera luta intèrna ja s'auie passat. Ja non trebolauen era sua imaginacion pensaments absurds, ja podie pregar per eth e pes sòns.

Sonèren es dotze.

L'auien dit qu'era darrèra ora qu'entada eth sonarie en mon, serien es tres, e sabie que lo treirien deth croton damb pro anticipacion ara ora indicada, pr'amor qu'es carros dera mòrt recorrien plan lentament eth camin deth cadafalc. Supausèc, donc, que lo cridarien tàs dues.

Crosadi es braci dauant deth pièch passejaue pera cèla, quan heric es sues aurelhes era ua; non perdec era sua eroïca cauma. Fervorosament balhèc es gràcies a Diu per çò d'auer-li dat fòrces entà sauvar era cauma, e pensèc:

"Me quede ua auta ora".

Entenec rumor de passi en corredèr exterior. Era pòrta dera sua cèla se dauric e se tornèc a barrar en silenci. Quauquarrés didec ath costat dera pòrta, dubèrta ja aguesta, o mentre la daurien, aguestes paraules:

"Non m'a vist jamès aciu, donques que tostemp è procurat èster luenh deth sòn pas. Entratz vos...Demorarè dehòra... Non perdatz temps."

Dauant deth presoèr apareishec un òme que lo guardaue arridolent, tranquil. Qu'ère Sydney Carton.

Tau ère era expression deth sòn ròstre, tan notabla era sua guardada, qu'en prumèr instant cranhec eth presoèr que se tractaue d'ua aparicion non reau, frut dera sua imaginacion borrolada. Mès era aparicion parlèc, e eth ton dera sua votz ère eth de Carton; sarrèc era man der acusat, e era sua man ère ua man reau, de carn e uas.

- Apòsti que sò jo eth darrèr èsser uman que vos demoràuetz veir; m'enganhi?
- Non solet non demoraua veder-vos a vos, senon que, enquia e tot vedent-vos, dobti que dauant de jo se trape Sydney Carton ath quau è coneishut... Ètz tanben presoèr?
- Non. Er edart m'a hèt patron d'un des carcerèrs d'aguesta preson, e ad aguesta circonstància deui eth hèt de trapar-me damb vos. Que vengui de part d'*era*... de part dera vòsta hemna, estimat Darnay.

Er acusat l'estenec silenciosament era man

- E amii er encargue de hèr-vos ua suplica.
- Qué ei?
- Qu'ei era suplica mès fervorosa, mes urgenta, mès arderosa des que vos an estat dirigides per aquera votz que tan estimada ei per vos. Non la refusetz, pr'amor qu'aguesta votz estimada vo'la dirigís damb eth ton mes patetic que jamès a sonat enes vòstes aurelhes.

Er acusat inclinèc eth cap sense respóner.

- Se vos auetz temps entà preguntar-me se per qué sò er emisari encargat de formular era suplica en qüestion, o entà demanar-me explicacions sus eth sòn significat, jo non è temps entà balhar-vos-les. Era vòsta obligacion...sagrada, ei aubedir sense replicar.. Treiguetz-vos es bòtes, e botatz-vos es mies!

Emparada en un des murs, ara esquia der acusat, i auie ua cagira. Carton, mentre parlaue damb era rapiditat d'un arrai, auie obligat ad aguest a sèir-se ena cagira en qüestion.

- Descauçatz-vos e botatz-vos es mies bòtes... Lèu!...
- Carton... Qu'ei impossible escapar-se d'aciu, repliquèc Carles, complètament desconcertat; impossible complètament!.. Non artenheratz ua auta causa que morir damb jo... Qu'ei ua holia...
- Serie ua holia se vos didessa a vos qu'escapéssetz, mès vos ac è insinuat tansevolh? Quan

vos diga que passetz aguesta pòrta, contestatz-me qu‘ei ua holia e non me hescatz cabau.... Dehòra aguesta corbata e botatz-vos era mia... Atau... Ara era levita... Haram un escambi de levites...Magnific! Me permeteratz que vos treiga aguesta cinta que vos subjecte eth peu, e que desordene un shinhau era vòsta cabeladura... Atau! Que ja vatz vos tan mau pientat coma jo.

Damb ua rapiditat admirabla, damb ua fòrça de volontat que mès qu’umana semblaue subernaturau, transformèc ath presoèr en un virament de uelhs. Er acusat semblaue un mainatge sense volontat enes sues mans.

- Carton!... Estimat Carton mèn! Qu’ei ua lhocaria... ua asenada! non ei possible amià’c a tèrme... Jamès s’a artenhut... Dotzenes de viatges ac an sajat e tostemp era meuca mès rambalhosa ei eth resultat... Per Diu, vos demani, amic mèn que non aumentetz es mèns amarums sacrificant estèrlament era vòsta vida...! Non n’a pro damb era mia mòrt?
- Vos è dit, dilhèu, estimat Darnay, que passetz aquera pòrta? Quan vos ac diga, responetz clarament que non, e s’acabarà era sòlfa. Veigui papèr, tinta e pluma en aguesta taula; auetz vos eth pos fèrm? Poiratz escríuer?
- Fèrm l’auia quan vos entréretz.
- Donques cau que l’ajatz un aute còp entà qu’escriuetz damb letra molt clara aquerò que vos vau a dictar... Rapid, amic mèn, rapid!

Darnay, estupefacte, meravilhat, aclapat, cuelhec sèti ena taula. Carton, botada era dèstra sus eth pièch, se quedèc de pès ath sòn costat.

- Escriuetz punt per punt aquerò que jo vos dicta.
- A qui li dirigisqui er escrit?
- Ad arrés.

Era dèstra de Carton contunhaue sarrada sus eth sòn pièch.

- Boti data?
- Non.

Er acusat lheuaue eth cap cada viatge que formulaue ua pregunta; Carton, sense botjar era dèstra, guardaue en solèr.

“Se non auetz desbrembat vos es paraules qu‘entre es dus se crosèren, didec Carton dictant, compreneratz sense cap esfòrç aguesta carta, tanlèu la liejatz. Que sai positivament que les rebrembatz, pr’amor que non ètz vos des que desbremben facilament“.

Er acusat,que non comprenie eth sens de çò qu‘anaue escriuent, lheuèc de còp es uelhs e susprenèc a Carton en moment que treiguie deth pièch era man. Aguesta s’arturèc.

- Auetz escrit vos “desbremben facilament?“
- Òc, auetz ena vòsta man ua arma?
- Non, non è armes.
- Qué ei, donc?
- En un moment ac saberatz.. Seguitz escriuent, que ja son molt pòques es paraules que mos manquen... “Balhi gràcies a Diu que me permet provar-les damb hèts: non voleria qu’aquerò que hesqui siguesse entad arrés motiu de pena o de tristesa“.

Mentre dictaue aguestes paraules tachadi es uelhs sus aquerò qu‘escriuuie, era sua man dèstra s’anèc botjant cautelosament en tot apressar-se ara cara der acusat.

Era pluma queiguec dera man de Darnay, que guardèc damb expression idiòta ath sòn entorn.

- Quin bugàs ei aguest?, preguntèc.
- Bugàs?
- Òc...ua flaira que me shòrde e m'aclape.
- Non percebi arren... non ei possible qu'aciu se respiren bugassi... cuelhetz de nauèth era pluma e acabem... Lèu, lèu!

Er acusat, qu'era sua respiracion s'auie hèt panteishanta, e qu'eth sòn ròstre reflectie eth desorde des sues facultats, s'inclinèc sus eth papèr, prèst a escríuer.

"S'auessen anat de ua auta manèra es eveniments, seguic dictant Carton, qu'era sua man dreta ère dejós deth nas der escriveire, ei normau que m'auesse mancat aguesta oportunitat; s'auesse estat un aute eth cors des eveniments..."

Tachèc Carton es sòns uelhs sus era pluma e vedec que chimarraue signes ininteligibles.

Er acusat se lheuèc de ressabuda dirigint a Carton ua guardada plia de reconvencions; mès era dèstra d'aguest darrèr s'apressèc mès e mès ath sòn nas mentre eth sòn braç quèrre enrodaue era sua centura. Lutèc er acusat feblament e pendent brèus segons damb er òime que venguie a balhar era sua vida pera sua; mès abans de qué passèsse ua menuta, jadie immobil sus eth solèr.

Carton se vestic ara prèssa era ròba qu'eth presoèr auie deishat menutes abans, se pientèc milhor que jamès,estaquec eth sòn peu damb era cinta qu'abans subjectaue eth de Darnay, e didec damb votz molt baisha:

- Entratz... entratz...!

Dus segons dempús se presentaue er espion.

- Lo vedetz? preguntèc Carton lheuant eth cap, e botant un jolh en solèr entà plaçar ena pòcha de Darnay eth papèr qu'auie escrit. Non vos didí qu'eth vòste risc ère insignificant?
- Eth mèn risc, senhor Carton, non s'està en *aquerò*, responec er espion, senon en que compligatz fidèument aquerò acordat.
- Tranquil, que jo me tierè a çò acordat enquiara mòrt.
- Atau a d'èster entà que resulte exacte eth nombre de cinquanta dus. Se vos lo completatz, vestit coma ètz en aguest moment, arren cranhi.
- Arren vos cau crànher. Jo, que poiria prejudicar-vos, despareisherè lèu d'aguest mon, gràcies a Diu... Ara, ajudatz-me; milhor dit, amiatz-me entath coche.
- A vos?, preguntèc er espion damb aprension visibla.
- Ada eth, òme de Diu!, ar acusat que damb eth escàmbii era sòrt! Gesserà pera madeisha pòrta qu'entrè jo?
- Plan que òc.
- Plan, donc; coma que me trapaua fèble e aflaquit quan entrè, çò normau ei que gèsca mès feble e aflaquit. Er adiu etèrn m'a impressionat tan, qu'è perdut eth coneishement; aquerò s'a passat aciu damb molta freqüéncia... damb massa freqüéncia. Tietz compde de non cométer cap pegaria... Lèu... Demanatz ajuda.
- Me juratz vos que non me traïratz?, preguntèc er espion tremolant.
- Mès òme! Non vos ac è jurat ja solemnament? repliquèc Carton, pataquejant d'impaciñencia. Entà qué, donc, pèrder ara moments que son preciosi? Treiguetz-lo ath pati que sabetz, plaçatz-lo en coche, amiatz-lo ath costat deth senhor Lorry, didetz-li que non li balhe cap medecina, qu'era soleta causa qu'a de besonh ei aire, que se'n brembe des mies paraules d'anet, que complisque era promesa que me hec anet, e arren mès.

Se retirèc er espion, e Carton se seiguec ena taula, sus era quau apuèc es codes. Segons dempús tornaue a entrar er espion damb dus òmes.

- Òme!, exclamèc un, en veir a Carles estirat en solèr. Tanta impression l'auetz hèt veir ath vòste amic treiguent era gròssa dera loteria dera Santa Guilhotina?
- A fe de Diu que non s'aurie aclapat mès un bon patrióta s'er aristocrata auesse estat declarat en libertat!, observèc er aute.

Entre es dus placèren ar estavanit en un baiard que s'auien hèt a vier e se n'anèren.

- Pòques ores de vida te queden, Evremonde! didec er espion.
- Qu'ac sai fòrça ben, responec Carton. Tie compde deth mèn amc e dèisha-me en patz.
- Anem-m'on, hilhs mèns, didec er espion as sòns companhs. Anem-m'on.

Se barrèc era pòrta quedant-se solet Carton. Concentrèc enes sues aurelhes totes es facultats dera sua anma per s'un cas sonaue quauquarren qu'indiquèsse sospeches o alarmes; arren s'entenec. Virèren es claus enes sarralhes, se barrèren es pòrtes damb tarrabastalh, es passi s'anèren aluenhant mès ne sentec un solet crit ne se trebolèc er orde o era tranquillitat de cada dia. Carton, mès tranquil ja, s'estèc seigut dauant dera taula enquia que sonèren es dues.

As sues aurelhes arribèren alavetz sorrolhs que non l'alarmèren ne l'estonèren senzilhament perque sabie perfèctament qué significauen. Ara seguida se dauriren moltes portes enquia que fin finau arribèc eth torn dera sua cèla. Un carcerèr, provedit d'ua lista, sense passar deth lumedan, se limitèc a díder:

- Seguiz-me Evremonde.

Carton gessec darrèr deth carcerèr enquia arribar a ua cèla escura, de granes dimensions, plaçada a pro distància, plia de presoèrs. Encara qu'era lum ère molt escassa, Carton podec veir que toti auien estacadi es braci, qu'uns èren de pès e d'auti seigudi, qu'aguesti se queishauen e aqueri passejauen nerviosi e inquiets. Era màger part, totun, s'estauen silenciosi e quiets, damb es uelhs tachadi en solèr.

Mentre de pès ath costat der escur mur contemplaue as sòns cinquanta un companhs de cadafalc, quauqui uns des quaus entrèren dempús qu'eth, un òme s'arturèc, quan passèc, entà abraçar-lo. Carton s'estrementic, cranhent èster descubèrt, mès aqueth seguic era marcha dempús d'abraçar-lo. Moments dempús, ua gojateta de còs graciós e polides faccions se lheuèc deth solèr e s'apressèc a Carton.

- Ciutadan Evremonde, didec, estenent-li era man gelada; que sò ua coseira que siguí era tua companha ena preson dera Force.
- A, òc, mormolhèc Carton. Ei vertat! Çò que non m'en brembi ei era acusacion que t'amièc ara preson.
- M'acusèren de conspiradora; mès eth brave Diu sap que sò innocenta. I pòt auer un conspirador que confie es sues maquinacions a ua mainada fèbla coma jo?

Er arridolet qu'era joeneta acompanhèc es sues paraules esmoiguec tan prigondament a Carton qu'es lèrmes pistèren enes sòn uelhs.

- Non cranhi morir, ciutadan Evremonde, mès tòrni a díder que non è cometut arren. Enquia e tot moriria contenta s'era Republica, que segontes diden, a de hèr erosi as praubi, obtenguesse bèth profit dera mia mòrt; mès se me cau dider-te çò que senti, non me pensi qu'era mia mòrt servisque entad arren, Evremonde, quini beneficis a d'aportar ara Republica era mòrt d'ua creatura fèbla coma jo?

Era compassion qu‘era mainada inspiraue a Carton ère infinita.

- Entení díder que t’auien absolvut, ciutadan Evremonde, e de vertat me hè dò que non sigue vertat.
- Ne siguí; mès dempùs m‘agarrèren de nauèth e m’an condemnat.
- Se mos boten en madeish carro, ciutadan Evremonde, me permeteratz que vos cuelha era man? Non ei qu‘aja pòur; mès coma que sò ua mainada, era tua man me balharà eth valor que me manque.

Carton vedec que pes uelhs dera mainada, en tachar-les ena sua cara, passaue ua broma de dobte prumèr, e d’estonament dempús.

- Vas a morir per eth?
- E pera sua hemna e pera sua hilha...òc!
- Ò! me permeteràs auer entre es mies era tua man valenta?
- Òc, malerosa fraia mia, enquiath darrèr moment.

Es madeishes ombres qu‘embolhen as condemnats, cèrquen ara gentada estacionada ara madeisha ora enes entorns dera Barralha en moment qu‘un coche de camin, procedent der interior dera ciutat, s’aprèsse entà presentar es documents des que l’ocupen.

- Qui son es viatjaires? A veir!... es documents!

Ua man presente es documents, que son liejudi.

- Alexandre Manette... mètge...francés... a veir, qui ei?

Un braç estirat indique a un vielh extenuat que mormolhe paraules non entenibles.

- Semble qu‘eth ciutadan doctor a perturbades es facultats mentaus, non? Que l’a usclat eth cervèth era fèbre dera Revolucion.
- Aquerò semble.
- Bè! Son molti es que se trapen en aguest madeish cas... Lucia, hilha de Lucia... anglesa... Ei aguesta?
- Era madeisha!
- Balha-me un punet, hilha d’Evremonde.. as punat a un brave repubican, causa naua ena familha tua, non ac desbrembes. Sydney Carton, avocat, anglés... Qui ei?
- Aguest qu’ei estirat ath hons deth coche.
- Ei estavanit er avocat anglés?
- Òc... Era sua salut ei alterada, mès er aire blos l’anarà solide fòrça ben. Acabe de dider-se adiu d’un amic sòn qu‘a auut era desgràcia d’incórrer en desplasença dera Republica.
- Per tan pòca causa s’estavanís? Que son molti es qu’incorren en desplasença dera Republica, e mau de molti... Maurici Lorry, banquèr, anglés. Qui ei eth banquèr?
- Jo; que non pòt èster cap aute, donques qu’arrés mès quede en coche.

Mauricio Lorry ère eth qu‘auie contestat as preguntes anteriores, Mauricio Lorry eth qu‘auie botat es pès en tèrra e, apuat era dèstra ena porteta dera veitura, responie ar interrogatòri der encargat dera susvelhança dera Barralha.

- Cuelh es tòns documents, Mauricio Lorry... Que ja son confirmadi!
- Podem seguir era marcha?
- Quan volgatz. Endauant postilhons, e bon viatge.
- Salut, ciutadans... Passèc eth prumèr perilh.
- Non vos semble que caminam molt pòc a pòc?, preguntèc Lucia plorant, cuelhent eth braç deth brave Lorry.
- Se corréssem mès, semblarie que hugéssem; non ei convenent, lheuaríem sospeches.
- Viratz es uelhs entà darrèr... Non mos perseguissen?
- Non, estimada mia, non; de moment non mos perseguissen.

Es hujutius dèishen ath sòn darrèr cases d'un o de dus estatges que son ath costat dera carretèra, granges, cases de pagés abandonades, blancaries en roïnes, camps solitaris, avengudes que serpentegen entre hilères d'arbes sense huelhes. Corren per camins dolents, trauessant rominguères, ja sautant sus ua espessa capa de pèires, ja en.honsant-se en prigonds hangassi. Era sua impaciéncia, era sua agonia ei grana, e non ven arren, d'arren se n'encueden, en arren pensen senon en arribar çò mès lèu possible en pòrt dera sauvacion.

Càmbien es shivaus. Naui postilhons ocupen es sètis, mentre es ancians se queden descansant. Trauèssen un pòble, pugen dificultosament ua pala, un ticolet, baishen peth costat opausat, entren en terrens mens arids... Sant Diu! Los perseguissen!

- Haut! es deth coche, Haut!
- Qué se passe? pregunte Lorry pistant eth cap pera porteta.
- Guairi an estat aué?
- Non compreni.
- Guairi an punat aué era Guilhotina?
- Cinquanta dus.
- Plan ben! Bon nombre! Que ja volerien es mèns bravi ciutadans d'aciu, hèr-ne enlà a tanti; mès an estat dètz mens... Era Guilhotina va admirablament... Òsca pera Guilhotina!... Visca era Guilhotina! L'adòri!... Endauant!

Hège ja nets. Carles comence a botjar-se... se remet...ditz paraules intelligibles. Se pense que seguís ath costat de Carton e li pregunte se qué ei çò qu'amie ena man...

- Diu deth Cèu! Cuelh pietat des hujutius!

Darrèr d'eri bohe velòç eth vent, darrèr d'eri se precipiten es bromes, darrèr d'eri cor era lua, es ombres dera net les seguissen incansables; mès, erosament, enquia alavetz, arrés mès cor darrèr sòn.

XIV.- S'acabèc de hèr cauça

Ara madeisha ora qu'es cinquanta dus demorauen eth moment de relacionar-se massa estretament damb era Guilhotina, celebrauen un sinistre conselh secret era senhora Defarge, Era Resvenja e Santiago Tresau. Era conferéncia non auie lòc ena tauèrna, senon en talhèr deth ressegador de lenha, caminèr en d'auti tempsi, e ad era non siguec admetut eth ressegador, senon obligat a estar-se dehòra, a ua distància respectabla.

- Ça que la, eth nòste Defarge ei un brave republican, non? preguntèc Santiago Tresau.
- Que non n'a cap de milhor en tota França, responec damb calor Era Resvenja.
- Tranquilla, estimada Resvenja, repliquèc era tauernèra, botant ua man sus eth braç dera *lòctenenta* e arroncilhant leugèrament es celhes. Abans d'eméter opinions, te cau escotar çò que vau a díder. Eth mèn marit, coma ciutadan, ei un bon republican e un òme valent; a mereishut ben dera Republica e a era sua confiança; mès eth mèn marit a es sues febleses, e ua des mès granes, dilhèu era mès grana, ei era d'estimar ath doctor.
- Qu'ei un malastre! exclamèc Santiago Tresau, botjant eth cap damb expression enigmatica. Es febleses non diden d'un bon ciutadan... quin malastre!
- Çò que mens m'impòrte a jo ei eth doctor, repliquèc era tauernèra. Entà jo, pòt amiar eth cap sus es espatles o perder-lo; que m'ei complètament parièr. Mès era raça Evremonde a d'èster exterminada, a de desparéisher dera tèrra, e per tant, era esposa e era hilha an d'anar entar aute mon coma eth sòn marit e pair.
- E ath delà a un cap beròi s'ei que n'a de beròis; un cap qu'ei en tot demanar a crits era Guilhotina, contestèc Santiago Tresau. Non i a arren qu'entosiasme tan coma veir penjat des mans deth nòste brave Samson un capet de uelhs blaus e peus d'aur.

Era senhora Defarge joquèc es uelhs e s'estèc en actitud reflexiua pendent quauqui moments.

- Tanben a peus d'aur e uelhs blaus era hilha, repliquèc Santiago Tresau. Ath delà pòqui viatges se mos autrege eth plasèr de veir sus eth cadafalc mainades dera sua edat. Que serà un espectacle supèrb.
- Parlant damb sinceritat, didec era tauernèra, hènt enlà era sua abstraccion, en aguest ahèr non me merite confiança eth mèn marit. Non solet sò convençuda des d'anet de qué non l'è de condar es detalhs des mèns projèctes, senon que, se perdem mès temps, ei capable d'avertir-les deth perilh que corren, e alavetz, se mos escapen.
- Non s'escaparan, non... ne un ne miei...! gronhèc Santiago Tresau. Queiràn toti, enquiath darrèr! Qu'auem d'arribar a seishanta cada dia!
- En resumit, higec era tauernèra, ne eth mèn marit a es rasons que jo entà exigir er extermini totau d'aguesta raça, ne jo è es rasons qu'a eth entà tractar damb consideracion ath doctor. Per tant, me cau prescindir d'eth e actuar peth mèn compde. Que ja pòs entrar, ciutadan, acabèc en tot dirigir-se ath ressegador.

Aubedic, tremolant, eth ressegador, que se presentèc damb era gòrra ròia ena man.

- Per çò des senhaus que vederes en aquera hemna entàs presoèrs, ès dispausat a sostier-les damb era tua declaracion en quinsevolh moment, ciutadan?, preguntèc era tauernèra.
- Per qué non? Des d'aciu l'è vist cada dia, siguessen plujosi o serens, hereds o caudi, des des dues dera tarde enquias quate, uns còps damb era mainada, d'auti soleta, e tostemp hènt es madeishi senhaus. Aguesti madeishi uelhs ac an vist.

Mentre parlaue, hège damb es mans ua grana varietat de senhaus que jamès auie vist.

- Complòts... maquinacions... sense cap de dobte, responec Santiago Tresau.
- Podem compdar damb eth jurat?, preguntèc era tauernèra.

- Absoludament. Ei un jurat patriòta, ciutadana. Jo responi de toti es que lo formen.
- Ua auta causa... higec era tauernèra, meditant. A veir...Posqui perdonar ath doctor coma present ath mèn marit? A jo m'ei parièr...eth doctor m'ei indiferent... Lo posqui perdonar?
- Que serie un cap mès, observèc Santiago Tresau. Comencen ja a mancar es caps... en pòc de temps seràn encara mès escassi...Jo me pensi que serie un malastre perdonar-lo.
- Quan jo lo trapè en lòc a on ara èm, hège es madeishi senhaus qu'era sua hilha, didec era senhora Defarge. Se parli d'ua, forçosament me cau hèr referéncia der aute. Ath delà, non m'ei possible carar, per tant, descargui tota era responsabilitat deth cas en aguest ciutadan. Eth declararà çò que volgue. De jo, era soleta causa que posqui díder ei que jamès serè un faus testimòni.

Era Resvemja e Santiago Tresau demostrèren tan clar coma era lum deth solei, que luenh d'èster faus testimòni, tostemp auie estat miralh de testimònis admirables e meravilhosi, e eth ciutadan ressegador, en non voler quedar-se darrèr, proclamèc dauant deth cèu e dera tèrra qu'era senhora Defarge ère un testimòni celestiau.

- Que se complisque eth sòn destin! didec era tauernèra. Non, non lo posqui perdonar...Supausi, ciutadan, qu'entàs tres d'aué non pòs dispausar dera tua persona, donques que me pensi que non te privaràs deth gust de contemplar era hornada deth dia, non?

Contestèc immediatament eth ressegador que per arren deth mon se privarie deth beròi espectacle, causa que li dèc era ocasion entà hìger qu'ère eth republican mes fervorós, e que se considerarie eth mes malerós des republicans, se bèth dia l'empedien humar era sua pipa mentre contemplaue eth beròi foncionament dera Guinhaueta Barbèra Nacionau.

- Tanben i serè jo, responec era tauernèra. Dempús d'acabar era foncion... tàs ueit.... òc, ei bona ora... tàs ueit vieràs a cercar-me en Sant Antòni, entà denonciar ad aguesti individús ena mia seccion.

Contestèc eth ressegador que serie entada eth un gran aunor e ua viua satisfaccion acodir ara cita que li balhaue era ciutadana.

Era senhora Defarge s'apressèc ara pòrta deth talhèr, cridèc mejançant un senhau a Santiago Tresau e a Era Resvenja, e dempùs que sigueren aguesti ath sòn costat, les expausèc clarament es sòn punts de vista.

- Segurament se trape en aguest moment ena sua casa demorant era notícia dera mòrt deth sòn marit, didec. En sòn dolor e desesperacion, no solet plorarà era desgràcia que l'afligís, senon que tanben censurarà ara justícia dera Republica. Totes es sues simpaties seràn ath costat des enemics deth pòble; atau, donc, vau sense pèrder mès temps a veder-la.
- Quina hemna tan admirabla! Quina patriòta mès adorabla!, exclamèc Santiago Tresau, qu'era sua afogadura arribèc ar arràs.

Era Revenja l'abracèc plorant, cuelhuda pera admiracion.

- Cuelh era mia cauça, didec era senhora Defarge, en tot botar-la enes mans d' Era Resvenja, e sauva-me-la en mèn sèti de costum. Ve-t'en aquiu sense demora, non pèrdes temps, pr'amor qu'ei lèu segur qu'auè i deu auer mès concurréncia que james.
- Damb tota era mia anma aubedirè es ordes deth mèn cap, contestèc Era Resvenja, punant ara tauerèra enes caròles. Te tardaràs guaire?
- Serè aquiu abans que comence era foncion.
- Saja d'arribar abans qu'es carros, repliquec Era Resvenja.

Era tauernèra gessec deth talhèr a pas rapid, en tot perder-se de vista immediatament.

Que sigueren moltes en aquera epòca es hemnes qu‘es sues siloètes moraus non ei possible contemplar, a maugrat era distància deth temps, sense orror e hastic; mès, entre eres, non n’auec cap de tan inumana, tan herotja, tan despietadosa, coma era que deisham en aguest instant filant-se de cap ath domicili deth malerós doctor Manette. Qu’ère ua hemna inaccessibla ara pòur, inflexibla, intelligenta, astuta e decidida, dotada d’ua beresa especiau que se cale ena animositat de qui la possedís, fermesa e animositat qu‘ahisque as auti a rénder omenatge instintiu as qualitats mentades. S’auesse viscut en ua epòca mès tranquilla, e s’auesse botjat d‘un costat en aute, qui sap s’auesse estat era glòria deth sòn sèxe; mès victima des de petita des injustícies sociaus, elevada en ua atmosfèra d’òdi implacable de classa, se convertic en tigre. Desconeishie en absolut era compassion; e se bèth còp nidèc ena sua anma era vertut, l’auie extirpat ja molt ans abans sense deishar tralha d’era.

Qué importaue que morisse un innocent pes pecats cometudi pes sòns ancessors? Era sua ràbia implacabla non vedie ath prumèr, senon as darrèrs. Ne auie cap importància deishar veuda a ua malerosa hemna o orfanèla ara sua hilha; mèsalèu pensaue qu‘eth castig ère pòc per çò que se tractaue des sòns enemics naturaus, dera sua presa, d’èssers que non auien cap dret a víuer. Sajar de padegar-la, qu’ère inutil, donques que non auie era facultat d‘auer compassion, non ja solet des auti, senon enquia e tot d’era madeisha. S’en bèth un des sòns nombrosi encontres que cuelhec partida auesse queigut jos era man des sòns enemics, aurie acceptat era sa desgràcia coma ua causa naturau e correnta, e se l’auessen obligat a pujar era escala finau qu‘acabaue ena guilhotina, aurie estirat eth sòn còth sense qu’ena sua fèra anma neishessen d’auti sentiments qu’un desir rabiós de cambiar de lòc damb er òme qu‘aquiu l’auie enviat.

Tau ere eth còr que bategaue jos eth rude vestit dera senhora Defarge. Lord, esquinçat, non per aquerò deishaue d’èster vestit, encara qu’aufrisse un aspècte lugubre que non deishaue veir era sua abondor de peus neri, mau embarradi laguens dera gòrra ròia. Amagada dejós deth vrente amiaue ua pistòla cargada e ena centura ua daga de huelha e ahilada. Atau vestida, caminant damb pas segur, damb aguesta libertat de movements pròpria dera hemna que des de mainada a anat enquia a on l’an cridat es sòns desirs o es sòns capricis, nuda de pès e cama, era tauernèra Defarge deishaue darrèr carrèrs e mès carrèrs.

Que mos cau hèr ara ua petita digression, pr’amor d’aclarir quauqui punts que podesse eth lector trapar escurs. Era net anteriora, quan Lorry acabaue es preparatius deth viatge des hujutius, siguec entada eth motiu de granes preocupacions era dificultat de her-se a vier damb eth ara senhora Pross. Non solet ère convenent evitar excèssi de carga que dilhèu destorbèssen era marcha, senon tanben redusir ath minim eth temps qu‘ena Barralha tierien entà examinar es documents e reconéisher as viatjaires, pr’amor qu’era sauvacion de toti podie depéner de profitar o de pèrder brèus segons de temps. Dempús de longues consideracions, e non sense mesurar peth menut es inconvenents e es auantatges, auie decidit deishar ara senhoreta Pross e a Jeremias *Lapa*, que podien gésser dera ciutat quan volessen, damb era orde de començar eth viatge tàs tres dera maitiada, en tot tier ua des veitures mès leugères que se coneishien alavetz. Liuri der embolh d’equipaments, non se tardarien en arténher as senhors e enquia e tot deishar-les endarrèr.

Era senhoreta Pross acceptèc damb alegria ua prepausa que li balhaue era oportunitat de prestar bèth servici d’importància as persones estimades. Era e Jeremias auien coneishut ara persona qu’eth sòn frair Salomon s’auie hèt a vier estavanida en un coche, e èren en tot hèr es darrèrs preparatius entà meter-se en camin e arténher eth coche, quan era tauernèra Defarge s’apressaue rapidament ara casa, damb es intencions qu‘es lectors coneishen perfèctament.

- Qué ne pensatz, *senhor Lapa*? preguntèc era senhoreta Pross, qu‘era sua agitacion ère tan grana, que, ne la deishaue parlar, ne botjar-se, ne estar-se de pès, ne víuer. Que ne pensatz

deth nòste viatge? Era gessuda de dus veitures en tan breu espaci de temps a de lheuar sospeches; atau ac cranhi, aumens.

- Era mia opinion, senhoreta, ei qu‘auetz rason, contestèc *Lapa*. Tanben pensi que tostemps apuarè aquerò que vos digatz, autan s’auetz rason coma se non.
- Enquia tau punt m’alhocardissen eth temor e era esperança per çò dera sòrt que posquen córrer es nòsti senhors, repliquèc era senhoreta Pross, plorant desconsoladament, que sò incapabla de formar cap plan racionau. E vos, senhor *Lapa*, estimat mèn senhor *Lapa*, vos sententz damb capacitat entà formar quauque plan mejanament recionau?
- Per çò que hè ara vida futura, senhoreta, pensi que òc, responec *Jeremias Lapa*; mès per çò deth present, cranhi que non. Vos voletz encargar, senhoreta, de dues promeses o vòts que desiri hèr, coma rebrembe perpetu dera crisi que mos trapam?
- Que Diu mos age ena sua man! exclamèc era senhoreta Pross, plorant damb totes es lèrmes des sòns uelhs. Didetz-me de seguit aguestes promeses o vòts, sense pèrder un moment coma bon cristian qu’ètz.
- Çò prumèr que prometi, didec *Lapa*, tremolant coma ua huelha e damb expression patetica, çò prumèr que juri, ei non tornar a hèr jamès quauques causetes qu‘abans hèja... Non, jamès.
- Pro segura ne sò, senhor *Lapa,* de qué non les haratz jamès, siguen çò que siguen aguestes causetes, que non cau mentar-les.
- Non, senhoreta, non les mentarè; era dusau causa que prometi, era dusau que juri, ei non tornar a barrejar-me enes pregàries dera *senhora Lapa*. Non; jamès l’empedirè que se passe era vida sancera de jolhs.
- Que haratz ben, contestèc era senhoreta Pross, secant-se es lèrmes que l‘avuglauen. Deishatz qu‘es causes deth larèr les hèsqaue era vòsta senhora... Ò!... era mia prauba senhoreta!
- Creigui convenent hèr constar, senhoreta, repliquèc *Lapa* coma se siguesse parlant de naut de tot d’un pulpit, e desiraria que vos li transmetéssetz es mies paraules ara senhora *Lapa,* qu‘es mies opinions per çò que hè as pregàries an cambiat radicaument, e que damb tota era mia anma desiraria qu’era *senhora Lapa* siguesse de jolhs e pregant en aguest moment.
- Ò, plan! Pro que siguesse pregant, e pro qu’eth Cèu escote benigne es sues oracions!
- Maudidi, seguic eth senhor *Lapa* damb màger solemnitat que jamès, maudidi guaire è hèt e dit contra es braves anmes que prèguen e se passen eth dia de jolhs! Maudidi a toti es mortaus qu’en aguest madeish moment non son de jolhs e pregant entà qu‘eth Senhor mos treigue d’aguest risc mortau que mos trapam! Maudidi, senhoreta... maudidi...!

Eth brave *Lapa* joquèc eth cap dempús de cercar en bades pendent uns segons ua auta causa entà maudíder.

- S’era misericòrdia divina vò que bèth còp arribem ara nòsta pàtria, contestèc era senhoreta Pross, podetz èster segur que li repetirè ara *senhora Lapa* guaire vos acabatz de díder damb un lenguatge tan eloqüent. E arribe çò qu‘arribe, en tot moment me traparatz prèsta a balhar eth testimòni des vòsti excellents prepausi... Mès, pensem, senhor Lapa... pensem!

Ath cap d’ua longa estona de prigonda meditacion, didec era senhoreta Pross:

- Non vos semble acertat, senhor Lapa, balhar era orde de qu´r eth coche, en sòrta de vier aciu, mos demore en quinsevolh aute lòc? S’era mia prepausa vos agrade, poiríetz gésser vos a balhar er avís,e jo anaria entath punt qu’acordèssem.

Jeremias *Lapa* contestèc que li semblaue ben.

- A on me poiratz demorar? preguntèc era senhoreta Pross

Tan aclapat ère eth senhor *Lapa*, que non se l’acodic indicar un lòc mès a prepaus qu‘eth trepader deth Tribunau deth Temple de Londres, ath costat deth Banc Tellson.

Sòrt malastrada! Eth Tribunau deth Temple ère a centenats de miles de distància, e de un aute costat, era tauernèra Defarge se trapaue molt apròp dera casa.

- Ath costat dera pòrta dera catedrau, didec era senhoreta Pross. Vos semble a vos ben era pòrta dera catedrau, entre es dues tors?
- Me semble perfècte, senhoreta.
- Alavetz, anatz ara casa de loguèr e balhatz es ordes avientes.
- Era soleta causa que me preocupe, didec *Lapa* gratant-se eth cap, ei deishar-vos. Que non sabem se qué pòt arribar.
- Sonque Diu ac sap, ei vertat; mès non cranhetz per jo; demoratz-me damb eth coche tàs tres en punt ath costat dera pòrta dera catedrau, o çò mès apròp que sigue possible, que plan que òc serà mens expausat a problèmes que se gesséssem d'aciu. Que Diu vos benedisque, senhor *Lapa*! Pensatz, non enes nòstes vides, que valen pòc, senon enes autes mès precioses que probablament depenen des nòstes.

Aguestes paraules e era actitud dera senhoreta Pross, que estiraue es sues mans entada eth suplicantes, acabèren de hèr decidir a *Lapa,* que gessec immediatament, prèst a complir era comision.

Que contribuic molt a tranquillizar ara senhoreta Pross eth hèt de veir en camin d'execucion es mesures de precaucions adoptades. Tanben trapèc consolament ena necessitat d'apraiar eth sòn aspècte exterior pr'amor de non cridar era atencion pes carrèrs, ua atencion que poirie èster perilhosa. Consultèc eth relòtge e vedec qu'èren es dues e vint. Non podie pèrder temps.

Espaurida en tot pensar ena solitud d'aqueres abitacions desèrtes, cranhent veir pertot uelhs que l'assetajeun, cuelhuda de temors indicibles, era senhoreta Pross botèc aigua hereda en ua bacina e comencèc a lauar-se es uelhs, ròis e holadi de tan plorar. Atacada pes sues aprensions, a cada segond arturaue eth lauatge entà guardar ath sòn entorn damb guardades d'espant. En ua d'aguestes interrupcions, arreculèc e deishèc anar un crit penetrant, pr'amor que, en realitat descurbic a ua persona de pès, en centre dera cramba, e qu'ère en tot guardar-la.

Era bacina se hec brigalhs e era aigua vessada arribèc a punar es pès nudi dera tauernèra Defarge. Encara que semble estranh, aqueri pès, qu'anauen a cercar sang, se trapauen damb era aigua.

- A on ei era hemna d'Evremonde? preguntèc era tauernèra damb heredor.

Rapida coma un arrai entrèc en cap dera senhoreta Pross era idèa de qué, era circonstància de qué siguessen dubèrtes de lan en lan totes es pòrtes, aurie hèt sospechar plans de hujuda. Comencèc, donc, en tot barrar-les totes, e ara seguida, se placèc dauant dera pòrta que daue accès ara cramba qu'enquia aqueth dia auie ocupat Lucia.

Damb ua guardada usclanta, seguic era tauernèra Defarge toti es movements dera senhoreta Pross, en tot fixar-les ena sua cara dempús que la vedec quieta ath costat dera porta.

Neta de tota sòrta d'atractius fisics ère era senhoreta Pross: Es ans non auien padegat era sua rustica rudesa ne suavizat era sua esquèrra cara. Qu'ère ath còp ua hemna decidida, es perilhs personaus non l'espaurien, e luenh d'acobardar-se en veir ara senhora Defarge, la mesurèc de naut en baish damb ua guardada de prigond mesprètz.

- Peth tòn aspècte poiries èster era hemna deth madeish lucifèr, se didec entada era, era senhoreta Pross. Mès se te penses que me còstes pòur, t'enganhes. Que sò anglesa.

La contemplaue era tauernèra damb eth mesprètz ena guardada, encara que comprenent que se trapaue dauant d'un enemic respectable. Sabie pro ben qu'era senhoreta Pross ère capabla de pèrder

era vida pera familha deth doctor, dera madeisha manèra qu‘era senhoreta Pross sabie qu‘era tauernèra Defarge ère capabla de tot çò de dolent en tractar-se dera familha indicada.

- Qu‘anaua entath lòc a on è reservada ua cagira, didec era Defarge, estenent un braç en direccion ath lòc a on ère emplaçada era guilhotina, e de passa, è volgut balhar era enorabona ara hemna d’Evremonde. Qu’è besonh de veder-la.
- Pro sai qu‘es tues intencions son dolentes, e pòs compdar damb era seguretat que traparàs en jo a ua que s’opause a que les complisques, repliquèc era senhoreta Pross.

Cada ua parlaue ena sua lengua pàtria. Ne era tauernèra comprenie ua soleta paraula des prononciades pera senhoreta Pross, ne aguesta es prononciades per aquera. Ça que la, se guardauen mutuaument damb ua guardada tan intensa, qu’es sòns gèsti, era sua expression, hègen intelligibles es paraules qu’arren didien as sues aurelhes.

- Pejor entada era se non me la dèishes veir ara madeish, didec era tauernèra. Es bons patriòtes saberàn lèu çò qu’aquerò signifique. La voi veir... me cau veder-la... vè-te’n e ditz-li que non me’n vau d’aciu sense veder-la. M’entenes?
- T’entèstes a quedar-te sense uelhs e ac vas a arténher, repliquèc era senhoreta Pross. Guarda-me, guarda-me damb aguesti uelhs de bèstia herotja, mès non me shòrdes, que’è mala lèit. Que pòt èster que vengues a cercar lan e dèishes era tua entre es mies ungles.

Qu’ei clar que Defarge non comprenec ua soleta paraula des frases que queden copiades, mès òc que se n’encuedec de qué era sua interlocutora se remie tu per tu a aubedir es sòns manaments.

- Pèga!... cara de porcèth ahaimat! gasulhèc. Que voi vèir ara hemna d’Evremonde! O vas ara madeish a dider-la’c o te hès enlà d’aguesta pòrta e me dèishes eth pas liure!
- Jamès m’imaginè que me calesse enténer aguesta lengua estupida que parles; mès era vertat ei que balharia ara madeish tot çò qu‘è, exceptat dera camisa qu‘amii botada, entà saber se sospeches tota era vertat o solet ua part d’era.

Es dues hemnes se clauauen mutuaument damb era vista. Era tauernèra qu‘enquia aguest moment non s’auie botjat deth lòc que la vedec era senhoreta Pross quan se lauaue es uelhs, auancèc un pas.

- Que sò bretona e sò furiosa, didec era senhoreta Pross. Era mia vida non m’impòrte bric. Sai que coma mès temps te tenga arturada, mès segura ei era sauvacion dera mia senhoreta...Se t’aprèsses, t’asseguri que non te dèishi ne un solet peu en aguest cap.

Qu’ère era valentia dera senhoreta Pross de classa elementau, ua valentia qu‘aumplic de lèrmes es sòns uelhs. Pòc acostumada era tauermèra a causes de sentiment, cuelhec es lèrmes coma feblesa.

- A, a, a, a! Praubeta, e qué pòc vales!, exclamèc. Que non voi arren de tu... Ciutadan doctor! cridèc. Hemna de Evremonde, hilha d’Evremonde! Contestatz ara ciutadana Defarge, miserables abitants d’aguesta casa!

Dilhèu eth silenci que seguic as sòns crits, dilhèu era expression dera senhoreta Pross, dilhèu es presentides neishudes ena sua nera anma, suggeriren ara tauernèra era sospecha de qué es persones que d’eres cercaue era sua sang auien hujut. Eth hèt siguec que des quate pòrtes qu‘auie era abitacion que se trapaue, ne dauric tres e guardèc en interrior des estances as quaus dauen accès.

- Tot ac veigui en desorde, en aguestes abitacions non i a arrés, e sospechi que tanben ei desèrta era que tu sauves! La voi veir! cridèc.
- Jamès!, responec èra senhoreta Pross, que comprenec es paraules dera tauernèra tan ben coma auie entenut era sua responsa.
- Se non son en aguesta cramba ei que se’n an anat; e encara auem temps de perseguir-les e

artenher-les, pensèc era Defarge.

- Mentre non sàpies se son o non en aguesta cramba, non saberàs quina decision cuélher, se didec ada era madeisha era senhoreta Pross; e jo t'asseguri que non ac saberàs s'ena mia man ei eth hèt d'empedi'c. Ua auta causa, d'aciu non gesseràs mentre aja jo mans entà tierte.
- Que non è trapat enquia aguest moment un mur que me barre eth pas; ne pòs èster segura de qué te harè brigalhs se non gesses d'aguesta pòrta, rugic era tauernèra.
- Qu'èm soletes en ua cramba interior d'ua casa solitària e en un barri solitari. Non ei problable que mos entenen. D'aciu non gesseràs, fèra, pr'amor que cada menuta que t'artura, vau un mon entara mia estimada senhoreta.

Era tauernèra, perduda era paciéncia, auancèc decidida un pas entara pòrta. Era senhoreta Pross, ahiscada per instint deth moment, l'agarrèc damb es dus braci pera centura. En bades sagèc de resistir-se e herir era prumèra, pr'amor qu'era sua antagonista, damb aguesta fortalesa de gigant que balhe er amor, tostemp mès fòrt qu'er òdi, non solet la tenguec, senon que tanben la lheuèc deth solèr entre es sòns braci. Lutèc furiosa era Defarge, deishèc anar boets e mès boets sus era cara dera sua enemiga, l'engarrapèc sense compassion, mès era senhoreta Pross, qu'entà defener-se auie ajocat eth cap, sarraue cada còp mès eth cercle d'acèr que damb eth agarraue era sua centura.

Es mans dera tauernèra deishèren de picar e baishèren ena centura.

- Tranquilla, didec era senhora Pross; ei per dejós deth mèn braç e non lo poiràs desgainar. Sò mès fòrta que tu, gràcies a Diu, e non te deisharè enquia que queigues estavanida o mòrta.

Era senhora Defarge se hec a vier era man dreta en vrente. Era senhoreta Pros vedec un esturment que treiguie aquera man. Rapida coma un arrai lheuèc un braç, li fotèc un còp e... brotèc ua ahlamada, sonèc un tron, e arreculèc. Era estança quedèc plia de hum.

Tot aquerò non se tardèc qu'un segon. Eth hum comencèc a gésser pera hièstra en tot hèr-se a vier entre es sues espiraus era anma dera hemna que jadie sense vida en pasiment.

Era terribla situacion que se trapaue era senhoreta Pross hec que, en prumèr moment, sagèsse de húger deth cadavre e baishèsse ath mès córrer pera escala damb er in de demanar ajuda, ja non necessaria e tardiua; mès erosament se n'encuedèc des conseqüéncies e s'arturèc, e hec repè. Qu'ère òrre passar sus eth cadavre, estirat e trauessat ena pòrta, mès passèc entà cuélher eth chapèu e d'auti objèctes que s'auie de hèr a vier. Les treiguec en soleret dera escala, barrèc era pòrta damb clau, se seiguec damb er in de deishar gessuda pes uelhs er espant que l'estofaue, e ja mès tranquilla, se lheuèc e se n'anèc.

Erosament entada era eth vel deth chapèu ère bastant espès, donques qu'en cas contrari, çò mès probable ei que l'auessen detengut en carrèr. Erosament entada era, ère tan lèja, qu'es engarrapades prigondes qu'auie recebut ena peleja, non deishèren ena sua cara es tralhes qu'en un aute ròstre mès favorit pera natura aurien deishat. En trauessar eth pònt, lancèc en arriu era clau dera casa. Arribèc dauant dera pòrta dera catedrau quauqui menutes abans dera ora acordada damb *Lapa*, e demorèc, plia de terror, en pensar que dilhèu pesquèssen era clau que venguie de lançar e descurbissen a quina casa pertanhie e daurissen era pòrta, e trapèssen un cadavre, e l'agarrèssen e la condemnèssen a mòrt per delicte d'assassinat. Taus èren es pensaments que l'agitauen, quan arribèc *Lapa*.

- I a tarrabastalh enes carrèrs?, preguntèc era senhoreta Pross.
- Eth de cosum, responec *Lapa*, estonat autan pera pregunta coma per aspècte deth que la hège.
- Non vos enteni... Qué me didetz?

En bades repetic *Lapa* un e un aute còp çò qu'auie dit; era senhoreta Pross non l'entenie.

- Vai!, pensèc *Lapa*, Me calerà hèr-me enténer per senhaus.
- I a tarrabastalh pes carrèrs?

Lapa botgèc afirmativament eth cap.

- Non enteni arren.
- Sorda coma ua tàpia en ua ora? Qu'ei estranh!, pensèc *Lapa*. Qué l'aurà arribat?
- Qu'è vist un relampit, e entenut un tron e eth tron siguec çò darrèr qu'entení ena mia vida, expliquèc era senhoreta Pross.
- La trapi complètament cambiada... Qué aurà pogut cuélher entà préner alend? Pr'amor qu'era vertat ei que non semble qu'age bric de pòur... Eth bronit d'aguestes maudides veitures!... Les entenetz, senhoreta?
- Que non enteni arren, absoludament arren, contestèc era brava Pross, vedent eth movement des pòts deth sòn companh.Un relampit, un tron, e arren mès.
- Se non enten eth rodar d'aguesti òrres veitures, me pensi que non tornarà a enténer arren en aguest mon, mormolhèc *Lapa*.

Que non s'enganhaue. Era senhoreta Pross quedèc sorda entà tostemp.

XV.- Es ressons s'amòrten entà tostemp

Rebòten sus es empeirats deth carrèr de París es veïculs dera mòrt carrincant lugubrament. Sies carros amien ara guilhotina era racion de vin que diadèrament padegue era sua set. Es monstres avaladors, es monstres insadorables qu'an hargat es imaginacions umanes des deth prumèr moment dera sua activitat, s'an honut en ua realizacion unenca e aguesta realizacion unenca se cride guilhotina. E, ça que la, en França, damb tota era sua rica varietat de clima e de solèr, non i a un brin d'èrba, ua huelha, ua arraïc, un brot, susceptible d'arribar a madurar jos condicions mès favorables qu'aguestes que produiren aqueth orror. Eth dia que martèths semblables estronhen ara umanitat, en tot retorcer-la e esfaçant era sua forma, tornarà a aparéisher aquera, jos es madeishes formes violentes e mauhètes, jos es quaus reapareishec alavetz, eth dia que se sémie eth seme dera licéncia rapaça e dera opression, floriran e assasonaràn es madeishi fruts qu'alavetz aufriren e assasonèren.

Sies carros ròden carrinclant ath long des carrèrs. Convertis-les en aquerò que sigueren abans, tu,Temps, envelinaire poderós, torna-les a botar ena sua forma e condicion anteriora, e les veiram cambiadi en d'auti tants carros supèrbs de monarques absoluts, en trens de nòbles feudaus, en luxuoses gales de brilhants Jezabeles, en Sinagògues qu'an deishat d'èster era Casa deth mèn Pair entà convertir-se en tutes de lairons, en miserables cabanes de milions d'ahaimadi pagèsi! Non, eth gran magic que majestuosament càmbie er orde establit peth Creador, jamès destruís es sues transformacions. "S'era volontat de Diu t'a autrejat era forma qu'amies, non sages de cambiar-la, mès s'eth cambiament ei degut a passatgères conjures umanes, recupera es que receberes deth Plan Naut", diden es magics as èssers encantadi, enes condes arabs.

Es ròdes ombriues des carros en tot hèr torns per empeirat semblen un potent arair que daurís un soquèr prigond entre era plèba qu'aumplís es carrèrs, en un e un aute costat deth que queden caps umans. Tan acostumadi son ar òrre espectacle es vesins des cases, qu'en molti balcons non se ve ua soleta cara, e ei molt freqüent veir persones tengudes a bèra ocupacion que non arturen eth movement des sues mans ath pas d'aqueri, encara qu'es sòns uelhs se viren entàs carros entà veir qui son es malerosi que les ocupen.

Entre es que monten es fatidics carros, n'a que contemplen aquerò que les enròde damb guardada impassibla, e n'a que concentren en aquerò un interès passatgèr. Uns balhen pròves evidentes de desesperacion silenciosa en hèr eth darrèr viatge damb es caps inclinats sus eth sòn pièch, mentre que d'auti les amien vantariosament quilhadi e dirigissen ara gent guardades d'orgulhós mesprètz. Molti mediten e procuren recuélher es sòns pensaments entestadi en vagar sense fren, e ad aguest finau barren es uelhs, mentre qu'un, un de solet, miserable èsser d'aspècte repugnant, semble tan alhocardit de temor, que cante e enquia e tot sage de barar. Es expressions des condemnadi varien enquiar infinit; mès ne un de solet desvelhe pietat enes durs pièchs dera pleba.

Trinquen era marcha quauqui cavalièrs d'aspècte embrutit, as quaus es curiosi les dirigissen de quan en quan preguntes. Solide aguestes son tostemp es madeishes, pr'amor qu'ara responsa seguís invariablament un movement dera plèba en direccion ath tresau carro. Es cavalièrs de ròstre embrutit que cavauquen dauant tanben senhalen soent damb era punta des sòns sabres a un òme des que l'ocupen. Eth condemnat en qüestion a ahiscat eth curiosèr generau; toti vòlen saber se qui ei er òme que, emparada era esquia contra eth dorsièr deth tresau carro, parle damb ua gojateta seiguda ath sòn costat. Non semble que l'interèsse era scèna ne que l'impòrte bric tot aquerò que l'enròde. En carrèr de Sant Honorat cride era plèba contra eth; as crists contèste damb un arridolet e damb movements energics de cap que desordenen mès es sòns longui peus, queigudi sus era sua cara, enquiara quau non pòden arribar es mans, pr'amor qu'es sòns braci son estacadi.

Naut de tot dera escala d'ua glèisa demore eth pas dera funèbra acompanhada er espion ath quau Sydney Carton cridaue era mèrla deth borrèu. Tache es sues guardades en prumèr carro: que non ei

aquiu. Guarde damb ansietat ath dusau... Tanpòc. Eth sòn ròstre reflectís eth temor que comence a cuelher-lo, quan, en aubirar eth tresau, arrís content.

- Qui ei Evremonde? pregunte un òme plaçat ara sua esquia.
- Aqueth... eth deth tresau carro.
- Eth que parle damb era mainada?
- Òc.
- Que morisque Evremonde! cride immediatament er òme en qüestion. Ara guilhotina toti es aristocrates! Que morisque Evremonde!
- Cara... cara!... exclame damb timiditat er espion.
- Per qué me cau carar?
- Perque ja van a pagar es sòns crims... En cinc menutes les aurà pagat... Dèisha-lo ara en patz.
- Que morisque Evremonde! seguís cridant aqueth barbar.

Evremonde vire era cara entath que cride; ve ar espion, lo guatrde damb atencion, e seguís sense immutar-se eth sòn camin.

Es relòtges dera ciutat son ja entà tocar es tres, er arair se desvie deth dret camin entà arribar ath loc assignat entàs execusions. Es linhes de caps umans que costejauen enquia aquiu eth soquèr dubèrt per arair s'agropen en revolum enrodant ara guilhotina que va a entrar en foncions. Ena prumèra hilèra, comodament instalades en cagires, exactament madeish que se siguessen en un teatre, i a un grop de hemnes, que hèn cauça damb vertadèr ardor. Entre eres non ei dificil de veir a Era Resvenja que semble inquieta e nerviosa.

- Teresa! cride hènt usatge deth sòn registre mès rambalhós. Qui a vist a Teresa... a Teresa Defarge?
- Qu'ei eth prumèr còp que manque, contèste ua des trabalhadores.
- Non... non mancarà aué tanpòc... Teresa!, rugís Era Resvenja.
- Crida mès, li conselhe era hemna que parlèc abans.

A!, crida, Revenja, crida: que per fòrts que siguen es tòns crits ei dificil que t'entene! Crida, Resvenja, crida...qu'ei parièr qu'acompanhes es tòns crits damb malediccions; pr'amor que ne aqueri ne aguestes an d'arribar as aurelhes dera tua patrona! Envia emisaris que cèrquen pertot; qu'aguesti emisaris, encara qu'ei evident qu'an hèt ben empreses dificiles, ei segur que non la cercaràn aquiu a on ei! Qu'a het un viatge massa long!

- Mala sòrt! ditz Era Resvenja pataquejant damb fúria. E ja son aciu es carros...! E Evremonde serà escampat sense qu'era sigue presenta!

Mentre Era Resvenja cride damb enòrmes votzes a Teresa Defarge, son descargadi es carros. Es ministres de Santa Guilhotina son vestidi e prèsti a trabalhar... S'enten un còp, ròde un cap qu'immediatament quilhe ena sua man un des ministres, e es hemnes, a penes sense guardar, seguissen hènt cauça, dident coma tot comentari:

- Un.

Era scèna se repetís diuèrsi viatges, sense qu'es hemnes interrompen era sua labor ne dèishen de compdar.

Puge en fatau cadafalc eth supausat Evremonde, balhant era man ara malerosa mainada, segontes l'auie aufrit, ara quau place d'esquia ara terribla guinhaueta que puge e baishe sense parar.

- Se non auesse estat per tu, eth mèn estimat desconeishut, non auria jo era cauma e era

resignacion qu'è, pr'amor que sò ua prauba mainada e eth mèn còr ei féble. Tanpòc auria sabut lheuar es mèns pensaments entad Aqueth que moric per nosati, Aqueth qu'era sua misericòrdia ei aué era mia soleta esperança. Jo pensi que son es Cèus es que t'an enviat entà jo aguest dia de pròva.

- Dilhèu ès tu eth messatgèr qu'es Cèus m'an enviat a jo, repliquèc Carton. Tacha en jo es tòns uelhs, estimada mainada, e non penses en arren mès.
- Mentre entre es mies mans aja es tues, serè tranquilla; e s'en separar-les entà començar eth viatge, eth còp ei rapid, tanpòc aurè pòur.
- Eth còp serà rapid, non te'n hèsques.

Encara que se trapauen entre es autes victimes, parlauen damb tanta libertat coma s'auessen estat solets. Aqueri dus hilhs dera Mair Universau, desconeishudi enquia alavetz der un e der aute, anauen a hèr amassa eth darrèr viatge, a presentar-se amassa dauant deth Creador, a repausar amassa en Cèu.

- Valent e generós amic!, exclamèc era mainada. Me permetes que te hèsca ua pregunta? Sò molt ignoranta e se tracte d'ua causa que me trebòle e me mortifique...un shinhau.
- Pregunta çò que volgues.
- Aquerò qu'è estat en tot pensar mentre mos amiauen aciu, e que seguia pensant ara, ei aquerò: S'en realitat era Republica a de hèr era felicitat des praubi, se gràcies ada era patissen mens hame e s'aleugerissen es sòns patiments, era mia cosia poirà víuer encara molti ans; enquia e tot ei possible qu'arribe a vielha.
- E qué, estimada fraieta?
- S'ei atau, non te semble que se me harà molt longa era demora, aquiu en aqueth mon milhor qu'en eth demori èster misericordiosament acuelhuda ath tòn costat, en aqueth mon a on viueram etèrmanemt tu, era e jo?
- Non, hilha mia, non; en aqueth mon milhor que mentes, non existís eth temps ne an cabuda es patiments.
- Guaire me consòlen es tues paraules! Sò tan ignoranta! T'è de punar ja? A arribat eth moment?
- Òc, hilha mia, òc.

Era mainada pune es pòts de Sydney Carton e Sydney Carton pune es pòts dera mainada. Non tremòlen es sues mans en separar-se. "Adishatz". Ròde prumèr eth cap dera mainada... es hemnes que hèn cauça compden: vint-e-dus.

"Jo sò era Ressurreccion e era Vida; aqueth qu'en Jo cre, encara qu'age mòrt viuerà etèrnament, e tot aqueth que viu e cre en Jo, non morirà jamès".

Baishe un aute còp era guinhaueta, e es hemnes compden: vint-e-tres.

Aquera net, non se parle de cap auta causa ena ciutat. Toti diden que jamès vederen ròstre uman que reflectisse tanta cauma, tanta serenitat d'esperit. Molti higien qu'eth sòn aspècte ère sublim e qu'enes sòns uelhs ludie era lum profetica.

Bèth temps dempús, ua des victimes mès notables dera guilhotina, ua hemna, auie consignat per

escrit, botada sus eth cadafalc terrible, es pensaments qu'era òrra maquina l'inspiraue. Se Sydney Carton auesse balhat expression sensibla as sòns, e aguesti auessen estat profetics, aurien estat es següents:

"Veigui a Barsad, a Cly, a Defarge, a Era Resvenja, as Jurats, as Jutges, a toti es naui opressors dera umanitat que s'an lheuat terribles entà destruir as ancians, quèir jos era ahilada guinhaueta der esturment justicièr. Veigui que deth hons deth nere abisme sorgís ua ciutat beròia e un pòble instruit que, enes sues lutes pera libertat vertadèra, enes sues capitades e derròtes, expie, pendent molti ans, er orrors dera epòca actuau e es d'epòques anteriores, e acabe en tot esfaçar-les.

Veigui es vides d'aqueri pes quaus balhi era mia, esguitlant-se tranquilles, prospères e eroses, en aquera Anglatèrra qu'es mèns uelhs non tornaràn a veir jamès. Veigui ada *era* breçant doçament ena sua hauda a un mainatge qu'amie eth mèn nòm. Veigui ath sòn pair inclinat jos eth pes des ans, encara que prodigant enquiath darrèr moment dera sua vida es ajudes dera sua sciéncia as sòns semblables. Veigui ath brave ancian, que pendent tanti ans a estat eth sòn amic trende e abnegat, en tot enriquir-les damb tot aquerò que possedís e volant entath mon qu'en eth lo demore era recompensa qu'es sues vertuts se meriten.

Veigui enes sòns còrs que m'an erigit un autar, e qu'aguest autar lo transmeten as sòns descendents, e que, moltes generacions dempús, toti es descendents d'aquera familha estimada renden culte de gratitud sincèra ara memòria der òme que sacrifiquèc era sua vida en aunor d'ua afeccion santa. La veigui ada *era*, ja molt anciana, plorant per jo toti es aniversaris dera mia mòrt. La veigui ada *era* e ath sòn marit, dormint en solèr eth darrèr saunei, e sai que, enquia e tot dempús de mòrts, aunoren e agranissen era mia memòria.

Veigui ath mainatge qu'era breçaue ena sua hauda e qu'amie eth mèn nòm, hèt ja òme fòrt, que se daurís camin en mon dedicat ara carrèra que siguec era mia carrèra en d'auti tempsi, e que se li daurís tan brilhantament qu'es resplendors qu'illustren eth sòn nòm illustren tanben eth mèn. Veigui esfaçades es taques que tapèren era ludentor dera mia anma. Veigui ar illustre avocat qu'amie eth mèn nòm, ath qu'ei eth mès just des jutges dera tèrra, ath qu'a sabut conquistar-se eth respècte e era admiracion des sòns conciutadans, ja vielh, molt vielh, tient enes sòns trantalhants jolhs a un mainatge de peus d'aur, que tanben amie eth mèn nòm, e condant-li damb voz mormolhanta era mia istòria.

Mil còps mès beròi ei çò que jo hèsqui ara qu'aquerò que jamès hi.

Era santa felicitat qu'ara saborege era mia anma non l'auria trapat jamès ena tèrra."

FIN

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE CIENCIA E INNOVACIÓN

Diputació de Lleida

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS

Ajuntament Naut Aran

BAQUEIRA/BERET